

Responsabilitatea opiniilor, ideilor și atitudinilor exprimate în articolele publicate în revista *Familia* revine exclusiv autorilor lor.

Acest număr este ilustrat cu lucrări ale artistului plastic **Angela Roman Popescu**

Seria a V-a
iulie - august 2010
anul 46 (146)
Nr. 7 - 8 (536 - 537)

FAMILIA

REVISTĂ DE CULTURĂ

Fondator: **IOSIF VULCAN**
1865

Apare la Oradea

Responsabil de număr:
Miron Beteg

REDACTIA:

Ioan MOLDOVAN (redactor-șef)
Miron BETEG (secretar general de redacție)
Mircea PRICĂJAN, Alexandru SERES, Ion SIMUȚ
Traian ȘTEF

Redactori asociați:

Aurel CHIRIAC, Marius MIHEȚ

REDACTIA ȘI ADMINISTRAȚIA:

Oradea, Piața 1 Decembrie, nr. 12
Telefon: 40-259-41.41.29; 40-770-850068
E-mail: familia@rdslink.ro
(Print) I.S.S.N 1220-3149
(Online) I.S.S.N 1841-0278
www.revistafamilia.ro

TIPAR: Imprimeria de Vest, Oradea

Revista figurează în catalogul publicațiilor la poziția 4213
Idee grafică, tehnoredactare și copertă: Miron Beteg

Revista este instituție a
Consiliului Județean Bihor

ABONAMENTE LA FAMILIA

Revista Familia anunță abonații și cititorii că la abonamentele efectuate direct la redacție se acordă o reducere semnificativă. Astfel, un abonament pe un an costă 60 de lei. Plata se face la sediul instituției.

De asemenea, se pot face abonamente prin plată în contul:

RO80TREZ0765010XXX000205, deschis la Trezoreria Oradea. Abonamentul pe un an costă 72 de lei. Redacția va expedia revista pe adresa indicată de către abonat.

FAMILIA

REVISTĂ LUNARĂ DE CULTURĂ

DIRECTOR:
IOAN MOLDOVAN

CARTE DE ONOARE

1865 - 2010

Cu bucurie deschidem coloanele acestei *Cărți de onoare* tuturor prietenilor revistei care doresc să-și împărtășească gândurile la aniversarea a 145 de ani de la întemeierea *Familiei*. Publicăm – și vom

publica și în numerele următoare –, pe parcursul întregului an, mesajele în ordinea sosirii lor la redacție. În numele *Familiei*, mulțumiri și grațitudine.

Ioan MOLDOVAN

Prin gestul, doar aparent simplu, de a fi întemeiat revista *Familia*, Iosif Vulcan a avut o contribuție importantă la păstrarea sentimentului național în sufletele românilor din Transilvania. După 145 de ani de la înființarea ei, *Familia* trebuie să-și împlinească menirea dată de ilustrul său întemeietor, să aducă literatură, cultură și civilizație în casele românilor.

Doresc revistei *Familia* să-și ocupe locul pe care îl merită în rândul publicațiilor culturale de prim rang din România.

Radu ȚIRLE,
Președintele Consiliului Județean Bihor

*

Pentru orașul Oradea, revista *Familia* este un motiv de permanentă mândrie. Dacă debutul lui Mihai Eminescu a făcut ca revista să fie reținută în paginile istoriei literaturii române, faptul că ea a devenit un adevărat brand cultural al Oradiei este meritul continuatorilor lui Iosif

Vulcan, cei care, de-a lungul timpului, au făcut din numele ei un renume. La mulți ani revistei *Familia*, redactorilor și colaboratorilor ei, la împlinirea a 145 de ani de tradiție și cultură în urbea noastră!

Ilie BOLOJAN

Primarul Municipiului Oradea

*

Când într-un oraș care îți place trăiesc oameni pe care îi consideri prieteni, admirându-i pentru ce sunt și ce fac, acel oraș palpită ca o inimă pe harta ta sentimentală. Oradea este, pentru mine, o astfel de inimă. Eram încă student când am fost, la o întâlnire literară, prima dată acolo. Au trecut 16 ani, iar de atunci, aproape anual, am revăzut orașul și pe cei cu care, datorită literaturii, am devenit prieten. Zilele revistei *Familia*, la care am participat de câte ori am putut, au fost pline de intensitate, de solidaritate și de euforie culturală. Paginile revistei *Familia*, pe care le citesc încă de când eram elev, au fost și sunt prilej de întâlnire cu nume importante, ori în curs de a deveni astfel, ale literaturii române și internaționale, cu literatură de cea mai bună calitate. Martoră îmi este propria bibliotecă, îmbogățită de multe numere ale „Familiei”. Mai mult, nu de puține ori am fost onorat să public între copertele revistei. Iată o mică parte dintre argumentele care mă determină să mă consider un membru al *Familiei*. La aniversarea ei, urez revistei și scriitorilor care îi fac posibilă apariția să aibă viață lungă, spectaculoasă!

Robert ȘERBAN

*

Revista *Familia*, înnobilită de publicarea versurilor eminesciene, de către foarte energicul Iosif Vulcan, nu și-a dezmințit nicodată ținuta intelectuală, de-a lungul „seriilor” sale, toate bine alcătuite, cu temeinicie și har. Nume glorioase, de la Ovidiu Cotruș la Nicolae Balotă, de la G. Grigurcu la Ana Blandiana publică texte excepționale în revista orădenilor, prin anii ‘70, care e una a țării întregi, nu o publicație locală. Alexandru Andrișoiu se mândrea că a adus la *Familia* colaboratori „ilustri pușcăriași”, girându-le semnăturile „suspecte”, ideologic, cu poziția sa oficială. Înnoirea, generaționistă, stilistică și de orizont cultural de după ‘89, a adus o echipă mai dinamică, mai tânără. O vreme, Al. Cis-

telecan, Virgil Podoabă sunt și ei, „famiști”, alături de congenerii lor, care au ramas la Oradea. Ioan Moldovan, Traian Stef, Ion Simut, Miron Beteg, Mircea Pricajan, Alexandru Seres sunt nume prețuite de cititori, concepând, azi, o publicație densă și vie. Colocviile, pe teme „fierbinți”, premiile, prietenii adevărate, („unde sunt cei care nu mai sunt?” – Bejan, Tibi Ciorba, V. Vasilescu, Tuțu Chirilă) dau identitate „famiștilor”. O revistă în care orice scriitor de azi e fericit să publice.

Adrian POPESCU

*

5 serii, 4 identități

145 de ani de apariție nu pot aparține unei singure reviste: într-un interval atât de îndelungat se schimbă nu numai echipele redacționale, ci și módele și modelele culturale, mentalitățile, epocile istorice. „Urmașii” își pot revendica „înaintașii”, însă „tradiția” n-are cum să explice decât în mică măsură evoluțiile ulterioare.

Vasăzică, discutăm despre mai multe *Familii* – de altfel despărțite de perioade în care revista n-a apărut. Cea primă, pe care Iosif Vulcan a fondat-o la Pesta în 1865 și a transferat-o apoi la Oradea, ducând-o pînă în 1906, a jucat rolul știut în construcția culturii și literaturii naționale, cu mari merite, între care cel al lansării lui Eminescu. Seriele a doua (1926 - 1929) și a treia (1934 - 1940), finanțate de G. M. Samarineanu, tot la Oradea, au avut profiluri distincte: tentativă de reînnoțare cu formula Vulcan, dar în ritm lunar sau mai rar (prima *Familie* fusese, în cea mai mare parte a istoriei sale, săptămînală), după care prinde contur o nouă identitate, modernă, „interbelică”, susținută de multe nume notorii, sub oficiul critic al lui Octav Șuluțiu și al altora. Seria a patra (1941 - 1944), transferată la București după Dictatul de la Viena, continuă linia în condiții dramatice. Peste alte două decenii, după proletcultism, cînd regimul comunist începe să înființeze reviste culturale în principalele orașe ale țării, resuscitînd titlurile locale cele mai prestigioase (vechile „brand”-uri, s-ar zice azi!), noul lunar orădean nu se putea numi altfel decât – evident! – *Familia*. Ce fel de *Familie*, însă?!

Această a cincea serie, în curs, va însemna la început o a treia identitate, după formula Vulcan (1865 - 1906 și reluarea din 1926 - 1929) și după cea „interbelică” (1934 - 1940 plus 1941 - 1944): lunarul pornit la drum în 1965 va fi în primii săi 15 ani o gazetă în media vremii, „neomo-

Numărul 26. Oradea-mare 27 iunie (9 iulie) 1899. Anul XXXV.

Apare duminică. Abonament pe an 8 fl., pe 1/2, de an 4 fl., pe 3 luni 2 fl. Pentru România pe an 20 lei

A DECEA ANIVERSARĂ A MORȚII LUI EMINESCU.

O scrisoare inedită a lui Eminescu

Pe 15/27 iunie an. c. impliniadu-se de ce an de la moartea genialului nostru poet Mihail Eminescu, venim să-l aducem prinosul stimei, dedicând de asta-dată aproape toată revista noastră memoriei sale. Nu numai o datorie generală culturală-literară ne împune aceasta; ci totodată îndeplinim și un act de pietate anume din partea „Familiei”, căci aici s-a făcut Eminescu așezut în literatura română și tot aici s-a născut

fondul de cugetare al poetului nemulțumit, pesimist; prin urmare contribuie la cunoașterea caracterului său. Scrisoarea începe astfel:

»Mult stimată Doamnă și amice,

»Mulțumesc pentru onorarul trimis — *cel întâiu pentru lucrări literare pe care l-am primit vr'odată 'n viață*. În România dom-

dernizantă”, cu o puternică notă „cerchistă”, Radu Enescu aducându-i colaboratori pe Ovidiu Cotruș, Doinaș, Negoșescu, Regman, Balotă, ca și pe Grigurcu, Nemoianu și alții. Apoi, în anii 1980 – începuturile „post-modernizării” revistei, pe filiera valului secund al „echinoxismului”: a patra identitate a *Familiei*, cu Al. Cistelecan, Virgil Podoabă și Ion Simuț primiți în echipa de cronicari, pentru ca după căderea regimului comunist, când primii doi optează pentru *Vatra* târgu-mureșeană, în redacția de la Oradea să intre, odată cu Simuț, Ioan Moldovan și Traian Ștef, și ei „echinoxști”, secondăți de-a lungul acestei ultime (deocamdată!) etape de și mai tinerii Tiberiu Ciorba, Miron Beteg, Mircea Pricăjan, Marius Miheț, recent și de Alexandru Seres. Legătura cu perioada „neomodernistă” s-a păstrat prin Enescu și Dumitru Chirilă, pînă la trecerea lor într-o lume mai bună, ca și prin scrisul constant al lui Grigurcu și al lui Mircea Morariu. Revista, condusă acum de Moldovan, reușind mereu să atragă în jurul ei colaboratori afini, de remarcabil nivel, de n-ar fi să-i pomenesc decît pe la fel de „echinoxști” Alexandru Vlad, Radu Țuculescu

sau Ion Mureșan. Vezi și calitatea și atmosfera *Colocviilor* anuale, vezi și prestigiul de care se bucură lunarul orădean în lumea culturală românească de azi.

Cu această a patra identitate, „postmodernizantă”, a *Familiei* mă recunosc și eu afin. Și le doresc – identității, revistei, colegilor noștri – să meargă mai departe cu spor!

Ion Bogdan LEFTER

*

La o aniversară

Familia, una dintre lecturile mele profitabile din ultimele decenii, se află – iată – la frumoasa vârstă de 145 de ani, de când Iosif Vulcan scotea la Pesta primul număr al unei reviste ce va intra în legendă, dar și în istoria noastră culturală prin modul în care a militat pentru unitatea spirituală a românilor de pretutindeni, dar și pentru încurajarea valorilor din toate provinciile locuite de români. Aici au publicat, în această primă serie, Iulia și B.P. Hasdeu, N. Iorga și V. Alecsandri, D. Zamfirescu și Al. Macedonski, Iacob Negruzzi și Al. Vlahuță. În perioada interbelică va fi reluată sub conducerea și pe cheltuiala lui G. M. Samarineanu, când – urmând linia generoasă și cumpătată inaugurată de ctitor – va deveni un important reper etic și estetic, mai ales pentru perioada 1934 - 1940, când vor colabora aici condeieri de primă mărime din România întregită: E. Ionescu, M. Eliade, E. Lovinescu, Emil Isac, P. Istrati, L. Blaga, Ov. Papadima, Octav Șuluțiu. Existența revistei a fost întreruptă brutal de abuzivul Dictat de la Viena, ceea ce explică reapariția revistei la București (1941 - 1944), adunând în jurul ei nu numai intelectualitatea ardeleană regrupată pentru a re-aprinde spiritul viu al României mari, dar și valori autohtone: Ion Pillat, N. I. Herescu, Ernest Bernea, Radu Gyr. După schimbarea regimului politic, într-un climat mai favorabil, 1965 este anul apariției celei de a V-a serii a „Familiei”, condusă, la acea vreme, de Al. Andrițoiu și care va atrage atenția asupra sa în următorii ani, prin calitatea materialelor și a colaboratorilor, dar și prin inițiativele culturale consistente duse la bun sfârșit. Dincolo de faptul că au publicat, în acești ani, poeți, prozatori, critici și istorici literari foarte bine cotați la scară națională, să notăm că aici s-au afirmat și au confirmat Gheorghe Grigurcu, Radu Enerscu, Al. Cistelean, Ioan Moldovan, Traian Ștef, Ion Brad, Ion Horea, Vasile Rebreanu, Francisc

Munteanu. După 1990, Ioan Moldovan, Ion Simuț, Traian Ștef mențin revista la un nivel competitiv, impresionând – ca de atâtea ori în ultimii 45 de ani – prin probitate, profesionalism și seriozitate, fie că e vorba de literatură, fie că e vorba de arte plastice, muzică, teatru (Mircea Morariu). Nimeni, vreodată, nu va putea face abstracție sau marginaliza prestigioasa revistă orădeană, pentru simplul motiv că ea face parte din cultura acestui neam, pe care a reprezentat-o întotdeauna cu demnitate și decență. La această dublă/triplă „aniversară” (145, 45 și 20 de ani în actuala formulă redacțională) toată admirația noastră și mulți, cât mai mulți ani la fel de rodnici!

Mircea DINUTZ,
redactor-șef revista *Pro Saeculum*, Focșani

*

Un Arc de Triumf în cultura română

Așa îmi imaginez existența revistei *Familia* în istoria noastră națională. Dacă n-ar fi decât trecerea pe sub bolțile sale a junelui Mihai Eminescu, botezat astfel de bătrânul Iosif Vulcan, cu inspirația lui de patriarh al începuturilor literare ardelenesti, și tot ar merita această metaforă spirituală.

Să nu uităm că evenimentul se petrecea în primăvara lui 1866, când elevul lui Aron Pumnul (alt dascăl ardelean refugiat într-o provincie românească înstrăinată) se îndrepta spre Blaj, ca să-l salute și să-l boteze, la rândul său, prin exclamația „Te salut din inimă, Mică Romă! Mulțumescu-Ți, Dumnezeu, că m-ai ajutat s-o pot vedea!”. Acolo, așadar, în vatra redeșteptării naționale, își citea Eminescu primele sale poezii în „foaia” tipărită la Budapesta și mutată apoi la Oradea-Mare.

Cum era să nu fiu emoționat, ca bibliotecar al Liceului „Sfântul Vasile” din Blaj, vechi de peste 200 de ani, când citeam în colecțiile sale și numărul fericit al *Familiei*, devenit piatră de hotar în literatura română.

Mai târziu, ca student și tânăr scriitor la Cluj, încercam aceleași emoții când am început să alcătuiesc evocarea monografică dedicată primului poet modern al Ardealului, Emil Isac, aflând că el a debutat, în 1903, tot în venerabila *Familie*.

Și mai târziu, în 1965, când am avut un cuvânt de spus în alcătuirea redacției celei de a patra serii a *Familiei*, apărută la Oradea, așezând în fruntea ei pe unul dintre cei mai talentați poeți ai generației

noastre: Alexandru Andrițoiu. Un bihorean cultivat, spirit altruist și generos. El a știut să adune în jurul său numeroase talente de valoare locală dar și națională, în primul rând critici literari remarcabili, printre care Ovidiu Cotruș, Nicolae Balotă, Radu Enescu, unii abia ieșiți din închisorile staliniste. Ei au creat în jurul revistei o adevărată școală de specialitate, din care au plecat la alte reviste Gh. Grigurcu și Al. Cistelean. Din generația lor, a rămas devotat *Familiei*, dacă nu mă înșel, Ion Simuț, un spirit echilibrat și obiectiv în analizele și sintezele sale critice.

Cândva, am fost și colaborator ocazional al acestei excelente reviste. O apreciam fiindcă știa să cultive tradițiile consacrate, dar să le și înnoiască. M-am simțit legat sufletește de ea și de spiritele sale creatoare chiar și în anii când m-am aflat în Grecia, unde am reușit să promovez traducerea unor poeți ardeleni și să organizez un turneu al Teatrului din Oradea, condus pe atunci de inimosul D. Chirilă.

Dar poezii de ieri și de azi ai *Familiei* mi-au fost și-mi rămân dragi, sperând ca ei n-o să-l uite niciodată pe Alexandru Andrițoiu, cel care a reaprins și a întreținut focul sacru în vatra veche și luminată de la granița de Vest a României. El și-a desenat, astfel, o efigie inconfundabilă pe unul din stâlpii Arcului de Triumf al *Familiei*. Trebuie să aibă grijă succesorii săi să nu ne trezim cu inscripții indecente și mângă morală în paginile revistei, cum se întâmplă mai nou cu soclurile unor monumente istorice sau chiar cu mormintele înaintașilor.

Va îmbrățișez cu iubire fraternală, dragi colegi de la *Familia*. La mulți ani revistei și vouă tuturor!

Ion BRAD

București, iulie, 2010

*

Revista *Familia* este un reper important în parcursul meu scriitoricesc. Am început să public în paginile revistei în 1993, un fragment de roman cu titlul *Balada lui Samuel Beckett*. De atunci am fost mereu aproape de revistă și de manifestările din jurul ei care au depășit de fiecare dată dimensiunea locală, regională, ușor de recunoscut în experiențe similare de aiurea. Având o individualitate bine conturată în peisajul presei culturale românești, *Familia* își obligă colaboratorii la exigență maximă, care ar putea explica într-un fel longevitatea revistei, a cărei triplă aniversare trebuie salutată cu respectul ce i se cuvine. Îi doresc *Familiei* viață lungă și un viitor pe măsura trecutului său cultural impresionant.

Horia URSU

Cele trei trecuturi

Când scriitorii ardeleni și-au fondat *Familia* și *Vatra*, în fond o altă *Familie*, lumea arăta complet altfel decât astăzi și nu numai pentru că nu se descoperiseră încă atâtea și atâtea binefaceri (!?) ale „științei și tehnicii”. Oamenii înșiși, cei care citeau asemenea reviste, erau cu totul altfel decât cei de azi. De aceea mă bucur și mă uimesc atunci când îmi trece prin cap că asemenea reviste mai există. Printre ele, cu modestie, strecur și *Viața Românească*... Toți cei care am făcut școală acum câteva decenii știm cine a fost Iosif Vulcan și cine l-a debutat pe Eminescu. Nu sunt sigur că și cei de azi, chiar implicați literar într-un fel sau altul, mai au habar. Dar nu-i loc de-o lecție aici și nici nu sunt eu profesorul care s-o predea. E loc doar să spun cât de mult am fost cândva legat de *Familia* cea de-a doua, a lui Sandu Andrițoiu, cea apărută când cealaltă ar fi împlinit exact o sută de ani. Și nu pentru că am publicat în această nouă/veche revistă, nici nu știu dacă oi fi publicat ceva vreodată în ea. Ci pentru că am fost legat de oamenii ei, de Radu Enescu în primul rând, prieten mai mare încă de la Cluj, când era la *Tribuna* și apoi la *Steaua*, de Dumitru Bejan, de Dumitru Chirilă și de alții, pe urmă, care i-au urmat pe aceștia, de echinoxistii care mai sunt și azi acolo. Îmi aduc aminte de noaptea când am cutreierat Oradea cu Radu Enescu, în timp ce acesta intona tot felul de imnuri, europene și nu numai, ale unor țări despre care eu nici n-aveam poate habar. Și cum băteam pe la geamurile unor amici ai săi, familiști și la propriu și la figurat, și cum aceștia ne deschideau sau nu ne deschideau, la Bejan în casă am reușit chiar să intrăm. Dar ce să mai zic de ciudatul și inegalabilul François Pamfil, grafician fantast și persoană de pe altă lume decât aceea în care, vrând-nevrând, fusesem aleși să ne bălăcim noi, de Gheorghe Grigurcu, izgonit nedemn de la *Familia* anilor '80 și chiar din oraș? Cu toți am fost mai apropiat sau mai puțin apropiat, dar întotdeauna într-o comunicare cordială. Cum și azi, cu Ioan Moldovan sau Traian Ștef.

Azi, știu, nu mai e la modă să-ți aduci aminte de cei dinaintea ta, sau de cei cu care ai fost un timp contemporan, înainte ca ei să se retragă într-un loc sigur mai bun. Dar mie nu mi-a plăcut niciodată să fiu la modă, ce să-i faci, n-aveam suflet de negustor, căăștia n-au încotro și trebuie să urmeze moda, dacă nu vor să le moară afacerea. Spre deosebire de ceea ce aud pe străzi, în autobuze și la restaurante, când, rar, mi se mai întâmplă să trec pe-acolo, eu n-aș vrea „să moară familia mea”,

dimpotrivă, să trăiască *Familia* noastră, voastră, lor... Cine știe, poate ochii și inima cuiva se vor mai întoarce vreodată și spre asemenea produse ale minții omenești. Amintindu-și, poate, cu multă recunoștință, de cei care au făcut *Familia* atunci, demult, acum 145 de ani, pe urmă acum 45 de ani și mai curând, acum, în 2010, într-un prezent care va deveni cât ai bate din palme un trecut chiar îndepărtat. Trei trecuturi la care mă raportează eu azi, mult mai multe pentru cei care or să vină...

Nicolae PRELIPCEANU

*

O poveste de acum 30 de ani

N-aș vrea să fiu nerecunoscător față de iluștrii predecesori și contemporani de ale căror nume se leagă trecutul și prezentul *Familiei*, dar pentru mine ea înseamnă, în primul rând și de ani buni, Ioan Moldovan. Mai exact – spiritul lui spectaculos prin implozie și vast prin extrema sa concentrare.

Pe când eram student în primul an de facultate la Baia Mare – unde el ajunsese nu doar un profesor exemplar, ci și un poet racordat la timpul prezent al poeziei și un conducător de cenaclu de înaltă ținută, în cadrul căruia se comentau ultimele idei în materie de literatură română și străină –, m-am supus și eu judecăților lui și ale partenerilor lui de cenaclu, după ce am citit câteva producții proprii, dintre care mi-o amintesc pe următoarea:

„Căpitane, ne-am gândit ca-n cinstea ta
Să visăm un vis cu vin și fete,
Cu o insulă pe undeva
Unde nu se-aude râul Lethe.

Nici tu nu mai știi unde plecam
Când am ridicat în port ancora.
Mi se pare eram tineri și cântam,
Căutam vecia. Azi – doar ora.

Taie-n jumătate leafa ce ne-o dai,
Firul alb de păr la săptămână.
N-a mai fost de-un veac april și mai,
Pe catarg cresc frunze de rugină.

Ni se termină provizia de vise,
Căpitane, du-ne înapoi.
Nu vedeam că mărire-s închise
Dincolo de ultima zi joi.

Căpitanul suferea de iarnă,
De ziua lui visam un ultim vis.
În clipa când l-am coborât în apă,
Oceanu-a clocotit în jur de răs.”

Am fost comentat pozitiv și am primit încurajări, inclusiv de la Petronela și Ioan Moldovan, dar acesta din urmă m-a lăsat să înțeleg, prin rafinate sugestii, că până la sincronizarea cu poezia de ultimă oră mai era de făcut ceva drum. Bănuisem și eu asta și, într-adevăr, m-am găsit cu adevărat abia câțiva ani mai târziu. Într-un fel, fie și măcar prin această amintire, fac și eu parte din *Familia* dumneavoastră.

Ioan Es. POP

*

Familia și spiritul echinoxist

Școala *Echinox*-ului a fost și rămîne temeinică. Pe lângă scriitorii importanți ieșiți din această școală, spiritul critic exigent de acolo se recunoaște și în câteva reviste de cultură din Ardeal: *Vatra*, *Familia*, *Steaua*, *Apostrof*, *Discobolul*. Dar echinoxismul a penetrat aproape toate zonele cultural-literare ale țării. Se recunoaște și în mediile universitare.

Unii echinoxisti au întemeiat reviste. Alții au găsit tradiții culturale glorioase, pe care le-au amplificat. Acesta e cazul revistei *Familia*. Baciul Ioan Moldovan, Traian Ștef și Ion Simuț, corifeii acestei reviste, au potențialul spiritual de a continua o tradiție culturală, alături de colegii mai tineri, mă gândesc la Mircea Pricăjan, Marius Miheț și Miron Beteg, și de a-l amplifica în semantisme literare prestigioase. La Mulți Ani, Familia!

Aurel PANTEA

Am o legătură de suflet cu revista Dumneavoastră

Anul acesta revista *Familia* împlinește 145 de ani – și 45 de la inaugurarea noii serii –, așa cum Universitatea mea împlinește și ea 150 de ani! E, totuși, ceva reconfortant că, într-o cultură încercată mereu de ne-cazuri cum este a noastră, începem să putem număra instituții care depășesc vârsta a două-trei generații, instalându-se într-o anumită durată lungă. La fel de remarcabil mi se pare faptul că, la revoluție, n-a trebuit practică o cezură, că noua serie, inițiată în timpul micii liberalizări a regimului comunist, a putut să-și continue drumul aproape neschimbat. E un fapt remarcabil, multe publicații au trebuit să-și schimbe numele sau să o ia de la capăt cu numără-

toarea după decembrie 1989! Dar eu am și o legătură de suflet cu revista Dumneavoastră. Pe la începutul anilor șaptezeci, când eram încă elev – ori devenisem deja de câteva luni student –, în revista *Familia*, la rubrica frecventată de junii poeți care credeau în steaua lor, susținută de uriașul poet și cărturar Ștefan Aug. Doinaș, am debutat ca poet! Am fost și eu „un catarg” ales „dintre sute de catarge”! Asta nu se uită și din acest motiv mă apucă neliniștea dacă aud vești îngrijorătoare dinspre Oradea, cum s-a întâmplat anul trecut, și tot din acest motiv îmi place să public uneori în paginile sale. Nu neapărat poezie, ultima oară am publicat o

Amorul unei marmure.

Gândirile-i alungă în spaima înghețată,
Cu sufletu 'n ruină un rege-asirian,
Cum stâncelor aruncă durerea-i înspumată
Gemândul uragan.

De ce nu sînt un rege să sfarm cu-a mea durere,
De ce nu sînt Satana, de ce nu-s Dumneșeu,
Să fac să rump-o lume ce sfîșie 'n tăcere
Sdrobit sufletul meu.

Un leu pustieț rage turbarea lui fugindă,
Un ocean se 'mbată pe-al vînturilor joc
Și norii-ș spun în tunet durerea lor mugindă
Gândirile de foc.

Eă singur n'am cui spune cumplita mea durere,
Eă singur n'am cui spune nebului meu amor,
Căci mie mi-a dat-oartea amara mângăiere :
O peatră să ador.

Murindului speranța, turbării răsunarea,
Profetului blăstămul, credinței Dumneșeu,
La sinucid o umbră ce-î sperie desperarea,
Nimic, nimica eă.

Nimica doar' iecoaia-ți care me învenină,
Nimic doar' suvenirea surisului tău lin,
Nimic decăt o rază din fața ta senină,
Din ochiul tău senin.

Și te iubesc copilă cum repedeă junie
Iubește 'n ochi de flacără a țărilor noroc,
Iubesc precum iubește pe-o albă vijelie
Un ocean de foc.

Din ochi de-ar soarbe genit slăbit a mea privire,
De-ar tremură la sinu-mi gingașul tău mijloc :
Al pune pe-a mea frunte în vise de mărire
Un diadem de foc.

Și-aș pune soartea lumii pe buza-ți purpurie,
Aș pune lege lumii rîdîndal tău delir;
Aș face al tău zimbet un secol de orgie
Și lacrimile-ți mir.

Căci te iubesc copilă ca țărul nemurirea,
Ca preotul altarui, ca spaima un asil,
Ca sceptrul mîna blîndă, ca vulturul mărirea,
Ca visul pe-un copil.

Și pasu 'n urmă-ți zboară c'o tainică mînie,
Ca un smintit ce cată cu ochiu 'ngălbenit,
Cu fruntea 'nvinețită, cu fața cenușie,
Iecoaia ce-a iubit.

M. EMINESCU.

povestire, care, parcă, în paginile *Familiei*, mi-a plăcut și mai mult! Vă doresc mulți ani – revistei, redactorilor, cititorilor!

Liviu ANTONESCI

*

... când, în 1991, reveneam la suprafața lumii, publicând în limba mea, româna!;

... când Florin Ardelean angaja dialoguri cu mine - publicate în revistă;

... când Florin Ardelean, Traian Ștef, Tiberiu Ciorba îmi scoteau în *Biblioteca Revistei Familia* (1993) ediția adevărată a *Culorii curcubeului*, - prima, cea din 1990, fiind retrasă din librării de filosoful-la români Gabriel Liiceanu, depozitată, iar în 1992 trimisă la topit la fabrica de hârtie de la Bușteni – acțiune culturală în care a fost sprijinit cu entuziasm de ceilalți membri eminenți ai cvadrigăi oltene: Monica Lovinescu, Virgil Ierunca și Gabriela Adameșteanu;

... când aceiași familieți, la care s-a adăugat Laszlo Alexandru, mi-au scos, în 1995, în aceeași Bibliotecă a Revistei Familia volumul *Scrisori întredeschise - Singur împotriva lor...*

Ehei, ce timpuri minunate! Ce oameni minunați!

Cu nostalgie și recunoștință,

Paul GOMA

*

Familia (revista) e o familie. Adică o instituție fundamentală, bazată pe de o parte pe ceva moștenit și dat mai departe, pe de alta, pe asocieri liber consimțite și bazate pe anumite afinități. Asta în planul principiilor. Sau al interpretării metaforice a titlului. În cel al realității, al concretului, e asta și un pic mai mult: un grup de oameni care chiar cred în niște valori și luptă pentru păstrarea lor și transmiterea lor.

Iar lucrul acesta se vede cel mai bine atunci când deschizi revista ori, și mai mult, când ai fericita ocazie să-i întâlnești. E ca și cum te-ai regăsi cu un frate demult stabilit în altă parte, dar pe care, văzându-l, constați că nu s-a schimbat (mai) deloc, că imaginea lui, așa cum o țineai minte, nu e trădată de cea de acum. Îi strângi mâna, îl îmbrățișezi, îi urezi *la mulți ani!*

Romulus BUCUR

*

La vârsta aproape matusalemică de 145 de ani, Revista *Familia* se arată demnă de povara, pe care și-o poartă cu grație, de a-l fi debutat pe Eminescu, dându-i și un nume, pentru eternitate, poetului nepereche. După 45 de ani de la reapariție în ambianța deloc îmbietoare a societății totalitare, totuși nu atât de ostilă, parcă, actului de cultură pe cât se arată astăzi democrația din ce în ce mai originală, publicația orădeană reușește să fie o revistă etalon în actualul peisaj revuistic. Dacă a început cu Ovidiu Cotruș, Radu Enescu și Gheorghe Grigurcu, continuă astăzi cu o echipă tânără, dar, cred din inimă, nu mai puțin valoroasă, avându-l în frunte pe poetul Ioan Moldovan. Și dacă ar fi să fie o urare de viitor, ce altceva i-aș putea dori decât un nou Eminescu în acest secol deschizând cel de al treilea mileniu!

Radu ULMEANU

*

O lume aflată-n urcuș, mereu pronunțându-și extaziată numele, și-a întins sieși brațele, pe sub șpalturile viitorimii, și-a reușit să sfințească și să consfințească nu numai locul și fapta, ci și spiritul Vulcanic al unei *Familii* dinaintea căreia, astăzi, istoria își ridică, iată, jobenul.

Omagiile și mătasurile prieteniei noastre *Familiei* trecute, prezente și viitoare! La mulți ani!

Ancelin ROSETI

*

Acum câteva săptămîni, pe la mijlocul lui iulie, plecam de acasă, de la părinții mei, din Olt, spre Caracal, de unde urma să iau trenul spre Craiova, cumva-ndărăt, spre București. Complicat, nu?

De fapt, nu e așa complicat, ocoleam puțin, în loc să merg spre Piatra-Olt, ieșisem la „ia-mă nene”, fiindcă trenul personal avea întârziere, canicula dă lentoare CFR-ului. Așteptam ca vreun șofer cumsecade să mă culeagă de pe DN 64 și să mă ducă aproape de gara din Caracal. Mă rog, stația. De acolo, luam un alt personal care mă depunea în gara din Craiova. În România, se știe, toate trenurile sunt personale (CFR-ule, n-o lua „personal”...).

Îmi place uneori să fac drumul ăsta, Osica de Sus-Caracal și, odată ajuns, să mă plimb puțin pe străzile fostei capitale a Romanaților, pe fostul bulevard al Gării, pe lângă Colegiul Național „Ioniță Asan” și pe lângă Biserica „Sfinții Apostoli Petru și Pavel”, unde urmăresc cu îngrijorare cum dispar căsuțele frumoase, cu grădinițe cu flori și zarzavaturi, spre a lăsa loc pagodelor țigănești, „bestial” de colorate și hilare cât poți cuprinde cu imaginația, schimonoseli arhitectonice care amintesc mereu de faptul remarcat de Petre Pandrea încă acum 50 de ani: aici e *ceandalaua*...

Da, și așa ceva mă nemulțumește la orașul unde am făcut câțiva ani de școală și pe care îl regăsesc mereu tot mai pestriț și mai aproape de identitatea „bazarului”. Caracalul, unde mai poți vedea, încă, cel puțin o duzină de case boierești care ar putea rivaliza cu cele mai frumoase din țară (Teatrul Național e o bijuterie cum sunt puține în țară) și pe care trebuie să le „pescuești” cu abilitate din fără-de-noima urbanistică propusă și executată de arhitecți imbecili ai fostului regim. Ceandalaua comunistă a punctat și ea istoria cu „rasa” ei.

Dar ce are asta de a face cu *Familia*, cu Oradea, vor zice unii? Păi, atunci când am călătorit astfel avea. Nu oprea nimeni la semnele mele tot mai dezabuzate și când am văzut namila, am știut pe dată că asta nici n-o să se uite la mine. Un ditamai camionul gonind spre Caracal nu poate opri la Osica să ia un poet care vrea să prindă trenul de Craiova. I-am făcut un semn aproape rîzînd, adică n-o să oprești tocmai tu, nu-i așa?, și camionul a oprit. Am urcat surprins, aproape l-am escaladat, și m-am uitat la șoferul care frînase. Figură de om cumsecade, nu dură, ca a truckerilor, dar nici „bolîndă”, cum au unii dintre cei care conduc „măgăoaie” din astea. Ei, și am plecat, iar peste pod la Olteț, pe la Fălcoi, am aflat că omul era din Bihor. Nu văzusem numărul mașinii, mai târziu am aflat că transporta apă minerală de la o firmă recunoscută din această parte a țării. Cunoștea zona ca-n palmă, era vechi pe rută, iar la Caracal, în cartierul „roma” era frecvent atacat de *cinghineaua* locală, cu cuțite care spintecau prelata camionului. Orașul unde-și avea fieful Iancu Jianu. Unde s-a născut Rîmaru. Unde azi rîdem cu Dan Diaconescu, arestat de DNA, și unde fanii scriu cu graffiti pe ANL-uri, „OTV, te iubim!”. Unde memoria parcă s-a oprit și dă naștere la tot soiul de monștri, umani și urbanistici, cu aspect brahial, vorba aceluiași Pandrea.

„Eu nu am fost niciodată la Oradea”, am spus cu o certitudine în voce care mi s-a părut banală în chiar clipa aceea, „deși, am continuat nițel mai prudent, prietenii mei scriitori mă tot cheamă la Zilele Revistei *Familia*”. Da, a încuviințat omul, trebuie să ajungeti.

Trebuie să ajung la Oradea, care în mintea mea se confundă cu *Familia*, care se confundă mai departe, tot pentru mine, cu Ioan Moldovan, Traian Ștef și Ion Simuț, o tripletă istorică, nu-i așa?

Familia, revista în care am publicat eu un poem în 1988, la o poștă a redacției, unde cel care îmi făcuse onoarea era... Ana Blandiana, fără drept de semnătură, cu pseudonim, dar prestînd acest serviciu anonim(izat) la o revistă care îi oferea sprijin moral. Mai tîrziu am aflat că era Blandiana, atunci nu am știut și poate că e mai bine așa, cine știe ce fumuri îmi mai intrau în cap.

Familia, pe care o citesc din anii '80, cu plăcere și cu bucuria descoperirii unor nume valoroase de-a lungul timpului, cum ar fi acum Miron Beteg și Alexandru Sereș, iar atunci, hăt, demult, pe impecabilul domn Radu Enescu. Mircea Morariu, pe care l-am cunoscut în două ocazii la Craiova, este unul dintre cei mai exigenți și subtili critici de teatru din țară, iar opiniile sale, polemice adesea, în chestiuni de gust „teatral” sînt inalterabile. Dar și pe Andrițoiu l-am citit, dom'ne, chiar dacă știam că e poet „comunist” și am fost vaccinat de tînar împotriva „ideologiilor” care ne spun cum să scriem și, mai ales, să publicăm literatură. Textul ales de redacția revistei pentru coperta a patra a numărului 3 din anul în curs este edificator în acest sens pentru ce s-a întîmplat și se va mai întîmpla în România mare și veselă. Acea scrisoare a lui Eminescu, de la 1884, către Iosif Vulcan, căruia îi mulțumea pentru primul onorariu din viața sa, primit pentru poezii publicate, este extraordinar de concludent pentru ce înseamnă caracter de bronz la un scriitor de geniu. Genii am mai avut noi în România, se știe, dar caracterele sînt rare între Olteț, Dâmbovița și Someș.

Urez revistei *Familia*, la dubla și importanta aniversare, cursă lungă și fără „tăieturi” – așa, ca un camion cu apă de izvor ce colindă țara în lung și-n lat, dar mai ales pe la Caracal, pe unde se întîmplă să trec eu, peste podul Oltețului, în drum spre Craiova.

Nicolae COANDE

Craiova, 25 iulie 2010

*

Dacă mă gândesc bine, nu doar colocviile *Familiei* au rol de „seismografe” (cum spunea Ion Simuț despre cel, deja clasic, despre canon), ci revista însăși. Încă de la descoperirea lui Eminescu, a probat, ritmic și periodic, că are fler, curaj al verdictului, echilibru și vedere panoramică

asupra fenomenului literar/cultural. Așadar, citesc *Familia* de 145 de ani (!!!) sigură că voi găsi de fiecare dată cel puțin un text care înregistrează starea literaturii române, nu de puține ori cu un ceas mai devreme. Oamenii ei de azi – echipa și colaboratorii fideli – știu să asigure totodată *zumzetul cultural de fundal* (la ei și *mainimicul* mișcă!) pe care să se proiecteze, atunci când se ivesc, evenimentele și care să arunce în ridicol scandalurile de două parale ale zilei fără a coborî nivelul prizei la real. Tuturor „famiștilor” viață lungă și viitor... „de piatră”!

Irina PETRAȘ

*

Ce poate fi o mai clară dovadă de continuitate, perenitate și tenacitate într-o cultură, mai ales în țara tuturor neașezărilor, decât apariția unei reviste precum *Familia* de la Oradea.

145 de ani, în care, cu unele hiatusuri impuse de zbuciumul istoriei, lună de lună, *o revistă, o carte, o bibliotecă* – logo-ul inspirat al actualei echipe, în frunte cu Ioan Moldovan, secondat de Ion Simuț, Traian Ștef și mai tinerii Miron Beteg, Mircea Pricăjan, Alexandru Sereș, Aurel Chiriac, Marius Miheț – constituie o prezență benefică în câmpul literar, și asta spre mai marea glorie a culturii naționale.

Îmbrățișări moldave și felicitări pentru *Familia*, prima care l-a primit la sînul ei pe Poet.

Cassian MARIA SPIRIDON

*

Familia a fost și rămâne a fi revista care îmbină într-un mod echitabil generozitatea cu criteriul valoric, solitudinea cu rigurozitatea. De departe, de la Chișinău, eu o mai simt și ca pe o publicație prietenoasă, temeinică în buna, blagorodnica și blagoslovita sa așezare în matrice și principii exemplare. Este revista bine ctitorită dintru început, bine gospodărită în continuare, știind *a-și păstra calmul* și a-și urma destinul deja trans-secular. *Vivat, crescat, floreat!*

Leo BUTNARU

*

Respect!

În aparență, dacă ai în spate o tradiție strălucită, totul e mai ușor. E de-ajuns doar să fii atent la ce-au întreprins înaintașii. Apoi, le respecti cu grijă instrucțiunile și o pornești mai departe pe o cale deja bătătorită, fără teama că te-ai putea rătăci. Așa vei cunoaște aceleași împliniri ca și ei.

Nimic mai fals! Un trecut glorios nu asigură automat împlinirea urmașilor. Sunt, de pildă, popoare care trăiesc în mizerie printre monumente falnice, datorate unor strămoși vrednici. Ele n-au făcut nimic pentru a se ridica la înălțimea unor fapte de odinioară. S-au mulțumit doar să le contemple cu admirație și să le venereze. Dar nimic nu vine de-a gata.

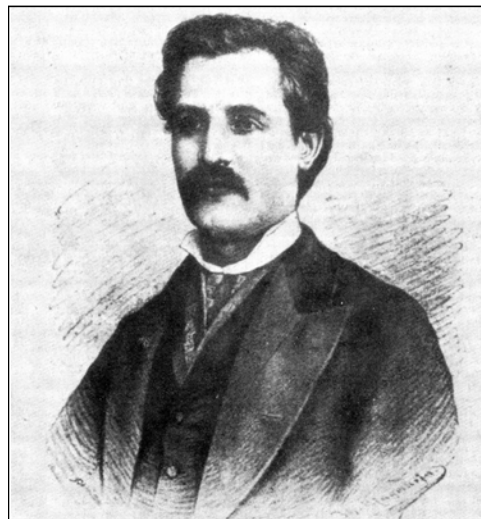
De aceea, urmăresc cu bucurie ce se întâmplă cu *Familia*, o revistă care strălucește ca o nestemată în publicistica românească. Are 145 de ani de existență, dar nu-și arată vârsta. Explicația? Cei care i-au urmat lui Iosif Vulcan și colaboratorilor săi au înțeles o lecție simplă: fără să renunțe la un proiect de succes în secolul XIX, trebuie să realizeze, la rândul lor, o publicație conformă cu exigențele unor noi timpuri.

Le salut din inimă această nobilă și pasionantă strădanie, din partea redacției mai tinerelor reviste *Rebus* și *Flacăra* – 80 și respectiv 100 de ani în 2011!

George ARION

*

Bătrâna / veșnic tânăra Doamnă a revuisticii românești, *Revista Familia*, se află, iată, din nou la ceas/an aniversar. De fapt, calitatea *Familiei* este atât de evidentă în timp și spațiu încât se poate afirma, fără prețiozități gratuite, că fiecare număr al revistei este o sărbătoare a spiritului aulic, doritor de poezie, proză, eseu, teatru, sau alte genuri

care gravitează în jurul aceleiași preocupări: cultura de bună calitate. Iubesc *Revista Familia* din mai multe motive. În primul rând datorită faptului că a fost prima redacție de anvergură în care am pășit sfios (și cu destulă teamă, apropo de insolența cu care, uneori, unii juni/june aspiranți într-ale literaturii caută gloria literară), timorat până la paroxism de calibrul intelectual al lui Radu Enescu, Alexandru Andrițoiu, Crăciun Bejan, Vasile Spoială, pe care-i admiram cu o invidie bine disimulată.

În al doilea rând datorită faptului că a fost prima revistă „mare” în care am publicat poezie, după un timid debut studentesc în *Forum Studentesc*.

În al treilea rând datorită publicării cărților mele de poezie la *Editura Revistei Familia*, prestigioasă și serioasă carte de vizită pentru orice scriitor din spațiul românesc, și nu în ultimul rând datorită premiului *Samarineanu* pe care l-am obținut la o ediție a *Zilelor Familiei* din 2001.

Iubesc *Familia* deoarece rezonез, pe cât posibil, cu redactorii săi, fiind aproape o a doua mea familie (spre neliniștea celor dragi mie), și o mai iubesc deoarece ea apare în orașul în care trăiesc, iubesc, visez, scriu, disper: ORADEA.

Dar, pe lângă cei 145/45 de ani, *Familia* mai aniversează ceva, ceea ce îi perpetuează tinerețea, prosperitatea și calitatea. Cei 20 de ani de când admirabilul poet și prieten Ioan Moldovan conduce revista, cu probitate intelectuală și devoțiune spirituală, aureolat de o „artă a răbdării” de care nu mulți redactori-șefi/manageri sunt dotați, mereu direcționat de ideea că în literatură este loc pentru fiecare, cu o singură condiție: primirea talentului.

Da, Ioan Moldovan închide cu brio cvadratura cercului începută de Vulcan, continuată de Samarineanu și Andrițoiu.

Deci, *La mulți ani, Familia!*

Lucian SCURTU

*

Premonitoriu acest titlu de revistă pentru ceea ce însemna la acea vreme aspirația spre unitate națională a românilor. *Familia* era, în sine, un deziderat ideatic și de program pentru modul la care se proiecta identitatea românească în monarhia austriacă.

Apariția la 1 iunie 1865 a *Foaiei enciclopedice și beletristice cu ilustrațiuni*, sub conducerea lui Iosf Vulcan, reprezenta unul dintre cei

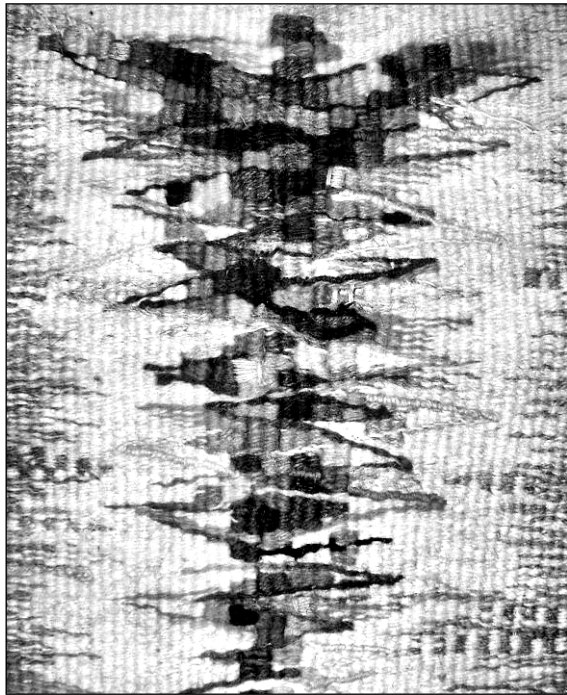
mai importanți piloni în construcția „laboratorului uriaș al conștiinței naționale“, după cum afirma Ion Breazu despre presa transilvăneană din acea perioadă.

Apropierea *Familiei* de publicațiile brașovene: *Gazeta de Transilvania* și *Foaie pentru minte, inimă și literatură* este evidentă de la începuturi, încercând împreună să pună în valoare literatura originală românească și să revigoreze producția dramatică. *Societatea pentru fond de teatru român* era un program cultural la care orădenii și brașovenii au lucrat cu osârdie și devotament pentru un teatru național.

Familia și-a pus amprenta pe dezvoltarea în presa ardelenescă a ceea ce însemna revista literară, fiind purtătoarea de drapel pentru o întreagă epocă.

Astăzi, la aniversare, urăm revistei apariție rodnică și neîntreruptă, iar colectivului redacțional putere de muncă și diplomatie pentru a rezista presiunilor politice ale vremii.

Doru MUNTEANU

Editorial

Miron Beteg

Nu mai vreau să mă șterg pe tălpi la ieșirea din România!

Cînd un întreg popor ajunge să se simtă inutil în istorie nu mai e vorba de criză, ci de dezastru. Apocalipsele sociale sunt trecătoare, e drept, dar cineva trebuie să le îndure. Și așa fi îndreptățit să cred că, în ultimele două secole, fiecare generație românească s-a simțit proprietara, dar și proprietatea, unor apocalipse ieftine. E drept, există dicționare care nici măcar nu dau pluralul cuvîntului apocalips. Aglomerarea repetată și ascensională de aberații în spațiul românesc ne-a forțat, istoric, și la această subtilitate lingvistică. Ne mai putem îmblînzi nenorocirile doar inventînd cuvinte. Ca să punem surdina realului, suntem generoși cu propriile neputințe plasînd amortizoare logicii gramaticale. Asta pentru a nu recunoaște că logica existențială și-a pierdut, de mult, orice sinonimie europeană. Ori să admitem că doar în nepricepere avem, cu adevărat, specific național.

Trăim în autoritarism, dar nici pe departe unul cotrocenian, băsescian. Trăim în autoritarismul incompetenței întregii clase politice. Unul mult mai grav decît cel care ar putea, la rigoare, să fie măsurat în grade ori înmuiat în cuburi de gheață care plutesc în pahar. Autoritarismul incompetenței și minciunii este unul fără centru de putere și tocmai de aceea nu mai înseamnă intransigență oarbă, dar măcar clasificabilă, deductibilă, a cărei ierarhie a ororii, chiar dacă nu poate fi controlată, poate fi totuși înțeleasă, ci o specie de anarhism în fața căruia nu poți decît să te declari neputincios. România trăiește un adevărat război civil al neputințelor. Spartă în fragmente tot mai mici, mai ascuțite, realitatea social-politică e un covor de sticlă pisată pe care milioane de români sunt obligați să umble desculți, precum niște fachiri second-hand.

Pomeneam de inutilitate. Suntem inutili cîtă vreme votul nostru a devenit inutil. S-a văzut: transferurile ideologice se fac nu înainte, ci după vot. „Independenții“ și partidele avortate direct în Parlament reprezintă, pînă una alta, un mod legal de a-ți anula opțiunea de alegător. De-a te desființa ca votant. De a-ți interzice participarea la viața politică a țării. Cînd reușești să

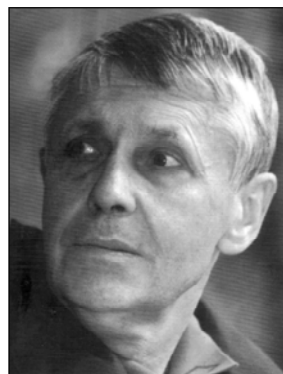

anulezi eficiența votului – unica și mult clamata „putere” a celor mulți –, anulezi, în subconștientul colectiv, și ideea de eficiență a oricărei alte forme de protest social. Neparticiparea la manifestații, refuzul de a intra în grevă (nici pe departe în utopia unei greve generale), indiferent ce măsură economică ar lua Guvernul, nu vin din lene, nu izvorăsc din dezinteres, nici măcar nu ilustrează de tot românescul „las’ că merge și așa!”, ci sunt corolare ale sentimentului acut de inutilitate, de neputință. La vot, aparent, tu ești regizorul. Tu hotărăști distribuția. Dar, la ridicarea cortinei te trezești și îngrozit, și amuzat, că actrița aleasă pentru rolul Ofeliei îl joacă pe Hamlet, iar acesta are replicile Reginei-mamă. Și toată punerea asta în scenă mai și costă miliarde...

Dau bine în scris, acum, gîlgîielile pesimismului și deplinătățile deprimării, mai cu seamă că „fluturașul” de salariu, pentru mulți, are singura sobrietate europeană permisă în România: sumele trecute pe el sunt atît de mici încît par scrise în euro. Abia azi înțelegem pe deplin de ce președintele, referindu-se la presa *vîndută*, a vorbit de tonomate cu euro și nu de tonomate care funcționează cu lei. N-are rost să ne pingelim memoria și să spunem că doar cei aflați de cîțiva ani la putere sunt vinovați că viața noastră a devenit indescifrabilă, iar privirile copiilor noștri, nedumerite și greu de suportat. Că doar Băsescu, Boc și sumedenia de „găuri” – negre, dar unele grațioase cînd poartă tocuri! – ce gravitează în jurul lor ne-au impus acest antrenament pentru apocalips. Trăim din reziduuri politice de douăzeci de ani și, cu foarte rare excepții, am fost conduși de vidanjori ideologici și nu de oameni politici. S-a tot spus că nu avem o clasă politică, ci doar o pătură de oameni care, neștiind să facă nimic altceva, s-au gîndit să candideze. Și totuși – ne livrăm lor destinele la alegeri, de fiecare dată, cu un soi de frenezie stupidă, frenezie care ne-a transformat, în timp, în niște profesioniști ai inutilului. Ai unei amăgiri confortabile, accesibile. Așteptând, ca proștii, o mică pastilă de normalitate. Doar lenea noastră sinaptică, deloc întîmplătoare, ne împiedică să privim la Antonescu, Ponta, Geaonă ori Fenechiu și să deslușim, umbrită dar limpede, arhitectura Boc-ului din ei. Băsescu e periculos pentru că e la putere, ceilalți sunt periculoși pentru că pot ajunge, oricînd, la putere: ne amăgim inutil dacă nu recunoaștem că toți au semnat, în numele nostru, contractul cu dezastrul. Au, fiecare în parte, politețea gunoierului: nu-i interesează curățenia noastră, ci jegul vîrît sub covor de ceilalți „oameni politici”. De aceea, personal, doar un singur tip de știre despre actualii politicieni români mă mai interesează: data la care vor ieși din viața publică. Se întîmplă, din cînd în cînd, să mai plec din țară. Și sper ca, măcar peste zece ani, la graniță, să nu mai fiu nevoit să mă șterg pe picioare de România atunci cînd o să vreau să pășesc în Europa.

Asterisc

Gheorghe Grigurcu

Nedesăvârșiri desăvârșite

Moraliile anotimpurilor: dacă primăvara e speranță, toamna e a-mintire, adică reversul speranței. Dacă vara e prezent, adică sincronie a timpurilor, iarna e abolirea lor. Absolut viu și absolut mort, dacă se poate spune așa.

*

„De ce să tragi cu urechea la ceea ce spune vecinul? Este un fel provincial de a fi, să te obligi la opinii care deja după câteva sute de metri nu mai obligă” (Nietzsche).

*

Melancolia ce emană din orice precizie, sub unghiul spiritului de finețe.

*

A respinge înseamnă îndeobște a caracteriza mai precis decât a aproba.

*

Orice artificiu ține, în fond, de absurd.

*

Cît de puțin ne trebuie pentru a ne exprima! O imagine, câteva rînduri, câteva vorbe sunt adesea suficiente pentru o întîlnire *absolută*. Materia se suspendă. În duh chinezesc, ne putem imagina că un mare creator, la capătul experiențelor sale, s-ar putea exprima doar printr-un singur punct.

*

Orice așteptare oglindește infinitul.

*

Se spune că douăzeci de ani e vârsta tuturor posibilităților. Șaizeci de ani, în schimb, e vârsta tuturor imposibilităților. Nu-ți îngăduie nici măcar a-ți face un bilanț al vieții ce s-ar mai putea prelungi...

*

Ecuția singurătate = sinceritate. Adevărata singurătate nu poate fi decît sinceră.

*

Conștiința neîmplinirii: cel mai dulce abis, în care Dumnezeu pare că îți este dator, deși, de fapt, tu îi ești dator lui Dumnezeu.

*

Cu cît un creator e mai profund, cu atît își asumă în mai mare grad slăbiciunea proprie, în care se reflectă slăbiciunea condiției umane. Suficienții, emfaticii, infatuații sunt, indiferent de aparatul aparențelor, niște minori.

*

Atîta timp cît nu ai o publicație pe care s-o conduci, nu ești decît un menestrel găzduit în diverse castele.

*

„Nici un om nu e ipocrit în plăcerile sale”, notează Camus. Dar ipocrizia însăși tinde a se absolvi în felul său, devenind o plăcere.

*

În cuplul lingușitor-lingușit, figura cea mai rea o face ultimul. Pe cînd lingușitorul are alibiul - imund, însă totuși un alibi! - al urmării viclene a unui interes, cel lingușit stă irevocabil sub semnul prostirii.

*

Orice pasișă implică, fie și inconștient, batjocura.

*

O perversitate a artei: dorința de-a copia realul. O virtute a realului: dorința de-a copia arta.

*

Nu ne putem opri a respecta într-un fel ceea ce ne neliniștește, ne amenință, ne îngrozește. E un respect mut, dureros, o reflectare a demoniei în apa sufletească.

*

Oare neîmplinirea să fie forma ta de mîntuire?

*

În definitiv, orice credință e un risc.

*

„Adevăratul mod de a scrie este să scrii așa cum traduci... Așa cum ai încerca să traduci un text nescris” (Simone Weil).

*

Realitatea ucide iluziile, dar acestea n-o agresează, mulțumindu-se a o implora. Orice iluzie semnalizează o zonă superioară, nonviolentă, serafică: „Pentru că litera ucide iar duhul face viu” (2 Corintieni, 3,6).

*

Să fie îndoiala o formă laică a smereniei?

*

Cititorul ideal al paginilor noastre n-ar putea fi decît bunul Dumnezeu.

*

Uneori adevărul devine tendențios ca și minciuna.

*

Nu-l mai poți în-drepta făcîndu-l drept, ci doar strîmbîndu-l în altă parte.

*

Destui trag nădejdi din aparența de amoralitate a realului ca dintr-un joc de loterie.

*

Ceea ce s-a spus despre catedrala din Köln, a cărei construcție a durat 632 ani, că atunci cînd ea va fi terminată va veni sfîrșitul lumii, s-

Gheorghe Grigurcu

---

ar putea spune în legătură cu orice mare operă de artă, care dă simțămîntul perfecțiunii, un simțămînt-limită, cu un substrat catastrofic.

*

Dacă nu se realizează speranțele tale mici, modeste, cuminți, de ce să nu crezi, la urma urmei, în realizarea compensatoare a unei speranțe nebunești?

*

Obiectele neînsuflețite au și ele vârstele lor, aiudoma oamenilor și celorlalte ființe vii, vârste cu atît mai neliniștitoare cu cît sunt mai ascunse, mai derutante, mai greu de stabilit pe drumul comun și ireversibil către moarte.

*

Arta nespuse de complexă de-a te juca cu timpul.

*

Pentru a para contestarea la care te supune un răuvoitor, trebuie să ai față de el un dispreț atît de intens, încît se învecinează cu mila.

*

Gîndirea în șoaptă, credea Gide, e o minciună. Dar dacă i-ar fi fost dat a trăi în totalitarism, ce-ar fi crezut?

*

O morală a generațiilor: cauți pentru a fi, la rîndul tău, căutat. Dacă unul din cele două momente nu se împlinește, lanțul se întrepruie dureros.

*

Cîteodată e de-ajuns să se ivească o singură lichea pentru a umili, în ochii tăi, o categorie profesională, o generație, o etnie etc. De unde rezultă cît de importantă poate fi licheaua.

*

„Trebuie să ne temem de cel ce se urăște pe sine, pentru că noi vom fi victimele furiei și răzbunării sale. Să fim atenți cum îl seducem pentru a-l aduce la dragostea lui de sine!” (Nietzsche).

*

Dar dacă prostia e, asemenea Răului, o simplă absență ontologică?

*

„Blestemul marilor spirite este mai plăcut lui Dumnezeu decât rugăciunea interesată a omului vulgar” (Ernest Renan).

*

Totuși, ai îmbătrînit. Citești și simți că nu mai poți primi. Scrii și simți că menirea ta e de-acum doar să dăruie. Ești cuprins de egoismul paradoxal al generozității.

*

Îți amintești uneori crîmpeie de viață pe care le-ai ascuns sub uitare timp de ani, de zeci de ani, care vor cădea din nou în uitare cine știe pînă cînd, și-ți dai seama că, fără știrea ta, ele stau rînduite în tine aîdoma unor obiecte pe rafturi. Așteaptă pe cineva. Pe tine te așteaptă, pe tine cel adevărat, deci complet, riguros alcătuit din toate trăirile tale.

*

Nu te da pe mîna bufonului! Capcanele pe care ți le întinde sunt sinceritatea sentimentală și bunăvoința patetică, pe care le poate simula cu iscusință. Or, bufoneria e un vid moral, care n-are ce mărturisi, n-are ce dăruie.

*

„Atunci cînd omul își pierde capacitatea și forțele de-a merge înainte, el începe să spună că a ajuns la țel” (Lev Șestov).

*

Creația se compune din nedesăvârșiri desăvârșite.

*

Cel mai feroce complice al morții: memoria. Dacă n-am avea memorie, am muri mult mai împăcați.

*

Noutăți? Nimic deosebit în afara bățăilor pulsului, ale ceasului care-l imită fără jenă.

*

Să fie oare Andrei Pleșu un fel de Petre Roman transpus în domeniul culturii?

*

Negație și renegare. Ne repezim la Paul Goma, dar îl cocoloșim pe Buzura, tăcem în legătură cu Pleșu, facem grimase echivoce când sunt puși în discuție Preda, Nichita, Sorescu etc. Prin regimul oportunist al negației, oare nu ne re-negăm?

*

Fără ethos, Dumnezeu ar fi un monstru. Fără Dumnezeu, ethosul ar fi un monstru.

*

Duce o viață închisă, umilă și - poate - dumnezeiască, asemenea unei insecte.

*

Sunt uimit să constat cât de mult poți depinde de cineva care te tratează cu reavoință.

*

Arghezi a denumit franceza drept „limba îngerilor”. Pentru mine, limba îngerilor e rusa, limba bunicii și a străbunicii mele, care m-au învățat în această limbă iubirea, duiosia și mila.

*

Plantele și animalele, corespondentul „poeziei pure”, aspectul pur, „mallarmean” al vieții.

*

Oare cum și-L imaginează pe Dumnezeu o pisică, un fluture, o romaniță?

*

„Cine știe să plîngă, știe să și nădăjduiască” (Lev Șestov).

*

Somnul ca o imitație fără valoare a morții, precum o sticlă șlefuită pe lîngă un diamant.

*

Mă simt în unele clipe precum o căruță încărcată cu felurite obiecte care, pe un drum plin de hîrtoape, se ciocnesc între ele, producînd un zgomot greu de suportat.

*

Să-ți percepi viața ca pe un text plin de greșeli, deocamdată fără erată.

*

Oare cît am putut evolua de cînd, copil de șase-șapte ani, întrebîndu-mă în sinea mea (iată, de pe-atunci aveam mania unor probleme „filosofice”!) în ce constă deosebirea dintre un „om mare” și un copil, îmi răspundeam că în faptul că primul nu poate face tot ce dorește? Și pentru că mi se părea profund nedreaptă o atare soartă, mă legam ca, atunci cînd voi ajunge adult, să țopăi din cînd în cînd pe stradă, într-un picior, nepăsător la ce vor zice ceilalți...

S.P.M.D.R.*

Al. Cistelecan

Notăția sadică

Decețiunea care a cuprins tînăra generație ține de prea multă vreme ca să fie vorba numai de una estetică. E drept că prin estetică ea se răspîndește mai ușor și devine cumva molimă obligatorie și generală, dar atîtea valuri de decepție eminent artistică nu pot veni fără un izvor existențial. Necum entuziasme și euforii (măcar senzuale, de!), tinerii poeți scriu, de la 1990 încoace, una-ntruna, doar amărăciuni și necăjeli, frustrări și deprimări, entropii și fobii. Nu poate fi aici doar cauză de modă de artă. Trebuie că asupra lor operează decepționant cauze mai grele și care lovesc mai în adînc și mai fatal. Și lovesc, probabil, chiar acolo unde nici arta nu mai poate lecu. Arta în general, ce să mai vorbim de arta fără artă pe care vor s-o practice, sub comandament autentacist, toți tinerii poeți?! Tinerețea e azi boală grozavă de spirit (la unii și de trup) iar adolescența devine strict agonie bacoviană de cartier. Și cum n-ar deveni într-o lume atît de consecvent, coerent și agresiv urîtă, de nu hidoasă numaidecît?! Din așa o lume nu-ți vine decît să fugi. Dar unde?! Că nici în lumea artei nu e mai frumos, pe principiul redundanței dintre artă și realitate. Noua poezie - realistă, biografică, antime-taforică etc.- și-a impus de canon drastic *mimesis*-ul, luînd de bun, la modul literal, principiul fișei de cotidian, al transcrierii cît mai brute. Fi-rește, nu fără contribuții agravante. Realitatea, se știe, vine cu ce are, o-feră cît poate (și poate multe în materie de stilistică entropizantă), dar poeții e siliți să mai adauge de la sine și să-i intensifice liniile - ori, dacă nu, măcar să le îngroașe. Ținuți la *mimesis*, pe de o parte, și obligați, pe altă parte, la electrizarea grotescă a liniilor de desen, tinerii poeți n-a-veau cum să nu ajungă la o scriitură sadică, de înverșunată și programati-

* O să mă întrebați însă : ce înseamnă S.P.M.D.R.?... S.P.M.D.R. înseamnă *Societatea protectoare a Muzeilor Daco-Romane*

că nemilă. Trebuind să răspundă, mai întâi cu ironie, apoi cu maliție, iar și mai apoi cu exasperare, la ostilitatea și repugnanța realului, scriitura s-a înverșunat în dizgrațiozități și pamflete și s-a hainit oarecum de la sine. Ea nu mai e răutăcioasă – ceea ce e încă un stil, o atitudine; a devenit, pur și simplu, acră și rea – ceea ce înseamnă că de la natură. E un traseu, în felul său, feminin. Poate de aceea se și vede mai bine în volumele poeteselor. De la scriitura (mai mult) masochistă a Angelei Marinescu, trecînd prin cinismele optzeciste și prin deprimările cu paranghelie (sau parangheliile cu deprimări) de după, e drum drept și obligat pînă la scriitura sadică de azi.

Asta nu înseamnă însă că poetesele de azi nu sînt tot fete sensibile și delicate, care suferă urîtenia lumii ca pe un afront direct; în sufletul lor, dar bine ascunse, stau tot valorile delicateții și ale nostalgiei de „frumos și puritate”, numai că inhibate și negate flagrant atît de „urîciunea” din jur, cît și de „urîtenia” voluntară (răzbunătoare, exorcizantă) a notațiilor. Așa stau lucrurile, bunăoară, cu Gabriela Ivașcu, în *Apocalipse, please* (Editura Vinea, București, 2009). Gabriela face autenticism mizerabilist și notează scrupulos - și sec - toată detracarea și toate degradările din jur (fizice, fiziologice, morale, spirituale, peisagistice etc.), dar e gata oricînd să fugă din mijlocul lor pentru a culege un buchet de flori (care, firește, trăiesc și ele, asemeni Gabrielei, într-o lume eminent urîtă): „primăvara își tîrăște aburii calzi/ peste cîmpii amorțite și cimitire de țară/ prin fereastra murdară a trenului privesc/ fișiile de grîu cuminte/ ici-colo zvicnetul viu al rapiței/ fabrici dezafectate și halde de deșeuri/ vecina mea de compartiment - o băbuță cu vocea dogită -/ îmi povestește orori petrecute în satul ei/ făcîndu-și cruci mari și speriate/ aș vrea să trag semnalul de alarmă/ ca să cobor să culeg stînjeneii galbeni/ din șanțurile mocirloase de lîngă calea ferată”. Oricît de pornită pe detracări ar fi scriitura și oricît s-ar avînta ea în notații ce pervertesc decepția în efecte de scîrbă, tot asaltul acesta al hidoșeniei și al descompunerii nu e altceva decît un ultragiu adus frumuseții și candorii (dar orice ultragiu e și un omagiu): „gunoaiele au acoperit straturile de flori/ și fîntînile arteziene/ casele au fost invadate de jivine mărunte/ care își lasă urina și fecalele peste tot/ îți intră în gură cînd dormi/ și îți rod limba/ zidurile clădirilor și pielea oamenilor/ sunt pline de crăpături/ din care curge o mîzgă urît mirositoare” etc. Cîtă vreme hidoșenia e o agresiune împotriva frumuseții devine că ethosul poetei se bizuie tot pe antagonismul dramatic dintre pur și profanare, dînd la iveală un romanticism de simțire ascuns numai din scrupule de aggiornamento stilistic. (La simțire și nostalgii, Gabriela nu e altfel decît, bunăoară, Matilda

Cugler; firește că la stil e tot ce poate fi mai opus). Poeta e asediată de o lume urâtă, e înconjurată de brutalități și orori, dar ea e victima încă pură a acestei agresiuni și a acestor atrocități. Lirismul ei de victimă, ce-i drept, nu e unul lamentos, ci, din contră, unul de denunț. Gabriela pictează lumea răzbunător de urât și într-un grotesc vindicativ prin chiar excesivitatea lui: „fețe aplatizate, priviri ce hăcuiesc. femei cu priviri/ pîcloase, bătrîni cu ochi înveliți cu pojghița morții./ peste tot oameni cu gurile pline de viermi și fiecare/ cuvînt e o cloacă”. Urîtenia lumii e denunțată absolut, numai că poeta n-a făcut din această urîtenie propria sa suferință; propria sa cauză, cum ar veni. Ceea ce înseamnă că se exceptează (fie și ca victimă) din lumea pe care o construiește. Dacă lumea asta n-ar fi doar enervat-o, ci ar fi făcut-o să sufere, Gabriela ar fi fost poetul ei; dacă, simplu spus, și-ar fi asumat-o, nu doar ar fi denunțat-o. Căci de enervat, ne enervează pe toți; dar poeții ar putea să și compătimizească această lume pe care numai apocalipsa o mai poate vindeca. Îmi pare că Gabriela a trecut pe lîngă șansa mare pe care i-a deschis-o propria viziune, stăruind pe șansa mică și implicită: pe stilistica denunțului îngroșat, pe pamfletul de *indignatio*. Poeții sînt, firește, liberi să practice orice atitudine, dar cîtă vreme ei se simt doar jigniți și ultragiați de starea lumii înseamnă că și-au pus deoparte o rezervă de candoare și fac opoziție și polemică la urîtenia generală. În locul acestui angelism furios, care reacționează la orice-l pătează, mai în dreptul poezilor e însă să compătimizească o lume atît de rezolut prăbușită.

Atropina

Alexandru Vlad

Ultimul act

– Dă-mi măcar un motiv să mă întorc la tine!

Fusese mai degrabă un țipăt disperat, nici pe departe o rugămin-te. M-am întors și am văzut o fetișcană care se uita drept în ochii mei. Subțirică, aproape frântă de mijloc în efortul de-a striga din toți plă-mânii, cu o vestă ușoară de lână de sub care ieșea, peste pantaloni, o că-mașă în pătrățele. Am tras aer în piept.

– Dă-mi, idiotule, un motiv să mă întorc la tine, nu unul să mă cert cu tine!

Striga la iarbă, striga la pomi, striga la aleile pustii. Dusese mâinile la tâmple și abia atunci am observat că ascundea în palma albă cu degete subțiri un telefon mobil, ca un biscuite negru.

Nu contam pentru ea, nu existam. Dacă, să zicem, aș fi intervenit spunând: „Dă-mi mie telefonul acela, să-i sugerez eu nevolnicului ce anume trebuie să-ți spună”, probabil că nu m-ar fi auzit sau, dimpotrivă, ar fi avut un șoc realizând prezența mea tangibilă.

Oricum n-ar fi fost, mai mult ca sigur, o idee bună. La celălalt capăt al aleii, capătul îndepărtat, se ivi o femeie în vârstă care ducea în lesă un cățel. Cățelul mic și sârmos avea o fundă roșie și o curea destul de lungă ca să-i permită s-o ia tot timpul razna.

– Nu! Nu!

Fata continua să țipe. Tipul n-o nimerise, evident, sau, cine știe, își continua șirul acuzațiilor. El trebuie să fi fost undeva pe o altă alee, pe o bancă ascunsă în vreun cotlon în care se lăsase deja întunericul. Sau fata fugise, trântind ușile, de la el de acasă unde o dusese profitând de una din acele rare ocazii când în sfârșit părinții lipsesc.

– Nu! țipă ea din nou, de data aceasta total scoasă din pepeni.

Era atât de tânără încât era probabil încă elevă. Pantalonii foarte strâmți n-o lăsau să se îndoie prea mult de mijloc nici măcar atunci

Alexandru Vlad

---

când țipa din toate puterile. Dacă aş fi prins-o pe după umerii înguști ar fi început să hohotească rezemându-se de umărul meu, sau mi-ar fi dat o palmă scăpând pe jos telefonul pe care s-ar fi repezit disperată să-l recupereze. Nu poți niciodată ști.

Bătrâna cu imprevizibilul ei cățel dispăruse de pe alee, se făcuse nevăzută ca Sfânta Vineri când consideră că nu poate fi de folos. Lăsase totul în seama mea. Când oare în tinerețe-mi provocasem un asemenea puseu de durere, și de ce mi-o scotea soarta în cale tocmai acum, când mă duceam după cumpărături?

— N-o să mă mai vezi niciodată! țipă fata și închise telefonul care făcu clac, pecetluindu-mi parcă soarta. Toate luminile clipiră nehotărâte de câteva ori, apoi se aprinseră pe toată aleea.

Nisipul din clepsidră

Vasile Dan

Poetul unei singure cărți
aproape antume

Nu m-am mai văzut cu Alexandru Balog de peste 35 de ani, de la terminarea facultății. Ne-am fost despărțit brusc, inexplicabil, definitiv. Chiar atunci, prin 1973. Consumasem în cei câțiva ani nebuni ai unei studenții febrile, poate toată rezerva de interes a unuia pentru celălalt. Simțeam, poate, nevoia unor alte și alte confruntări. O consumasem cu el în lecturi și comentarii subversive, cum era atunci prin 1970-1973, asupra unor cărți și autori ei înșiși subversivi, procurați de la „Fondul secret” al bibliotecii. Erau la Biblioteca Institutului destui autori dosiți în coduri invizibile la fișier, autori români interbelici proscriși (Blaga însuși, filosoful, Eliade și Cioran din perioada românească, toată avangarda, dadaștii, misticii în eseu și poezie, criterioniștii, alții și alții), dar și unii autori „idealiști” ori decadenți străini, dintre care nu lipsea, firește, cel mai mare dramaturg al lumii, Eugene Ionesco. Erau autori care ne drogau pur și simplu nu numai prin idei, prin forța și claritatea lor, ci mai ales prin contrabalansarea nimicitoare ce o produceau retoricii asfixiante intelectual oficiale, stupide și primitive. Ridicam apoi boema, nopțile albe, alcoolul, escapadele nocturne la rang de stil unic de viață. Scriam și ne citeam reciproc cu comentarii niciodată curtenitoare, dar nici ranchiunoase. Mîncam pe șest la cantina studențească din farfuria numeroaselor colege de grupă sau an de la filologie, puse întempestiv pe slăbit, după ce ne videam noi înșine cartelele de bursieri. Publicam în „Gaudeamus”, o revistă studențească orădeană timidă, dar și în „Familia”, locul de excelență intelectuală atât de rîvnit spre care înălțam ochii, acolo unde publicam, ce-i drept rar, într-un timp al sloganurilor, poeme sibilinice.

N-am mai dat de Sandu apoi niciodată. Deși ori de câte ori coboram din tren la Oradea mă așteptam, la fiecare colț, să-l întîlnesc. N-a fost însă să fie. Nici lui, bag seama, nu îi dădea inima ghes să mă mai întîlnească. Probabil și el își conserva astfel acei ani irepetabili, intenși ai studenției noastre

care nu trebuiau amestecați ori maculați cu mizeriile sociale, și nu numai, care au urmat și uneori ne-au copleșit, cu accidente noastre biografice. Auzeam rar de el prin prieteni comuni: că se însingurase, că experimenta un exil interior etans, că profesa, cu umilință, cele mai bizare meserii (taximetrist, muncitor cu ziua, comerciant ambulant). Ultima dată însă bibliotecar școlar. N-a mai publicat în reviste, după știința mea, absolut nimic.

Apoi brusc, în 28 iunie a. c. am primit de la el o scrisoare. În ea, în sfârșit, o carte subțire de poeme semnată Alexandru Balog, *Viața ca pseudonim*, (Biblioteca Revistei Familia, colecție coordonată de Ioan Moldovan, redactor de carte, Traian Ștef). Cu autograful: „Poetului Vasile Dan, celui cu care am împărțit odinioară pâinea și vinul, străvechea mea prietenie.” Am deschis-o deopotrivă cu o imensă neliniște, dar și curiozitate: mai era Alexandru Balog cel de odinioară în scris, a cărui amprentă lirică intactă nu se ștersese deloc din memoria mea afectivă? Cum putea un poet însă să se miște în interiorul propriei paradigme lirice, fără să-și publice periodic versurile? Fără să se confrunte cu gustul public? Cu ceilalți autori? Se oprise poezia lui la acei ani de început, și acum, melancolic, la senectute, nostalgic i-a recuperat liric *tale quale*? După o tăcere de peste trei decenii? Așa i-am fost deschis cartea. Descopeream în ea, poem după poem, că Alexandru Balog, în pofida oricăror contraargumente de context, n-a încetat nici o clipă să fie un poet viu. Atîta doar că a alergat solitar, într-o discreție absolută, ca un maratonist cu propria-i poezie în mână.

A doua zi, după lectură, l-am căutat la telefon: să-i mulțumesc, să-l gratulez. Era, vai, însă prea târziu. Era în spital, în comă profundă, infarct miocardic. În următoarea zi s-a dus definitiv. Debutul editorial târziu îl aspirase în el cu totul. Trebuie să fi avut el, Sandu, un mic presentiment acolo, al acestui scenariu eliadesc ieșit din comun, fiindcă o spune el însuși, aproape explicit, în poemul final al cărții sale pe care a vrut-o, prin proprie voință, unică: „Împlinesc șaiszeci./ Îmi aminesc de argentinianul/ aproape orb/ din biblioteca univesală./ Nu, nici eu nu am scris poemul./ N-am salvat nici memoria luminoasă/ a celor dragi,/ nici bucuria,/ poate nici durerea,/ nici spaima și nici nedumerirea/ din ochii tatălui pe patul morții,/ nici singurătatea mamei apoi,/ nici lașitatea, nici umilința,/ nici așteptarea, poate nici speranța,/ nici fața însorită a lucrurilor,/ nici partea lor umbrată,/ nici rușinea înfrîngerii,/ nici vina mea/ cît cea univesală,/ nici secunda florii,/ nici vârsta pietrei,/ nici șovăiala verbului,/ nici îndoiala răspunsului,/ nici resemnarea toamnei,/ nici regretele,/ nici tandrețea tîrzie,/ nici implozia trupului,/ poate nici tăcerea./ N-am negociat cu viața/ acolo și atunci./ Războiul l-am purtat/ doar cu mine./ Poate ramura de măslin/ cîndva mă va îmbrăca, poate.”

Așa cum însuși ai grăit, Alexandru Balog.

Un scriitor, doi scriitori

Alex Ștefănescu

Replici

Era bine să fiu meschin și, de-a lungul anilor, ori de câte ori s-a întâmplat să aud o replică inspirată dată de un scriitor, să mi-o fi notat conștient într-un carnet. Așa proceda Cornel Regman, care își nota însă numai propriile lui replici. Dacă m-aș fi străduit puțin, aș fi avut acum, sunt sigur, o colecție impresionantă de fraze inteligente, paradoxale și pline de umor, din care aș fi putut alcătui o carte.

Am crezut însă că e mai frumos ca acele fraze să contribuie doar la sărbătorirea unei clipe și apoi să se risipească în vânt. Și totuși, totuși unele dintre ele mi-au rămas în minte și încerc să le reconstitui pentru delectarea ascultătorilor.

Îmi amintesc, înainte de toate, replici spirituale date mie și, cu toate că la vremea respectivă m-au făcut knock-out, le reproduc cu fidelitate. Poate fi o mai bună dovadă de fair-play?

În studenție, după o noapte petrecută la o cabană din munți împreună cu prietenul meu George Arion, și cu alți colegi, m-am trezit primul și am scris pe un versant, cu litere uriașe, săpate în zăpadă, „Arion prostul”. Două ore mi-a luat operația asta. Când s-a trezit și el și mi-a văzut opera, încă somnoros și frecându-se la ochi, George a spus:

– Îți mulțumesc că ne-ai semnat pe amândoi.

Tot George Arion, când i-am cerut să confirme că sunt tras ca prin inel, a făcut remarca:

– Da, dar prin inelul lui Saturn.

Într-o zi, încă tânăr fiind și exuberant, mergeam pe stradă sărind când într-un picior, când în celălalt, spre stupefacția lui Victor Atanasiu. Ca să-l provoc, l-am întrebat:

– Nu-i așa că seamănă cu o căprioară?

– Da, mi-a răspuns Victor Atanasiu, cu o căprioară din mezozoic.

Odată, de vorbă cu soția mea, Domnița, mi-am exprimat cu can-doare nedumerirea:

Alex. Ștefănescu

- Am observat că toate personalitățile au câte o amantă tânără. Numai eu nu am. Oare de ce?

Mă așteptam ca Domnița să mă laude, cam în felul ăsta: „pentru că ești un bărbat cinstit, care nu-și înșeală nevasta.” Dar ea mi-a spus cu totul altceva:

- Pentru că nu ești o personalitate.

Acum câțiva ani, în grădină la mine, m-am zgâriat pe față, destul de rău, cu un salcâm uscat, pe care l-am tăiat cu ferăstrăul. La redacție, la *România literară*, în plină ședință, Nicolae Manolescu a vrut să știe ce mi s-a întâmplat. Am explicat:

- M-a zgâriat o femeie, într-un moment de frenezie erotică.

- Alex, mi-a explicat Nicolae Manolescu, doct, într-un moment de frenezie erotică o femeie te zgârie pe spate. Pe față te zgârie una care te respinge.

La Târgul de Carte, Bookfest, din acest an, la lansarea cărții mele, *Bărbat adormit în fotoliu* l-am invitat și pe Daniel Cristea-Enache.

- Ca să vorbesc? m-a întrebat el binevoitor.

Nu, i-am răspuns eu. Vorbitorii vor fi Nicolae Breban și Tudorel Urian.

Mulți autori, inclusiv eu, ar fi flatați să vorbească la o lansare a cărții lor Daniel Cristea-Enache. Dar eu am vrut să-l tachinez și am adăugat:

- Dragă Daniel, dacă vrei totuși să vorbești, poți să vorbești acolo, în mulțime, cu cineva de pe lângă tine.

- Tocmai de asta mi-e teamă, mi-a replicat caustic Daniel, că n-o să am cu cine.

Nicolae Manolescu, autor de farse

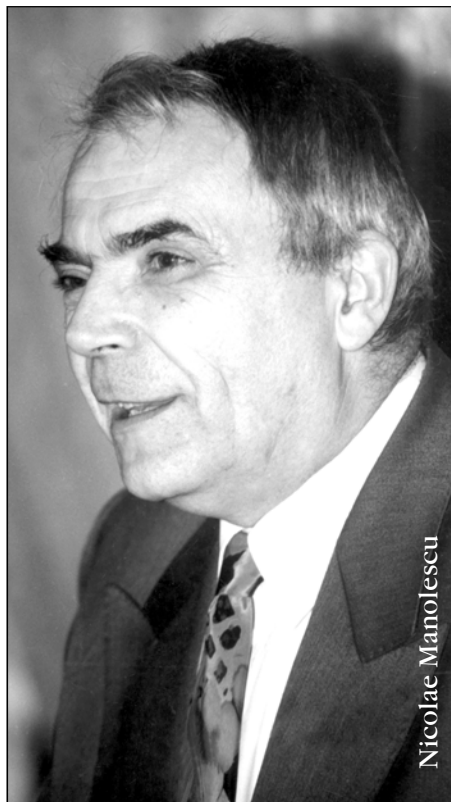
Într-o vară dinainte de 1989, la „Zilele culturii călăresciene” de la Onești, Nicolae Manolescu era în starea de spirit a unui adolescent, dornic să se amuze, bineînțeles, pe seama altora. Împreună cu mine (recunosc, i-am fost complice) i-a trimis lui Eugen Simion, prin intermediul unei eleve, un buchet de flori din partea unor admiratoare, chiar în timp ce acesta ținea o prelegere, în fața unei săli pline. Eugen Simion, citind biletul înfipt între flori, a roșit și s-a zăpăcit, provocând rumoare în rândul publicului. Abia când Nicolae Manolescu și cu mine am izbucnit în râs, acolo, în fundul sălii, unde ne aflam, Eugen Simion a înțeles că este o farsă și ne-a făcut un semn de muștrare cu degetul, ca unor studenți turbulenți.

Tot Nicolae Manolescu, la o dezbatere pe tema metodelor de ultimă oră din critica literară, a citat un teoretician american imaginar, Paul Horward, declarând că aderă la ideile acestuia. Regretatul Constantin Crișan s-a avântat în discuție, pretinzând că și el l-a citit pe american și contestându-i cu vehemență teoria. Alți critici literari, prezenți la dezbatere, mai prudenți, au recunoscut că nu au intrat încă în posesia cărților lui Paul Horward, dar au menționat că au auzit de el.

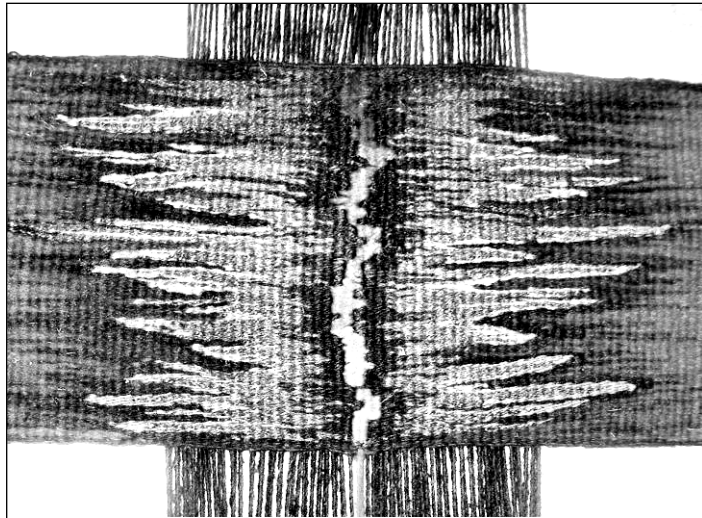
În sfârșit, în înțelegere cu fata de la recepția hotelului *Trotus* în care locuiam, Nicolae Manolescu l-a rugat pe un necunoscut să mă sune și, dându-se drept șeful meu de la ziarul la care lucram, să mă cheme de urgență la București. Cu mare tristețe, am început să-mi fac bagajele, blestemându-mi soarta, când Nicolae Manolescu a pătruns râzând cu hohote în camera mea de hotel și mi-a explicat că totul fusese o farsă.

M-am bucurat nespun că rămân la Onești. Numai că peste o oră, când, printr-o întâmplare, m-a căutat chiar șeful meu, un om al dracului, care nu admitea nici un gest de nesupunere din partea subalternilor, am crezut că iar mi se face o farsă și i-am răspuns în bătaie de joc.

Ce-am pățit după aceea nu-mi place să-mi amintesc.

Nicolae Manolescu

Solilocviul lui Odiseu

Traian Ștef

Mersul pe jos și plimbarea

Țările au Minister și pentru sănătatea cetățenilor. Ministerul acesta ne poartă de grijă, ne tratează și ne consiliază prin ministerii săi, funcționari și doctori. Nu ne vindecă niciodată însă, dacă am „contractat” vreo boală. Iată, omul face contract și cu boala, care trebuie plătită. Intermediarul dintre persoană și boală este Ministerul. Și pe el îl plătim. El stă în poala Birocrației care mînuiește formulare, colectează sume și decontează. Birocrația are Casa ei, care cu cheltuială se ține.

Dacă tot nu ne poate vindeca, Ministerul ne sfătuiește să nu ne îmbolnăvim. Și pentru a nu ne îmbolnăvi ne consiliază, pe banii noștri, să nu mîncăm gras și sărat, să nu consumăm alcool în exces și să umblăm mai mult *per pedes*, cel puțin 30 de minute pe zi. Să ne folosim, adică, mai mult picioarele, să fim cu picioarele pe pămînt, să facem pași regulați, să folosim mai puțin treptele și scările. Cei ce urcă obosec mai repede și mai ușor decît aceia care merg agale pe drumul întins, pe o alee cu verdeață, pe lîngă un rîu lin curgător (la vale).

Mersul pe jos, este, iată, un bun remediu. Te scoli mai dimineață un pic, faci cîteva mișcări ale capului să-ți mai scoți din anchilozare vertebrele cervicale, cîteva mișcări ale brațelor, ceva mișcări din șale și o iei frumușel pe jos, cu geanta în spinare, spre locul de muncă. Nu vorbesc despre alte exerciții și aparate sofisticate. Acesta e modul comun și econom al omului obișnuit de a-și îngriji sănătatea, inima. *Potrivit studiilor de specialitate, cei care parcurg distanțe bune pe jos prezintă mai puține riscuri de a se îmbolnăvi de cancer, inimă, diabet sau de a suferi atacuri cerebrale. Totodată, aceștia trăiesc mai mult, bucurîndu-se de o sănătate fizică și mentală de invidiat. Pe lîngă faptul că este deosebit de plăcut, poate fi corelat și cu alte activități (ascultat muzica la căști sau o conversație cu prietena cea mai bună) și, de cele mai multe ori, nici nu simți că depui vreun efort deosebit, mersul pe jos are*

numeroase beneficii pentru sănătate. Acesta este un text de recomandare pentru parcurgerea pe jos a cât mai multor distanțe. Plimbarea cu câinele dă sănătate și domnului, doamnei, și companionului.

E bine să mergi pe jos, dimineța, spre serviciu. Mai ales la răsărit de soare. Ți se mai luminează și mintea, pui ordine în proiectele zilei, dai mâna cu câte un cunoscut, pe stradă, și se urează să ai o zi bună. Combustibilul tău e oricum în exces și nu costă. Dacă mergi cu mașina, costă. În plus, adaugi la poluare, adică eșapezi ceva gaze care numai bine nu fac mai ales trecătorilor pe zebra.

În copilărie nu am cunoscut decît mersul pe jos și mersul în căruță. Satul meu natal e la 20 de kilometri de Beiuș, la capătul unei depresiuni pe care o închid Apusenii. Nu țin minte să fi văzut om gras în satul meu de acum 50 de ani. Aș reduce explicația la ideea de fotoliu. Fotoliul este dușmanul modern al mersului pe jos. Țăranul nu avea fotolii, ci niște scaune tari, pentru stat la masă. El nu avea nici timp de stat pentru că relația lui nu era cu statul, ci cu pămîntul, cu unealta, cu vita. Stau cei care iau bani de la stat. Țăranul nu primea bani pentru munca lui, nu era recompensat în bani, ci își lua de la natură hrana, aerul și sănătatea. Natura nu dă, ea face schimb.

Eram mîndru, în căruță. Una cu loitrele de lemn și roți de lemn înfierate, trasă de cai blînzi, unul sur și unul roșu, pe cel sur îl încălecam eu, pe cel roșu, tata, și iar eram mîndru ducîndu-i noi împreună la pășune. Pe drumul spre vechiul Belenensis, la tîrgul de joia, nu toți mergeau în căruță. Alții mergeau pe jos. Ei nu aveau nimic de vînzare, nici nu-și propuseseră a cumpăra ceva. Mergeau „pe vedere”, să vadă cum e piața, prețurile, să mai întîlnească un leat vechi, să bea un pahar împreună, ca la o sărbătoare nescrisă cu roșu în calendar. Unii mai mergeau pe jos ducînd de sfoară o vacă, un bivol, o pereche de boi. Nesuferită mi-a fost amintirea unei astfel de corvezi.

Bunicul era un bărbat frumos, cu succes la femei, inteligent, cu spirit și umor, umblat prin lume, inclusiv pe la București, Timișoara și Oradea, dar cu un puternic instinct de conservare. Nemulțumirea lui mare era legată de un fel de diviziune a muncii între femei și bărbați, că adică femeile nu fac și lucrul bărbaților, aratul, cositul, tăiatul și adusul lemnelor de la pădure. În familiile mai mari, cu bărbatul bețiv și delăsător, mai mergeau la pădure și conduceau caii și femeile, soția sau câte o fată mai mare, îmbrăcate, iarna, doar cu câte o rochie de cînepă și cu un cojoc în spinare, încălțate cu opinci și obiele, și li se vedeau genunchii degerați. Ștrampi și chiloți nu purtau femeile, nici pantaloni.

Ne trimisese bunicul cu vaca la târg, 20 de kilometri de mers pe jos, am pornit miercurea dimineața, bunica în față, ducînd animalul de funie, eu la coada vacii cu o nuielușă pe care o învîrteam în mîină mai mult a amenințare. Vaca se oprea pe marginea drumului și rupea cîte un smoc de iarbă, mers împiedicat, o zi întreagă, cu ciudă, în tăcere ofensată. Am adăstat la sora bunicii, la marginea Beiușului, avea și ea, la oraș, grajd și vacă. Povesteau despre viața lor, mătușa înmormîntase doi bărbați și era singură, femeie mică de statură, îndesată, cu apucături mai bărbătești decît blajina mea bunică, la ea se refugia după o bătaie cu pumni în spate cîte o săptămînă după care bunicul mergea spășit s-o ceară înapoi. Nu te mai duce, o sfătuia, stai cu mine, iar pe el îl muștrulua, n-aș împărți un ou cu tine, tu nu ești om, altădată să nu mai pășești în curtea mea, dar el știa că se vor întoarce împreună, că nu-și lasă ea casa, băiatul și nepoții pe mîna lui. Cînd era supărat umbla fără pălărie, cu părul nepieptănat și fuma țigara mărășești lipită de buze pînă i le ardea și atunci scuipa.

La târg, nu am primit prețul stabilit de acasă și iar am făcut drumul pe jos, de data asta mai întristați, cu sentimentul unui efort inutil. Da, mersul pe jos poate fi gratuit sau inutil. În armată a mai trebuit să mărșăluiesc atîția kilometri, de la unitatea militară pînă la un poligon. Ranița în spinare, arma, bocancii grei, căldură, bătăături, exercițiu de călire a luptătorului care se pregătea să-și apere patria de un agresor închipuit propagandistic, exercițiu cinic, inutil, sisific, ca și alergatul cu masca pe figură. Cuvîntul „a mărșălui” e destul de plastic. Tîrîi picioarele după tine într-un hîrșit de bocanci grei, la comandă, în ritmul dat, mecanic, automat, spre o țintă prescrisă, obositor, fără plăcere.

Țăranul mai ales era obligat să meargă pe jos în lipsa unor alternative. Kilometrii și orele nu se numărau. Dacă era nevoie, o zi întreagă, pentru o trebuință. În interbelic și chiar după aceea între medicii vestiți ai Oradiei era și Lazăr Ciupa, cu Medicina la Viena, Cluj și Budapesta, văr primar al bunicii. Veneau la el consăteni de la 60 de kilometri, pe jos, pentru o consultație, îi consulta gratuit și le mai dădea bani de tren pentru întors. Omul era nevoit să meargă pe jos atunci. Mai mult decît atît, el umbla pe jos. Astăzi mersul pe jos e un exercițiu fizic. Multe sînt așa.

Merg pe jos la slujbă oameni care ar putea-o face cu mașina. Își îngrijesc astfel sănătatea, spun ei. Dar acest fel de a se îngriji este cel mai comod, este un moft al celui care nu este presat de timp. De fapt, el umblă pe jos, iar umblatul pe jos este actul fizic al întrebuintării celor două membre inferioare. Mersul și umblatul nu sînt sinonime. Ele aparțin unor paliere diferite, unor sfere diferite. Mersul are o notă de abs-

tractizare mai mare decât umblatul. Umblatul ține mai mult de repetiție, în timp ce mersul de esența lucrurilor. Locul unde omul merge de cele mai multe ori în viața lui se mai numește umblătoare. Copilul umblă la școală, umblă autobuzul la oră fixă, umblă cel mai bine ceasul, umblă zvonurile, unora le umblă gura, altora, mintea. Lucrurile au un mers al lor, lumea are un mers al ei, unul dat, în timp ce umblarea este o stereotipie. Și expresia a merge la femei se folosește mult mai rar decât a umbla la femei. Apoi, a merge la lege are semnificația apelului la dreptatea pe care ți-o poate face legea, dar a umbla la lege înseamnă a strica legea, ai căuta subterfugii, sau a face apel foarte des la tribunal, în sensul procesomaniei, în timp ce acela care merge la lege o face pentru a-și căuta dreptatea. Unii umblă la bani, mai ales ai altora, alții umblă după onoruri, alții umblă cu minciuni. „A umbla” vine în limba noastră din latinescul *ambulare*. Cel care umblă pe jos își poartă corpul dintr-un loc în altul, ambulant, acesta fiindu-i scopul. El este umblareț, neașezat. Cel ce merge pe jos alege acest mod de a străbate un spațiu. El poate să meargă și cu trenul sau căruța, cu avionul sau cu bicicleta, după voia lui, nu regulat. Poate umbla navetistul cu trenul, se poate umbla și cu bicicleta, umblă cei care fac drumul dus-întors, dar cel ce merge pe jos are și altele în mintea lui. Chiar dacă umblă cu pălărie. El poate avea un anumit mers, umblătură, poate ieși la preumblare.

În Ardeal se mai folosesc pentru a desemna plimbarea ca act superior termenii nemțești și ungurești. A merge la plimbare va să zică a merge la *șpațir*, din nemțescul „spazieren”, sau *a se șeităli*, din maghiarul “sétány”. Ungurul se plimbă cu bastonul, care este numit “sétabot”, adică băț pentru plimbare, iar “sétahely” este locul pentru plimbare. Înseamnă că nu oricine se plimbă, decât acela căruia îi permite timpul și rangul și nu pe oriunde, ci în anumite locuri special alese. Și boiernașii noștri se plimbau “la șosea”, în calești sau pe jos, dar pentru a se etala. Dandyul se plimbă și el, cu bastonul în central orașului sau în zona cafenelelor centrale, mai nou cu câinele. Damele se plimbă cu câinele, obținând împreună beneficiul mișcării. Câinele face parte din mondenitate. Îl arăți asemeni costumației de gală la operă sau teatru.

Ieșirea la șosea era o defilare mondenă. Defilarea armată, ocazionată de o festivitate, este opusul mărșăluitului. Militarul e îmbrăcat de sărbătoare, iar în loc de hârșitului bocancilor se aud fanfara și bătaia pasului de defilare.

Preumblarea are conotații superioare mersului pe jos sau umblării. Ea conține și un exercițiu spiritual. E, oarecum, gratuită, fizic, omul nu face un efort, ci își pune în același timp în alene mișcare ideile. Se

plimbă omul neîngrădit de timp într-un exercițiu aristocratic unde pasul și meditația sînt consecvente. O făceau atenienii care nici nu se încălțau. Socrate nu se încălța nici iarna, se zice. Se plimbau maestrul și discipolul într-un exercițiu paideic liber. Aristotel dezbătea astfel principiile fundamentale ale politicii, eticii, și logicii. Sau la terasa care se numea Plimbarea. Peripateticieni se numeau aceia care purtau discuții alese în mers. Era de ocară în vremea aceea și necuviincios să umbli repede și să vorbești tare. După Aristotel, un om care se respectă are mișcări line, vorbește încet și liniștit; iar Theophrast îl consideră needucat pe acela care se grăbește, cumpără nuci, mirt, castane și în mijlocul pieței se delectează în văzul tuturor, sporovăind cu negustorul, iar pe trecători îi strigă pe nume, în gura mare, dezinhibat.

Asemenea erau și plimbările lui Constantin Noica la Păltiniș. Iat-o pe una dintre cele mărturisite de Gabriel Liiceanu în *Jurnalul de la Păltiniș*:

Sîmbătă, 29 septembrie 1979

Astăzi la 12, cînd m am dus să-l iau pe Noica la plimbare, mi-a arătat zece pagini îndesate cu observațiile pe care Alexandru Dragomir (ex-elev al lui Heidegger) i le-a făcut la Tratat și care l-au determinat apoi pe Noica să treacă la o a doua variantă de redactare. „M-au ajutat imens obiecțiile lui, poate tocmai pentru că are un alt mod, ștreg, de a concepe filozofia. Omul știe bine filozofie greacă și germană, dar uneori obiecțiile lui sînt brutale, trădînd aproape lipsa organului filozofic. Totuși, și în aceste cazuri, m-a forțat să-mi precizez sau să-mi nuanțez ideea. A rîs de pildă de «închiderea care se deschide», pe care m-am amuzat să o botez filozofic die sich erschließende Einschließung. «Ce-i asta? O prostie! Închizi ușa, rămîne închisă. O deschizi, se deschide!» Îi răspund însă că nu este așa. Primitivul, intrînd în colibă, nu mai iese niciodată din ea. Dar coliba lui se deschide; se deschide într-un sat, satul într-o cetate și cetatea se deschide către ființa istorică a omului. E o închidere care se deschide.“ În timpul plimbării, Noica îmi sugerează să mă uit — pentru aplicarea în plastic a peratologiei — peste caietele lui Leonardo și, de asemenea, să îi am în vedere pe Brîncuși și pe Blake. Îi povestesc cîte ceva despre Caspar David Friedrich, pictorul romantic german, și îi explic cum vreau să arăt, pe exemplul lui Friedrich, care este eșecul plasticului cînd încearcă să reprezinte infinitul sub forma lui „dîncolo“, în speță a acelu „departe“ din pictura de peisaj. „Mă gîndesc, spune Noica,

dacă nu cumva transcendentul începe să fie căutat în peisaj din clipa în care pictura pierde subiectul religios. Prin subiectul religios, transcendentul intră în spațiul familiar, rămânând totuși transcendent. În orice caz, el nu mai trebuia căutat în «depărtare». În pictura laică, infinitul nu mai poate fi obținut decât prin câteva reușite extraordinare, la un Van Gogh, de pildă, sau în câte un portret al lui Rembrandt. Gîndește-te însă și filozofic de cînd începe plasarea infinitului în «dincolo», în «acolo»: o dată cu proasta înțelegere a lui Platon de către Plotin. El vorbește primul de transcendență ca epékeina — dincolo, acolo.“

*Vorbim iarăși despre cei 70 de ani ai săi și despre ce vede înainte. „Mă întrebai ieri de ce nu încep să huzuresc, de vreme ce mi-am terminat *Tratatul*. De ce, de pildă, nu citesc Gogol de la biblioteca comunală din Păltiniș. Sau cum vezi lucrurile? Oricum, mi-am spus că nu-mi ești bun prieten dacă mă îndemni să trîndăvesc, în loc să mă pregătesc de *Judecata de Apoi*. La *Judecata de Apoi* trebuie să spui ce ai făcut, dar nu arătînd cîte cărți ai scris, ci ce ai scris în ele. Numai că la *Judecata de Apoi* trebuie să te exprimi eterat. De asta am nevoie să-mi scriu *Logica*. În orice *Logică* îți povestești cărțile pentru *Judecata de Apoi*. Aici, gîndul din metafizică, din ontologie, trebuie scris cu grație, exprimat în structuri, fără balast. Știu că nu îți place logica, nici mie nu mi-a plăcut, dar ai să vezi că vei ajunge la ea, ca logică a ta, cînd o să trebuiască, la sfîrșit, să scrii autobiografia unei idei. Hai să ne întoarcem însă la tine. Acum, fiindcă te-am ridicat în rang, fiindcă ți-ai obținut pe întru al tău, pot să te și cert. Și am să te cert tocmai în numele obligațiilor pe care le ai față de ideea ta. Trei lucruri am să-ți reproșez: primul — că nu ești destîns. Mă rog, aici nu știu ce este de făcut. E, poate, o crispă care ține de genele tale. Al doilea — că nu ai program. Dacă te lași sunat la telefon la 9 dimineața, înseamnă că nu ai program. Pînă la ora 12 nu trebuie să vorbești cu nimeni. Al treilea — că nu lucrezi destul la cantitate. Peratologia este vastă. Nu zic să faci ca Iorga, care trecea prin 30 de cărți pe zi, dar trebuie să lași în spate măcar cîte o carte zilnic.“*

Legendară a rămas plimbarea lui Kant. Cu o regularitate care înlocuia orologiul fortăreței. O sută de familii dintre concitadinii lui au ajuns tocmai în Paraguay. S-au stabilit acolo și au fondat o colonie pe care au numit-o Nueva (Noul) Königsberg. Nu s-au mulțumit cu atît: în noua cetate au reconstituit ambianța și atmosfera, inclusiv “drumul filozofului” din fostul oraș natal pentru că acești nemți, care mîncău, dormeau și se îmbrăcau precum Kant, să poată face zilnic aceeași proverbială plimbare.

Reginele și prințesele asemenea, ies la plimbare în fiecare zi,acompaniate de doamna de onoare, sau prietena fidelă, îndrăgostiții se plimbă romantic sub clar de lună, un bătrîn și o bătrînă se mai plimbă ținîndu-se de mîină, înduioșătoare perechi îmbrăcate burghez, vetust, iarna cu gulere de vulpe și căciuli tot de vulpe argintie sau nurcă, ele, iar ei cu căciuli brumării sau negre, de miel sau de vidră. Au rămas puțini confecționeri de căciuli în zilele noastre. L-am întîlnit anii trecuți într-un tîrg tocmai pe meșterul care-i făcea căciulile brumării lui Ceaușescu. O purta pe una dintre ele și la Tîrgoviște.

După cîte moduri de a te plimba există, tot în atîtea feluri poți trimite la plimbare sau poți fi trimis la plimbare. Trimiterea la plimbare e o descotorosire. „Plimbă ursul!” îi spui enervat și fără respect unuia ce te agasează. Sau nu-i spui nimic, sictirit, ci te prefaci că nu-l vezi, că ai altceva de făcut mai important, iar prezența lui e deranjantă, să te lase în pace, în pacea ta, să-și vadă el de ale lui, cum îți vezi tu de ale tale. Tinerii folosesc expresia întrebător-exclamativă „mă lași?!” Cel care plimbă ursul are un ce cîștig din asta, este un circar modest care îți întinde pălăria pentru o monedă, el plimbă ursul și tu, care ești în acel loc, plătești, pentru că ai văzut ursul domesticit purtat de lăntug în piața publică. Lucrul meu este mai important, îi spui celui pe care îl trimiți la plimbare, nu-mi pot pierde vremea cu tine, nu-i pot da o parte din timpul meu unuia ca tine, pentru care timpul nu are aceeași valoare. Te lipsești de prezența lui pentru că încearcă să paraziteze timpul tău.

Poate plimbarea înseamnă tocmai această parazitare a timpului, cum parazitare a spațiului poate fi mersul pe jos. Încerci să extragi un cîștig din a nu face nimic într-un anumit loc și într-un anumit timp. Nu oferi în schimb decît prezența. Toate ți se oferă. Ești stăpînul care le premerită pentru confortul lui. Dar atunci cîștigul nu este întreg, pentru că nu este moral. Acum și aici dobîndești confortul spiritual dacă timpul și spațiul sînt primitoare, dacă ești în comuniune cu ele, chiar dacă urmele tale nu sînt întotdeauna mîngîiere. Mersul de plăcere în spațiu și timp, împreună cu ele, au opusul în „a sta locului”. Atunci încerci să le oprești, să le fixezi în conturul tău. Nici timpul nu mai curge, nici locul nu se mai schimbă, încremenirea fiind figura acestei existențe. O existență limitată, scurtă. Nu fără înțeleșuri se prelungește „umbrelul” cu „preumblarea”. Preumblarea nu presupune actul repetiției și finitudinea, ci este plăcere înțeleaptă și comuniune activă cu tine însuși și cu preajma pe care singur o alegi.

Cronica literară

Ioan Moldovan

Înveselirea prin scris

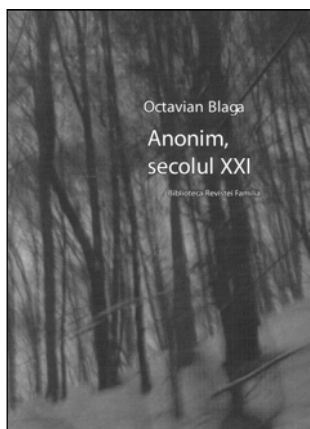

Gellu Dorian
Alungînd tristețea, ca Paganini
Brumar, București, 2009

Cu un *Preambul* fin și subtil de Șerban Foarță, noua carte de poeme a lui Gellu Dorian n-ar mai trebui comentată, ci doar citită, asta dacă nu ești cumva critic de-adevăratalea. Eu nu-s, așa că voi dezlâna câte ceva despre ea, la lectură. Trei motto-uri, din Cesar Vallejo, Rilke și Ungaretti, au numitor comun sugestia tristeții, nefericirii, pribegiei sufletești posibil lecuite de/prin scris. Așa și poetul nostru, scrie niște poeme într-un fel de formă fixă inventată *ad hoc* – trei strofe fiecare, versuri (înde)lungi, ritmânde și rimând împerecheat (nu neapărat în rime ireproșabile) – pentru a străbate forme de relief, peisaje ale sufletului, stări ale materiei sentimentale, direcții ale emoției (Stepe, Preerii, Siberii, Sahare, Pământuri, Aere, Ape, Focuri, Esturi, Vesturi, Norduri, Suduri), cu un prolog și un epilog. Ipostaza poetului e cea a unui „uomo finito”, intrând-stând-ieșind-revenind-adăstând „lăbărțat prin crișme ca un înger alungat din cerul lui înalt”, făcând anamneza iubirilor trecute, experimentând posologii pentru suferințele amoroase, năzuind la o improbabilă juventute *rediviva*, totul într-un limbaj poetic mimând vârste revolute ale expresivității lirice (Șerban Foarță trimite la Adrian Maniu, Carmina Burana, Bacovia, Canticum Cantorum, Villon, Conachi, Văcăreștii). Paganini din titlu e invocabil ca vituoz al unor partituri de tip schrezzo, poemele lui Dorian având acest fel de dezvoltare susținută, dinamică, cu „figuri” neașteptate, capricioase, pe o scală de la elegiacul canonic la grotesc. Intenția mărturisită în *Epilog* este de atingere a eliberării prin luarea în (de) râdere prin scris a tristeții și amărăciunii: „gata – mă opresc aici – mi-am cîntat tristețea îngropînd-o/ nu sub lepede ci în cuvânt din cuvânt citind reînviind-o/ cel ce va dori să își îngroape în

cuvânt din nou tristețea lui/ cimitirul cărții mele îl așteaptă așezată-n cripta nimănui// nu în bocete să se citească fiecare cîntec ci în vers hazliu/ chiar de cîntecul e pus pe-o strună strună singură am vrut să fiu/ la un capăt de arcuș un Paganini simfonii auzului redînd/ ros de-amărăciuni am scos în lume lacrimi de tristețea lor rîzînd// fie – și acum închi-să cartea să ne ducem într-un bar să bem/ tot absintul ca-ntr-o rugăciune cau ca fericirea-ntr-un blestem/ și cînd vom ieși să ne privească lumea nu ca pe un cor de oameni lași/ ci ca pe acei ce auzind un clopot au ieșit din cîrciumi buni enoriași”. Mai mult, este vizată femeia „care încă n-a găsit căutându-și mire pe potrivă și cosește viețile la rînd seceriș de babă guralivă”, un mod de a spune că poetul e un fel de Ivan Turbincă capabil să alunge „mireasa tuturora” „unde dracu i-o-nțarcat surata”. Sigur, nu soluția bahică e pentru poet mântuitoare, ci cîntecul scris și oferit celor ce voiesc a-l primi. Altfel, tot trist este în lume.

Poezia ca *summa* de oglinzi fericite

Octavian Blaga
Anonim, secolul XXI,
Biblioteca Revistei Familia,
Oradea, 2009

Cartea poetului orădean are scris pe pagina de gardă: „Spaime, minciuni și nevroze pentru ziua când nici oglinda nu are să mă mai cunoască/ O culegere de versuri și păpădii. Fragmente din/ Gvadriga cu greieri”. Ea vine după *N-am să uit niciodată nimic și totdeauna am să răzbun* (1993), *Epiharii* (1997), *Cîntece din mortmânt* (1999) și *Cîntece de pe urmă* (2000). Într-o *Precuvântare: n-a mai rămas nici un loc pe pământ* citim: „N-a mai rămas nici un loc pe pământ/ să nu-i fi lăsat o lacrămă sau un cânt./ N-a mai rămas nicio piatră sub soare/ să nu mă fi amăgit c-o chemare./ Nicio umbră n-a mai rămas. Nici un gând/ să nu-mi făcut culcuș sau mortmânt.// Clipa stă spânzurată între noapte și zi./ Nu mă chema, e-n zadar. N-aș veni/ Nici amintirea că sunt n-a rămas./ Să zicem că viața a fost un popas.”. E aici, într-o exprimare cu oarecari reflexe blagiene,

obsesia thanatică străbătînd toate cărțile poetului. Existența – în sens strict individual-biografic și în sens absolut-cosmic – este, în viziunea lui, o izvorâre continuă de timpuri a căror curgere, contemplată, vindecă angoasele eului strict biografic, proiectându-l într-un anonim

mat, într-o „bucurie a anonimatului”: „Florile varsă gânduri pe rouă/ și parcă ar ploua, însă nu plouă./ N-aș auzi nici moartea, de-ar veni./ Nici când pământul s-ar opri n-aș ști./ Fericirea e o oglindă cu fața în soare,/ atunci când nici o rază nu doare.// Trec anonim, ca fumul./ Secolul, pare-se, e XXI.” (*Anonim, secolul XXI*). Cartea începe cu ciclul *Oglinzile pentru mai târziu* cuprinzând patru poeme al căror numitor comun este nostalgia rememorării copilăriei și a spațiului natal, văzute ca loc al întemeierii ființei și al contactului original cu misterele eterne ale vieții. Celelalte secvențe ale volumului desfășoară selecții din cicluri lirice pe care le bănuim apte a forma fiecare o carte de poezie. *Cântece de apoi, Culesul de lacrimi, Cântece de pe drumuri, Scrisori prin ziduri, Epopeea osândeii, Greieri bolnavi, Dragostea de pe urmă* sunt titlurile acestor cicluri. Poetul deține o largă paletă de forme și formule lirice, unele vădind interiorizarea unor influențe din clasici (Arghezi, în primul rând, dar și Lucian Blaga), din folclor, din moderni (Nichita Stănescu, Ioan Alexandru), dar și din poezia antichității greco-latine, toate indicând un stil care își afirmă originalitatea prin mariajul dintre livresc și spontan, dintre dimensiunea culturală a personalității autorului și fondul lui sufletesc. Partea finală a cărții propune cititorului ipostaza de poet în limba engleză a lui Octavian Blaga: *Portraits of helplessness, loneliness, illness, sadness, anxiousness, fear et caetera* cu subtitlul *A calligraphic symphony. Excerpts from Thanatamor*, ultimul cuvânt fiind o aglutinare a cuvintelor Thanatos și Amor.

Culegerea „de versuri și păpădii” a lui Octavian Blaga îl confirmă ca pe un poet care, programatic, refuză să se înregimenteze vreunei mode ori școli, unei direcții sau alteia, unui grup ori vreunei grupări, scriindu-și poemele cu voluptatea de a parcurge aventuri lirice solitare și cu speranța, vizibilă prin și printre rânduri, de a comunica unui prieten, generic sau concret, un suflet neliniștit ce-și găsește în poezie însoțitorul ideal.

Cronica literară

Alexandru Seres

Adevărul despre Cioran – așa cum îl știam

Dan C. Mihăilescu
Despre Cioran și fascinația nebuniei
Humanitas, București, 2010

Nu știu dacă Dan C. Mihăilescu și-a făcut un plan bine pus la punct atunci când și-a propus să abordeze problematica eului epistolar, prin prisma a câtorva scriitori români de prim rang. Nu pot decât să bănuiesc că punctul de pornire al demersului său critic (sau, dacă vreți, eseistic) este cel expus în prefața volumului dedicat corespondenței eminesciene, *Despre omul din scrisori*: „Nici pătrundere directă pe ușa de onoare, dar nici strecurare cvasiilicită pe scara de serviciu a jurnalului, opera epistolară este adesea o deghizare mai credibilă, mai – instinctiv – sinceră a eului decât celelalte două.” Și cu o completare în aceeași linie: „scrisoarea face buna medie(re) între oglindirea necruțătoare, crudă și nudă, a jurnalului și travestiul oficial al operei publice.”

Ar fi, așadar, corespondența, epistola, un instrument ajutător în descifrarea, atât cât este posibil, a adevărului despre omul din spatele operei? Dan C. Mihăilescu pare atât de convins de acest lucru încât, continuând seria începută anul trecut cu Eminescu, pune în capul incursiunii sale în, de această dată, epistolarul cioranian o frază aforistică împrumutată din însuși „filosoful disperării”: „Adevărul despre un autor e de căutat mai degrabă în corespondența decât în opera sa.” Acționând în consecință, criticul ne preumblă, fermecător-eseistic, prin corespondența lui Cioran, pe parcursul a 150 de pagini presărate cu nenumărate citate, într-o încercare de a scrie post-festum prefața plănuită, dar nematerializată, a volumului *Scrisori către cei de acasă* din 1995.

Adevărul despre un autor ar fi de căutat așadar în corespondența sa – dar poate fi el găsit, știind că epistola nu e decât o nouă deghizare, chiar dacă mai credibilă, a eului scriitoricesc? Și dacă „opera publică” nu

ne este de mare ajutor în aflarea acestui adevăr, nu e oare aceasta un fel de a spune că orice operă – în cazul de față, una în esență moralist-filosofică – nu este decât o mască, prin care autorul clamează o pretinsă obiectivitate, escamotându-și inevitabilul - și discutabilul - subiectivism? Sunt întrebări la care Dan C. Mihăilescu răspunde indirect, știind prea bine că orice răspuns tranșant ar fi la fel de discutabil ca și postulatul sincerității auctoriale (să ne aducem aminte că Cioran însuși a fost mereu acuzat de nesinceritate în demersul său filosofic).

Despre Cioran și fascinația nebuniei este o carte plină de șarm, scrisă cu aceeași vervă neobosită cu care ne-a obișnuit de atâta timp „omul care aduce cartea”. Însă lăsându-ne fermecați de dezinvoltura frazelor și tonul stenic al criticului, care creează impresia de bavardaj relaxat, am risca să trecem cu vederea complexitatea analizei la care e supusă personalitatea lui Cioran, prin prisma scrisorilor sale. Două sunt, practic, tezele pe care e construită cartea lui Dan C. Mihăilescu, și ele se găsesc sintetizate în următoarele afirmații: “Toată viața lui Cioran este o horă, un dans al ielelor, împrejurul Nebuniei” (p. 49) și “Dacă nebunia revine operei, luciditatea este apanajul corespondenței” (p. 46). Din ele s-ar desprinde concluzia că Cioran a încercat, prin intermediul cărților sale, să se elibereze de fantasmale care îl torturau, într-un soi de psihoterapie auto-impusă, în timp ce în viața reală, de zi cu zi, și-a pus frâna lucidității, mărturie stând scrisorile sale – în special din a doua parte a vieții, cea pariziană.

Lucrurile stau și nu stau tocmai așa. În ceea ce mă privește, aș contrapune mai degrabă „teroarea conștiinței”, de care e neîncetat vorba pe tot parcursul operei lui Cioran, cu „fericirea de a nu ști nimic”. Doar sub acest raport s-ar explica acea „fascinație a nebuniei” de care vorbește cu obstinație criticul, părănd să nu realizeze că, în cazul lui Cioran, referirile la nebunie, indiferent sub ce formă, sunt secundare, nebunia fiind doar un caz singular al „paradisului inconstienței” („Inconstiența e o patrie; conștiința, un exil – *Despre neajunsul de a te fi născut*). Dar, desigur, e mult mai plastic să-l prezinți pe Cioran drept „cea mai frumoasă nebunie a literaturii române” și să evoci – pentru a câtă oară – imaginea halucinantă a tânărului din Rășinari jucând fotbal cu craniile din cimitir. Însă oricât am fi de impresionați de inventivitatea lexicală și plasticitatea imaginilor lui Dan C. Mihăilescu, găsim prea puține pagini în această carte care să se refere în mod explicit la mecanismul prin care Cioran ajunge să răspundă atracției exercitate de nebunie printr-o exacerbare la fel de nebunească a lucidității. O explicație există totuși: disperarea în fața infernului existențial îl duce pe omul obișnuit la nebunie

---

Adevărul despre Cioran – așa cum îl știam – adică la uitarea de sine, în timp ce creatorului îi rămâne o singură cale de salvare pentru a rămâne în sfera spiritualității – care constituie în același timp și propria sa damnare: luciditatea. Aceasta este de fapt, în cuvinte puține, drama lui Cioran, pe care Dan C. Mihăilescu încearcă să o circumscrie analizând diversele etape și fațete ale corespondenței sale. Oarecum paradoxal – dar, în fond, în deplin acord cu tulburătoarele contradicții ale lui Cioran – el ajunge la concluzia că întreaga sa operă e de fapt expresia unui temperament violent, dispus la exagerări monstruoase, la porniri distructive, trecute însă prin filtrul lucidității. Observație corectă, doar că nu văd motive serioase pentru care corespondența sa ar fi mai relevantă în acest sens decât opera propriu-zisă.

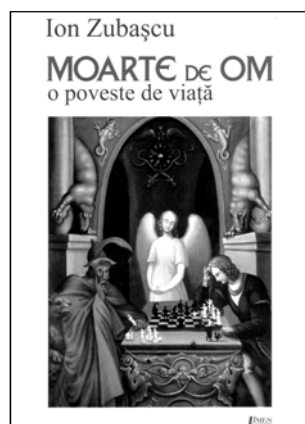
Chiar dacă ascuns sub faldurile unui pretins limbaj filosofic, eul confesiv cioranian e prezent pe tot parcursul operei sale – și acest lucru îl știe prea bine și Dan C. Mihăilescu, oferind el însuși destule exemple în care granițele dintre reflexiv (operă) și confesiv (corespondență) sunt estompate. Astfel că nu sunt într-o totală convins că, cel puțin în cazul aflat în discuție, confesiunea epistolară ar avea valoarea unei mărturii mai directe, mai autentice, asupra omului Cioran decât restul operei. Ce-i drept, ne oferă o imagine mai completă, mai nuanțată, mai umanizată asupra acestui „sceptic nemântuit”. Dar adevărul despre Cioran, așa cum îl știam din cărțile sale, pare să fi rămas neschimbat.

Cronica literară

Nicolae Coande

Moartea ca seducție și festin al vieții

Nicolae Coande

Moarte de om. O poveste de viață
Editura Limes, Cluj-Napoca, 2010

Stranie carte de poezie a publicat anul ăsta Ion Zubașcu (și încă nu e 2012)!

Atît de stranie că unul dintre principiile pentru care luptă străvechea artă a criticii, în frunte cu intransigentul Harold Bloom, acela al „stranietății” operei de artă ca indice real de originalitate, pare un moft „estetic” după ce lași din mână „Moarte de om”. Uneori, parcă, Estetica e doar un catalog general de prețiozități menite să-i furnice literalmente pe snobii și pe cei care pipăie literatura pentru că este... frumoasă, în ciuda înțelesului pe care trebuie să-l acordăm neconținut acestei „probleme individuale” sombrate în zilele noastre în ideologie. Poate că „estetica și competiția sunt unul și același lucru”, însă, uneori, înclin să cred că încruntările bătrînului Borges nu erau simple mofturi: „Nu am încredere în estetici. În general nu izbutesc să fie mai mult decît abstracții inutile; variază cu fiecare scriitor, chiar cu fiecare text și nu pot fi altceva decît stimuli sau instrumente ocazionale”. Ne vom întoarce mai încolo la afirmația asta, cînd vom comenta o artă poetică a lui Zubașcu, un scriitor care devine cu acest ecorșeu, nu mai puțin „textualist” (vom vedea de ce!), un autentic ex-centric în raport cu canoanele și esteticile în vogă, chiar dacă nici el nu poate ieși din formula bloomiană prin care se anunță că estetica este *agon* totodată.

Urmînd mai retoricei (pe alocuri) „Omul disponibil”, ceea ce publică acum la „Limes” este o carte definitivă a poeziei românești actuale și din toate timpurile, scrisă cu pasiunea denudării morții, de o manieră care face din poet un Iov postmodern, în alegoria crudă a unei lumi care începe cu sine și se sfirșește cu sine. Scriind-o, la capătul unei explorări

care a început cu descoperirea unei boli letale, ca experiență unică a vieții cuiva, poetul a exorcizat moartea și a uimit viața, așa cum o cunoaștem noi, într-o repetată dezvăluire a mecanismelor ei terifiante, care ne umilesc și ne... seduc, în același timp. Căci, trebuie să recunoaștem, există o seducție a morții în literatura europeană, ca și o catagrafiere a ei care începe cu primele rapoarte ale morții colective, așa cum a fost ea văzută într-o perioadă când Moartea era o regină neîncoronată a imaginarului uman medieval și ajunge în Apocalipsa modernă, cu amenințarea extincției generalizate prin spasmul atomic.

Pentru cei care știu că literatura trece dincolo de faptul de-scris într-o pagină cu pretenții canonice, printr-o imersiune în adâncurile ființei aflate în lume, cartea lui Zubașcu poate fi o necanonică fișă clinică de un tip aproape unic în literatura română, plasată pe orbita unei lamentații bărbătești ce amintește de tînguiala unui Oedip devastat de soartă. Moartea s-a instalat deja cu fast la Teba, iar drama lumii trece prin branula înfiptă în mîna celui care a reușit să supere zeii: „în lumea asta supraumană mai aproape de cer / cu câtă spaimă de moarte încape într-o inimă largă de om / toți au branulele la vedere înfipte în vene / verzi albastre și roșii fixate pe brațe cu leucoplast / peste smocuri mici de vată îmbibate cu sânge străvechi /când vin surorile să le ducă perfuziile în saloane/ potrivesc capătul tubului atîrnînd de punga de pe stativ/ în branulele de pe brațe deschise ca niște ventuze flămînde [...] între sângele omului bolnav și inima sănătoasă a lumii -/ branula aceasta mărunță care închide venele și le deschide/ atît de umilă și încununată totuși de o necântată glorie” (*Branula*).

În aprecierile critice de până acum, critica de specialitate, aceea care nu-și pierde rațiunea nici măcar în fața evenimentului, a invocat numele lui Blecher, ca o referință tare față de care ne putem poziționa strategic – și chiar didactic. E bine să ai un zid în spate când ești înconjurat de mirare...

Totuși, există la noi și „Fantoma sanatoriului”, o carte a lui Vasile Baghiu, cel care descrie boala și atmosfera de „munte vrăjtit” a lazaretului dintr-o Moldovă reală, unde moartea se trăiește cotidian fără fast și pompă, însă în versuri de un rafinament care desfide iminența sfîrșitului lumii înseși, dar și poemele tragice ale bolii asumate într-o carte exemplară a lui Lucian Vasilescu, „Sanatoriul de boli discrete”, suferințele transfigurate „textualist” ale lui Marin Mincu, din „Pacient la Spitalul Fundeni”, acea „homeostază vitală a scrisului literar” (Bogdan Ghiu), ca și poemele ultimei Mariana Marin, cu atrocitățile materiei care nu mai slujește spiritul excedat de real.

Însă cu Ion Zubașcu plonjăm în plin țipăt, cu ochii larg deschiși și cu toate sinapsele cunoașterii noastre sedate de tabloul înfricoșător care ne este pus în fața ochilor. Suntem pe terenul nimănui, unde „Anatomia lui Grey”, cu didascalia superioară a funcționării superioare a tiparului, fie el și ceresc, în care am fost turnați ridiculizează orice învățături ale înțeleptului care propune ipoteze de genul „Oricât de rele sunt cele ce sunt rele, într-o măsură nu sunt bune; totuși, deși nu sunt bune, ba chiar sunt rele, totuși este bine” (Augustin, *Enchiridion*). Răul, coșmarul sunt diurne, aievea, și unicitatea lor mundană este dată de felul în care poetul captează și capturează realul, aidoma unui vânător de tigri cu mâinile goale. Acel tigru de foc al lui Blake care ne eviscerează în vis în timp ce noi credem că l-am prins în capcana cuvintelor noastre. Simțim durerea poetului în corpul nostru căzut în capcana sorții. Nu pe el se căinează poetul, ci pe noi, pentru că el a ajuns deja acolo unde noi nu vom fi niciodată: „de acum trupul meu nu mai este al meu/ ci doar al acestor femei străine care sporovăiesc într-una/ într-o lume îndepărtată paralelă cu universul organelor mele/ și al paletei de cobalt din capul straniu al cobaltronului / pe harta acestor teritorii încă necunoscute poeziei române / scrie *Hic sunt leones* dar eu am fost pe aici înaintea voastră/ ca exploratorul din junglă între triburi stranii de canibali/ se poate trăi și dincolo de aceste granițe să nu vă fie frică/ se poate trăi” (*Noi teritorii pentru poezie*). Aici este revelat faptul straniu al apropiării morții prin procedee lipsite de fason „artistic”, prin eliberarea de orice scorii literaturizante, prin tăietura decisă în carnea necrozată a realității și prin atingerea de noi frontiere – pentru că poetul adevărat este un continuu „explorator din junglă”.

Ca orice fapt anodin și masiv („moartea este stingerea conștiinței identității numerice” – Eminescu), extincția nu este nimbată decât de cea mai bună poezie pe care o utilizează în „scopuri” cathartice. Poezia, ca și orice alt tip de scriere, este însă datorare să iasă din tiparul observației corecte, oricât ar fi aceasta din urmă îmbibată de experiența directă, gardată de notația de tip științific, și să propună, ca limită a umanului din noi, o unică privire în adâncul „meseriei de a muri”: „într-o bună dimineață m-a trezit Hieronimus Bosch din somn/ și mi-a poruncit scurt du-te la ei coboară între ei/ în infernul din subsolurile Centrului Mondial de Oncologie/ în buncărele pavate cu piatră cu uși grele de plumb/ ca niște adăposturi antiatomice/ intră în sălile cu acceleratoare liniare și cobaltroane stranii / du-te la scintigrafie și în blocurile operatorii/ în labirinturile saloanelor ca niște vestigii subacvatice/ traversate doar de vietăți marine în halate verzi/ împingând brancarde pe roțile cu

femei și copii tunși chilug / cu tatuajele acelea stranii pe tâmpile sau frun-
te/ vorbește cu cei ce așteaptă la ușa simulatorului / până vei înțelege că
a trebuit să te îmbolnăvești și tu de cancer/ din solidaritate cu tragediile
oamenilor/ uitați în toate spitalele lumii/ pe care nu le-a mai cântat
nimeni în poeme / din timpurile perverse când adolescentul Rimbaud/
ne-a învățat să ne deregăm toate simțurile” (*Tragedii de familie*).

Noul Orfeu percepe însă diferit această „descensus ad inferos”,
căci Euridice a sa este înlocuită cu Boala, Suferința și Degradarea care i
s-au dat pentru a cunoaște mai bine strania întocmire a lumii nevăzute,
dar intime unei umanități care poate cunoaște tocmai prin experiența
lui Dumnezeu în apropierea morții.

Ion Zubașcu este un tragedian de primă mână în efortul său de a
„relata” pașii pe care îi face un actant (autorul însuși, vai!) în „învățarea”
morții. Dacă viața este, după spusele filosofului, o eternă pregătire, pre-
parare pentru moarte (cum și motourile inspirate ale cărții o atestă),
atunci Ion Zubașcu este un elev genial care se pregătește să devină pro-
fesor. Cancerul colorectal care-i stârnește poezia nu devine decât un
„pretext” pentru un autor care se pregătea oricum, după vechi mărturii,
să scrie poezia noului început de mileniu. Boala, oricât de gravă, nu este
decît prilejul pentru intrarea poetului în arena unde va înfrunta Bestia
cu doar o foaie albă în mână. Căci, să mi se ierte misticismul ușor desuet,
moartea poate fi adesea înfrîntă prin simpla scriere a unui cuvînt pe o
banală foaie albă în care cel căzut își pune codul în psalmi și rugă cu ca-
racter liturgic sau, cum procedează Zubașcu, prin descrierea de o minu-
ție cutremurătoare a lumii de apoi – care se întîmplă să fie aici: „aș vrea
să scriu versuri cu ochii și inima pe noua realitate / cum doctorița de la
Laboratorul de medicină nucleară și ecografie/ întinde gelul rece pe ab-
domenul pacientului speriat/ apoi: *trageți aer în piept țineți eliminați*/
și-i vede toate organele interne pe ecranul monitorului de alături /
tremurînd ca elevii în bănci înaintea examenului de admitere / în timp
ce dictează asistentei rinichiul drept poziție normală/ sediment fără
dilatatăii caliceale/ *respirați adânc țineți aerul dați drumul/ dar nu spre*
mine am spus capul spre stînga v-am spus / rinichiul stîng chist pielic
17 mm sediment fără dilatații caliceale/ vezica urinară fără formațiuni
protruzive *in lumen*/ pereți ușor îngroșați reziduu postmictțional 20 cm
cubi/ prostat diametral transvers 64 mm/ diametral ante-posterior 48
mm/ ecostructura ușor neomogenă cu imagine hipoecogenă/ dar
cum se mai poate doctorița uita la fețele oamenilor/ după ce le-a văzut
și evaluat zeci de ani opt ore pe zi/ colcăiala internă și roditoare cultură
organică/ la ultrasonografia abdominală/ plămâni ficat pancreas vena

portă aorta splina / cum ai deschide sertarele unui străvechi dulap din sufragerie / cu toate mărunțișurile de epocă rămase acolo / de la părinți și bunici din generație în generație / și te-ai minuna ca de vietățile straniilor de pe fundul oceanului / aș pune data 16 iunie 2009 parafa și aș semna poemul / dr. Anca Butuc medic primar de medicină nucleară” (*Ecografia poetului*).

Ceea ce surprinde la Zubașcu, un autor liberal și care duce bătălia cu orice adversar în față (caracter de bronz într-o lume care cultivă pedantă compromisul ca metodă de supraviețuire), este detașarea cu care și construiește un omolog aflat într-o situație limită, tonul adesea alb, precum al unui general care comandă trupele (aici celulele scrisului care luptă cu cele atinse de stază) într-o bătălie pe care știe că o va pierde, dar care trebuie lucrată ca la „manual”. Cartea întregă este un manual al pregătirii de moarte, cu nimic mai prejos decât cel scris de Marc Aureliu acum 2 000 de ani: „la radiografie și hemografie/ la ecografie și scintigrafie / la irigografie și tomografie/ cum în vremuri străvechi la tipografie și zincografie / peste tot sânt biografi inspirați care văd și scriu/ zi și noapte scriu anatomografii fără întrerupere/ și nu-și mai văd capul de atâta scris/ cu conștiința vie că marile evenimente istorice/ își mută sângeroasele câmpuri de bătălie între dușmanii dinăuntru ai omului/ și orice măreție se anatomizează/ orice înfrângere și victorie se anatomizează...” (*Poemul organic*).

În cele din urmă, poetul acesta lucid ne avertizează ceea ce știam de mult, fără a conștientiza însă (conștiința mică a omului gregar e supraviețuirea, fără ideal): omul nu este azi decât pielea lui, un surogat biologic, ca o prelată peste un suflet mic și sufocat, individul desprins de măreția spiritului, care este testamentară și se transmite pe urmași în coduri nescrise. Uite că Ion Zubașcu lasă copiilor săi și nouă înșine, celor care citim cu codurile și „cheia” noastră de lectură unică, un testament liric și filosofic major în care moartea este luată, pe rînd, în serios, ca și în rîs, cu o superbie care atestă faptul că un poet important se ridică mult deasupra condiției biologice, mai ales atunci cînd este, aparent, marcat de ea.

Limbajul folosit atestă că „achizițiile” poetului nu vin doar din zona pretins de nișă a lumii medicale boschiene unde este tras pînă la un punct, cît din saltul decis pe care îl face în opera de artă, într-un tot de gîndire și simțire care depășește luminos ideea „morții lui Dumnezeu”, cîntată pe diferite voci de apologetii nihilismului contemporan. Și fiindcă am ajuns aici, să ne referim la ceea ce remarcasem la începutul comentariului, odată cu Borges, cel care respingea „abstracțiile inutile” cu

care adesea literatura întinde capcane sofistilor și preocupărilor de poleieli inutile în artă. Ion Zubașcu (cel care simte că literatura română e în chinurile facerii, în „așteptarea unui nou Dostoievski”) se arată a fi unul dintre acei radicali creatori atât de necesari într-o epocă experimentalistă la culme, dar care și-a lăsat undeva în urmă puterea de creație pentru a se refugia în isteria „rafinamentelor textuale” care îi agită atîta pe bufonii și pe maestrii chinezăriiilor la modă. O artă poetică de o factură cu totul aparte ne propune poetul care face legătură între faptul organic al... mîncării și acela... estetic al scrisului, între care simte/ vede o legătură mai profundă decît pare la prima vedere. Ai zice, citind poemul său atât de convingător, că poetul este un... bucătar de imagini sățioase, organice, care merg omului la stomac și la inimă, cu un „ingredient” vital pe cît de neașteptat, pe atît de curajos pus în temă: poezia, vinul spiritual al omului.. Să citim poemul său, fie și fragmentar: „trăim într-o lume cu toate reperatele inversate/ pe punga de făină „Fabulo” scrie *Mălai superior/ Albă superioară* scrie și pe punga cu făină de grâu „Băneasa”/ superioară pe naiba, când toți bolnavii planetei/ aleargă după tărâțele cu fibre și enzime/ care se vînd în magazinele bio / mai scump decît deșeul alimentar/ din care au fost exilate prin triplă cernere/ *Ulei rafinat de floarea soarelui*, zice eticheta „Filia”/ cel mai ieftin sortiment de la angoul „Plus” din Crângași/ dar al naibii rafinament când uleiul „Zeus” din Grecia / stors din măslina la rece „prin proceduri exclusiv mecanice”/ se vinde de cinci ori mai scump/ și e recomandat în toate dietele ca produs sută la sută natural / când vei vedea că scrie pe un ambalaj/ *Marcă superioară* sau *produs rafinat* / să fii sigur că lucrurile stau în realitate exact invers / și că întocmai stă treaba și cu arta noastră, băieți/ rafinamentele astea textuale au pervertit gustul public/ cancerizând sufletul omului cu produsele lor greu digerabile/ saturate de e-uri, conservanți, coloranți, aditivi rafinați/ care nu fermentează ci putrezesc în colon / mîncăm roșii ardei castraveți sau carne de pui/ și toate au același gust. Mai exact: nici un gust!/ Mîncăm să mîncăm și scriem să scriem. Doar atît! /Fără nici o plăcere, fără căldură umană, fără emoții și sentimente / fără gustul meselor noastre de sărbătoare/ fără sufletul meselor noastre de familie/ numai nutrețuri macdonaldizate numai ONG-uri textualiste...” (*Ars Poetica*).

Diatriba poetului caută să reînvie un mod de viață, ca și de scriere, care să treacă dincolo de acea „piele” a omului, de epiderma cu care simțim fără profunzime viața și scrisul – care pentru orice scriitor important se confundă. Totuși, Zubașcu este destul de informat ca să nu știe că uneori experimentalismele sunt necesare pentru avansarea conștiin-

ței scripturale, iar închiderea într-o formulă caducă este adesea dăunătoare pentru scriitor. Nu putem obține vara în laborator, dar putem experimenta fulgerul. În fond, bătălia dintre vechi și nou se dă în sufletul uman, ca și pe toate fronturile unde acționează omul, spiritul lui iscoditor, tocmai pentru a preveni pe cât posibil „balcanizarea” literaturii, căderea ei în multiplicitatea proastă, de care se temea atât același Bloom.

Spuneam că Zubașcu mi se pare un Iov postmodern, dar trebuie să adaug faptul că el nu neagă nicăieri în această carte de jale și însingurare pe Dumnezeu tradiției în care s-a născut. În fond, poetul este un conservator de structură tradiționalistă, cu rigoarea patriarhilor (se și poartă ca atare cu familia pe care o ocrotește și o conduce) și cu frăgezimea esenienilor, căci cele sfinte nu se pot da cîinilor. În acest sens, el este un rigorist cu toleranțe care vizează armonia și pacea, dar capabil rapid să ducă un război „sfânt” dacă etica sa de viață este amenințată. Astfel, el este un fundamentalist care și-a păstrat intactă credința în valorile perene ale neamului de unde a ieșit, pe care le poartă într-un București nihilist la culme și care face politică la bufet sau în Cișmigiu, numai unde trebuie nu. Poemele despre politichia dîmbovițeană sînt savuroase și rezolvă și vocația sa nestinsă pentru presa care informează și propune noi unghiuri de vedere sau abordări neconvenționale. Poemul despre acoperișul veșnic al stelelor primordiale răsărind de mii de ani deasupra Casei Bătrîne este unul dintre cele mai frumoase care s-au scris în acești ani de cînd omul ține privirea în pămînt. Ajunge, doar, să ridici fruntea perntu a ieși din marasm. Ca orice poet neoromantic, Zubașcu crede în „vocea poporului” ca voce a lui Dumnezeu, în sens holderlinian.

„Moarte de om” este o „poveste de viață” pentru că Zubașcu afirmă viața, sacralitatea ei, prin care este posibilă apropierea de divinitate.

Citind „pragurile de trecere” pe care ni le pune cu mărinimie în fața ochilor Zubașcu, simțim cum spusele filosofului antic au relevanță întru totul la mii de ani de la notificarea lor: omul locuiește, în măsura în care este om, în apropierea zeului.

Cu toții locuim, probabil, dar unii îl și văd.

Ion Zubașcu este unul dintre acești rari oameni dăruți chiar de zeu.

Cronica literară

Magda Grigore

Prezentul și *reducerea la scară*

Claudiu Bârsilă
Secunde de grafit
Editura Lumen, Iași, 2010

Cartea tânărului autor Claudiu Bârsilă, *Secunde de grafit*, confirmă ideea deschiderii spre scriitură a unor talente native, abia intrate pe piața literară, a problematizării *structurale*, neîmpovărate de experiența prelungă a trăirii și/sau a scriiturii, precum și ideea debutului ca stare și moment biografic benefic, atât pentru abundența textuală, sângele scriiturii, cât și pentru o anume prospețime narativă. Plasându-și personajul într-o *cameră existențială* plină de oglinzi *mișcate*, autorul optează pentru ambiguitatea susținută, el urmărește în primul rând fluxul trăirii personajului, un fel de memorie imediată, a prezentului *cald*, flash al ontologiei ex-abrupto.

Claudiu Bârsilă își susține scriitura prin câteva constante : viața ca amintire (re)găsită ori ca vis, întâmplările ca viitor (re)trăit, curiozitatea ca armură a tinereții – reprezentând, simultan, apărarea, dar și povara, evenimentele – necesar transfigurabile, criza identitară, lupta *donquijotiană* pentru *reducerea la scară* a timpului trăit. Toate acestea au ca substrat textual povestea. Ea păstrează, în ciuda debitului narativ, limitele generoase ale relativizării, întâmplările înscriindu-se adesea în zona echivocului și a dubitativului. Povestea, de fapt, este *a personajului*, a tipologiei, în *cazul* creat de Claudiu Bârsilă umanitatea fiind asimilată decisiv de individualitatea eroului, omul tip(ic) fiind anulat de entitatea individualizantă. Personajul nu are istorie decât *în prezent*, așa cum istoria lui, în sine, nu are *trecut*, are în schimb (istoria obiectivă ca și cea a personajului), un prezent spațiat și nelimitat, simbol al provizoratului uman între limitele propriilor experiențe. Tehnica fragmentului e mutată la nivelul percepției autoîntreținute a eroului, fără control în timp

și spațiu, cursivitatea romanului rămânând logică în ciuda lipsei de memorie a personajului. Expunerea se desfășoară contrapunctic, nararea la persoana a I-a și a III-a obținând o glisare dinspre fluxul memoriei spre obiectivare și invers, procedura simbolizând posibilitatea de extrapolare a experiențelor mentale în generalul faptic. Compoziția *bidimensională* a personajului promovează *valoarea secvențialului* în conștientizarea trăirilor unor aspecte concrete de viață care la nivel general - uman ar putea trece drept ne semnificative. Este o tehnică la care autorul recurge pentru a transmite mesajul voalat al unui dramatism (pre)simțit și relevat prin impactul adevărului esențial, cel al înstrăinării printre ceilalți, asupra așteptărilor (sufletești) inocente ale eroului. Adaptarea la real a personajului este atipică, luând chipul și asemănarea neconformistă a unei revolte nedeclarate. Apelul la procedeele narrative moderne se face în intenția diverselor perspective de lectură, care se poate desfășura în mai multe moduri, după afinități filozofarde, după similitudini comportamentale, din unghi realist-medical sau cu complicitate de vârstă.

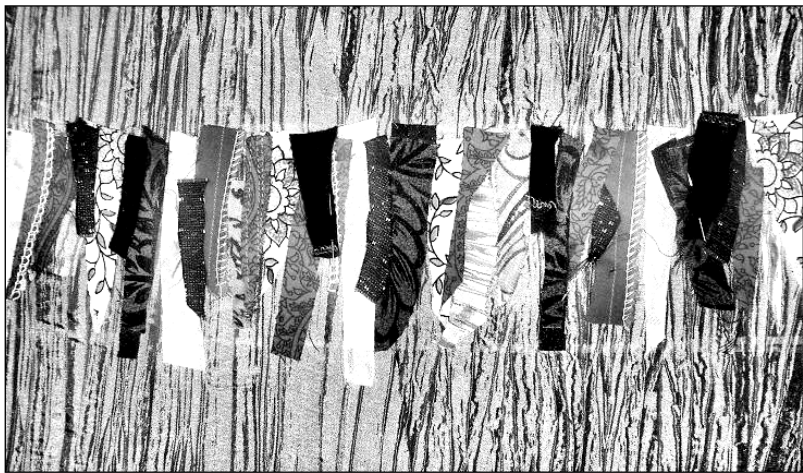
Ascuns în pânțelele unui oraș oarecare, eroul romanului, un grafician cu succes temporar, externat de curând dintr-o secție de neurochirurgie, vine dintr-un trecut confuz, sărind direct în prezent și ocupându-l cu imaginația sa efervescentă, ca într-un *vertij creativ*. Cicatricea purtată ca un semn distinctiv (pentru el însuși) e un semn de acces spre interioritate, rana fiind o poartă sigură care duce în lumea individualității. Timpul naște efemeroizi, *Eli, Tana, Vincent, Balder*, alcătuind, bizar, *o pastă bine coagulată*, care speră, *mai speră ca o agitație a mușchilor spre ținte fixe*. Între ei, eroul rămâne liber, detașat și indiferent ideii de înscriere în convențional, în vârste sau în pretensele lor roluri pragmatice. Doar *tinerețea* pare să cadă precum soarele într-un bolero de lumini și umbre (la fel cum ochiul dilatat, în atenția încordată, ca o pândă, se rotește în camera descrisă în incipitul romanului) peste un oraș comun, cu oameni comuni și întâmplări dintre cele mai omești (amiciții, flirturi, agresivități), toate specifice unei conviețuiri aglomerate. În sfera socialului eroul chiar traversează o criză de adaptare la real, care pare, mai degrabă, un refuz al realului raționaliza(n)t, aliena(n)t, robotiza(n)t. Temporalitatea vizată nu este echivalentă nici cu cea a personajului, nici cu cea a povestirii. Ea decât deschide planurile, discursul narativ fiind alimentat în permanență de ideea anulării oricărei previzibilități și în același timp a absenței elementelor anticipative. Scăpată controlului strict, memoria personajului devine hârtie albă, generoasă prin oferta spațiului în care poți așeza diverse opțiuni

creative. În viața lui Ray *schیțele invadează trecutul*, amintirile vin, în mod straniu, dintr-un perpetuu viitor imaginativ și, tocmai pentru că ele reprezintă mai mult decât este îi este omenește posibil și îngăduit unui om, este necesară reducerea lor la scară. Pentru graficianul-magician este suficient să se imagineze trecând cu degetul peste hârtie realizându-se, astfel, transferul amintirilor în peisaj: *Degetul său arătător părea a fi un creion care alerga peste textura hârtiei împrumutând reliefuri și eliberând grafit, în linii lungi, repetate, nu din nevoia clarității, ci din plăcerea parcurgerii unui spațiu, poate o reducere la scară, inconștientă, a felului în care velierele pe care le văzuse ieri la orizont parcurg reliefurile mării sau poate cum ieri sau mai demult apa învăluia suprafața cochiliei acum legată de o sfoară – o pecete calcaroasă a unei comori inerte, o grămăjoară de pietre roșietice*. Să transformi în imagini tot ce gândești devine ambiția graficianului, dar și a scriitorului neostentativ, capabil să depună imaginație în contul unui portofoliu de ipoteze multiple ale existenței. Autorul realizează un *vitraliu textual* de senzații, prin reinventarea trecutului, prin regăsirea iubirii/iubitei, prin (re)trăirea uimitoare a descoperirilor. Mănuirea personajului care decupează din subconștient detalii pe care le așează, ca într-un puzzle, în propria ontologie, probează disponibilitatea autorului spre proza psihologică și apetența pentru construcția personajului complicat, care necesită într-o parafrază la sintagma lui Günter Grass – *decojire*. Schیța, o tehnică științifică ce respectă proporțiile obiectului reprezentat, în limitele aproximației vizuale, redă informații esențiale despre obiectiv și servește întocmirii desenelor la scară. Eroul, practician al desenului, este un dependent de schیță, printr-un efort voluntar și asumat, în ideea consolidării unui prezent abundent care nu beneficiază de *temelia* trecutului. Din punct de vedere psihanalitic, trecutul este stâlpul de bază al prezentului, el te face (mai) stabil, îți dă consistență, stabilitate, convingere. E o probă și o dovadă că ești. Dar Ray nu are trecut și nici efigia memoriei, el decupează secvențe mentale, *dese-ne*, amestec incert al inconștientului. O imagine simbolică a romanului este aceea în care eroul de află ghemuit lângă chioșcul de ziare, semn al derulării aglomerate și străine a vieții din imediata vecinătate, unde trăiește senzația acută a pierderii valorii temporale. Chiar și prezentul pare (de) acolo un vis sau o închipuire, o fantasmă grație căreia personajul nu mai simte nimic din nevoia de explicitare sau de recuperare a timpului, dimpotrivă, abandonul ființial pare deplin, definitiv, iar el se resimte mai mult în plan afectiv. Peisajul acut al singurătății se completează și cu momentul meditațiilor de lângă trunchiul unui copac dintr-

o pădure (prin nevoia sufletească de *a urca o scară*) și în camera în care visele semănau cu plasa de păianjen, toate sigilate, *spațiu închis* în care tânărul se simte *un cocon sălbăticit de păienjenii ce păzeau suflările*. Inserturile lirice sunt numeroase, rolul lor fiind explicit în evidențierea centrului de greutate al romanului, reprezentat de accentele sufletești. Plenitudinea trăirilor își află reprezentarea textuală în descrierea raiului, pe care eroul îl vede ca o prezență și nu ca pe nu un loc sau un spațiu: *se arată câteodată printre sălcii sau se naște altă dată din aburii de dinaintea răsăritului. Nu o vezi și nu îi vezi, în schimb îi tragi în piept, de parcă, contopindu-i cu tine, i-ai preface în șuieratul unui șarpe ce-i va spune că nu e abur mai rece ca cel de dinaintea răsăritului*. Pentru Ray viața se compune din sunete, voci, senzații, detalii vizuale, adăugate la nesfârșit, reale sau imaginate, din femeia ca un accesoriu ontologic complementar și, nu în ultimul rând din prelungirea creionului, dâra de grafit, pana - *fetișuri* ale unei lumi cu alte atribute și alte dimensiuni - toate pasibile de fapte multiple, surprinzătoare, urmând fidele dispoziția creativă a artistului. Eroul este condamnat să asculte *doar cântecul prezentului*, curgerea lui ca un fir subțire de nisip, șoaptă neîntreruptă a trecerii care i se strecoară nestingherită în *urechea cochilie*, se scurge ca o electricitate misterioasă prin trup și iese prin vârful creionului de desen. Dacă viitorul reprezintă oricum o coordonată virtuală a ontologiei, miza abolirii trecutului este aleasă tocmai pentru ca autorul să atragă de la început atenția asupra multitudinilor de ipoteze existențiale posibile ale personajului. Altfel spus, prin prisma acestei filozofii, viața presupune în fiecare moment al ei un teanc de schițe din care o singură variantă se va petrece fără ca subiectul în cauză să o anticipeze cu exactitate. Omul nu e decât prezent, restul lui de viață *nu mai e el*, trecutul e ca un joc al potrivirilor în albumul cu poze, așa cum i se întâmplă eroului Ray, care rămâne totdeauna el însuși, doar în afara copertilor, deși se aseamănă, neconvins, cu ipostazele regăsite ale unor vârste fizice și mentale depășite. Această *deviație* a memoriei către o singură dimensiune este un pretext scriitoricesc speculat în literatura universală și el aspiră, ca deschidere, către o altă ierarhizare a temporalității. Dacă ne întoarcem la o teorie interesantă a lui Paul Ricoeur vom vedea cum el extrăgea așa numita *poveste enunțată* dintr-o poveste *potențială și incoativă, nepovestită sau refulată* considerând că: *prioritatea acordată întâmplării nepovestite încă poate servi instanței critice împotriva oricărei emfaze asupra caracterului artificial al artei de a povesti*. Conform cu studiile teoreticianului despre narațiunea în psihanaliză sau cu reflecțiile asupra timpului și povestirii, Claudiu Bârsilă realizează

o depășire a tentațiilor obiectiviste în proza sa, oferind personajului în egală măsură și *încărcătură atemporală*, și autenticitate. Personajul devine ca timpul (este el însuși timp), inconstant, incomplet, dar plin de virtualități, de ramificații, de probabilități. Lectura deconspiră *în ritm lent* cum lumea minții ține loc de amintiri, cititorul fiind bine pregătit textual să accepte personajul atipic, pentru care izvorăsc ușor poveștile din firul de nisip șoptit al vremii. Eroul este în stare să *audă* apa care făcuse într-un trecut incert nisipul din scările rulante ale unui metrou, el *vede* seva din frunze, iar alteori, în picătura de rouă sau de apă din palmă, vede cum *altădată un rechin spinteca o vietate*.

Cartea lui Claudiu Bârsilă are dimensiunile romanului modern: construcția care dă impresia de larghețe (labirintică-temporal), acțiune slab conturată, aproape insignifiantă ca derulare evenimentială în plan narativ, conflictul adevărat fiind doar unul interior, dilematic, subiectiv (prin persoana a I-a) - obiectiv (prin persoana a III-a). Criza personajului poate fi temporară, deși finalul întărește suspiciunea din timpul lecturii, aceea că autorul surprinde un personaj al *crizei permanente*, un detaliu din tabloul unei individualități lui, o natură umană *altfel*, crescută într-un mediu ocazional, care n-are nimic din condițiile *pluridimensionale* pentru care a fost proiectată. Cartea reclamă o citire atentă, unele secvențe oferind surprize nebănuite în recitare. Desenul, *textual* de această dată, înfățișând *un prezent la scară* întocmit cu maximă concentrare redă sârguincios detaliile de formă ale existenței, precum și proporțiile exacte ale trăirilor subiective, ajutând (ca și desenul) la diferențierea răspunsului în contextul percepției și *individualizând* deja un profil auctorial.

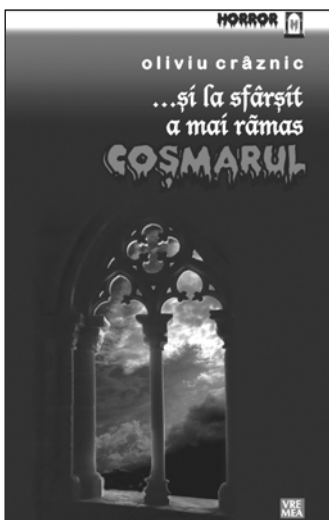

Camera de gardă

Mircea Pricăjan

Momentul Walpole în literatura română

Oliviu Crâznic – ... și la sfârșit a mai rămas coșmarul, Editura VreMEA, Colecția „Roșu și negru”, București, 2010

Se știe că-n multe privințe noi, românii, suntem veșnic cu un pas sau doi în urma restului lumii. Majoritatea modelor/curentelor revoluționare au ajuns la noi abia după ce lumea civilizată le consumase deja și trecuse mai departe. Au fost însă cazuri (multe!) când nici măcar de această defazare nu ne-am putut bucura. A fost și cazul

romanului gotic. Și ce fericire că *măcar acum* pot folosi verbul la trecut!

Canoanele literare spun că romanul gotic (cel puțin cel englez, adică cel care contează) a apărut odată cu *Castelul din Otranto*, de Horace Walpole, în 1764, și a dispărut ca manifestare literară autentică în 1820, când a fost publicat *Melmoth, rătăcitorul*, de Charles Robert Maturin. Acum aproape două sute de ani, deci. Atât am avut de așteptat noi, românii, ca goticul literar să ajungă și la noi.

Anul 2010, 12 iunie, târgul de carte Bookfest, standul editurii VreMEA. Prezintă Silvia Colfescu, directorul editurii, alături de Michael Haulică și Horia Nicola Ursu. Ce prezintă? Primul roman gotic românesc, ... și la sfârșit a mai rămas coșmarul. Autor: tânărul Oliviu Crâznic, debutant. Toți istoricii literari ar trebui să-și noteze această dată. Recunosc că am fost sceptic la început. Un roman gotic original publicat în 2010 A.D. e sortit să pară anacronic. Deoarece vorbim despre cel mai pur gotic, prezentând toate caracteristicile genului (atmosferă apăsătoare, decor sumbru, personaje în alb și negru), amplasat în perioada medievală, cu conți, baroni, inchiziție, ciumă, castele, războaie, mistere, aventuri, întâmplări supranaturale, cruzime etc. etc. Tot tacâmul.

Ei bine, după primele pagini a trebuit să mă recunosc înfrânt. Scepticismul meu nu avea teme. Dar chiar deloc. ... și la sfârșit a rămas coșmarul este un adevărat roman gotic, oricât de bizar ar suna asta, este un text executat cu măiestrie, respectând la sânge (!) normele genului, este rezultatul unei intense munci de documentare (pe coperta a IV-a ni se spune, de altfel, că este bazat pe cronicile medievale) și-a unei foarte bune cunoașteri a temei. Pe scurt, Oliviu Crâznic știe despre ce vorbește. Și asta se vede cu ochiul liber și scutește definitiv cartea de acuzația inițială de anacronism.

La Castelul Ultimelor Turnuri se strâng, la invitația marchizei Josephine de Lauras, o seamă de nobili, care mai de care mai ciudat. Un șef al poliției cu frumoasa lui fiică, un doctor, un prelat, un spadasin, un inchișitor... Motivul: căsătoria marchizei cu contele Max Schwartz. Totul povestit de Arthur de Seragens, un tânăr nobil decăzut, afectat încă de o aventură amoroasă sfârșită de curând. Inutil de spus că urmează izolarea tuturor acestora în incinta castelului, în urma apariției unui caz de ciumă (amintind puțin de *Masca Morții Roșii* a lui Poe), care însă, în buna tradiție a romanului despre care vorbim, se dovedește a fi cu totul altceva, semnul unui lucru mult

mai rău, a Răului însuși. Ancheta este condusă de Albert de Guy, inchișitorul, teoriile înfloresc ca florile de mușgai în bezna temniței, suspexții răsar de te miri unde, apar noi victime, tot mai multe, apare și un vinovat, se pregătește o execuție, o ardere pe rug, totul se dovedește inutil, întrucât Răul pândește de unde nici nu te așteptai...

Poveste trepidantă, altfel spus, cu multe întorsături de situație, cu fiori, cu fantome, vârcolaci, incubi, cu tot ce trebuie și *acolo* unde trebuie pentru a-mi spulbera mie scepticismul.

Și ca și când n-ar fi fost de ajuns, autorul alege să ne ofere o Postfață extinsă pe vreo sută de pagini, un adevărat tratat de mistică și supranatural, în care elementele romanului sunt disecate, prezentate în amănunt, cu influențe și surse de inspirație, cu argumente solide și, cel mai important, cu har.

Căci, până la urmă, dincolo de reușita scrierii unui roman gotic *autentic* la atâta vreme după dispariția genului, Oliviu Crâznic reușește să ne convingă că are literatura în sânge, că debutează deja matur, că acest prim roman este doar începutul și că multe ne va mai fi dat să auzim despre el.

Rețineți acest nume: Oliviu Crâznic.

Jurnal rusesc de Anna Politkovskaia

1. Găsesc într-o carte recent apărută prin colaborarea dintre editura *Literra* și revista *Săptămâna financiară* (cf. Domnul X, Patrick Pesnot - *Spionii ruși de la Stalin la Putin*) următoarele rânduri - „Conștient de declinul și de sfârșitul inevitabil al Imperiului sovietic, Andropov dorește ca măcar o instituție să supraviețuiască: este vorba despre KGB și oamenii săi, pe care îi formase, însărcinându-i să asigure și să păstreze puterea. Dacă privim cu atenție la ceea ce se întâmplă azi în fosta URSS,

observăm că majoritatea posturilor-cheie, în politică și în economie, sunt ocupate de cei care au avut legături cu fostul KGB, devenit astăzi FSB”. Altundeva, mai exact în cartea *Anatomia elitei ruse* de Olga Kriștanovskaia, citată de Magdalena Boiangiu în articolul *Ziua cekistului* apărut la 12 ianuarie în săptămânalul *Dilema veche* (nr. 153) se face precizarea că toți acei oameni ai FSB ce se regăsesc în posturi cheie, adică în administrația prezidențială, în Guvern, în administrațiile regionale (de menționat că cei mai mulți guvernatori au epoleți), primesc în continuare soldă și, în comparație cu colegii lor civili, au o singură obligație suplimentară, și anume aceea de a redacta lunar un raport pentru instituția din care provin.

După ce a deținut un dublu mandat de președinte, Vladimir Putin este azi prim-ministru. El ocupă, așadar, exact același post în care a fost numit de Boris Elțin, la data de 9 august 1999. Puțini știau la momentul respectiv cine era Vladimir Alexandrovici. Cele două funcții pe care le avusese anterior, cea de șef al FSB și de responsabil al Consiliului de Securitate, erau lipsite de expunere, așa cum trebuiau să fie, de altfel. La 1 octombrie același an, armata rusă a invadat teritoriul Ceceniei, hotărâtă ca de data aceasta să șteargă de pe fața pământului mica republică și poporul ei. Au fost utilizate toate armele interzise de Convenția de la Geneva. În

opinia lui Thierry Wolton (cf. *KGB-ul la putere – Sistemul Putin*, Editura Humanitas, București, 2008), decizia de declanșării acestui război a fost luată înainte de valul de atentate care au însângerat Moscova în septembrie. Nu exista o legătură de tip cauză-efect între aceste evenimente tragice. Pentru Wolton, „*conflictul cecen a fost declanșat pentru a da importanță omului de stat Putin, în perspectiva alegerilor prezidențiale, iar atentatele urmăreau instaurarea unui climat de teroare, pentru a provoca un reflex de apărare în rândul populației și a o determina să facă corp comun cu puterea și conducătorul ei. Simultaneitatea faptelor, între război și atentate, i-a permis foarte repede noii puteri a lui Putin să adune în jurul său poporul rus, împotriva dușmanului ereditar cecen. O vastă operație de manipulare în masă*”.

La 31 decembrie 1999, Boris Elțin își anunță demisia din funcția de președinte, iar Vladimir Putin este numit președinte interimar. Cu puțină vreme înainte de alegerile prezidențiale, nu exista un partid al Kremlinului, iar Putin figura printre cei despre care - după cum ne reamintește Michael Stürmer, în cartea lui *Putin și noua Rusie* (Editura Litera Internațional & Financiarul), ne încredințează că se număra printre aceia despre care se spunea *ei, candidăază și el*, nefiind cotate în sondaje cu mai mult de 5%. Peste noapte, continuă Stürmer, războiul a făcut din Putin un erou, un mântuitor al națiunii ruse. La 26 martie 2000, fostul ofițer KGB este ales cu 52, 9% președinte al Rusiei. În 2002, Putin se arată pe placul administrației americane și susține cel de-al doilea război în Golf. Calculase bine. Un război putea fi foarte bine masca altor operațiuni militare, precum cele din Cecenia. La 14 martie

2004, Putin este reales în aceeași funcție, dar cu 71, 22%. La data de 1 octombrie 2007, președintele Putin, vorbind de la tribuna congresului prezidențial *Noua Rusie*, și-a anunțat propria candidatură din partea acestui partid pentru alegerile parlamentare din decembrie viitor. Nu oricum, ci cap de listă. La legislativele din 2 decembrie 2007, partidul prezidențial câștigă cam două treimi din locurile din Duma de Stat. Cinci zile mai târziu, Vladimir Vladimirovici anunță că Dimitri Medvedev („*din Matrioșka rusească apărea un nou chip*”, cum scrie Adrian Cioroianu) va beneficia de sprijinul său la alegerile prezidențiale. Acesta avea să declare că, în eventualitatea în care avea să fie ales, și-l dorii pe Vladimir Putin prim-ministru. În martie 2008 Dimitri Medvedev e ales succesorul lui Putin la Kremlin, iar fostul președinte va deveni mai apoi premier. Duetul format atunci funcționează fără greș și azi. De fapt, așa după cum observă Adrian Cioroianu în cartea *Geopolitika Matrioșkăi - Rusia postsovietică în noua ordine mondială* (Editura Curtea veche, București, 2009), „*Putin nu este o persoană, nici un lider care poartă acest nume, ci un sistem ca atare, ce depinde cu totul de cel care conduce pentru a-și fructifica și desăvârși proiectele începute*”.

În inima acestui sistem, dar, mai cu seamă în felul de a fi al Rusiei de azi, ne introduce cartea *Jurnal rusesc* al ziaristei Anna Politkovskaia, recent apărută în traducerea românească datorată Emanuelei Jalbă-Șoimaru și cu o prefață de John Snow, la Editura *Meteor Press* din București. Principala concluzie ce se desprinde din lectura cărții e că planul gândit în 1983 de Iurii Andropov, vizând supraviețuirea KGB-ului comunismului care, oricum, nu mai putea fi salvat a izbândit.

2. Anna Politkovskaia a fost corespondent al publicației *Nova Gazeta*. A acționat ca mediator în episodul tragic din timpul reprezentației musicalului *NordOst* de la Teatrul *Dubrovka*, care o va obseda de-a dreptul pe jurnalistă. Va reveni în mai multe rânduri asupra episodului cu pricina, iar în cartea sa *Rusia lui Putin*, apărută și în limba română în anul 2008 (Editura Meditații, București – traducerea – Viorica Horga) îi va rezerva un întreg capitol. Nu se va lăsa înșelată de imaginea de conducător deschis și luminat pe care a încercat să și-o construiască Putin (de altfel, contrastă flagrant de felul în care a gestionat acesta tragedia de pe submarinul *Kursk*, consumată la începutul domniei noului țar). Ezitățile de atunci ale noului lider de la Kremlin au semănat teribil cu cele ale lui Mihail Gorbaciov din timpul catastrofei de la Cernobil. Socotită de mulți drept *conștiința morală pierdută a Rusiei*, recunoscută și onorată pentru rolul ei de apărătoare a drepturilor omului, deținătoare a mai multor premii pentru activitatea ei literară și jurnalistică, Politkovskaia a murit în condiții neelucidate nici azi, în data de 7 octombrie 2006. Moartea ei trebuie pusă în relație cu alte decese răsunătoare, precum cel al lui Aleksandr Litvinenko, otrăvit, cu atentatul împotriva lui Boris Berezovski, un fost apropiat al lui Boris Elțin, devenit un înverșunat adversar al lui Putin, ori cu arestarea industriașului Mihail Hodorkovski, fost director al companiei petroliere *Yukos*, despre care poate fi consultat un consistent dosar în nr. 332 din 24 iunie al *Dilemei vechi*. Anna Politkovskaia de abia terminase cartea *Jurnal rusesc*, necruțătoare analiză a „*Rusiei lui Putin*” din arcul de timp decembrie 2003 - august 2005.

În decembrie 2003, cel pe care în cartea *Rusia lui Putin* jurnalista îl numise „o *sosie a lui Akaki Akakievici*,

eroul lui Gogol”, a început să își pregătească realegerea ca președinte al Rusiei. La sfârșitul anului va interveni episodul tragic al asediului școlii din Beslan. În tot acest răstimp s-a construit autoritatea lui Putin. Pe ce se bazează această autoritate? Iată răspunsul Annei Politkovskaia: „*Autoritatea lui Putin se bazează exclusiv pe faptul că nu există nici o alternativă la persoana lui în interiorul anturajului său, pe care și la creat cât mai inexpresiv și anost. Susținătorii lui numesc asta singurătatea lui Putin. Nu există nimeni din echipa lui care l-ar putea înlocui în caz de urgență. Sunt toși niște pigmei cu complexe de Napoleon, sau nici măcar atât*”.

Cartea Annei Politkovkaia ne înfățișează felul în care a fost construit mitul unei atare autorități. Autoarea împarte intervalul de timp decembrie 2003 - august 2005, pe care îl radiografiază volumul, în trei mari perioade. În prima, cuprinsă între decembrie 2003 și aprilie 2004, s-a petrecut ceea ce Politkovskaia numește *moartea democrației parlamentare ruse*. În lunile rămase până la sfârșitul anului 2004 se consumă *marea criză politică din Rusia*. Între ianuarie 2005 și august același an e *iarna vrajbei noastre*. În tot acest răstimp *restalinizarea* a devenit o realitate. Ce e grav e că liderii marilor puteri occidentale nu văd ori nu vor să vadă realitatea. Când, la 9 mai 2005, ei vin la Moscova, o fac - în opinia Annei Politkovskaia - „*pentru a-i aduce un omagiu lui Putin, și nu victoriei Rusiei în cel De-al Doilea Război Mondial. Așa este perceput evenimentul de cei de stânga, de cei de dreapta și de cei apolitici*”.

Anna Politkovkaia nu a fost analist politic. Nu și-a asumat un asemenea rol, nu și-a revendicat o atare calificare. A spus-o încă din *Introducerea* la cartea

Rusia lui Putin, carte menită să dea expresie reacțiilor ei emoționale pe marginea vieții trăite în Rusia. Volumul acela s-a născut din dorința de a demonstra că nu toată lumea este dispusă să accepte comportamentul lui Putin. Nici în *Jurnal rusesc*, Politkovskaia nu aspiră la statutul de analist. Dar, după părerea mea, deși emoțiile nu sunt pe deplin cenzurate, însemnările se rafinează, dobândesc un plus de obiectivitate, intenția de problematizare e ceva mai evidentă, din înfățișarea faptelor și din comentariul încă subiectiv al lor se desprinde o imagine limpede a unei situații deloc încurajatoare și a strategiilor de care s-au folosit cei ce astăzi profită de ea spre a se fi ajuns aici.

3. Încă din timpul campaniei electorale în vederea obținerii celui de-al doilea mandat de președinte al Rusiei, Putin a avut grijă să anihileze opoziția, a cărei prezență în forul legislativ al țării a devenit tot mai firavă, mai lipsită de substanță. Anna Politkovskaia apreciază că nu e vorba doar despre o criză a democrației parlamentare, ci despre moartea acesteia. Lilia Șestova, socotită de autoarea *Jurnalului rusesc* drept cel mai bun analist politic al momentului, citată în carte, aprecia că activitatea legislativă și cea a Executivului au ajuns să se contopească, ca urmare Dumei revenindu-i doar rolul secundar, decorativ de parafare a deciziilor guvernamentale. Mai grav este, în opinia Annei Politkovskaia, că poporul rus și-a dat acordul în acest sens, că nimeni nu a protestat. Nu doar că formațiunile politice au renunțat la o viață parlamentară reală, că s-au lăsat anihilate, ba chiar au declarat că „nu au nimic de declarat. S-a ajuns astfel la o revenire la starea de fapt din vremea Uniunii Sovietice, dar sub forma unui capitalism birocratic în care oficiali-

tățile de stat reprezintă principala oligarhie, mult mai înstărită decât orice capitalist.

Putin și-a amplificat prezența în viața cotidiană, în jurul său s-a edificat un fel de cult al personalității. „*De Ziua fermierilor*; - scrie Politkovskaia - *el este cel mai priceput fermier al nostru; de Ziua Constructorilor*; *el este principalul nostru zidar. Este ciudat, desigur; dar și Stalin a practicat același tip de joc.*” Iar de Ziua Drepturilor Omului, Putin a apărut drept cel mai mare susținător al acestora. Asta în vreme ce se înmulțesc arestările (cazul Hodorkovski), în vreme ce la Moscova au loc omoruri rituale, ce puține forțe politice mai fac eforturi spre a propune contracandidați la alegerile prezidențiale din primăvara anului 2004. Partidul *Iabloko* se declară „obosit” căci „la noi, alegerile nu mai au nici măcar un caracter relativ democratic”, apar alte partide care desemnează candidați al căror unic rost pare a fi acela de a-și exprima sprijinul pentru Vladimir Putin (e cazul lui Serghei Mironov, candidatul Partidului Vieții care, îndată după desemnare declară că speră într-o victorie a președintelui în exercițiu), se bănuiește că Irina Hakamada a decis să candideze la solicitarea Kremlinului, alți candidați sunt din start incolori, dintre independenți de oarecare încredere se bucură Ivan Ribbkin, dar care dispare pe nepută masă, parcă ar fi personaj de tele-novelă. Mai apoi își anunță retragerea din cursa prezidențială. Mijloacele de informare în masă sunt mai toate subordonate Țarului de la Kremlin și difuzează știri menite să îi determine realegerea. De altfel, e important de subliniat că „începând cu toamna anului 2003, Statul controla - direct sau prin interpuși gen compania Gazprom - toate televiziunile *naționale*” (cf. Adrian

Cioroianu - *Geopolitica Matrioșkăi*, ed. citată), iar în anul 2006, conform aceluiași cercetător, cele mai importante cinci companii de televiziune cu acoperire națională (Canal 1, Televiziunea Rusă, Tv-Țentr, NTV, Ren-Tv) erau sub același control. Se înmulțesc atacurile armate, atacurile teroriste în puncte cheie ale orașului (precum atacul de la metrou din 6 februarie 2004, intervenit la doar trei luni de la atacul împotriva Hotelului *Național*, sunt indicii că societatea se îndreaptă spre fascism, lipsa de reacție a serviciilor secrete pare îngăduită de președinte. Asta în vreme ce posturile de televiziune se întrec a-și convinge auditoriul că terorismul este o boală a democrației liberale, trecându-se astfel cu vederea că Putin a fost la putere în ultimii patru ani. Și va mai rămâne patru. El a obținut 71, 22 % din sufragiile electoratului, în vreme ce contracandidatul cel mai bine plasat, Irina Hakamada, doar 3,85%.

După realegerea lui Putin, observă Anna Politkovskaia, totul se desfășoară la fel de monoton și de mizerabil, precum era în zilele Uniunii Sovietice. *Rusia recade în hibernare, într-o nouă perioadă de stagnare, a cărei adâncime poate fi evaluată prin faptul că nici tragedia de la Beslan, un cataclism de proporții biblice, nu a putut*

o perturba. Mediile de informare sunt încă și mai controlate, opoziția e tot mai firavă, contează nu rezolvarea problemelor ci controlul a ceea ce se transmite populației prin intermediul micului ecran, înfloresc mituirea judecătorilor, justiția este tot mai aservită, revine ideea judecării în regim de urgență, oamenii nu reacționează decât atunci când li se întâmplă ceva personal. Grav e că, spune Anna Politkovskaia, *comuniștii devin partidul cel mai progresist*. Iar mulți dintre criticii de odinioară ai lui Putin îi devin peste noapte susținători. În Cecenia, este ales un nou președinte pe placul țarului de la Kremlin. *Suntem în toamna anului 2004, dar s-a instalat deja o toamnă politică ce ne îngheață sângele în vine*, crede Anna Politkovskaia. O oarecare revigorare apare după *revoluția portocaliei* din Ucraina, se înmulțesc protestele, mai cu seamă după ce sunt amputate unele drepturi cu caracter social și economic.

Concluzia, exprimată în capitolul final al cărții de Anna Politkovskaia, intitulat *Îmi este oare frică?*, nu e deloc optimistă. Cert e că autoritățile de stat rămân surde la realitate. Iar sfârșitul tragic al autoarei *Jurnalului rusesc* dovedește că Anna Politkovskaia avea toate motivele să îi fie frică.

Ultrascurte

Tu nu ai vrea
să culegi o floare
fără s-o rupi?

*

Doar grădina-nflorită
ne mai învață
umanioare.

*

Cardarelli: „o lungă
rază de soare
pulverulentă”.

*

Paști timpuriu.
Și totuși păscuțele
s-au conformat.

*

Ascuțită
ca firul de iarbă
ironia sorții.

*

Primăvară. Copiii
au deja pe genunchi
escoriații.

*

Ce tot fac
norii pe cer?
Iau forme.

*

Norii răzleți
lasă în urmă
închipuiri.

*

Martie. Uite,
pe cer se perindă
nori inventivi.

*

Lume buluc.
Nu știi de-i grevă
sau carnaval.

*

Dealuri departe.
Nu privesc, mângâi
un orizont.

*

Rândul acesta
nu ține mai mult
decât răsufierea.

*

Fulgii de nea
(acesta-i secretul)
ne fac mai ușori.

*

2010.
Primul an ce începe
fără tata.

*

Chibriturile
dăruite la alegeri
s-au terminat.

*

Doar pixurile
electorale
mai scriu.

*

Cu timpul,afișele
electorale
dispar în natură.

*

Pe nesimțite
zorii dizolvă
visul urât.

*

Nici stânca
nu mai spune ferm:
„sigur că da”.

*

Ce faci în ziua
asta senină?
Culeg fulgurații.

*

Până la capăt
iertate sunt numai
cele uitate.

*

Cel mai frumos
dau binețe
zorelele.

*

Cu stropii de ploaie
ce bat darabana
am un schimb de idei.

*

Bradul
privit pe-ndelete
m-a corectat.

*

Poate nu știi
că de fapt eu lucrez
la drumuri și poduri.

*

De la est la vest,
giratorie, floarea-
soarelui râde.

*

Nu mai știm
să extragem din arbori
învățătura.

*

Că un câine a vrut
să treacă strada
am văzut în zori.

*

Vântul de mai
mă ajută să mângâi
copacii pe creștet.

*

Capitalism...
De-ar produce măcar
chibrituri bune.

*

Numai florii de câmp
hainele-i vin
ca turnate.

*

Clipă de pace.
Nici hainele parcă
n-au cusături.

*

Porumbeii sălbatici
zboară-ndeobște
în grupuri mici.

*

Un strop de sare
pune-n idee
lacrima mea.

*

Ca un copil
zgârii mental
ceața cu degetul.

*

Doar o dată pe an
își arată splendoarea
corcodușul modest.

*

Oare cum m-ar privi
de i-aș spune acum
tălică?

*

Plouă ca-n ziua
când a vorbit cu o capră
Umberto Saba.

*

Nu traduc, frate,
încerc să descurc
limbile astea.

*

Pentru o clipă,
când fulgeră, norii
prind rădăcini.

*

Îmi deapănă mama
amintiri.
Eu le țes.

*

La noi, Arieșul
curge întocmai
ca numele lui.

*

De vrei s-o culegi,
se apără strașnic
rosa canina.

*

De-acuma roata
greu mai învață
să meargă la pas.

*

Știm noi dacă nu
și florile câmpului
sunt rugătoare?

*

De o zărești,
te fură din tren
o cărăruie.

*

E vreo durere
la fel de curată
ca lacrima ei?

*

„Frunza ce cade”,
șoptește copacul,
„mă lasă întreg”.

*

În cochilia lui
melcul rezistă
ardelenește.

*

Brâncuși: ca idee,
broasca țestoasă
poate zbura.

*

Orice am face
ne avântă mai sus
ca rachetele plopilor.

*

Deasupra, pe deal
o cruce electrică.
Bine și-așa.

*

Doamne, mă rog
să nu mai aplaude
la îngropăciuni.

*

E vreun război
să nu-l fi câștigat
iarba neutră?

*

Rar se întâmplă
privirea să fie
o mână întinsă.

*

Eu și copacii
fără prenume
ne tutuim.

Poeme

Gheorghe Vidican

Fluturi în tranșee

1.

degetele tale subțiri desfac frumusețea aripilor
presărînd peste sîngele meu zborul sufocat de foame
dogoarea lunii se stinge în frumusețea prafului de pușcă

2.

oftatul soldaților cu picioarele învinețite de dorințe
crapă de ziuă sărutul
pe străzile strecurate prin gaura cheii
în patul nupțial așteaptă dezmățul
trezește la viață fluturii din tranșee

3.

spaima poartă ca pe un afiș public labirintul
singelui nostru

4.

urăsc plecarea pe jgheaburi a trecutului, strigă ea
sedusă de tranșee, privirea ei răsfață soldații
cu bătaia palmelor
sărutul are ciudatul gust al începutului de primăvară

5.

mi se cere să expediez de urgență o cronică de război
spre New York Times
cooperez fermecător cu zborul fluturilor
zgîrcenia din penumbra aripilor umilește bocancul soldatului
ce dezleagă rebus
forma primordială a libertății se naște în trupul vizionar al
tranșeei

6.

miroase în tranșee a măr copt
liniștea se acoperă cu timpul pe față
tremură etica luminii în paharul ce distrage
atenția mitralierei
voia să dea foc soarelui
cu felinarul de pe calea victoriei

7.

complice cu idealurile mărețe ale caporalului
fluturii din tranșee își fac ordine în trecut
timpul obosește absența dragostei
e toamnă în praful de pușcă

8.

a început să curgă putredă luna pe aripile fluturilor
urma ei are formă de pasăre
pe aripile ei se dezlănțuie toamna

9.

un alt cer cunoaște înflorirea în liniștea din lacrima soldatului
mici tuneluri de cer fac să șchiopăteze mucegaiul din pâinea
uscată

Gheorghe Vidican

---

singurătatea fluturilor din tranșee se lipește de obrazul celui ce
bate
clopotele.

10.

între trădătorii de sînge regal și trădătorii de oameni
o dîră de cerneală prelinsă din tranșeele devenite catedrale

11.

bocancii stropiți de noroi ai femeii din cimitirul în formă de far-
furie
dau buzna în sîmburii analfabeți ai poemului
copia fidelă a oglinzii dă foc cu zborul sîsîit al fluturilor ferestrei

12.

domesticite musculițele bețive din vinul ca o frescă a duminicii
atîrnă sîngele soldaților de îngeri alăturarea ploii cu lacrima
e o cupolă la marginea tranșeelor

13.

după tăierea frîngiei am descoperit cît de desculț e sărutul
bocancul în formă de trandafir e lacom după inima vrăjmașului
în tranșee merele ionatane putrezesc în praful de pușcă

14.

amprente de pe lumina lacrimii adăpostesc carnația violentă
din zborul fluturilor bate la ușile tranșeelor soarele cu plîns de
fetiță
copilărindu-se praful de pușcă scutură florile din cenușa
mîngîierii

15.

lumina prafului de pușcă are riduri călărind un armăsar alb
viața și moartea rod întunericul

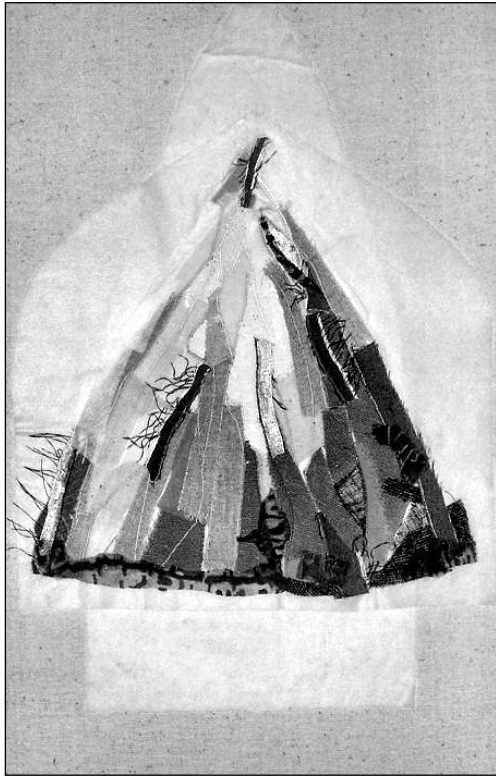
16.

soldatul își curăță țeava puștii
impostorul poate fi un bun jurnalist de front
țipetele dezarticulate ale mitralierei urmăresc pașii de vrabie ai
mamei
ceața e învingătoare în jurnal cu praful de pușcă

17.

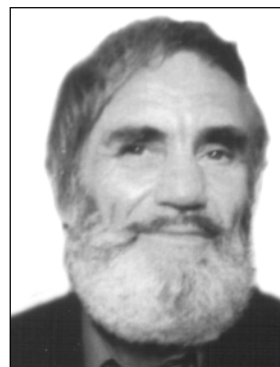
a intrat în viața mea prin încăperea fără pereți
dojenindu-mi glasul cu pielea prietenilor
marginea mării răstoarnă sângele bătînd din palme
în democrația unui cătun chinezesc

Poeme

Alexandru Sfârlea

Policarp dixit

1. Chiar astăzi, zice Policarp,
mi-am dereticat pe sub unghii,
am făcut apologia celei care
o să-mi spele mie cadavrul
și-am dat cu rindeaua peste inițialele
celor care mă dușmănesc
(încrustate-n gutuiul din curte, contorsionat)
de tânăr simțeam cum
mi se-ncliază-n cartilagii sinceritatea sleită -
Tocmai visasem un drum închis
pavat cu pietre de la rinichii de politicieni ;
să-ți mai spun că zbătutul în gol
e-o boală a impreciziei de-a fi ?
Am continuat să dau cu rindeaua
și după ce inițialele celor ce mă dușmănesc
au devenit invizibile
pe trunchiul aceluși gutui contorsionat -
am dat cu ea până ce mi s-au acrit mâinile:
mi-e o ciudă parcă ieșind sfielnică
dintr-o pară viermănoasă
(nu-i simplu să supraviețuiești
cu un colț de triunghi înfipt în rărunchi)
drept pentru care - Policarp își șterge sudoarea
cu un șervețel roz-bombon -
voi număra literele care compun
numele sfinților dintr-un calendar ortodox,
mă rog, Policarp ia rindeaua
și, cu briceagul în formă de pește,

o curăță de literele acelor inițiale
cu miros de gutui.

2. De o vreme, Policarp speră că are
să tragă în poză visuri erotice,
el suferă întrucât totul e pregătit
de un salt mortal instinctiv –
el pretinde că văzând totul în negru
asta te salvează de la o deznădejde
în plină zi ;
se-ncruntă la sinele-i învechit,
fredonează „missa solemnis“
mai șterge de praf un cârlig de undiță .

3. Am să mă duc într-o zi, Alexandre,
să pozez ibricul cu cafea al primarului :
se-aude că numele lui V. Ilici
e scris în chinezește
cu o cerneală din sânge, rouă și lacrimi ;
șlehta proletcultiștilor savurează poncife
totul e imprecis în lumea asta, zice Policarp,
dacă privești printr-o macaroană
nu-i sigur că ochiul îți devine îngust
apoi mă întrebă, brusc, cum arată
o poezie euthanasiată;
surprinde-o în cadru, îi spun, tocmai pe asta
căreia îi pun cruce acum.

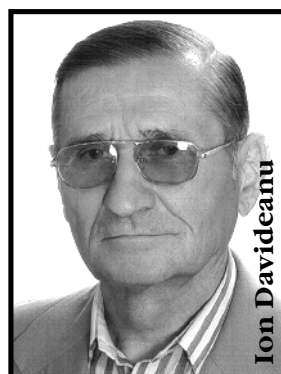
4. M-aș rezuma, Policarpe,
să-mi scriu ultimul poem
pe-o șină de cale ferată,
cu picuri firoși ieșind icnind
din degetele împreunate :
avea-voi de gând să nu sfârșesc poemul
până ce roțile trenului
nu-mi vor reteza mâna dreaptă –
mi-e paralel, cumva,
să am în dublură linia vieții
de nu mi-ar veni ideea oloagă
să-mi zgârâi alta, pe cicatrice ...

5. Pierdusem un manuscris în care vorbeam
despre un alt fel de moarte
ce mi-ar veni ca o mănușă de boxer făcut K.O.
acolo-mi blestemam niște zile-ncotoșmănite
în voluptuoasă ură – de sine, de lume,
de îndărătnicii translucide –
m-am dus să caut manuscrisul, Policarpe,
la groapa de gunoi a orașului :
acolo, într-un loc ardeau mocnit
niște foi volante
ei bine, mi-am terfelit urechea
ascultând vuietul scrumului,
- poemul nu încetase încă să se svârcolească –
am salvat, totuși, câteva cuvinte
pe care le voi însămânța
în cel mai cu verdeață colț al memoriei (...)

6. O bucurie intrusă,
de culoarea negrului de sub unghii
îmi da târcoale
precum o pasăre de pradă,
dar nu eram victimă sigură, nu eram ;
o arbitrară tristețe era cât pe ce
să-mi suprim :
că nu am uriașe aripi,
netrebuincioase zborului ,
să mă ascund sub ele cu de-a siiii – la.

7. Adunam pietricele
- își zice parcă sieși Policarp –
ca să încropesc din ele un chip,
împietrit, desigur ,
un fel de autoportret explicit ,
deodată mă răzgândesc :
pun mâna pe un pietroi
mi-l trag aproape, îmi pare prietenos ,
dar mă privesc într -însul cu obidă ;
cât sunt de-nchis în mine, totuși, Alexandre ,
mă privesc, mă scormonesc cu privirea :
chiar așa ? nu mai am nici ochi, nici mușchi,
nici simțuri, stupefacții și umor negru ?...

Despărțiri

Adio, prietene Ion Davideanu!

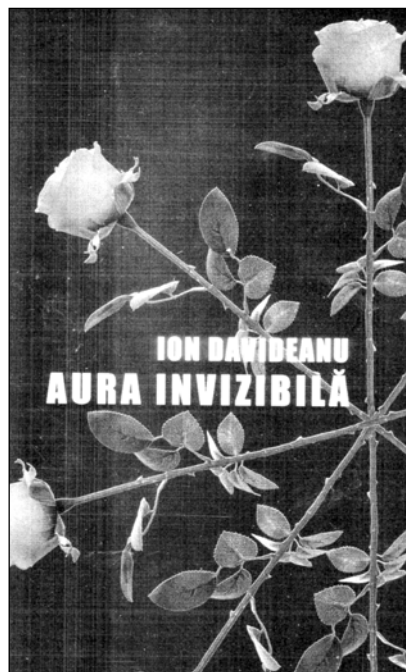
Constat cu tristețe: nu doar majoritatea scaunelor redacționale ale *Familiei*, așa cum se înfățișa înainte de 1989, rămân ocupate de umbre, dar și aproape toți cei ce alcătuiau cercul proximal al apropiaților revistei, condeieri ai locului, au devenit „oameni care au fost”: Ilie Măduța, Teodor Crișan, Viorel Horj, Mihai Alexei Basarab, Paul Gaitanopol, Vasile Lobonțiu, Constantin Mălinaș. Li s-a alăturat de curând poetul Ion Davideanu. E cea mai veche a mea cunoștință dintre cei mai sus pomeniți. Ne-am întâlnit ca elevi, în vibranta de tensiunile vârstei adolescente primăvară 1954, în sala de festivități, cu iz imperial, a Primăriei din Oradea, cu prilejul vizitei prin care simandicoasa grupare a poezilor stelești, în frunte cu A. E. Baconsky (li se alipise și junele Mircea Zăciu), onora urbea noastră. Anii s-au scurs nu tocmai lesnicios pentru subsemnatul până când, după reînființarea *Familiei*, în 1965, l-am revăzut și m-am apropiat de Davideanu, devenit între timp spîter (îi plăcea să zică „alchimist”) la Nucet. Se înfățișa ca un flăcău bine legat, purtînd nu fără o anume semeție pecetea mediului sătesc din care provenea, înclinat spre vorbe de duh, doiniri și nu în ultimul rînd strigături ingenuu deșuchete, prin care țîșnea o vitalitate ce atrăgea atenția. Nu știu dacă l-am văzut aievea ori doar mi l-am închipuit cu o sticlă de palincă înălțată într-o mîină, conducînd un „joc” frenetic. Însă, în făptura sa, preaplinul biologic filtra sucurile gingășiei. Iubea nu numai femeia, ci și florile, copiii, animalele. Era oricînd gata să dea o mîină de ajutor unui vîrstnic în nevoie. Voinicul avea o inimă de aur. Versurile proprii pe care le recita cu aplomb erau pe atunci cuminți, caligrafiind bunele sentimente dacă nu, inertial, locurile comune, inclusiv propagandistice, ale momentului.

Dar o vocație lucra pe dinăuntru, modelînd treptat o cu totul altă figură a acestui bard iubeț și chiuitor. Neliniști, dubii, frămîntări ieșeau pe neașteptate la suprafață, dibuind noi căi expresive, tot mai con-

---

Adio, prietene Ion Davideanu!

sonante cu lirica modernă pe care Davideanu o citea cu râvnă și cu ambiția de a i se integra. Iată o declarație a sa, conținută în, după toate probabilitățile, ultimul interviu ce i s-a luat, publicat într-un periodic orădean la 11 mai 2010: „Eu cred că în existența unui poet lucrează nu numai întâmplarea, ci și destinul, să nu zic divinitatea, că poate ar fi prea mult spus. Eu sunt un om credincios, dar nu absolut, pentru că mă întreb. Intrat într-o dogmă, nu ai voie să întrebi, or eu fără întrebări nu pot să trăiesc”. Putem atesta că destinul i-a fost, de la un punct, favorabil poetului Ion Davideanu, în pofida (ori chiar datorită) nesupunerii sale la „dogmă”, cu candoare mărturisită. Versurile i-au căpătat forme inconformiste, întortocheri, nervuri, finețuri cuceritoare. Năpîrlindu-și pielea retorică, s-a arătat apt de un limbaj bizuit pe o laborioasă, tenace forjare, țintind nu numai spontaneitatea care se poate dovedi iluzorie, ci și mimarea spontaneității, acea spontaneitate „făcută” care constituie performanța scriitorului de tip *artifex*: „Nu există o poezie a întâmplării, chiar dacă are o inspirație directă, fulgerătoare, preciza Davideanu, punînd la contribuție minuția sa de „alchimist”. Dacă nu lucrezi asupra dactilogramei, înseamnă că ești un pierzător. Pierzi ca la cărți. Arunci în neant tot. Aici trebuie lucrat la miligramaj. Aceasta s-a inculcat scriitorului din mine! Totul a venit cu experiența centigramelor”.

Astfel Ion Davideanu și-a configurat o mai mult decît onorabilă fizionomie lirică. Discursul său se personalizează printr-un substrat de umori rustice, sub chipul unei incredulități, a unei persiflări grave, a unei hîtrii nescutite de amărăciune. Inițiala țărănie s-a sublimat. Retorica s-a resorbit într-o țesătură de sugestii, de vorbe în doi peri, într-un cod metaforic nervos. Asupra unui material zgrunțuros au fost operate subtilități. Ultimele volume ale poetului stau drept categorică dovadă a reușitei, de asemenea ciclurile substanțiale de poezii tipărite de exigenta revistă *Familia*, în siajul căreia acesta s-a aflat mereu...

Mă aflu cu Ion Davideanu, după plecarea mea din Oradea, în circumstanțe ce nu m-ar fi putut cîtuși de puțin bucura, într-o corespondență suficient de animată și, din cînd în cînd, vorbeam la telefon. Rămăsese cel mai apropiat amic al meu în orașul de pe Crișul Repede, martor al aproape întregului răstimp pe care l-am petrecut, cu bune și cu rele, acolo, mă ținea la curent asupra unor „noutăți” ale țării părăsită, între care și cele privitoare la soarta mult schimbătoare a localurilor de odinioară, dragi nouă. Dată fiind paralela prezenței noastre orădene în timp, ajunsese să-l socotesc pe Davideanu un soi de locotenent al meu în orașul amintirilor de neșters. Grație lui continuam într-un fel a mă afla la Oradea, acel tulburător nexus al vîrstelor mele, care m-au fixat pentru totdeauna în spațiul decurgerii lor. Știu că Davideanu era în anii din urmă un împătimit al „Astoriei”. Cafenea în care, la începutul veacului trecut, poposea marele Ady Endre. La mesele ei, în imediata apropiere a fostei mele locuințe, pe care de asemenea o frecventase celebrul maghiar, poetul nostru petrecea orele prelungite ale unei boemii care-i îngăduia, din norocire, răgazul și concentrarea trebuitoare șlefuirii textelor. Regret că nu l-am mai putut revedea la acea „Astorie”, pentru el fabuloasă precum un Parnas. Dar prietenia noastră a continuat nestînjinită de depărtări și tribulații diverse ale ambilor, poate consolidată chiar de acești factori adversi, în temeiul nevoii de comunicare și solidarizare cu cei, văzuți ori nevăzuți, cu care ne aflăm afinități. Și mai cu seamă cînd asemenea afinități apar verificate de durată, de prelungirea lor pînă-n etapa crepusculară a pămînteștii noastre treceri.

Nu pot încheia fără să subliniez marea generozitate a omului dispărut. Ani îndelungați, Davideanu a manifestat o grijă mișcătoare față de mormintele celor mai dragi ai mei, rămase la Oradea, ale bunicii și părinților, curățindu-le, plivindu-le cînd era nevoie, plantînd și veghind vegetația funerară. Am avut simțămîntul, îl am și acum, că nu l-am răsplătit cum se cuvenea... Ce e de făcut? Ce aș mai putea oferi pilduitoarei sale fidelități? Nimic, vai, altceva decît gîndul că, într-un fel, ne vom mai apropia odată, cînd, după obștescul meu sfîrșit, mă voi odihni la Cimitirul Rulikovsky, în mormîntul pe care mîinile de adevărat prieten ale lui Ion Davideanu l-au ținut în stare bună pînă în ultimele zile ale existenței sale, sfîrșite atît de imprevizibil, atît de dramatic.

Gheorghe Grigurcu

Recuperări

Crăciun Bejan

Lumea noastră și forma discursului teoretic

În mod efectiv nu știm ce este forma în artă și în orice fel de creație. Explicația rațională pe care o dăm acestui lucru este cu totul nesatisfăcătoare și ea nu acoperă decât ceea ce este mort în acest domeniu. Dar viața internă a formei, care mi se pare esențială pentru determinarea adevăratului său rol în creație și în stratificarea tuturor fantasmelor sociale și individuale, rămîne totdeauna în afara acestei explicații. Ea nu poate fi explicată numai atîta timp cît se menține în cadrul acestui prezent pe care nu-l putem cunoaște și are valabilitate numai atîta timp cît se poate menține în cadrul acestui prezent. Deși este riguroasă, ea este complet irațională în sensul că aparține prezentului și nu poate fi scoasă din el nici un moment, așa cum nu pot fi scoase din el nici credințele nici celelalte forme prin care omul se exprimă și exprimă atașamentul său la un anumit prezent.

De asemenea, în mod cu totul eronat se crede că forma este dată și că ea este la îndemîna oricărui creator. Deși este dată, într-un fel, ea este inventată de fiecare dată tocmai pentru faptul că nici un creator nu are conștiința formei, așa cum nu are conștiința prezentului. Chiar dacă nu o are în mod matematic și în mod rațional, el o are desigur în mod cu totul spontan. Deși dat, cred că fiecare creator, fără să-și dea seama, își inventează propriul canon de fiecare dată. Altfel el nu ar putea pune nici un prezent în ceea ce face, adică lucruri vii, ci numai vorbe moarte și scheme. Lucru care se vede mai ales în perioadele în care forma este secătuită și cînd fiecare are conștiința sa, dar în mod teoretic, adică are obstinația sa și nu o posedă în mod spontan așa cum o posedă în epocile creatoare cînd formele se inventează și prind contur în inconștientul artistic. Cît timp o formă poate trăi, omul trăiește fără să-și dea seama într-un prezent relativ același. Exact așa cum este și cu credința. După cum se vede, mult timp omul se mișcă fără știrea lui în același prezent,

adică se fundamentează pe același gen de fantasme. Cît ține același prezent atîta timp forma își menține și ea aceeași iraționalitate și se menține vie și aptă să exprime prezentul în care se află.

Dar dacă forma este dată, așa cum sînt date tiparele biologice pentru specie? Acestea sînt mereu altele dar tot timpul aceleași. Fiecare individ este același în tipare, dar el este de fapt altul. De ce nu o putem înțelege forma? Pentru că intră în ea multe lucruri care sînt trăite și pe care nu mai e nevoie să le înțelegem. În fond, înțelegem, sau așa credem, atîtea lucruri pe care nu le trăim și nu le vom putea trăi niciodată. De ce e nevoie de această situație? Faptul că arta și, în general, forma sa nu pot fi explicate denotă tocmai apartenența lor la un anumit prezent, la contingent, la natură, la facere, pe care nu le putem explica niciodată în întregime. Prin prezent nu putem înțelege nimic și nu putem explica nimic. *Numai ceea ce nu înțelegem aparține prezentului* și lucrul acesta nu se poate demonstra nici într-un fel. Nici înțelegerea, nici ordinea, nici știința, nici logica și rațiunea pe care ele se întemeiază nu aparțin în nici un fel prezentului, ci aparțin utopiei, lucru pentru care ele comportă explicații și pot fi cunoscute. Este o pură himeră faptul, general acceptat, că cunoașterea noastră pleacă de la prezent. Ea pleacă de la realitate, care este cu totul altceva decât prezentul și care, de altfel, este o conceptualizare a acestuia de către om, spre a putea părăsi nu fără oarecare rușine prezentul care nu-i oferă nimic, cu care să poată să se afișeze dincolo de natura sa.

Întrebarea care se pune este dacă forma este trăire sau ea este numai principiu de ordine în care intră toate trăirile noastre. Dacă ne-am lua după simultaneitatea principiului biologic, atunci forma face parte din fond și nimic mai mult. De altfel, în momentul cînd apare ceva zicem că acel ceva se formează. La apariție, în procesul apariției nu este vorba de nici un conținut ci de o formare. Poate că forma nici nu este formă, ci este mod. Înțelegerea rațională a formei înseamnă de fapt moartea sa, așa cum înțelegerea rațională a credințelor echivalează cu același lucru. De ce această supunere la formă? Care este principiul care guvernează această supunere a individului la formă și neputința lui de a ieși din ea un anumit timp? De ce se ploconesc toți în fața ei? Poate că este în fond tirania cea mai feroce care este exercitată de om asupra naturii sale, blestemul pe care omul și-l aplică periodic.

Oare nu proiectul existenței este acela care impune forma cu precădere în toate întreprinderile pe care omul le săvîrșește? Probabil că tirania acesteia se explică tocmai prin conștiința faptului că omul este imperfect, că este neterminat și că are nevoie de ceva tot timpul spre a se

---

Lumea noastră și forma discursului teoretic putea așeza pe sine deasupra tuturor celorlalte specii, deasupra întregului univers. Înțelegerea și cunoașterea îi dau lui tot timpul această iluzie întăritoare. Realizează el această cunoaștere, această dominare cu ajutorul formelor? Probabil că da. Intrarea în formă coincide cu intrarea sa în istorie, deci cu începutul conștiinței că trebuie să-și construiască existența după anumite tipare, adică după alte tipare decât cele ale naturii, căci intrarea în istorie este un proiect al omului pe termen lung, adică pe durata existenței sale, după cum ne arată ceea ce s-a întâmplat cu omul de când a început să facă acest lucru. Intrând în istorie, omul a părăsit natura sa, adică s-a părăsit pe sine, și s-a apucat să se construiască tot timpul, construindu-și în același timp o natură pe măsura noului său statut, a statutului său istoric.

Forma trebuie să aibă ceva din biologie, din prezent deoarece se adresează preponderent simțurilor. Primul dintre zei, cred, a fost acesta. Cred că conștiința timpului este foarte aproape de conștiința formei și modul în care ea este percepută este oarecum identic cu modul în care este perceput timpul. Ca elaborare, este totuși foarte curios că acele forme care corespund totuși perioadei naturale nu sînt apropiate de om în modul în care ne-am aștepta noi. De unde vine elaborarea unei forme, a unei sonate sau a alteia, de exemplu, va fi foarte greu să exprimăm sau aproape imposibil pentru noi, nu știm cărui lucru îi corespunde ea în conștiința noastră sau dacă corespunde în mod real vreunui lucru în această conștiință.

Ea este modul omului de a popula lumea, căci este determinantă ca urmă a acestuia pe pămînt.

Ce exprimă forma din nevoia de înțelegere a omului sau din nevoia de dominare a acestuia, în sensul în care înțelegerea este o dominare? Să fie forma, să exprime ea doar nevoia de codificare a omului, nevoia de unificare a tuturor lucrurilor. Ea are ceva cu comunicarea, totuși, în sensul că ea, la fel ca și comunicarea, ne arată că lucrurile, oricare ar fi, intensitatea și bogăția lor nu pot fi spuse decât într-un anumit fel. Poate că ea exprimă purificarea animalului în împărăția gândului, purificarea naturii în această împărăție. Adică odată ajuns în lumea gândului, nici un lucru nu mai poate exista în forma sa inițială, ci el trebuie purificat. Formele nu exprimă de fapt lucruri, ci imponderabile omenești, ea este chemată să dea acces lumii naturii în lumea gândului. În acest sens ea este semnul dorinței omului de a intra în generalitate și de a ieși din contingentă, de a se menține în sferele în care el nu poate ajunge ca simplu animal. Este transferarea omului în domeniul total al omeneșului, cu alte cuvinte este ceea ce se poate chema frica omului de natură și

accesul în sfera imponderabilă a culturii. Ea este discriminatorie în sensul că din capul locului anumite lucruri sînt eliminate din ea instinctiv, ca fiind nedefinitorii, și aceasta încă din cele mai îndepărtate vremuri, de cînd omul a descoperit acest lucru, modul cum se aleg lucrurile și se definesc ele în funcție de ceea ce se lipește de ele, cum se aleg ele în natură. Că ea este un mod de dominare apare sigur, însă nu cu atîta siguranță se poate vedea asupra cui se exercită această dominare; asupra naturii sau asupra culturii, asupra prezentului sau asupra iluziei. Perfecțiunea formelor probează pentru faptul că ele sînt moduri de dominare deopotrivă a naturii și a culturii, a naturii și a prezentului, de abandonare a acestuia și de intrare a omului în alte sfere, în sferele iluziei, a fantasmelor care nu pot prinde consistență și nu pot primi coerență decît în acest fel. Complexul față de natură îl împinge pe om să demonstreze că se poate construi pe sine într-un sistem de coerențe care nu are nimic comun cu natura și care este un blestem al acesteia. Această construcție nu exprimă lumea naturii, ci lumea gîndului și numai în măsura în care gîndul poate fi socotit natură ea exprimă și această natură. Dar după cum s-a putut vedea, gîndul nu merge în concordanță cu natura, ci merge împotriva acesteia. Construcțiile gîndului, așa cum apar ele definite de formă, stau față-n față cu cele ale naturii și se sfidează reciproc ca doi necunoscuți ce vor tot timpul să se domine unul pe altul. Ea ne arată cum omul se poate ridica deasupra tuturor lucrurilor în așa măsură încît se poate nega și pe sine ca biologie, ca natură. Ea este asemenea lumii sacre, adică nu poate fi urmată de nimeni, creînd securitate și sancționînd într-un fel considerabilitatea dorințelor omenești. Este un mod de inițiere prin care doar apare posibilă purificarea existenței, esențializarea sa de care gîndul are atîta nevoie.

Prezentul constituie realitatea. Ce raport are forma atunci față de prezent? De fapt el nu este realitatea, el este lumea. Ce raport are forma față de lume, față de ceea ce sîntem noi, față de ceea ce trebuie să fim noi? Care este, cu alte cuvinte, raportul formei față de *este* și față de *trebuie*? Construind clipa, se pare că este o pură utopie deoarece clipa nu poate fi construită, ea fiind singurul lucru care există, pe care oamenii îl posedă și de care nu sînt conștienți, n-o pot cunoaște; este ea o conștientizare a clipei, a prezentului? Dacă prezentul este indeterminarea, forma ar însemna ieșirea din indeterminare și intrarea în utopie, adică în domeniul în care spiritul este stăpîn absolut și care poate mișca toate lucrurile după propria sa voință și după legile pe care și le impune și le construiește. Diferite moduri de a simți forma sînt determinante pentru modul în care omul conviețuiește cu aceasta și chiar pen-

---

Lumea noastră și forma discursului teoretic
tru modul în care ea este creată de către individ; plăcerea de a fi într-o anumită formă este semnul că acea formă este încă aptă să exprime ceea ce omul are de exprimat, deși poate exprima și lenea omului, și teama lui ancestrală în fața schimbărilor, lucru pe care și-l asumă mai greu, deși și-l asumă.

Neputința de a fi în forma cutare sau cutare înseamnă de fapt dorința de a schimba forma respectivă. Omul va pieri ca spirit când nu va mai putea, nu va mai simți nevoia să trăiască nici într-o formă; atunci poate se va încheia existența sa. În fond, în toate lucrurile el are nevoie să se arate pe sine (și nu natura sau realitatea), dar nu așa cum este el, ci așa cum își imaginează de fiecare dată că este, cum ar vrea să fie, dorința de desprindere din ceea ce este trece prin toate formele pe care omul le creează în decursul istoriei sale. Poate că forma este prezentul dorinței, dar omul nu-și dă seama de acest lucru numai după ce a zămislit forma, în momentele în care ea este aproape epuizată. Dar ce găsim în formele pe care nu le mai simțim ca ale noastre, în formele trecutului pe care le admirăm atât de mult deși nu mai corespund modului nostru de viață, nu mai corespund prezentului nostru? Putem spune, oare, că prezentul pe care ele l-au exprimat nu s-a terminat ca iraționalitate? Altfel cum ne putem explica faptul că în anumite lucruri pe care oamenii le-au creat în epoci îndepărtate ne putem regăsi propriul nostru prezent.

Primele forme au corespuns organizării sacre a universului, lucru pentru care forma a păstrat în inconștientul arhetipului său această componentă pe care o caută și în zilele noastre. Probabil că sacrul ține de prezentul pur al omului și nu se poate desprinde de el niciodată, oricât ar încerca acest lucru. Și forma este oarecum sacră, în sensul că este totdeauna în condiție sacră, adică ceva de care nu se atinge nimeni sau aproape nimeni, adică nu se atinge pentru că ea este inițial chemată să exprime ceva, nu să se atingă lumea de ea. Cu greu ea este modificată, dar și atunci în mod indirect, introducându-se câte ceva în ea. Când este spartă atunci apar alte forme dar al căror caracter așa zis sacru nu poate fi eradicat. Acesta se impune din nou cu necesitate, altfel forma nu ar fi formă, adică nu ar fi depozitarul inconștient al întregii existențe a omului.

Dacă ar fi să adoptăm poziția lui Nietzsche, mai precis sugestia lui, atunci ar trebui să admitem, cu anumite devieri oarecum, că omul a creat formele arhetipale atunci când animalul din el a fost nemulțumit, când acesta nu și-a găsit locul în lume. Creind forma, el s-a așezat într-o utopie, ieșind din lume, din prezent, intrând în lumea gândului, adică în lumea pură a formelor, a libertății absolute sau a tiraniei absolute, căci formele au tirania lor dar ea este simțită mai puțin tocmai pentru că nu

se exercită în domeniul contingentului. Adică a schimbat o tiranie pe care n-o înțelegea pentru că ea nu-i aparținea în întregime, cu o alta creată de el, căreia i-a găsit o motivație și pe care a numit-o, ca urmare a acestei motivații spirituale, libertate. Întotdeauna omul acceptă în mod firesc sistemul de iluzii pe care el și-l impune, găsind pentru el motivații.

Spre a nu fi dominat de contingentă, omul a inventat forma, intrând astfel sub tirania iluziilor, idolatriilor, fantasmelor etc. De ce sînt acestea mai ușor de suportat decît natura? Pentru că natura rămîne tot timpul necunoscută, în sensul că ea este plină de surprize, acționează totdeauna ca prezent, adică drept ceva care este în continuă mișcare și care nu poate fi prins nici într-un fel în substanța instinctului vital, care este mereu propulsat spre speranță, iar din natură nu putem trage nici o speranță pentru că ea este în afara sistemului de reprezentare al omului. De aceea apare frica în fața naturii, care este înlocuită cu toate fantezmele ce stau la dispoziția omului. Aceste fantezme sînt create de formă, ea le dă întru chipare și viață pe durata unor generații și epoci întregi. Din acest punct de vedere, arta nu este altceva decît o decădere a spiritului religios, pentru că doar în acesta credința atinge forma ei de maximă intensitate. Dacă socotim forma legată direct de credință, și lucrurile stau așa tocmai avînd în vedere iraționalul care domnește în domeniul formei exact ca în domeniul credinței, atunci forma cu puterea cea mai mare de existență este forma primitivă pentru că atunci credința era neclintită. Hegel a văzut foarte bine în estetica sa că arta nu va mai exista în secolele care vor veni în sensul că aceasta din urmă nu va mai avea o credință pe care să-și fondeze forma, iar formele pe care ea le propune, după cum putem vedea, sînt forme efemere, tocmai pentru că nu există credințe de durată și nu pot apărea asemenea credințe într-o lume saturată de rațional și de știință. Nici o știință nu poate fonda credințe deoarece ea pleacă de la o premiză care se opune în esența sa credinței, adică de la negarea prezentului, de la negarea naturii, de la distrugerea acesteia și, în fond, de la faptul bine cunoscut că tot ceea ce este, este dat pentru a fi consumat și cunoscut. Știința poate fonda eventual moduri de existență care nu au nimic comun cu credința, deci cu forma ca unitate centrală care dirijează potențialul de iraționalitate al unei epoci. Îl aduce oare știința pe om la sinea lui sau îl proiectează în exterior? Omul în credință nu are interioritate pentru că el se proiectează tot timpul în afară, sau își raportează exterioritatea la altceva, la ceva care nu există, și nu la sinea lui, adică la o fantomă, la o abstracțiune. Dar atunci cînd omul se are numai pe sine la ce se mai raportează?

El nu se mai raportează la nimic și atunci nu are unde să apară forma pentru că în inconștientul său nu mai este nici un lucru la care să

poată apela ca să poată construi modele pentru fantasmemele sale. De aceea dispar fantasmemele, pentru că nu mai este credință și formă în care ele să se întruchipeze. Numai frica de natură poate popula cu atâtea fantome natura subsistentă. Este atât de mare numărul fantomelor care populează natura încît nu se mai vede nimic din ea la ora actuală. Când se va întoarce, oare, epoca în care oamenii vor părăsi formele și se vor întoarce la starea fără gînd? Probabil că se va întoarce și o asemenea epocă, așa cum a fost starea fără gînd cîteva milioane de ani și a fost numai natură. Mă întreb dacă de această dată omul va găsi natura sau ce altceva va mai găsi... Cred că după asta vine numai dezintegrarea și nimic altceva. Poate că specia se va prăpădi prin formă și prin gînd așa cum spune Anaxagora. Păcatul de care vorbește el poate că este gîndul, el s-ar putea să fie reluat de mitologia creștină. În locul consumului de fantasmeme se instituie consumul de obiecte care vor determina altă formă, poate cea a discursului teoretic. Într-adevăr, fiind tot timpul în prezența noastră, aceste obiecte nu au nimic cifrat, ele se supun sensibilității imediate și nu pot să aibă în ele nimic irațional sau de credință pentru că sînt supuse deprecierii și consumului. Deci nimeni nu poate crede în ele, lucru pentru care nu avem nevoie în cazul lor, pentru percepere și înțelegere, de nici un cifru irațional; este firesc în acest caz ca retorica să devină instrumentul principal de exprimare a gîndurilor omului.

Formele care se mai folosesc chiar și azi în artă au apărut într-o perioadă în care toată lumea înconjurătoare omului nu era produsul gîndului, ci era dată de la sine. De aceea misterul care îl înconjura pe om și cu care el înconjura lumea îi dădeau posibilitatea de a crea forme în care să depună acest mister și să-l codifice pentru mai multe generații sau chiar pentru mai multe epoci, așa cum putem vedea din toate formele pe care omul le-a fondat în această perioadă. S-au perpetuat pînă în zilele noastre, unele din altele, nu în forma lor inițială, dar tiparele au rămas aceleași și se poate spune că în acest caz nu avem nimic sau aproape nimic care să fie formă specifică secolului nostru în afară de cele din muzică și din pictură, pe care le vedem înflorind abia acum. Dar ele sînt altceva decît forme, în sensul că nu mai au unitate și nu mai pot să cuprindă în el nimic, unitatea dînd-o în formele vechi tocmai iraționalul care dădea posibilitatea să subsumeze un necunoscut care era pentru toată lumea în esență același. Ori cunoscutul (adevărul) nu este pentru toți același, ci pentru fiecare altfel, adică pentru sinea fiecăruia apare alt adevăr, adevărul este altul și se manifestă într-o diversitate care nu poate fi subsumată de nici o formă și nu are cum să aducă toate eurile la același nivel.

Descoperirea sinelui a dus la fărîmîţarea formei, la dizolvarea sa. Pînă acum omul a vrut să fie erou, să fie ascet, să fie înţelept, să fie orice ce se poate proiecta în afară şi care îşi găseşte în lumea exterioară un corespondent, o raportare, şi care îl aştepta oarecum ca să se aşeze în ea. Nenorocirea secolului XX este că omul vrea să fie el însuşi, adică el vrea să fie ceea ce nu se poate defini pentru că nu are nici o raportare exterioară, pentru că sinea omului este orice, mai ales prezent, utopie etc. Nu se ştie niciodată ce poate să apară în domeniul uman, iar ceea ce poate apărea este ceva pe care nu se poate rezema decît el însuşi şi nimeni altcineva. Tot ceea ce se raportează la exterior şi trebuie ca atare depus într-o formă moare în om şi el nu mai are nici un mod de a realiza acest lucru şi nici dorinţa s-o facă. Obiectele făcute de om sînt atît de efemere în comparaţie cu natura care a adăpostit formele vechi, încît la ele acesta din urmă nu poate raporta nimic. El nu se poate raporta la maşini şi la tractoare, odată pentru că sînt efemere şi, în al doilea rînd, pentru că sînt făcute de el, deci supuse aceleiaşi efemerităţi. Ori atîta timp cît el a socotit că poate deveni orice în afară de sine însuşi, omul a avut stabilitate şi forma în care se aşeza avea aceeaşi stabilitate şi ea dăinuie de veacuri. Aşa cum dăinuie de veacuri credinţa sa.

Ce i-a dispărut omului din cîmpul său pentru a putea ajunge la acest final? Credinţa în stabilitatea lumii naturale, a lumii exterioare. Lumea exterioară, deşi este cunoscută de ştiinţă şi asumată ca dat raţional, dispare ca sprijin pentru credinţă şi mai ales ca loc în care interiorul omului îşi poate găsi o poziţie şi o securitate. Ea nemaiputînd fi asumată în mod obscur, nu mai putem depune în ea toate lucrurile, adică nu mai putem depune în ea nici o fantasmă, absolut nimic. Omul nu mai poate proiecta forme, nu mai are unde proiecta forme, ci numai obiecte în care nu se poate aşeza, lucru pentru care se caută în sine. Căutare care este un non sens pentru că omul, fiind prezent, el nu se poate din capul locului cunoaşte pe sine prin sine ci numai prin lumea exterioară, cel puţin aşa a fost pînă acum. Cum va fi de aci încolo vom vedea sau vor vedea cei care vor putea să vadă acest lucru. Un om aplecat numai asupra lui nu mai poate să facă nimic altceva, nu poate proiecta forme în exterior, dacă ne luăm după logica naturii care nu se ştie dacă ar avea în cazul de faţă vreo valoare. Orice lucru care se întoarce în sine moare, ori în acest caz ar însemna că aceasta este moartea omului şi că el nu mai are de făcut nimic decît să lucreze fericit la acest proiect. Adică moartea lui ca spirit, ca om care proiectează forme. Omul nemaivîrînd să fie nimic altceva decît sine însuşi, nu mai are nevoie de un proiect de durată, adică nu mai are nevoie de nici o utopie care să-l proiecteze în viitor,

---

Lumea noastră și forma discursului teoretic ci doar de acele lucruri care să-l țină în prezent și care să-l așeze, cu alte cuvinte, lângă sine sa. El nu mai are nevoie nici de viitor, pentru că sinea trăiește doar în clipă și nu are ce face cu nici o utopie. De aceea gândul său este ocupat azi nu cu construcția sistemelor utopice, a căror eră s-a încheiat încă din secolul trecut, ci cu sistemul său de securitate practică, biologică, căruia îi închină dezvoltarea științei și tehnicii contemporane. El s-a regăsit pe sine și stă în sine sa, lucru pentru care nu are nevoie de formă sau de alte prostii de acest gen. Toată utopia de azi se reduce la clipă și nimic altceva și ea nu are alt scop decât conservarea în clipă, susținută de conștiința că clipa este lucrul esențial pe care omul îl are și că viața se termină odată cu fiecare. De aceea omul nici nu construiește decât pentru sine, nu pentru generațiile viitoare.

Tot ceea ce face el azi nu se adresează decât lui însuși și nu generațiilor care vor veni, lucru pentru care nu are nevoie de formă, de înfățișare, ci doar de funcționalitate și nimic altceva. Poate că toate aceste lucruri au o legătură cu modul omului de a gândi lumea, de a face ceea ce face pentru el. De unde, Dumnezeule!, omul le dădea mai multă trăinicie decât acum când le face pentru el? Se vede și aici teatralismul omului de a face totul pentru exterior și nu pentru interior, adică pentru sine el nu poate face nimic, cu alte cuvinte.

Ce a făcut omul în trecut, când era în slujba lui Dumnezeu, adică atunci când nu era sine însuși? A construit toate formele în care ne mișcăm azi și în care încă mai conviețuim. Ce face omul azi? Face tot felul de mijloace prin care să reducă la neant tot ceea ce făcuse înainte bine. Înainte l-a creat pe Dumnezeu, acum a creat bomba atomică. Ce tot îl laudăm atîta pe acest om?! Se vede și aici că omul a lucrat mult mai bine pentru sine însuși atunci când a avut un stăpîn decât atunci când el este sine însuși. Altfel el nu ar fi inventat stăpînul. Cred că acum nu se simte bine pentru că nu și-a găsit încă un stăpîn care să-l poată supune fără caznă. Poate că încă el nu este obișnuit cu noua sa situație, care nu ține decât de cîtiva ani în comparație cu ceea ce a fost pînă acum. Făcînd lucrurile pentru el, omul nu are nevoie să le dea nici măreție, nici durabilitate, pentru că durabilitatea era dată de existența în timpul etern și nu în prezent, cum trăiește omul în epoca actuală. Lăsat singur, face ca un copil, se joacă cu focul sau face jucării periculoase. Fără stăpîn, omul este cel mai periculos în facerile sale. S-ar putea spune că acum nu atît construiește cît scormonește, ori pentru a scormoni nu are nevoie de forme, ci de cu totul altceva. Formele au putut apărea numai atîta timp cît omul era proiectat în viitor și nu în sine. Ele nu sînt lăcașul prezentului, ci al viitorului, al utopiei. De aceea marile forme au apărut atunci

cînd el credea că nu mai poate ajunge niciunde, că nu mai are nevoie de forme. La sine însuși el poate ajunge și fără forme. Sinea este cea mai complicată dintre necunoscutele omului și nu poate duce la nimic deocamdată. Adică nu se știe unde va duce ea, deocamdată nu are nici un viitor. Odată ce omul nu se mai înfățișează în fața nimănui pentru o judecată și pentru o petiție, el nu mai are nevoie de forme în care să facă acest lucru, din moment ce nu mai face lucrul respectiv. Toate artele, religiile, utopiile politice etc. sînt în fond forme de înfățișare ale omului în fața cuiva, în fața destinului, în fața lui Dumnezeu etc., în fața viitorului și nu în fața lui însuși. Forma îl ducea să se înfățișeze la o solemnitate nu pentru sine, ci pentru altcineva. Este aici loc de destulă retorică și a fost destulă retorică în tot ceea ce a făcut omul, dar fără această retorică el nu se putea înfățișa niciunde. Din acest punct de vedere, forma este chintesența retoricii pure. Dacă nu mai are în fața cui să se înfățișeze, la ce i-ar mai trebui forma? El nu mai are nevoie să iasă afară, ci doar să stea în sine. Sinele nu are nevoie de formă ca să poată fi perceput și depistat, pentru că sinele nu are nici o utopie sau nu vedem încă această utopie a sinelui? Știința nu poate crea forme, numai obiecte, numai credințele pot crea forme. Pentru că știința nu duce la nici un rezultat, în sensul că ea nu prospectează viitorul ca metafizică, ci viitorul ca obiect supus calculului, nu nostalgiei. Știința nu are nici o nostalgie și nici o utopie. Neavînd nostalgie și utopie, ea nu are nici prezent. Ea nu este a individului, ea este a nimănui. Numai credința putea fi a individului. Știința nu poate fi a lui pentru că ea îi distruge tot timpul prezentul, adică îl scormonește, dizolvînd entitatea umană care nu se poate măsura decît în proiect, adică în viitor. Știința face proiectul individual caduc și derizoriu, ducînd la desființarea lui.

Eu scriu proză...

Eu scriu proză!!!

Eu scriu proză???

Proza

Ovidiu Pecican

Amiaza

“Fraților, peste câteva zile voi veni în Belgrad! Chiar dacă mor acolo! Vă ajut, sunt alături de voi! Este Pământul vostru: Acolo este: poezia, tradiția Neamului Iugoslav, obiceiuri, graiul, etc. Acolo v-au nimerit în INIMA VOASTRĂ! Tot respectul pentru voi! Întotdeauna sunteți un prieten de nădejde! Sârbii și celelalte provincii ale Marii Iugoslavii: necăjiți, muncitori, dar patrioți, își iubesc ȚARA și mai ales își respectă vecinii! RIDICĂ STEAGUL SUS! Mulțumesc în numele României, sârbilor! Că au ridicat Steagul României acolo, la Catedrala Sf. Sava! Să Nu Vă Lăsați! Să învețe și România să își apere pământul!” Textul, scris fără diacritice, și postat pe situl electronic al *României Libere* ca un comentariu la știrea despre marile manifestații declanșate în ziua de 21 februarie 2008, ocupa ecranul computerului cu elanul lui stângaci și pe alocuri dezlânat, însă neliniștitor.

Părintele Gomboș cunoștea acest “sunet”. Era ca un zăngănit de sabie într-o teacă, aidoma zgomotului unor pinteni pe o pardoseală de piatră; ori, poate, ca foșnetul unei cămăși de zale reci și grele, dar lipită de corpul ce emană o căldură animalică, poate chiar transpirație, aflat în plină mișcare... Era o găfâială distinctă care răsărea de sub cuvinte și putea fi observată în rupturile de frază, în incoerențe, în alunecarea gândului grăbit de la una la alta.

Cel care postase comentariul – semna “Faraonul de la Giurgiu”, dar asta nu însemna nimic, putea fi și vecinul lui clujean de palier, și un lucrător sub acoperire din Ministerul de Interne ori un recent disponibilizat din Armata Română – intrase în efervescenta și în trepidația logicii care alimenta, de sute de ani, conflictele din această parte a lumii, dacă nu pe cele din toată lumea. Iminența și proximitatea conflictului dintre sârbi și kosovarii ce-și proclamaseră independența cu numai câteva zile în urmă deplasaseră în acel om - poate un modest ins înfășurat în paltonul lui ponosit din acea iarnă, avansând cu mâinile adânc înfipite în buzunare, către colțul

unde urma să cumpere niște pâine proaspătă pentru copiii lui școlari – ceva important. Dintr-o dată, ceea ce îl anima nu mai era mecanica diurnă a faptului că trebuia să își câștige existența, lui și familiei lui, că avea datorii sau niște bani de primit, că apăruse o gaură în acoperișul casei părintești de la țară și ar trebui să o astupe... Brusc devenise mai important un fapt abstract, cu care nu avea nici o treabă, fiindcă se petrecea departe de locul lui de trai de la Dunăre – sau de undeva de prin preajmă, dacă nu Giurgiu era orașul lui de baștină -, o proiecție mediată de televiziuni și ziare care întâlnea însă o zonă vulnerabilă în sufletul aceluși om. Scriind în 2008, nu putea face parte, cu siguranță, din generația celor ce prinseseră războiul mondial. Acel anonim era, prin urmare, produsul a șaiszeci de ani de pace românească. Nu îi violase nimeni mama sau surorile, nu îi dăduse foc la casă și a-careturi, nu fusese un refugiat, nu atentase în vreun fel radical la averea lui... Ceea ce îi alimenta deci sentimentele belicoase venea exclusiv din manuale, din retorica dirigintei sau a profesorului de română, poate de la vreun preot cu barbă care trăgea de clopot ținând de un fir împletit în culorile tricolorului românesc...

... Și totuși. De la a compătimi cu o cauză anume, fie cu cea a sărbilor, fie cu a albanezilor – fiindcă șiăștia fuseseră, cu numai câțiva ani înainte, a-lungați de prin casele lor, împușcați și arși de vii cu napalm, își văzuseră femeile pângărite și copiii cu ochii sticloși de foame căutându-și părinții în pribegie – și până la a promite să traversezi Dunărea și să te azvârli pe tine însuși în necunoscut, gata să mori pentru dreptatea altora, era o cale lungă. Exaltare? Trăncăneală pură? Cine ar putea ști? Sunt destui inși care simt însă că viața lor ar primi un sens mai adânc dacă s-ar înrola în lupta împotriva Răului. Doar atât, că răul înseamnă pentru fiecare altceva.

Părintele Gomboș își luă capul în mâini. Îl dureau un pic ochii, poate de la curenții din biserică – mai trebuia înlocuit un ochi la fereastra din dreapta naosului, era doar crăpat, însă asta era suficient la vreme de iarnă pentru a-ți da probleme de sănătate... Ori poate de la computer, ecranul îți solicita vederea din plin. Își frecă pleoapele cu rotunjumile palmelor de lângă încheieturi și respiră adânc. Oare era preferabil materialismul și pragmatismul românilor din anii 90, imediat după eliberarea de Tiran? Singura lor preocupare părea să fie un trai mai bun și o adevărată hemoragie începuse să îi poarte pe toate mările – agitate sau calme – ale lumii. Nu se poate nega că, atunci când nu dădeau peste bunăstarea dorită, unii și-o mai făceau și singuri, furând ca disperatii, atacând oameni la drumul mare... La ce altceva poate duce lipsa de principii morale și a spaimei de Dumnezeu?

Dar acum stătea și se întreba dacă e mult mai bun acest tip de fanatism înrădăcinat profund în sentimentul de legătură cu pământul strămo-

șesc și biserica majoritară. Care să fie diferența între o cruciadă ortodoxă pornită simultan împotriva albanezilor islamici și a occidentului catolic sau protestant, pe de o parte, și *jihad*-ul lui Osama bin Laden și a tuturor soiurilor de teroriști ai fundamentalismului islamic, pe de alta?

Cu gândul la asemenea lucruri, părintele Gomboș se ridică de pe scaun și, pocnindu-și absent încheieturile, merse aproape mecanic în bucătăria garsonierei pe care o ocupa la etajul al treilea al unui bloc clujean din cartierul Zorilor, unde locuia de mai bine de șaptesprezece ani, încă de pe timpul eldoradoului numit "Caritas", dar fără nici o legătură cu acesta. Blocul avea patru etaje, era ridicat în deceniul satanic al ceaușismului galopant, prin urmare nu era nici prea vechi, nici prea nou. Observația implică, pentru cei care nu știu cu precizie ce înseamnă asta, un anumit grad de uzură a țevilor, o foarte precisă decolorare și scorojire a fațadei, un tip anume de miros de varză stricată și excremente în preajma subsolurilor și un iz de ouă clocite mai mult sau mai puțin difuz în casa scârilor (semn, acesta, că sunt scurgeri de gaz, deocamdată nu dintre cele mai periculoase!). Totuși, până la etajul al treilea, la apartamentul 6, cel ocupat de preotul greco-catolic, mirosurile fetide nu ajungeau, iar părintele își înlocuise țevile din garsonieră încă de acum câțiva ani, beneficiind de ajutorul câtorva enoriași din domeniu care, înainte de a se decide dacă să plece în Italia sau în Spania la lucru, voiseră să facă un act de pietate, lăsându-și duhovnicul în bună ordine și reparându-i infrastructura din pereți. Și-l amintea și acuma pe meșterul Bandi cum dădea din cap uimit că plasticul ținuse atât fără să îl pună în părinte în situația penibilă de a-i despăgubi pe colocatarii săi de la etajele inferioare pentru vreo inundație involuntară.

Bucătăria era mai degrabă un soi de intrând, inițial deschis către hol și cameră, dar căruia i se zidise intrarea, punându-se o ușă. În acest fel, protecția olfactivă funcționa mai bine decât numai cu o hotă. Preotul merse și își umplu de la robinet un pahar cu apă, apoi reveni în cameră, sorbind cu buzele sale nici prea cărnoase, nici prea subțiri, de pe marginea paharului, și dezmoțindu-și oasele. Era către amiază, orele treceau, iar planul lui de predică nu prindea contur cum ar fi sperat când se așezase la computer. Mai mult pierduse vremea, parcă, printre zădărniciile presei cotidiene, pe internet.

Silueta lui zveltă, ascunsă – ori pusă în evidență – de reverendă se îngroșase vag în zona pântecului, iar spatele făcea o curbă ușoară în zona umerilor, apăsător de poveri nevăzute ori numai ondulat prin educație și obișnuința de a se pleca înspre cei aflați în nevoie. Laurențiu Gomboș era unul dintre preoții celibatari de care Biserica Greco-Catolică nu a dus niciodată lipsă și pentru care deveniseră oarecum paradigmatici – aidoma tenanților

de pe o fațadă clasică, maiestuoasă -, de o parte Samuil Micu, eruditul prelat mereu la datorie, iar de cealaltă parte, istoricul aprig care fusese Gheorghe Șincai, gata oricând să dea pe gât o dușcă de rachiu și, la nevoie, să pună mâna pe spadă, dar rămas credincios jurământului de celibat depus odinioară, în adolescență, în fața duhovnicului său. Cu zece ani în urmă, pe la patruzeci și ceva, păstra încă alura verticală și nobilă a unui profesor de atletism ce schimbase, în împrejurări neștiute, treningul pe sutană. Aproape insesizabila nuanță care îl diferenția de acela se referea mai mult la un soi de rigiditate aproape neobservată, care dădeau întoarcerilor lui pe călcăie sau anumitor gesturi un soi de precizie, mai degrabă intuibilă decât ușor de observat. Trecutul lui studios includea un liceu cu profil industrial și un institut de trei ani de inginerie. Apoi însă viața lui luase o turnură nouă în împrejurări prea puțin cunoscute celorlalți. Fervoarea slujirii în catacombe, pe câte o masă din apartamentele neîncălzite ale enoriașilor din Gruia, Mănăstur sau Gheorgheni, vizitele la deținuții din Gherla, atunci când se putea, în costumul lui sobru și relativ ponosit, atârându-i pe umeri ca pe un umerăș prea mic, duminicile în biserica de lângă universitate, ascultând slujbele în limba maghiară ale romano-catolicilor și identificând în minte pasajele corespondente în latină și română... Totul începuse în condiții rămase aproape secrete, asupra cărora părintele Laurențiu prefera să tacă.

Avea o figură mai mult lunguiață decât lată, în timpul mersului pe stradă sau a activităților socotite rutiniere părând aproape opacă, anodină, lipsită de relief. Totuși, pomeții lui înalți, ochii albaștri cenușii, dobândind nuanțe de verde în anumite împrejurări, nasul drept care devenea "vertical" atunci când și restul trăsăturilor se umpleau de o anume concentrare, obținea brusc identitate de câte ori omul devenea "prezent"; ori în timpul unei convorbiri cu oamenii întâlneți anume sau întâmplător, ori atunci când slujea în biserică sau ținea o prelegere laicilor, indiferent unde s-ar fi petrecut asta. Părea să aibă o capacitate specială de a se mobiliza de câte ori se afla în prezența nemijlocită a vreunei persoane, retrăgându-se îndărătul unei cortine și arborând un aer anonim de fiecare dată când recădea în solitudine.

Se afla acum în dreptul patului deasupra căruia atârna un crucifix simplu, cât o palmă, pe care un ins inspirat răstignise o cracă bifurcată, retezată la timp, numai bună de folosit pentru confecționarea unei praștii "cu gumă de lapte". Isus era acolo, dincolo de stilizare, dar nu prezența lui o sesiza acum preotul, ci un gând care refuza să se întrerupă chiar și după ce se ridicase de la masă. "- Te pomenești că se vor găsi iar o serie de români care să se bată în Kosovo..." Totuși, parcă nu îi venea să creadă una ca asta.

După războaiele succesive care duseseră la dezmembrarea fostei Iugoslavii a lui Tito (Gomboș și-l amintea pe mareșal primit la București de Ceaușescu în ultima lui vizită, pe la începutul anilor 80, parcă) și după bombardarea Belgradului de către NATO, după moartea lui Miloșevici la Haga, pe când era judecat, și după asasinarea lui Arkan și a premierului sârb, după desprinderea calmă a Muntenegrului din strânsoarea federației, să fi venit din nou vremea lui Karadjic și a generalului Mladic?! Cei doi, și alți combatanți din timpul vechilor confruntări, se ascundeau de ani de zile de autoritățile polițienești și judiciare europene. Acum era un bun prilej de ieșit la suprafață pentru niște oameni care nu mai aveau nimic de pierdut și în cazul cărora ceea ce făcuseră putea foarte bine fi preludiul a ceea ce urmau să facă. Parcă nu era, totuși, de crezut...

Dar nici să se lase sârbii copleșiți de restriștele istoriei nu ținea de verosimil. Preotul își spunea că numai polonezii se mai pot compara cu ei, căci doar țara lor fusese destrămată de mai multe ori, prilejuindu-le astfel repetata renaștere din țărână. “- Oare ce vrea Dumnezeu să ne arate de data asta?”, se întreba părintele, rămas cu ochii ațintiți aparent către peretele de deasupra patului – un loc de dormit simplu și cam demodat, pentru o singură persoană, acoperit cu o cergă maramureșeană în alb și negru, mițoasă, deși Gomboș nu era din Maramureș -, în timp ce pe fereastra din stânga lui, simetric opusă ușii, se întrezărea afară un spațiu ce îndeplinea funcții multiple, fiind loc de joacă, rondou pentru flori călcat neglijent transversal de picioarele anonime până când fusese secționat de o potecă ușor șerpuită și trufașă, bine bătătorită, și, în parte, fundătură pentru deversat gunoaiele, deși tomberoanele erau de partea celalaltă a edificiului, aproape lipite de latura blocului a cărei monotonie era întreruptă numai de micile ferestre de la băile garsonierelor...

Întrebarea nu se referea atât la politica internațională și la consecințele ei globale, cât la lecția rezervată românilor. Întors din SUA cu abia câteva zile înainte ca la Priștina să se declare nașterea unui nou stat, episcopul sârb ortodox de Kosovo și Metohia ceruse fațăș trupelor sârbești să intervină, solicitând și ajutorul Rusiei și al altor state. Ce țări se aștepta înalțul ierarh, în disperarea lui, să răspundă? Numai cele aparținătoare de aceeași biserică răsăriteană, desigur. Era un apel la slavii de pretutindeni – mai puțin cei trecuți în evul mediu la Islam ori la cei catolicizați, firește – și la greci și la români, asta era clar și nu putea scăpa nimănui. Datorită spai-meii de maghiarii și secuii nemulțumiți, și parlamentul și președintele și cabinetul de la București se pronunțaseră pentru nerecunoașterea statului Kosovo, ceea ce le atrăsese tuturor felicitările Rusiei și nedumerirea aliaților occidentali din NATO. Dar asta nu era decât o nouă formă de a afișa fața-

---

da contradictorie a românilor dintotdeauna: latini printre ortodocși, răsăriteni printre popoarele latine.

Lui Laurențiu Gomboș îi venea să suradă. Exact așa arăta și biserica lui: occidentală cu față ortodoxă și răsăriteană cu alură romană. Refuzată și hulită și de unii, și de alții, în diferite faze ale istoriei. Cu martirii ei recent, produși mai discret în modernitatea dominată de siluetele soldaților austrieci, când mulți preoți pătimiseră din cauză că enoriașii lor lipsiți de învățătură, la incitarea noilor prooroci asmuțiți de mitropoliții de la Karlovitz, veniți cu bărbi încâlcite și icoane prinse la pălărie, luminate de lumânări scurse de seu, fuseseră socotiți drept mincinoși și trădători în parohiile lor, fiind alungați, bătuți, prigoniți, uneori pentru totdeauna... Și cu cei și mai recent, azvârliți prin temnițele stalinismului și putreziți de vii acolo, laolaltă cu legionarii și cu ereticii comunismului, împreună cu toate mărimile și micimile României burgheze, răpuși de boli și de nemâncare, de igrasie și de amărăciunea surpării întregii biserici.

În fapt, surâsul amar care putea să-i înflorească în colțul buzelor se transformă în exterior într-o ușoară încleștare a colțurilor gurii, albindu-i peste dinți gura într-o grimasă resemnată, stoică, aproape tăioasă, într-o schimbare de o clipă... Știa despre toate astea și în anii 80, când consimțise să se reîntoarcă în biserică și chiar să devină preot în secret și, în loc să îl sperie, i se părușe mai degrabă atrăgător. Era acolo, în micile lor întruniri cu cei mai feluriți oameni, de toate vârstele și condițiile, un iz de capăt de lume, ca în unele dintre filmele rusești unde, într-o izbușoară, pe o băncuță îngustă de lemn, stau un pic înghesuie, cot la cot, cu mâinile adunate în poale și capetele acoperite de baticuri colorate, femeii mai robuste și mai subțiri, cu pielea bine întinsă și cu mâinile crăpate ori având unghiile mânicate până în carne, iar printre ele, aproape inexplicabil, se mai vedeau ca rătăciți și bărbați de diverse vârste, unul sau doi, cu haina închisă la un nasture și pălăria pe cap ori cu cizmele cu carâmbii lustruiți cu grijă, de o rigiditate de ceară... Dar acum, toate astea erau îndepărtate și idilice, precum o poză de familie afumată de gătitul, vreme de decenii, din bucătăria de vară, pe peretele de lângă cuptorul căreia cineva demult răposat întru Domnul o uitase definitiv, în disprețul apatic al celorlalți.

(fragment din romanul
Arhitecturi mesianice)

Proza

Gellu Dorian

Casa Gorgias*

Nouă

Palmele îi înconjurau cana în care vinul încă era cald. Pentru câteva fracțiuni de secundă se gândi la fiul lui și-și apropie buzele de gura acesteia ca și cum l-ar fi sărutat pe frunte pe acesta, sorbind cea de a noua gură de vin fiert, în privirile îndepărtate și goi ale lui Johann Gorgias. Stăruia de ceva timp acolo. Părea că se află în acel fotoliu din totdeauna. Ba chiar George Dorn credea că stătuse cu acesta de vorbă de câteva ore bune, că tot ce-i trecuse prin cap îi fusese depănat de spițer, în timp ce, de fapt, străinul din fața lui nu deschisese gura și se arătase în apartamentul lui cu puțin timp în urmă, când de afară se pornise furia insului a cărui mașină fusese lovită de sloiul de gheață.

Pe când stătea cocoțat pe acoperișul bibliotecii, îl văzuse pe Johann Gorgias în mai multe ipostaze, fie prin Oraș, fie în casă, fie la spital sau la Epitropie bătându-se cu cei mai încăpăținați consilieri care nu voiau să înțeleagă nici în ruptul capului că valul de ciumă ce stătea să dea năvală în Oraș i-ar putea afecta și pe ei, puși la adăpost de averea ce o aveau și al căror vot era necesar pentru banii de care avea nevoie pentru amenajarea spitalului și a celor câtorva case puse la dispoziție de Teodor de Mustață, ramolit și gata și el de ducă. Era întors pe dos și-l blestema pe Ianis Caraianis, acum, probabil departe, fără să-i fi trimis vreo veste despre el, din cauza căruia - că din alte motive nu avea - Rosalia lui, speriată în acea noapte, a dus sarcina foarte greu și i l-a născut pe cel de al optulea copil mort. Și era băiat. Cît de mult ar fi vrut să trăias-

* Fragment din romanul cu același titlu, în curs de apariție.

că, să aibă încă un fiu pe lângă Enachi, frate bun al celor două surori care creșteau și se făceau frumoase ca mama lor, a cărei sănătate o vedea pusă în pericol. Gertrude, venită să o ajute pe Rosalia, a decis să nu mai plece din Oraș, să stea alături de fiul ei, care, se vedea, era excedat de tot felul de treburi, iar casa plină a acestuia mai tot timpul de străini cerea o mână de fier ca a ei. Krauss nu mai făcea față, iar rolul lui de valet de înaltă clasă se transformase în supraveghetor al celor care se perindau prin camerele mereu pline ale Casei Gorgias. Rashela ostenise și ea. Cei patru copii o storseseră de puteri, iar afacerile din ce în ce mai prospere ale lui Șloim ar fi putut-o convinge să se retragă din slujba care i-a adus atâtea satisfacții, dar o și cocoșase. Nu o lăsa inima să o părăsească pe Rosalia, slăbită și speriată că soțul ei, de atâtea eforturi și mereu printre bolnavi, își va găsi sfârșitul și o va lăsa fără ce-i era ei mai drag, prezența lui atât de tonifiantă și dătătoare de viață. Gertrude i-a spus să nu mai rămână gravidă, să ia prafuri, să se păzească, pentru că trupul ei nu mai avea puterea să dea viață, așa cum ea voia, pentru că știa cât de mult i-ar plăcea lui Johann al ei să mai aibă un băiat... Și Johann era în forță, iubitor, mereu dornic de dragoste, de carnea ei, de pielea ei rozalie, acum cu nuanțe palide, pe care i-o mângâia cu atîta tandrețe că nu avea cum să nu-l primească în ea, atunci cînd îi simțea trupul fierbînd lângă al ei. Dacă nu l-ar fi lăsat, s-ar fi dus la Marghiolița, care, simțindu-i trupul Rosaliei măcinat de boală, era din ce în ce mai des în spîterie, unde Lochman lucra, preparînd prafurile pe care i le cerea Johann, a cărui activitate socială îi lua foarte mult timp. Dar Johann, de cum se desprindea de Rosalia, nu se mai gîndea la altă femeie, chiar dacă în Oraș cîteva cucoane foarte frumoase i-ar fi oferit cu generozitate trupurile lor. Toate femeile erau pentru el paciente sau paciente viitoare. Sfaturile lui, din acea perioadă, pe care le-a văzut în cîteva dosare și George Dorn, pe urma cărora a refăcut unele momente dramatice din acele zile, era ca ele să stea în casă, lângă soții lor, lângă copii și să nu iasă în oraș. Orașul era plin de soldați din toate țările din jur, purtători de boli, murdari, nespălați și cu ochii pe fesele lor ca pe dușmani... La marginea orașului erau colonii de ostași ruși, de husari, de turci. Numai grecii nu ajunseseră pînă aici, deși prezența unor emisari, deghizați în comercianți turci, a simțit-o în casa lui, care, la intrare, pe stîlpii porții principale, avea arborat steagul austriac, cu blazonul casei de Habsburg, care-i asigura o protecție de care valetul Krauss se bucura mai mult decît prezența soldaților care stăteau ore în șir proțâpiți în stradă, în fața casei, pentru a urmări - ce dracii mai știe, cum spunea acesta - că mai răi decît ciuma cine să fie, doar turcii și rușii, doldora de tot felul de boli și nesătui, că i se

goleau beciurile stăpînului său, pe care trebuia să le umple acum la o săptămînă nu la o lună cum era în timp de pace.

În acea zi, cînd s-a urcat pe acoperișul bibliotecii să privească de acolo, de sus, cum se demola Casa Gorgias, prin ceața ce acoperea Orașul, George Dorn a încercat să-și imagineze cum ar fi putut arăta aceasta în vremea ciumei. Trei epidemii de ciumă și una de holeră trecuseră peste Oraș, din care - din două de ciumă și din cea de holeră - Johann Gorgias ieșise cu brio, chiar dacă, în urma celei de holeră, din 1831, populația se înjumătățise. Nicio imaginație, îi spunea Titircă lui George Dorn, nu poate întrece realitatea acelei ciume care a bîntuit Orașul înaintea războiului ruso-turc și al Eteriei. Nici chiar el, Titircă, mereu pus pe fabulații ce țineau ore în șir mesele de la Hanul Piraților cu urechile ciulite, nu-și putea imagina. Ivașciuc, nici atît. El vorbea din documentele pe care le avea și pe care le-a adunat într-o carte plină de cifre, de statistici, că, văzîndu-le, te și întrebai ce-a mai putut rămîne într-un tîrg atît de decimat în urma acelor epidemii, sau dacă acele cifre sunt reale, că la doar cîtiva ani după eradicarea bolii tîrgul gema iarăși de lume, în special de evrei pe care, se vedea, spunea Titircă, nici ciuma nu-i putea fugări din ștetl, loc mănos și aducător de alișverișuri după ravagii de acest fel.

George Dorn știa mult mai bine cum a fost. El văzuse toate acele întîmplări, urmărindu-l pe Johann Gorgias, care, acum, din fotoliu, îi confirma cele văzute atunci. Johann era, astfel, singurul martor pe care el se putea baza, chiar dacă, povestindu-i lui Ivașciuc cele peste care a dat în peregrinările lui, acesta nu avea cum să-l creadă, chiar dacă unele dintre povestiri, că așa le putea numi, păreau a fi scoase direct din terfeloagele sale, iar menționat ca sursă directă pe Johann Gorgias i se părea a întrece orice limită a bunului simț. Lui George Dorn, din acea seară cînd a rămas în depozitele arhivei din Oraș, orice document adus de Ivașciuc, din acea perioadă, îi spunea mult mai mult. În jurul celor înscrise acolo se ivea o lume ce copia fidel un spațiu de timp, în care numai el putea ajunge. Discuțiile astea îl enervau la culme pe arhivar, pentru că astfel de inși, spunea el, care fabulează pe seama unor hîrtii, fac mult rău cercetării științifice cu care el era de acord și pe baza cărora se putea reconstitui un timp istoric. Titircă, deși nu putea fi de acord cu afirmațiile de ordin științific ale lui Ivașciuc, care secătuiu timpul, condensîndu-l în jurul unor date mai mult sau mai puțin reale, nu se lăsa dominat de relatările de un realism istoric ieșit din comun cu care venea George Dorn după o noapte în care dormea cu terfeloagele sub cap. De

aceea poveștile despre ciuma din acei ani par toate a fi fabulații ce pot mulțumi pe cei dornici de așa ceva. Or de astfel de fabulații era ahtiat pînă la insațietate doar Titircă, în timp ce George Dorn era convins că doar cele văzute de el cu ochii deschiși, fie în documente, fie în călătoriile lui prin timp, pe care Ivașciuc i le bagateliza, erau demne de redat, încît greu îi este unui ins dornic să scrie o carte despre acele vremuri, așa cum dorea George Dorn, să aleagă doar o singură impresie sau relatare a doar unuia din cei trei. Pentru a-și imagina mai bine și a se convinge că epidemia de ciumă din acei ani a fost una de mari proporții, a recitat primele pagini din Boccaccio, arătîndu-i lui Ivașciuc descrierile ciumei de acolo, la care Titircă, fiind de față, a spus: fleacuri, să vă spun eu... Și descrierea unei epidemii de ciumă făcută de Titircă atunci este aproape imposibil de povestit aici, cu detaliile pe care acesta le aducea foarte convingător, precum și cu urmările unei astfel de epidemii care erau incomensurabile față de cele relatate în *Decameronul*... Nici de Camus, în *Ciuma*, n-a fost atît de impresionat George Dorn, pe cît a fost atunci lăsat cu gura căscată de povestea lui Titircă. Totuși, pentru el doar Johann Gorgias trăise cu adevărat efectele unei epidemii de ciumă, din care a scăpat cu bine. Și pe el, numai pe el, îl putea crede George Dorn, iar acesta, de pe fotoliu, părea a-i da dreptate.

De la declararea primilor morți de ciumă în Oraș, Rosalia nu a mai ieșit din casă. Cînd Johann se întorcea de la spital, unde uneori întîrzia și zile în șir, se ducea mai întîi în baia din curte, amenajată, în acea perioadă, numai pentru el, unde se spăla cu apă fierbinte și mult săpun glicerinat și se ungea cu dezinfectante speciale, pentru a fi sigur că nu duce cu el boala în casă. Hainele, dacă nu mai puteau fi salvate de mîinile Rashelei la spălătorie, erau arse. Acest lucru devenise deja un ritual, atunci cînd se întorcea din Oraș. Obiceiul a ținut aproape un an. Exercițiul zilnic îl slăbise la trup, dar îl întărise fizic, încît carnea lui, din cea moale și cu pielea catifelată, devenise tare și aspră, în așa fel încît Rosalia, cînd îl mîngîia, atunci cînd venea în pat, istovit, dar plin de dragoste și tandrețe, nu-l mai recunoștea, dar nu îndrăznea să-i spună ce crede, ce simte, ci se mulțumea că Johann al ei era la fel de iubitor și chiar mai îndîrjit în pat, parcă neobosit peste trupul ei din ce în ce mai slăbit. Nu numai pielea i se înăspriese, ci și privirea, mai încruntată, sub sprîncenele stufoase, că într-o zi, văzîndu-l ieșind din baia din curte, în halatul vișiniu, de mătase matlasată, Rashela l-a confundat cu ofițerul rus care tocmai plecase și care n-a iertat-o, prinzînd-o în beci, cu o zi în urmă, unde cu mîna la gură, pe niște lăzi, i-a făcut felul, iute, iepurește și

eficient, stîrnindu-i fiori, care, deși nu i-a dorit, și i-a asumat cu silă și teamă ca nu cumva Șloim al ei să afle, îi provocaseră și acum senzații plăcute în trup, și, recunoscîndu-l pe Johann, a tresărit și i-a spus: „da ce v-ați schimbat, excelență, că era să cred că sunteți Volodea...”. Și Johann a privit-o pentru prima dată cu suspiciune pe Rashela în care avusese pînă atunci încredere și, curios, a întrebat, dar care Volodea, Rashela dragă?! Eh - a spus Rashela înroșindu-se - rusnacul acela nerușinat care credea că tot ce poartă fustă i se cuvine..., că i-am tras o pleaftură de nu s-a văzut..., să-l aibă Iahve-n grijă... Johann a încercat să o descoase, să vadă dacă nu cumva în lipsa lui în casă se petrec și alte lucruri necurate... Asta l-ar determina să schimbe cu totul poziția lui de gazdă atît de căutată de tot felul de inși ascunși sub diverse straie, fie de simpli voiajori, fie de emisari de rang înalt, oricum, era limpede, printre ei și otrepe...

Nu s-ar putea spune că lui George Dorn nu i-au trecut atunci prin cap tot felul de gînduri, așa cum îi trecuseră, cu siguranță, și lui Johann Gorgias, care, la spusele evazive ale Rashelei, care și-a dat seama că a greșit confundîndu-l pe Johann cu Volodea, schimbîndu-se la față, dîndu-se pur și simplu de gol - că excelența sa, domnul Johann, are mult fler, își spuse ea în gînd -, a început să rememoreze unele scene în care Rosalia părea extrem de veselă alături de unii oaspeți - în special ofițerii ruși, care arătau foarte bine și erau mai tot timpul puși pe chef și glume nu tocmai pe placul lui. Ba o vedea acum mult mai apropiată de Hans, husarul care timp de trei luni a fost zi de zi în casa lor, fiind foarte apreciat de Rosalia, ai cărei ochi, i se părea acum, bîntuit de gînduri negre, mergînd dinspre baie spre casă, erau mult prea deschiși și luminoși la vederea acestuia. N-ar fi fost ceva atît de grav. Îi plăcea că Rosalia lui este fericită, dar, dacă, din cauza neglijenței lui, ea a picat în păcat?... Să fi făcut Rosalia așa ceva? Și încă multe alte scene scurte îi treceau fulgerător prin cap, scene în care Rosalia părea foarte atrăgătoare pentru musafirii mereu prezenți în casa lui, ba chiar și cea cu Ianis Caraianis, devenit Iuri Gavrilov, asemănat cu atîta admirație cu Petuhin, altele și altele, i se derulau fulgerător prin gînd, descoperind că poate fi și gelos, că o poate acuza pe iubita lui soție de adulter... Și scutură din cap, privind-o de la spate pe Rashela, care intra înaintea lui în casă cu un coș de rufe uscate sub braț, admirîndu-i pentru prima dată șoldurile largi și mijlocul subțire, strîns în cordonul șorțului de stambă care-i scotea în relief pulpele atrăgătoare. Ce se poate întîmpla în astfel de momente în mintea unui bărbat care a iubit o singură femeie, care, iată, subit, devenea motiv de speculație pentru o discuție care ar fi stricat o întregă căsnicie plină de iubire, fericire dar și de durere? S-a gîndit atunci pentru prima dată că

Rashela, din cauza timpului petrecut de el în afara casei, cu atâtea treburi pe cap, putea deveni o pradă ușoară pentru unii oaspeți. Și asta ar strica nu numai faima casei ci și soarta unei familii atât de frumoase cum era cea a Rashelei, care îi făcuse lui Șloim patru copii foarte frumoși și deștepți... O să discute cu Rosalia, să vadă dacă aceasta i s-a plîns de ceva. Îl văzuse de cîteva ori și pe Krauss prea aproape de aceasta. Era încă o femeie frumoasă, ai cărei ochi iscodeau orice privire de bărbat care ar putea crede..., dar de ce-mi fac eu atâtea gînduri, se trezi Johann luminat în fața ușii Rosaliei, care-l aștepta în cameră, deși lovită de boală și slăbită, iubitoare ca-ntotdeauna.

După o noapte plină de iubire și somn odihnitor, a doua zi, în salonul unde se lua de fiecare dată micul dejun, Gertrude, rămasă singură cu Johann, după ce Rosalia, care, deși fericită, mulțumită de dragostea soțului ei, ce se dovedea a fi, chiar și în condițiile muncii grele pe care o depunea zi de zi, în putere, arăta istovită și încercănată, i-a spus fiului ei: Johann dragă, dacă trupul tău are nevoie de atât de multă iubire, că nu se poate stăvili, și vezi că soția ta nu mai poate, deși te vrea numai al ei, și ți se oferă cu tot trupul și din tot sufletul, fii atent cu ea, dacă vrei să o ai mai mult timp lîngă tine, și caută și tu o cale să-ți astîmperi sîngele, că sunt și alte femei în Oraș, unele dispuse și discrete, că, să știi, și așa se poate menține mult și bine o căsnicie, și deveni și mai bărbat, și mai iubit, cu o casă mult mai în siguranță... Și Johann o privi atunci pentru prima dată pe mama lui ca pe o străină, dar, nu o condamnă, ci îi aprecie sfatul, arătîndu-se foarte rușinat, înroșindu-i-se urechile și fața, simțind că Gertrude a ascultat toată noaptea la ușa dormitorului în care el și Rosalia au făcut amor aproape incontinuu. Și i-a spus: cum este posibil, mama, să gîndești așa? Mă întreb, ca femeie singură, ce fel de viață ai dus? Și Gertrude l-a privit cu insistență, aproape amenințător, nelăsîndu-l să înșire și alte întrebări justițiare, care ar fi înrăutățit situația dintre ei. Iartă-mă, mamă, nu am niciun drept, dar te rog să nu te amesteci în viața mea și a Rosaliei. Sper că nu i-ai spus și ei ce mi-ai spus mie. Eu, care-i sfătuiesc pe pacienții mei să respecte aceste reguli de familie, să nu împînzească Orașul de boli, tocmai eu să sar gardul în patul Marghioliței sau al Adelei Bolfosu, care ar umple apoi tîrgul cu vorbe care m-ar îngropa de rușine?... Lumea nu este asta pe care tu o visezi, ci asta în care trăim, în care sîngele se amestecă tot timpul și nu în cele mai fericite paturi, ci în cele care fac și desfac treburile lumii – a spus Gertrude, conducîndu-se după preceptele vieneze, unde viața se amesteca armonios cu de toate, ca într-un vals în care partenerii se schimbă între ei la cîteva pași,

fără să se observe... Eu ți-am spus doar să fii atent la Rosalia – a mai adăugat ea, continuând calm, aproape deznădăjduit: tu ești un bărbat prea puternic pentru ea. Încă o sarcină dacă mai duce, se va pierde... Asta am vrut să-ți spun. Și se ridică și-l mîngîie pe cap, oftînd, știind că fiul ei va muri fără să cunoască și alt trup de femeie decît cel al Rosaliei. Și-i trecu prin cap să-i spună să facă o drumeție, singur, la Fălticeni, să vadă ce poate face dintr-un bărbat Virginie, dar s-a oprit, pentru că l-ar scoate din țîțini pe Johann, pregătit să ia în piept o altă zi plină de ciumați. De femei avusese el parte la Iași. Știa cum este. Dar mama lui nu știa de micile lui aventuri. Și de asta fugise de acolo, să nu se piardă în zeci și zeci de trupuri de femei, dispuse să-i stea în brațe fără pic de iubire, venind în Oraș, unde Dumnezeu i-a oferit-o pe Rosalia, a cărei dragoste nu o putea terfeli, așa cum i-a sugerat mama lui, poate, știa ea mai bine, spre binele ei, al soției lui atît de slăbită în ultima vreme. Și fulgerător, cînd Gertrude se îndepărta spre ieșirea din salon, i-au trecut prin cap șoldurile frumoase ale Rashelei... A scuturat din cap, ridicîndu-se, plecînd spre ușa de la ieșire unde-l aștepta Krauss, pregătit cu pardesiul și geanta plină cu tot felul de medicamente și trusa de care nu s-a despărțit de aproape un an de zile.

Orașul gemea sub secerișul morții. Ciuma făcuse ravagii. Străzile erau pline de soldați ruși, care ocupaseră casele dinspre Popăuți, să fie alături de cazarma husarilor, aciuati acolo de pe vremea retragerii lui Napoleon, ca buni chezași la granița imperială. Era un soi de melanj în acele zile de sfîrșit de ciumă, cînd gemetele din saloanele spitalelor se îmbinau cu sunetele trompeților, fie că erau subțiri și înțepătoare, iscate din alămurile austriecilor, fie că erau grele și zgomotoase, ca niște bolovani pe un acoperiș de tablă, din cele ale rușilor. Atît George Dorn, cît și Johann Gorgias văzuseră multe vieți sfișiate de chin, zvîrcolindu-se în trupuri uscate de inaniție, de deshidratare, flendurite în haine făcute ciur, putrezite pe ele, sau goale, schelete în toată regula din care ieșeau sunete seci, sparte, plînsete abia perceptibile sau rugă către cer să li se scurteze mai repede viața, să nu mai sufere, că așa se comporta ciuma, nu te sfișea dintr-o dată, ci te chinuia luni în șir, fără să ai vreo speranță de scăpare decît groapa. Johann trecea de zeci de ori prin saloanele spitalului improvizat, uneori însoțit de oficialități venite de la Iași, arhiatroși fricoși, cu batiste la gură, înmuiate în oțet, alteori de cei de la Epi-tropie, care nu mai pridideau cu confecționarea sicriilor la atelierul lui Ghiță Tîmplarul, care își lărgise astfel afacerea, asociindu-se cu Șulim Sărăcuțul, sosit atunci în oraș tocmai pentru a face o astfel de afacere.

Pentru unii ciuma a fost un mare gheșeft, pentru alții un chin din care, totuși, au ieșit cu bine, așa cum s-a întâmplat cu Johann, care, la un moment dat nici nu se mai apăra de ciumați, fiind prezent printre ei fără niciun fel de protecție. Singura protecție era baia fierbinte de acasă, pomădatul cu uleiuri și spirturi speciale, pe care și le turna peste pielea înroșită, când, uneori, aducându-și aminte de sfaturile mamei lui, se gîndea că ar fi bine, pe spate, să i le ungă Rashela, dar se lovea cu palma peste gură și-și reprima un astfel de gînd. Recunoștea că de la discuția cu mama sa, gîndurile îi fugeau din ce în ce mai mult la alte femei, la Virginie în mod special, la Rashela, ca la o poftă ce i se părea de împlinit, la Ralița lui Onufrievici, care venea foarte des la Rosalia, și la cîte alte femei din Oraș... Dar doar atît, nu mai mult - gînduri ce-i întăreau dragostea față de Rosalia, pe care o proteja mai mult, și amorul cu ea fiind mult mai edulcorat, mai rar, numai cînd era absolut necesar, devenind mai mult un act fiziologic decît unul pasional. La toate aceste reguli de igienă se adăuga cu sfințenie mîncarea plină de vitamine, de proteine și calorii, pe care Adela știa să o pregătească. De multe ori, în casele în care erau improvizate saloane pline de ciumați, ducea de mîncare de acasă, luîndu-l după el pe Karl, nepotul lui Krauss, care se ocupa de aprovizionare, care încărcă careta cu tot felul de alimente pe care Johann le scotea din beci cu speranța că va putea cu ele salva cîteva vieți. Avea astfel în grijă ca alimentele să ajungă la copii. Pentru că de fiecare dată cînd îi vedea chinuindu-se între viață și moarte se gîndea la cei trei copii ai lui, pe care-i știa acasă în siguranță, în camerele lor, bine supravegheați de Rashela, care, cît excelența sa Johann lipsea de acasă, se îmbăia și ea și se pomăda cu dezinfectante, din care lua și pentru ea, acasă, că avea și acolo suflete de îngrijit, care dacă s-ar fi îmbolnăvit ar fi fost un mare pericol și aici, în casa lui Gorgias, unde, din păcate, era un du-te - vino, că nu era niciodată sigură că vreun emisar din cei mulți nu lasă microbi de ciumă prin cearceafurile pe care le spăla în uncrop de apă de var și leșie, iar pe cele mai pătate - că unii se mai și masturbau în pat, spurcații -, le ardea sau le făcea fășii pentru spital. Și avea, astfel grijă, ca de fiecare dată cînd se întorcea acasă să afume cu marganți, selitră, sare călăcănată, prafuri de tot felul, fiecare colț, să nu se abată și pe la noi ciuma, îi spunea ea lui Șloim, care nădușea și tușea de-i ieșeau ochii din cap, că de cînd cu povestea aia cu Volodea, săracul, nu este numai el cel care i-a cunoscut dulceața burții, și se ruga la Iahve să o ierte și să aibă grijă de spurcat pe acolo pe unde se află, că iute a mai fost..., eh, Iahve, Iahve, că numai Tu le știi pe toate...

Poate că în mintea lui George Dorn, ușor acum euforizată de vinul fiert, ajuns la a noua gură sorbită, oftatul Rashelei putea fi înțeles ca o osana adusă Dumnezeului ei, pentru a fi iertată, că numai cel care le știe pe toate, pe toate le poate reda sau ascunde, așa cum credea el că acum știe cam tot ce s-a petrecut în cei peste patruzeci de ani cât Johann Gorgias a stat în Oraș. Nu era chiar sigur dacă știa cu adevărat sau dorea dinadins acest lucru. Și atunci când îți dorești ceva din tot sufletul poți avea sau poți ști. Însă pentru Ivașciuc, ca de altfel și pentru George Dorn, a avea era una și a ști însemna cu totul și cu totul altceva. Poți avea orice, dacă îți dorești și dacă îți cunoști limitele, îi spunea Ivașciuc lui George Dorn, care, pentru a se convinge, îl privea pe Titircă, ins căruia nu i-a lipsit niciodată mai nimic, pentru că și-a dorit extrem de puțin. Putea spune chiar că de multe ori votca i-a prisosit, cum amintirile despre cum a salvat-o de la viol pe una din colegele lui de facultate nu și le-a dorit niciodată. Însă ele făceau parte din categoria „a ști”, categorie pe care el o pune pe seama ficțiunilor pentru care avea un mare respect, pentru că numai ele i-au dat vieții lui un sens. Lui George Dorn ficțiunile, în sensul acceptat de Titircă, îi făceau bine, dar dacă nu erau blindate și de realități palpabile, ori pe care el le descoperea prin diverse metode, numite de el „maieuticile mele”, nu aveau niciun rost. De aia căuta de fiecare dată dialogul atât cu Ivașciuc, care venea cu documente și explicații absolut științifice, cât și cu Titircă, mereu învolburat de eflorescențe verbale din care știa să extragă sensurile unor timpuri pe care astfel îi recompunea și-i trecea în proprietatea sa. Acum avea siguranța că știe foarte multe lucruri despre acel timp în care a trăit Johann Gorgias, pe care nu considera că trebuie să le redea întru totul, ci să esențializeze prin eșantioane de timp sau evenimente viața acestuia, atmosfera de atunci, în contextul memoriei unui timp ce se eradica de la o zi la alta, fie prin demolări ale unor clădiri importante, prin uitarea definitivă a unor oameni care au marcat o epocă, așa cum a fost Johann Gorgias pentru Oraș, peste care, în acea perioadă, nu putea trece nimeni, nici măcar ciurma, din ghearele căreia a salvat pe foarte mulți.

Scenele se succedau în fața lui una după alta, sau sincopat, separat, cum, de altfel, și în mintea lui Johann Gorgias, care, întors din timp, numai în modul de a ști și de a avea al lui George Dorn, putea confirma cele expuse fragmentar de acesta. Fie că era acolo sus pe acoperișul bibliotecii, încetșosat de cele câteva sute de votcă pe care le-a băut cu Titircă și Ivașciuc la Hanul Piraților, privind acoperișurile caselor din Centrul Vechi, peste care se așeza și praful de la demolarea casei Gorgias, dar și pădurea de antene de pe blocurile care au apărut peste

grădinile și casele târgului vechi, fie că se afla în arhiva de pe Strada Luna, ori printre rafturile bibliotecii la care lucra, sau acum în fața lui Johann Gorgias, ascultînd zgomotul din ce în ce mai evident de pe casa scării, George Dorn vedea clar același timp pe care dorea să-l illustreze cît mai concret, cît mai real, ca și cum ar decupa niște fotografii, din care, atunci cînd se întîmplau, se desprindea o lume care se lupta cu moartea, venită sub formă de ciumă, cu viața care se dorea cît mai luxoasă a unora dintre boierii târgului, dar și cu avariția egumenilor greci care au lăsat fără pămînturi pe cei mai mulți dintre orașeni, dar și cîteva mănăstiri din jur.

În acele zile grele ale ciumei, Johann Gorgias a intrat de mai multe ori în mănăstire, la rugămintea arhimandritului Inochentie, pentru a afuma cu marganți, silitră și călăcan chiliile, preventiv,... să nu dea ciuma și peste noi. Într-un fel ciuma intrase în Oraș, în țară, și din cauza sărăciei la care și egumenii greci, cel puțin pe raza Moldovei, contribuiseră. Asta a încercat să-i spună într-una din zile Johann Gorgias arhimandritului, cînd acesta, ca din întîmplare, i l-a prezentat pe fratele defensor Veniaminis, însoțit de protosinghelul Sofronie, ceea ce l-a făcut pe spițer să-și aducă aminte subit de Ianis Caraianis, acum alias Iuri Gavrilov, rătăcitor cine mai știe pe unde, că doar George Dorn ar mai putea să-l vadă pe undeva prin preajma comandantului pandurilor de peste Olt, Tudor, alias Petuhin, cum nimeni nu mai știa, decît acesta și Ipsilanti. Veniaminis, cel prezentat atunci de arhimandrit nu aducea cîtuși de puțin cu Veniaminis al lui, dar, desigur, el nu s-a arătat în vreun fel interesat de acesta, știind că de fapt, adevăratul Veniaminis este mort, putrezind undeva în pădurile din apropierea Orașului, iar lui Veniaminis cel fals îi strălucesc ochii pe iataganele turcilor sau pe flintele pandurilor, undeva prin sud. Cît despre protosinghel, ce rost avea să îl prezinte? Însă, probabil, egumenul nu renunțase la cercetările lui în privința dispariției celor doi cu ceva timp în urmă, iar cei doi, acum alături de arhimandrit, dați ca fiind Veniaminis și Sofronie, nu erau nimeni alții decît defensorii lui Darvari Agopulos, puși să-i găsească pe călugării dispăruți. Sănătoși fiind, Johann Gorgias le-a spus că ar fi bine să dea o mână de ajutor bolnavilor din Oraș, să găzduiască în mănăstire pe unii dintre cei scăpați de boală, dar slăbiți, să-i hrănească și să le salveze viața. La care arhimandritul a schimbat vorba, spunînd că în „koimetirion” nu mai este loc, și l-a condus pe spițer la ieșire. Johann Gorgias și-a dat seama că egumenii îl au încă sub urmărire și că sunt convinși că aceștia au ajuns chiar pînă la ușa beciului său care dă în galerie.

Krauss i-a spus, cu cîteva zile în urmă, că a văzut stropi de ceară proaspătă. Ceea ce demonstra ori că defensorii au ajuns acolo și au făcut legătura între cele petrecute și acea cale secretă de acces, ori că valetul lui, din cînd în cînd, iese pe acolo și se duce la una din fetele lui Pisoschi, cu care l-a prins făcîndu-și ochi dulci, că ce altceva are de făcut Krauss dincolo de ușa beciului, decît doar curiozitatea să-l împingă sau dorința de a se culca la Zveti cea rea de muscă a casei Pisoschi, cu care peste ani, peste voința lui, se va încuscri, din cauză că pe Enachi îl va prinde damblaua pe fiica acesteia, o fată extrem de frumoasă, dar de casă rea, cum se spunea prin oraș, deși faima familiei Pisoschi era una de oameni avuți, cu averi pe care nici ei nu le mai știau.

În acele zile a murit și Zaha Adoris, pe care Johann Gorgias n-a mai văzut-o la fereastră de cîteva săptămîni, constată și George Dorn. Cortegiul funerar, mic și tăcut, ca în acele vremi de ciumă, i-a dat de veste că bătrîna ciudată, în jurul căreia se țesuseră foarte multe povești, a dat ortul popii. Imediat după moartea acesteia, valetul care o avusese în grijă i-a vîndut lui Pisoschi casa și a plecat din Oraș. De atunci, multă vreme, casa aceea cu coloane a stat pustie, pentru că pe oricine ar fi găzduit în ea Pisoschi a doua zi pleca fără să se mai uite înapoi, nedînd nicio explicație. Doar, în timpul Eteriei, ostașii greci au ocupat-o și apoi au cumpărat-o de la Pisoschi pe nimic, oferind-o consulului lor, atașat aici, a cărui moștenitori, Tzatzis, au locuit în ea pînă la demolare. Oricît s-a străduit George Dorn și Ivașciuc să afle cîteceva despre Zaha Adoris și apoi despre familia Tzatzis n-au reușit mai nimic. Doar Titircă știa extrem de multe povești despre aceasta și despre neamul Pelineștilor, cei care au întemeiat mahalaua celor datornici, peste care mai tîrziu s-a extins ștetl-ul unde evreeii și-au făcut o viață foarte prosperă.

De la discuția cu Gertrude, Johann Gorgias o vedea pe Rosalia altfel. Ori îmbătrînise și pielea i se îngălbenise ușor, devenind pergamentoasă, cu un fel de praf peste ea, fie cu puf ce-i dădea o înfățișare ușor stranie, ori ochii lui vedeau altceva decît pînă atunci, o altă ființă. Dar tot frumoasă era și plină de suflet. Aparent sau nu, acesta i se putea citi ușor pe chip, dorința ei de viață fiind contrarie cu șubrezenia pe care i-o făcuse vizibilă mama lui. La cîtă moarte văzuse în acele zile în Oraș, dorința de viață a Rosaliei părea pentru Johann paradoxală și tonifiantă.

Vedea asta pe chipul fantomatic al lui Gorgias și George Dorn, cînd acesta îi citea gîndurile și observa cît de aproape este gazda lui de peste timp de ceea ce el trăise. Acum își dădea seama că de fapt în acele

zile cîntărise foarte des dragostea lui față de Rosalia și că, de fapt, abia atunci, își dădea acum seama, o iubise cel mai mult, cînd prin cap îi trecuseră și alte femei cu care păcătuiseră doar în gînd. Abia atunci iubești mai mult cînd pui la îndoială dragostea pe care i-o porți unei ființe. Dacă atunci scapi hățurile, totul se va duce de rîpă. Știa asta și George Dorn, care, într-un fel, iubise și el mult timp o singură femeie, pînă cînd, fără să-și dea seama, a constatat că replica soției lui a fost mai tot timpul pe invers și el nu observase. Pusese de foarte multe ori la îndoială iubirea acesteia, cum și ea i-o pusese pe a lui, dar, naiv, fără tact, nu și-a dat seama de aceasta abia cînd soția l-a părăsit. Și-a dat seama atunci, în momentele despărțirii, oarecum convenționale, că totul între ei se va rupe definitiv și cît de mult, în tot acest timp, de fapt, a iubit-o, fără să-i spună. Nici Johann Gorgias nu repetase prea des cuvîntul „iubire” față de Rosalia, nu-i făcea declarații de dragoste nici cînd se aflau în pat, înfierbîntați, dar modul cum o proteja și cum aștepta să se întîlnească spunea mult mai mult decît un banal cuvînt, pe care soția lui George Dorn l-a așteptat mereu de la el, iar lui i s-a părut mai tot timpul ridicol, fals, fără nicio relevanță. Faptele lui George Dorn, evident, nu puteau fi comparate cu ale lui Johann Gorgias, nici timpurile nu mai erau aceleași, dar acum, cînd stă în fața lui Johann Gorgias, același, cu aceleași gînduri curate pentru Rosalia lui, el, George Dorn, simte cum, în privința iubirii lui, se adîncește în sufletul său o prăpastie în care se va surpa în curînd, ca un turn într-o implozie.

Cînd Titircă își propunea să povestească despre ciurma din acei ani, relata totul de parcă ar fi văzut un film, care, după părerea lui Ivașciuc, tot o ficțiune putea fi, chiar dacă erau menționate și cîteva date concrete, așa cum văzuse de curînd în romanul unui scriitor din Iași, care avea în vedere, parțial, tocmai „ciurma lui Caragea”, care venise înaintea războiului din 1821 să secere ce era mai șubred pentru a lăsa în viață forțe demne de o confruntare pe viață și pe moarte. O teză extrem de la modă, cu efecte ale recentelor teze ceaușiste, după care s-a născut o literatură mai nocivă decît cea proletcultistă care-și închinase nu de mult steagul. Astea i le spunea George Dorn lui Titircă, entuziasmat de cartea scriitorului ieșean, din care scotea tot felul de secvențe pe care le reda ca fapte petrecute aievea. Or el știa foarte bine că tot ce se nara acolo nu erau decît niște îmbîrligături a la Vintilă Corbul. Pentru ficțiune era foarte bine, însă pentru ceea ce voia George Dorn, nu, pentru că el văzuse cu ochii lui chinurile acelor ani în care Johann Gorgias s-a luptat cu ciurma și a învins-o. Orașul a fost cel mai puțin afectat atunci.

Morții înregistrați, oricum ar fi fost, așa cum au fost în 1793, când a venit în Oraș, iar epidemia de atunci aruncase la groapa cu var mult mai mulți morți decît acum. Alesese atunci această parte de lume și din cauză că la Paris, în ziua de 23 ianuarie, în acel an, Ludovic al XVI-lea era decapitat, iar furia urca înspre Viena, unde Casa de Habsburg nu se afla în cea mai mare siguranță. Oricum, pentru Titircă acel timp a fost o mană cerească, deși nu era atît de la curent ca George Dorn, care venea cu fapte la fel de veridice ca cele desprinse de la cozile la care își pierdea diminețile pentru un litru de lapte și un pachet de unt, la o săptămînă, că mai mult nu se dădea.

Ivașciuc jubila în felul lui, pentru că știa că adevărul se află numai în ceea ce a rămas scris, pe acele documente pe care el le vede zilnic. Da, dar nu numai atît, cît scrie pe hîrtie, mai departe, nu, îi spunea George Dorn, cunoscător în detaliu al tuturor celor petrecute în perioada cît Johann Gorgias a locuit în Oraș.

Zilele acelea au fost mult mai chinuitoare decît se poate crede. Vreme de ciumă, nimănui nu-i ardea de zbenguială, de sforării, cum îi ardea Marghioliței Calimach, care, cu unchi domn la Iași, credea că ciuma îi va da de hac austriacului încăpățînat și cu ochii numai în cracii neveste-si. Lochman al ei lucra în spișeria lui Gorgias. Nu-și vedea capul de treabă, pentru că prafurile pe care le prepara se terminau în aceeași zi, iar Johann Gorgias cerea seara cînd se întorcea altele. Cînd nu făcea față, se alătura și el lui Lochman și prepara doctoriile necesare pentru a doua zi. Îl simțea pe Lochman dornic de dialog. El îl asculta și aștepta să vadă pînă unde poate merge. Cînd începea să o birfească pe Marghiolița, pe care nu o mai suporta nici el, pasămite, Johann Gorgias schimba discuția și se făcea că nu aude nimic. Știa că orice vorbă de-a lui putea fi răstălmăcită. Și așa Lochman colporta și ceea ce el nu spunea, încît îl lăsa doar la imaginația acestuia și mai puțin la cele ce, desigur, ar fi fost îndreptățit să spună. Johann nu vorbea pe nimeni de rău, dar mai ales pe evidenții lui dușmani, cum era Marghiolița, a cărei concurență a simțit-o de cum a ajuns în Oraș. Atunci îl voia numai pe el, dar acum îi dorea toată averea. Ceea ce nu putea să accepte.

Dacă la spișerie treburile mergeau într-un fel bine, ajutorul venind de peste tot, de la Iași dar și de la Viena, de la Brașov sau chiar de la Fălticeni, de unde Virginie trimetea tot ce avea în farmacia soțului ei – pentru că acolo nu ajunsese epidemia și loc ar fi fost acolo și pentru cei trei copii ai lui, dacă Rosalia ar fi vrut să plece, să fie în siguranță departe

de ciurma care scotea pe străzile Oraşului duhori cu iz de moarte, dar nu a vrut, dorind să fie alături de soţul ei -, la Epitropie totul era pe dos. Niciun ajutor concret de la consilieri, care, de teamă, au fugit din Oraş, lăsând visteria goală. Baronul Teodor de Mustaţa îşi secătuisese averile, fugind şi el la Paris, iar Cărmâz, ferm pe poziţie, să nu-l atingă boala, chefua în beciurile lui Pomir de dimineaţă pînă seara, iar de cum se trezea o lua de la capăt. Bolfosu, singurul care avea fonduri în băncile sale, mărise camăta şi înglodase în datorii mai toate casele alese din Oraş, urmînd nu peste mult timp să şi le însuşească, la licitaţie, pentru că din cauza sărăciei care apăsa peste tot în jur, nu vedea de unde datornicii ar putea scoate bani să-i achite împrumuturile. Johann Gorgias se descurca oarecum, dar ajunsese şi el la limită, iar apelurile lui către Epitropie nu aveau niciun efect. Consulatul imperial se închisese şi reprezentanţa plecase din Oraş, direcţionînd toate treburile acesteia pe capul lui. Cum să-l lase Rosalia în astfel de situaţie? Nici nu se punea problema. Chiar dacă de cîteva ori Johann a insistat să plece din Oraş la Fălticeni sau la Cernăuţi. „Nu, nu, dragă Johann, rămîn cu tine. Avem tot ce ne trebuie aici. Numai dacă ai putea închide uşile casei, să nu mai intre tot felul de lume, ar fi mai bine”... Asta ştia şi Johann, dar dacă o făcea era sigur că şi-i va urca în cap pe toţi şi dintr-o gazdă proverbială va deveni un asediat şi sechestrat în propria-i casă. Sau mai rău, dat afară. Şi în plus nu-şi va mai putea exercita pe deplin, dar nu pe gratis, cu sacrificii destul de mari, mai ales acum pe vreme de ciumă, funcţia de trimis imperial în afara graniţelor, de unde trebuia să trimită informaţii utile împăratului. Depusese un jurămint şi trebuia să facă sacrificii în acest sens. Aştepta, astfel, de la o zi la alta, informaţii din sud, de la Ianis Caraianis, despre acţiunile Eteriei, despre mişcările turcilor, pentru că aici era pe felie, cum îi plăcea să spună, în privinţa prezenţei ruşilor. Războiul se apropia, iar ciurma se lăsase învinsă de strategiile lui. Nu ştia dacă va avea la fel de mult succes şi pe timp de război pe cît a avut pe vremea ciumei. Aştepta să se întoarcă mării boieri în Oraş, să funcţioneze Epitropia, care a stat în vremea epidemiei mai mult închisă. Dar cu zvonul războiului, nu credea că aceştia vor îndrăzni să se arate în Oraş. Tot mai bine era la Viena sau la Paris, chiar şi la Cernăuţi, unde a ajuns în acele zile pentru a lua un ajutor de la guvernator, fiind la limita posibilităţilor sale financiare.

După ce îşi aduse, în sfîrşit, poarta cu gratii de fier împletite cu lujeri de flori, făcută de Iani Lăcătuşul, după modelul celeia comandate de Lucă sin David Goilav, care adusese prototipul de la Viena, armeanul pentru care Johann Gorgias avea un respect deosebit, pentru modul

cum a știut să-și organizeze comunitatea în care armonia era admirată chiar și de cei mai invidioși comunitari, cum se numărau deja a fi grecii și turcii, poartă montată tot de acesta cu echipa sa de fierari căldărari, spișterul a asigurat-o pe Rosalia că năvala musafirilor va fi de aici înainte stopată. Casa gema de străini, iar curtea și parcul erau pline de cai și carete, drezine, care cu coviltir, de nu le mai știau numărul. Doi ostași husari erau tot timpul la poartă, schimbați de Hans din șase în șase ore, încît, cu restricție de consulat care nu putea fi abordat decît prin acreditate, casa lui Gorgias devenise centrul atenției din Oraș, mai ales pentru străinii care vedeau acolo, în caz de război, adăpostul asigurat. Se știa de beciurile și galeriile de sub casă, care făceau legătura cu alte și alte beciuri și galerii, cum că unele se prelungeau pînă la Prut și pînă în pădurile din împrejurimi, loc berechet pentru adăpost, încît miza aceluia loc devenise ținta celor mai mulți străini și orășeni. Turcii nu se apropiau de casa care avea arborat steagul austriac. Și pe casa lui Gorgias flutura steagul imperial, cu blazon, schimbat atunci cînd acesta se umplea de praf sau era făcut fișii de ploi și vînt. Veneticii sosiți din Imperiul Otoman, fie comercianți curați, fie emisari deghizați în comis-voiajori sau vînzători de tot felul de nimicuri aveau un respect deosebit pentru steagul austriac și deci și pentru casa lui, respect pe care Johann nu și-l explica. De fapt, ajunși aici fugăriți de eteriști, turcii rătăcitori nu voiau să deranjeze pe nimeni, dar nu le era nici comod să se știe că sunt pe picior de a-și pierde supremația în zonă. Rușii aveau o convenție pe care, după cum spunea Rashela, care știa ea ce știa, o puteau încălca oricînd, iar eteriștii încă nu ajunseseră în Oraș, deși despre isprăvile lor ajungeau la urechile lui Johann tot felul de vești, dar niciuna de la Ianis Caraienis, angajat de el, mai mult moral decît oficial, pentru a-i da vești despre ce se petrece în sud.

George Dorn vedea foarte clar toate aceste fapte și le credea cunoscute de ceilalți prietenii ai lui cu care-și petrecea timpul în ultima vreme, pe cînd lui i se arătase tot trecutul familiei Gorgias, ca o lumină peste paginile aduse doldora de Ivașciuc, după ce el a stat o noapte întregă în arhiva de pe Luna. Cînd divagațiile discuțiilor lor o luau razna nu se agita cîtuși de puțin la inflexiunile ficționale ale lui Titircă și nici nu se sinchisea să-i mai ceară lui Ivașciuc alte acte despre acea perioadă. Empatia cu Rosalia, cu suferințele și fericirile ei, îi asigura toată plaja imaginativă, în așa fel încît era convins că tot ce-i trecea prin minte nu putea fi decît dezvoltarea aceluia trecut. Și Johann Gorgias nu putea contrazice nimic din cele gîndite de George Dorn, nu doar pentru

faptul că era o umbră venită de peste timp în apartamentul acestuia, ci pentru că, reamintindu-și totul prin cele dezvoltate în mintea gazdei sale în care vedea ca pe un ecran de sticlă, jubila în felul lui la ideea că adevărul despre viața lui va putea ieși, în mică parte, la iveală așa cum l-a trăit. Cine s-ar mai fi putut gândi la întâmplările minore petrecute între el și Rosalia? Sau cui i-ar fi trecut prin cap că el, Johann Gorgias, cel curat la suflet, așa cum îl prezentau toate documentele vremii, în vremea ciumei, s-a gândit la șoldurile Rashelei? – și chiar așa a fost..., iar dacă mintea i-ar fi fost mai tulbure, ușor euforizat, nu se știe dacă nu ar fi picat în păcat...Ivașciuc? Nici într-un caz. În vremea când faptele se adunau în uitare, acesta nici nu i se arătase, așa cum i s-a arătat în dese rânduri George Dorn, ca un spirit ce-i domina visele, gândurile, faptele, ce-l oprea de la tot felul de pași greșiți sau îl impulsiona să ducă la bun sfârșit planuri pe care, altfel, le-ar fi abandonat. Părea a fi fost un înger păzitor, care acum, încarnat într-un om ce vrea să afle cât mai multe despre el, îi oferea liniștea pe care după moartea Rosaliei și apoi după moartea lui nu a mai avut-o. Liniște pe care încerca să și-o recapete acum în fața lui George Dorn care sorbea cu atâta calm din vinul fiert, a cărui aromă, din păcate, nu avea cum să o simtă.

Proza

Gheorghe Izbășescu

Olisei Grecin din Novgorod III

După o săptămână de călătorie pe mare, Olisei și Nicodim ajunși la Callatis se supuseră poruncii căpitanului de pe puntea corăbiei, ce-și dirija pasagerii indeciși într-o continuă forfotă:

– Cel care rămîne pe uscat să coboare în port, că noi ne încărcăm marfa cumpărată prin *comandită* și ne întoarcem la Pera.

Aerul părea mai ușor în orașul maritim pentru călătorii ce înfruntaseră atîtea vînturi sărate, acum asfințitul oferindu-le uriașul sălaș al puterii: cu gărzi în dezordine și birouri civile pe marginea falezei stîncose, asaltate de pescărușii ce dădeau ocol turnulețelor unde valurile se izbeau de țarm, împrăștiind în văzduf un vîjiit interminabil.

Punînd talpa pe pămîntul visat, primul strigăt al lui Olisei fu: „Dacia Pontică!” Iar al lui Nicodim: „Satul Pasărea!”. Două entuziasme ieșite din două guri cu maxilare proeminente, făcîndu-i pe amîndoi să izbucnească într-un hohot de rîs aproape mai bătrîn decît toți locuitorii portului și decît toate viețuitoarele Dobrogei. Fiindcă o populație incertă și de mai multe neamuri străbătea coridoarele labirintice ale urbei însuflețite de ecourile caselor vechi care trăiseră zgomotoase minuni. Că doar aici, la început de mileniu, coborîse din Ierusalim ca un șoim singularic întîiul apostol al lui Iisus pentru a-i predica învățătura creștină. Iar de ochii și cuvîntul lui Andrei cele aproape douăsprezece veacuri nu mai aveau cum să scape.

Zicînd cu încredere „Doamne-ajută!”, cei doi prieteni au pornit în grabă pe aleea străjuită de două rînduri de salcîmi în floare, respirîndu-le mireasma binecuvîntată, pînă la primul han.

Au deschis ușa intrînd într-o gheretă unde la dreapta era recepția iar la stînga se observa prin fereastră primul etaj al clădirii din curtea interioară, cu un lung șir de odăi.

La tejghea ședea un bărbat gras, cu față arămie și două sprâncene stufoase, ridicate în sus ca niște aripi dolofane, ce s-a sculat politicos în picioare când Olisei plăti cazarea cu *perperi* bizantini. Apoi brațul său musculos scoase o cheie din sertar și le-o întinse, spunându-le cu un zîmbet bienvoitor:

– Descuiași pe coridor ușa a treia. Cantina e la parter.

Cămăruța cu doua paturi era modestă. Pe pereți se vedeau agățate câteva tablouri iar într-o debara-anexă, o ladă cu capac, în care erau închise două țucaluri de faianță, înalte. La fereastra deschisă ce dădea spre mare faldurile perdelei fâlăiau ușor, locatarii simțind cum plămîinii li se dilată de aerul curat și răcoros.

Și-au dezbrăcat pelerinele prăfuite, înlocuindu-le cu două scurteici de piele maronie din valiza de voiaj a lui Olisei, acesta îndesîndu-și prin buzunare pergamente și cartonase, un băț subțire de cărbune ascuțit la vîrf și cutiuța cu creioane colorate. Uneltele lui, în eventualitatea schițării unor subiecte atractive, cum făcea de obicei. Din aceeași valiză, pictorul a scos și icoana cu Sfîntul Andrei, a învelit-o cu o eșarfă de mătase albastră, și-a pus-o precaut sub braț, apoi au coborît pe scara de lemn cu balustradă.

În cantină erau puțini mușterii. Într-un colț mai izolat al salonului, cei doi s-au așezat la o măsuță rotundă, comandînd pulpe de batal la frigare și două păhăruțe de rachiu.

Astîmpărîndu-și foamea, au părăsit interiorul întunecos și înecat de fum, luînd-o la picior de-a lungul falezei stîncose către biserică din apropiere, despre care funcționarul din gheretă îi informase cu lux de amănunte.

Arzător și cu toane de temperatură înaltă, în cursul zilei, acum soarele își arunca ultimele raze violete la despărțirea de urbe, cînd au dat de preot. L-au găsit în locuința sa particulară, o vilișoară cochetă lîngă impunătoarea biserică. Se pregătea cu doi cantori tinerei pentru slujba de vecernie, cît în curte se înfiripau primele grupuri de enoriași iar în jurul lor se învîrteau cîteva fete ce chicoteau și sugeau acadele.

Surpriza întîlnirii cu prelatul, lăudat de administratorul hanului că e cel mai de vază ierarh din toate bisericile Callatisului, a căpătat proporții neașteptate.

Situația s-a ivit brusc după ce oaspeții s-au prezentat cu smerenie cuvenită gazdei, fără a uita să relateze că abia au sosit de la Pera, iar gazda și-a pronunțat numele, Iachint, pe un ton plin de scepticism. Derutîndu-i pe noii veniți. Adică, se simțea ierarhul deranjat de vizită? Și îi puneă în gardă?

Cuprins subit de panică, Olisei chiar s-a fisticit dăruindu-i icoana. Și i s-a întărit accentul ascuțit de străin, precizând:

– Eu am pictat-o! Avîndu-l „model” pe Nicodim.

Deși era limpede că bărbatul în odăjdii le apreciază gestul, totuși privirea lui părea de detectiv, angajat într-o anchetă. Că-și mișca prudent ochii de la Nicodim la imaginea sfântului.

Văzînd că tăcerea crește în jurul lor, primul impuls al prietenilor a fost să se retragă demni, sfîrșindu-și misiunea.

Diplomat, sesizînd momentul critic, Iachint începu șovăitor:

– Se zice că visul e o liniște ambiguă: jumătate nepăsătoare, jumătate plină de regrete. Dumneata, cînd l-ai pictat pe Apostol, ai visat sau pur și simplu l-ai contemplat pe Nicodim, făcîndu-i o copie?

– Vreți o explicație ingenioasă? Ori una riguroasă? Ca a unui medic în dilemă, somat de pacient să-i dea un diagnostic precis.

– Nu ingenioasă, ci în termeni cît mai adecvați.

Olisei își încrucișă brațele pe piept, cum ședea în fotoliu, și închi-se ochii. Tot ce i se nîmplase de cînd îl cunoscuse pe Nicodim, abia acum porni să i se limpezească în minte. Dar îi era imposibil să explice. Un tremur în colțul gurii îi semnala deruta. Se stăpîni cu greu dar cuvintele îi zbură din gură, fără să vrea:

– Adevărul e că am avut un frate mai mare, Ivanko, mort într-o luptă nesăbuită cu bizantinii și pecenegii. Cît a trăit, părinții mei i-au spus numai „Sfîntul Andrei”, atît de mult semăna la chip cu Apostolul.

– Aha! se încredință Iachint.

– Dar „modelul” acestei icoane, cum am zis, e Nicodim.

– Aha! repetă Iachint și zîmbi enigmatic cu o incredibilitate crescîndă. Numai că dumneata, deși ai avut în față ambele „modele”, n-ai pictat pe niciunul dintre ei.

– Dar atunci pe cine? tresări el. Și în minte i se lămurii un răspuns pe care nici nu se gîndea să-l divulge.

– Păi, se eschivă interlocutorul indecis, poate ai pictat sunetul pensulei la contactul cu pînza de pe șevalet sau cu lemnul icoanei?

Însă mai e ceva, ce numai dumneata îmi poți spune.

– Legat de ce subiect?

– De fratele dumitale. În ce moment te-ai hotărît să ți-l iei ca „model”?

– În ziua în care l-am înmormîntat și-i priveam fața palidă din sicriu. Pentru că de-atunci am devenit pictor de icoane, a răspuns Olisei.

– Așa da! răsufală Iachint ușurat, sfredelindu-l cu ochii să negri. I-ai pictat „moartea” pe care ai luat-o cu dumneata. Cum și Apostolul i-a luat-

o pe-a lui Iisus, răstignit pe cruce. Iar de la prieten, și-l arătă pe Nicodim, ai luat „viața”. Iată „fișa medicală” a iconarului care ești. Asta e un dar de la Dumnezeu.

Olisei mai vru să spună ceva dar Iachint l-a oprit.

– Acum mă grăbesc, m-așteaptă enoriașii. Însă povestea picturii dumitale e mult mai adâncă, trebuie să mai discutăm despre ea. Ce ziceți, n-ar fi bine să ne revedem mâine dimineată, pe la ora nouă? Poate luăm și o haraba sau o droșcă, să mergem împreună la Peștera Sfintului Andrei. Ne-ar folosi la toți.

Pelerinii, bucuroși, au aprobat doar dînd din cap.

– Preasfințite, glăsuiră cantorii deodată, ne luați și pe noi?

– Gata cu prea multă vorbă. Sigur că puteți merge, că doar nu vă ducem în spinare. Cît te privește pe dumneata, îl împunse cu degetul pe Nicodim, ești preot. Și ți-ai făcut studiile la Vicina. Nu?

Păsăreanul făcu ochii mari de uimire de parcă ar fi auzit în sufragerie muzică din toate părțile. Retrăind în acea clipă involuntar orele de învățăcel, biigui:

– Așa cred, preasfințite.

Strecurîndu-se printre enoriași, pelerinii au ieșit în stradă. Dar toată seara aceea, cît s-au plimbat prin port, numele lui Iachint a fost pomnit de mai multe ori.

Callatisul era un oraș-cetate cu vile de piatră, turnuri și garnizoane, multe biserici cu acoperișe strălucitoare, uneori clădiri îngheuite iar mai spre mahala, case învelite cu stuf. Dar și o minunată piață centrală, rai al negustorilor, unde se înșiruiău prăvălii, depozite, din care porneau alei și străzi înguste pe care se plimbau, însoțite de bărbați, doamne în rochii dantelate pînă-n călcîie, domnișoare la braț cu ofițeri, convinse că holteii au buzunare doldora de perperi, numai buni să fie atrași în cursa fericită a nunții.

Prin cîrciumi sau saloane de dans întîlneai și femei teribil de nos-time, implicate în chefurile unor comercianți în tranzit, grupuri de marinari gata să profite de ultima noapte petrecută în port. Încît auzai fel de fel de voci: tandre, răstite, imploratoare, speriate, pline de dispreț. Ce mai, vînzoleală de Turn-Babel. Ce micșora întunericul pînă la un punct îndepărtat, pe care a doua zi nimeni nu-l mai recunoștea. Ca și cum ar fi căzut într-o groapă adîncă, într-un moment de neatenție, alții fiind vino-vați că i-au împins acolo, scenetă comică ori tragică.

Doar Olisei și Nicodim, ținîndu-se veseli de gît, spectatori la acest carnaval, se îndreptau spre camera lor de la han, iconarul îngînînd, duios:

– Rozprehaite hloptii koni...

– Tot în limba bunicii Oksana? Tot? Se mira Nicodim, fărîmînd între degete o rămurea de ferigă uscată, să-i simtă mirosul de mosc din frunzele zimțate. Pentru mine ești prea ermetic, fă-mă să înțeleg.

– Mă, Zafiuță, asta înseamnă: *Dezlegați caii, băieți...* E un cîntec de luptă, ce știi tu... Lasă, c-o să-ți explic eu la Pasărea.

– Mă tot ții în șarade! De atîta vreme ne cunoaștem și abia azi am aflat că ai un frate mort, care seamăna cu mine. Acum îmi cînți imnuri de luptă, despre *cai dezlegați*. Mîine, cine știe ce-ai să-mi mai spui. Ce fel de iconar ești tu?

– Unul misterios, dragul meu. Unul care galopează, galopează...

– Și galopul ăsta te va duce la izbîndă?

– Ce știi eu, coborî el vocea... Pînă acum, nu prea, recunosc mofluz.

– De ce?

– Pentru că galopează calul atît de repede, încît din el mai rămîne doar umbra.

– Doar umbra? Adică, reflectă Nicodim, pînă la urmă nici morții nu sînt foarte morți, cum nici viii nu sînt foarte vii?

– Cum ai zis? Tresări Olisei, deodată trezindu-se. Se scotoci prin buzunare și scoase o bucată de carton pe care mîzgăli ceva cu cărbunele. Ia mai repetă o dată, și Nicodim se confortă, uimit. Mă, Zafiuță, nu cumva vei fi și tu vreun profet, precum kir Iachint?

– De ce?

– Știi că mi-ai dat o idee grozavă pentru frescele bisericuței din Pasărea? E stranie părerea ta, cu „morții și vii”. O relație nouă: viață-moarte-viață! Numai dacă oi fi în stare să pictez chestia asta.

(Fragment din romanul
Voluptăți și prăpăstii)

Proza

Florin Ardelean

Ghemotocul și tulburarea

– Hai, apleacă-te și ia-o cu gura!

Mă uitam spre director, zâmbeam, dar pe chipul meu se lățise o grimasă de om hăituit.

– Nu înțelegi?

– Înțeleg!

– Atunci fă bine și ridică hârtia de jos. Cu gura!

– Nu pot. O ridic cu mâna.

– Nu, nu cu mâna, ci cu gura!

Glasul directorului a fost destul de amenințător, încă de la început. Eram la ora de istorie, mai aveam o lună de zile și urma să termin clasa a VII-a. Aruncasem, din greșeală, o hârtie lângă bancă. Directorul ne preda lecția și m-a văzut că mă joc, că nu sunt atent și că făceam ping-pong cu un ghemotoc de hârtie, având-o ca parteneră de Mona, colega mea de bancă. Cred că asta l-a înfuriat. El căuta să ne explice cauzele primului război mondial, iar eu îi sabotam bunele intenții. Avea un stil special de a preda, nu făcea un rezumat din manual, ci avea propria lui opinie despre evenimente și personalități. Ajungea la o chestie, se bloca acolo, iar o jumătate de oră pisa acel fapt. Asta ne făcea să gândim, să aflăm că manualul nu este decât un mic ajutor. Tot ce conta începea dincolo de el.

– Bă!, io cu cine vorbesc aici? Văd că mă iei de prost!

– ...

– Toată ora te-ai jucat. M-am uitat la tine, te urmăresc de la început.

Nu știam ce să fac: să mă umilesc, luând hârtia cu gura de jos, ori să refuz, caz în care mi-aș fi atras represalii dure. Trebuia să iau repede o decizie.

Cu trei ani în urmă, luasem o astfel de decizie, e drept în cu totul alte împrejurări. În acea situație poate că decizia mea nu s-a întemeiat pe nimic, ci a fost un gest cu totul spontan și nesocotit.

Era o după-amiază de duminică. Mama și bunica stăteau în fața casei, pe lavița de pe uliță. Atmosfera era limpede, după un pui de ploaie căzută dimineața, când s-a crăpat de ziuă. Eu mă jucam cu o minge, în curte. Am ieșit și tocmai atunci s-a nimerit ca o vecină să se oprească, pentru a schimba o vorbă cu mama și cu bunica. Era Ana, a cărui soț murise de câteva luni, din cauza unei ciroze. Tata îl veghease până în ultima clipă. Doar cu o săptămână înainte de a cădea la pat, l-am ajutat să-și acopere bucătăria de vară. Am lucrat ca un bărbat, iar seara am avut parte de cină, ca un lucrător cu ziua. Am fost pus la masă și onorat, ca un om în toată firea. Asta m-a încântat.

Ana venea cu două cănți cu apă, de la fântâna Mării Burii. Tot de acolo aduceam și noi, zilnic, cel însărcinat să o facă fiind tocmai eu.

Am salutat-o și i-am cerut apă. Mama a ripostat:

– De ce nu mergi să bei apă de la noi?

– Lasă-l, a zis Ana. Asta e mai bună pentru că e rece, acum scoasă din fântână.

S-a aplecat și mi-a turnat în recipientul ce astupa cana cam un sfert de litru de apă, destul cât să-mi stâmpăr setea. O sete, însă, pe care eu nu o aveam.

Ceea ce a urmat a fost urmarea unei decizii luate fără nici un gând, ci pur și simplu dintr-un impuls pe care nici atunci, dar nici mai târziu nu mi l-am putut explica – am aruncat, fulgerător, apa din recipient chiar în fața Anei! Surpriza a fost colosală! Nimeni nu se aștepta la așa ceva, comportamentul meu de copil nu acreditase, cu nici un chip, un astfel de lucru, o așa năzbâtie. Femeia a rămas fără aer, cu gura căscată și ochii holbați la mine. Pocinogul a blocat-o și pe mama, oferindu-mi mie răgazul să fug rupând pământul, până între grădini, pe firul văii, mai jos cu 100 de metri de colibele țiganilor.

Acolo am stat până seara, târziu, ascuns în pipirig. Bunica a venit și m-a strigat, îngrijorată fiind din cauza căderii întunericului. N-am avut, însă, curajul să-i răspund, ci am preferat să merg și să dorm la cealaltă bunică, de lângă casa jidovilor.

Poate și din cauza a două bătăi sore cu moartea, pe care mi le administrase mama, am scăpat de data aceea fără nici o pedeapsă. Când m-am întors acasă, după două-trei zile, incidentul părea să fi fost uitat. Un amestec în iertarea care mi s-a acordat a avut, sunt convins, tata, care o atenționase pe mama să nu mă mai bată.

Priveam bucata de hârtie aflată la câțiva centimetri de vârful picioarelor mele, pe culoarul dintre bănci. Directorul se plimba cu mâinile la spate, fiind evident faptul că nu avea de gând să aștepte prea mult o reacție din

partea mea. Dincolo de geam, se vedea biserica, turnul cu clopote și căra-rea ce ducea la terenul de fotbal.

Până atunci, relațiile dintre mine și el fuseseră excelente, ba chiar privilegiate. Eram cel mai bun elev la învățătură. Mă simpatiza, poate nu doar pentru asta. După câte am aflat, directorul o iubise pe mama, când fusese fecior. Și mama l-a plăcut. După câte am fost eu capabil să observ, sentimentele dintâi nu au dispărut cu totul niciodată. Tatăl meu știa asta și devenea acru sau de-a dreptul ostil când venea vorba de director. Remarcile lui făceau mereu trimitere la un episod din tinerețea foarte aventuroasă a acestuia. Mama a refuzat multă vreme să-mi spună ceva despre acea întâmplare, așa că am apelat la bunicul ce se îmbogățise cu o trusă de bărbierit de pe urma retragerii nemților din dispozitivul ce amenințase, în toamna lui 1944, să distrugă satul.

– Da, țin minte ca și când ar fi fost astăzi, spuse bunicul. Directorul a fost un fecior fain, dar cu fire ațâțată. Cam nimeni nu-i stătea în față.

– Ce-a făcut?

– A tot umblat după mă-ta. De asta-l urăște tată-tu.

– Nu asta vreau să știu, ci pe cine a bătut.

– Pă Gyurica Lázarii. Nu că l-a bătut, dar l-a băgat în spital! Mă-ta a fost de față. Cred că totul s-a petrecut la căminul cultural, într-o duminică, prin '55 sau '54. Directorul avea pică pe Gyurica care, numai ce-i drept, era tare fudul. Așa că a găsit ocazia la cămin, unde s-au adunat să repete pentru nu știu ce piesă sau spectacol. S-au ciorovăit ei puțin, apoi au mers afară. Directorul l-a bătut până l-a lăsat în sânge. Se zice că a și jucat cu picioarele pe el, până au sărit ceilalți, speriați că-l omoară. Cu o căruță l-au dus la spital, iar a doua zi a venit vestea că a murit. Directorul a intrat în criză, am crezut că e nebun... Pușcăria îl mânca dacă murea Gyurica. Numai că peste două săptămâni ori chiar mai repede a ieșit din spital, l-a dat în judecată pe director, apoi s-au împăcat.

În școală, directorul era autoritar. Toți elevii îi știau de frică. În plus, adora să te ironizeze și să te facă de două parale, de cele mai multe ori chiar în fața întregii clase.

Eram într-o situație cu totul ingrată. Mă făceam de râs dacă ascultam porunca și luam cu gura hârtia de jos. Clipele treceau agonizant pentru mine, în timp ce o sumedenie de scenarii îmi bântuiau creierul. Nici o soluție, totuși, nu se înfiripa ca fiind salvatoare și nu mai conta defel faptul că eram cel mai bun din clasă. Directorul era decis să-mi dea o lecție, să mă ridiculizeze în fața tuturor colegilor, dar, mai grav – inadmisibil! –, al colegilor. Din cauza invidiei, erau destui acolo care se bucurau pentru situația cu totul jenantă în care ajunseseam. Mustăceau și așteptau plini de interes să

vadă ce va urma. Singura crispată era, poate, Mona, aflată și ea, măcar pe sfert, în culpă. Ce-i drept, însă, nu ea provocase reacția directorului, așa că avea puține temeri față de o eventuală pedeapsă.

Aș fi avut nevoie mai mult ca oricând de o salvare, iar cea capabilă să o facă ar fi fost mama. Faptul că fusese iubita directorului, care și-o disputase cu tata, pentru a o pierde definitiv, era un argument în plus să cred că ea ar fi rezolvat cât ai clipi situația, m-ar fi salvat de rușine ori de bătaie. Întreaga mea viață de copil se desfășura în jurul ei, sub protecția sau sub semnul pedepselor.

Mama a venit cu mine în prima zi de școală. Cu o seară înainte, am avut voie în sfârșit să mă joc cu ghiozdanul din carton presat, de culoare cărămizie, care avea atașate două frânghii albe, pentru a putea fi luat pe spate. După ce mama mi-l cumpăraseră, înainte cam cu o lună de-a începe școala, îl priveam în fiecare zi. Era pus pe imensele perne ce împodobeau patul dublu din una dintre cele două camere dinspre stradă. Aveam interdicție să-l ating. Cu totul motivat, de altfel. Nici o jucărie nu rezistase în mâinile mele mai mult de-o zi. De cum mi le cumpăra sau imediat ce le primeam drept cadou, le demontam. Eram curios să le văd mecanismul ascuns, ceea ce le asambla. Tocmai de aceea, în mod cu totul înțelept, mi-a interzis să mă joc cu ghiozdanul. Risca să-mi trebuiască un altul dacă m-aș fi jucat cu el. Dar acum eram fericit!

La lumina lămpii cu petrol, așezasem pe masă ghiozdanul, iar lângă el penarul din plastic albastru, peste care se rula o apărătoare alburie. Aveam în el un creion, un toc și o radieră. O călimară cu cerneală, două caiete și un bloc de desen completeau zestrea mea de elev începător.

– Să nu te temi, mi-a cerut a doua zi dimineață mama, când am intrat în curtea școlii.

– Nu!

– Dacă ți-e foame să-mi spui.

– Bine.

– Vreau să mă mândresc cu tine!

Aveam în ghiozdan o comoară – pachetul de biscuiți cumpărat de la cooperativa de consum din sat. Acolo, ori de câte ori mergeam să-mi cumpăr o napolitană Miorița, cu un leu și zece bani, privirile îmi erau atrase în mod irezistibil de raftul cu cărți aflat undeva în dreapta, dar și de ruda de salam care, ani și ani în șir, a stat atârnat de un cui. După insistențe și cereri repetate, mama a acceptat să-mi cumpere două cărți. A fost un eveniment – primele vândute în magazinul din sat!

Tot acolo, pe când aveam patru ani, imediat ce s-au pus bazele CAP-ului, oamenii care stăteau la un pahar de băutură insistau să umblu ca unchiul

meu, care în anii războiului, la Budapesta, se accidentase la piciorul stâng. Nu-l putea îndoi din genunchi.

– Dacă nu umbli ca unchiul tău, te înscriu în colectiv!, eram amenințat de unul sau de altul. Pentru a nu risca tragedia, îl imitam pe unchiul invalid, în hazul general, trăgându-mi piciorul, de-a lungul și de-a latul încăperii, până când eram eliberat și scăpat de calvarul inevitabil al colectivizării!

Eram în curtea școlii și așteptam să fim strigați. Mama a luat pachetul de biscuiți, l-a desfăcut și apoi am ronțait câteva bucăți. Cred că a luat și ea unul sau doi. Mă uitam prin jurul meu și vedeam copiii mai mari jucându-se. Eu eram stingher și deja sătul de școală. Aș fi mers bucuros acasă. Știam însă că nu e posibil, că trebuie să rămân acolo și să mă comport ca un băiat mare. Da, chiar așa mi-a zis tata:

– Acum vei fi școlar și trebuie să te porți ca un copil mare. S-a terminat cu joaca și cu prostiile...

Mi-am auzit, după o vreme, strigat numele. Nu am avut nici o reacție, dar mama m-a împins de spate spre grupul care se forma în jurul doamnei învățătoare. Am întors capul și am văzut-o urmărindu-mă și încurajându-mă. În jurul meu, țânci pe care nu-i mai văzusem în viața mea, dar care aveau să-mi devină, pentru opt ani de zile, colegi. Nu mai știu cum am ajuns în sala de clasă, ce avea amenajat undeva în fund, pe dreapta, din pânză roșie, steaguri și trompete, colțul pionierilor. Aici, însă, se termină amintirile mele din prima zi de școală...

– N-am timp să aștept după tine toată ziua. Iei sau nu hârtia de jos?

Nu aveam încă nici un răspuns. Nu știam ce să fac, cum să câștig câteva minute, în speranța că se va petrece un lucru neașteptat, miraculos, care să mă scoată din groaznică postură. Poate va intra cineva în clasă și-l va chema pe director afară, pentru o chestiune care nu suferă amânare. Ori poate voi fi chemat eu, din pricini la fel de urgente.

Eram deja în picioare de câteva minute bune, de când se juca acea comedie. Directorul întârzia să acționeze, ori poate nici el nu știa cum să procedeze. Cine știe dacă nu și pentru el se iscase un context păcătos, din care nu prea știa, deocamdată, cum să iasă.

Îi priveam fața proaspăt bărbierită, apoi fruntea înaltă, părul sărac, rar, pieptănat cu cărare pe dreapta, apoi creștetul pleșuv, țeasta din spate, spre creierul mic, pe care se mai zărea, dacă te holbai bine, o tivitură, de fapt o cicatrice. Nu era produsul unei bătăi, din tinerețe, ci a avut parte de ea în cu totul alte circumstanțe.

După ce a absolvit liceul, fiind unul dintre cei trei feciori din sat care au avut parte de o astfel de instrucție școlară, pe la mijlocul anilor '50, direc-

torul a mers la Cluj, unde a urmat cursurile facultății de istorie. Totul a decurs bine, chiar dacă atunci s-a rupt iubirea ce-l unea cu mama, iar tata a exploatat conjunctura și, nici mai mult, nici mai puțin, a răpit-o, după ce eșuase într-un mariaj ce nu durase mai mult de o lună de zile. Dezamăgit, cu drăguța furată de altul, directorul a ales să plece departe, tocmai la Leningrad, fiind selecționat într-un lot de studenți.

A uitat-o repede pe mama, în brațele unei rusoaice, colegă de facultate, de fapt o georgiancă. Nenorocirea s-a întâmplat când totul părea să meargă bine – în timpul unei partide de tenis de masă, directorul a alunecat, a căzut și s-a lovit la cap de muchia unui scaun. A intrat în comă în secunda următoare.

După ce a zăcut între viață și moarte mai multe zile, a fost dus la Moscova și operat. A urmat o lungă convalescență, iar apoi revenirea în țară, cu școala neterminată, cu o carieră întreruptă în mod dramatic, dar, mai ales, fără un proiect de viitor conturat sau cât de cât previzibil. Nici nu mai putea fi vorba să intre în diplomatie, așa cum ar fi dorit, și cu atât mai puțin se putea gândi la un doctorat în istorie.

Despre cei doi ani trăiți în Uniunea Sovietică ne-a povestit chiar el, la insistențele noastre, în loc să facem curs. Sugestia de-a fi instigat să povestească ne-a fost dată de soția lui, profesoară de biologie.

Abia după trei ani s-a reînscris la cursurile fără frecvență ale facultății de istorie din Cluj.

Îi priveam de multe ori acea dungă punctată pe ambele margini cu alb, reziduu al cusăturii de după operația pe creier și mă gândeam la șocul suferit în momentul în care a căzut și s-a lovit la cap. O astfel de „traumă” suferisem și eu, tot la cap, dar efectele au fost cu totul altele, după o „cădere” consumată în primele zile de vacanță, la terminarea clasei a III-a.

Totul s-a întâmplat pe neașteptate, de nimic anunțat. Atunci când un lucru esențial se petrece, când se consumă un gest care îți schimbă dramatic viața, de regulă, apar semne, indicii, anumite preparative discrete îți dau un anunț din surdina. Ceva te previne! Rar se întâmplă să fii luat ca din oală. În ce mă privește, tulburarea s-a consumat instantaneu, ca o lovitură de măciucă. Pur și simplu, n-am avut răgazul să reacționez. Dar și dacă l-aș fi avut, nu prea știu la ce ar fi trebuit să ripostez, în ce manieră...

În curte la mătușa Mărie, vecină cu noi, mai erau unchiul Nuțu, Ana, cea care s-a pomenit cu apă aruncată în ochi și Marin, verișorul de-o vârstă cu mine. Mătușa îl adusese de la orfelinat, când aveam 3 ani. Nu putea avea copii, așa că s-a gândit să-și angajeze, cu risc, e drept, un reazăm pentru bătrânețe.

Urmas să scoată pâinea din cuptor, ori poate colacii, de Rusalii. Cerul era acoperit de nori. Era destul de cald ca să umblu desculț și dezbrăcat, cu veștmintele reduse doar la pantalonii scurți.

Îl descoperisem deja pe Jules Verne. Prima carte i-am citit-o când nu terminasem încă vacanța de vară de după clasa a II-a, dar nu s-a nimerit să fie *Căpitan la 15 ani* sau *Călătorie spre centrul pământului*, ci *Uimitoarea aventură a misiunii Barsac*. Găsisem cartea pe pervazul ferestrei, într-o dimineață. O citise tata într-o zi de duminică, lungit în pat. Chiar atunci am găsit, în cămară, două cufere. Într-unul erau cărți, caiete și niște scule ciudate.

Brusc, am uitat complet de joc, de tovarășii de pe stradă. Cărțile au devenit o obsesie, iar lectura îmi ocupa, practic, întreaga zi.

Dintre cărțile din cufăr, două mi-au atras atenția și le-am citit dintr-o răsuflare: *Pe gheața subțire* și un volum cu copertele lipsă, care conținea discursurile lui I. V. Stalin, rostite în anii celui de al doilea război mondial.

Prima carte, un roman scris de G. Briantev, era o poveste oarecare, în două părți. În prima, eroii, cetățeni sovietici, trăiau în pace și își vedeau de slujbe și de familii, iar în a doua căutau să supraviețuiască sub ocupația hitleristă, dar și să activeze în unitățile din rezistență sau cele de partizani. M-a atras coperta, în primul rând – o siluetă sau două făcând balet pe o poșghiță crăpată, sugerând că oricând se poate sparge.

Cu totul neverosimilă poate părea atracția provocată de cuvântările lui Stalin. M-au sedus, m-au captivat, le-am citit fără să las cartea din mâini! Mult mai târziu am înțeles motivul – forța discursului propagandistic! Atunci, însă, citeam pagină după pagină, sorbind discursurile asemenea unui nectar dulce, de care nu era chip să mă satur.

Au urmat o sumedenie de alte cărți, la grămadă, singurul criteriu al lecturii fiind acela că mi-au căzut în mâini. Pe parcursul clasei a III-a am devorat cam tot ce citea și tata – cărți polițiste, de regulă, aduse de la Biblioteca din centrul de comună. La rându-mi, am descoperit biblioteca școlii și am împrumutat cărți dintre cele mai diverse. *Povești nemuritoare* sau *O mie și una de nopți* au fost puncte dintr-un itinerariu ce era desenat de autori dintre cei mai străni, dacă ar trebui să-i așezăm într-un raft, iar cărțile proveneau din domenii mult diferite între ele. Lecturi eclecticice, e limpede, căci ce puteau avea în comun *Ostrovul lupilor*, a lui Petre Lusalov și *Tăunul*, romanul celebru, ecranizat, de altfel, semnat de Ethel Lillian Voynich? Un moment de referință în acel an de înfruptare cu exces din cărțile pe care le descoperisem ca o a doua realitate, mult mai tentantă decât prima și care va fi locul de refugiu predilect, până în ziua de azi, a fost citirea seriei *Ciresarii*, scrisă de Constantin Chiriță. Noaptea visam ceea ce citeam ziua!

Primele efecte au fost fabuloase – personajele descoperite în cărți substituiau oamenii reali. Primii erau incomparabil mai expresivi și mai tentați decât inșii oarecari, șterși și banali, din preajma mea imediată. Refuzam să mai ies din casă, fiecare moment de libertate îl consacram cărților.

Într-o noapte, mama a intervenit, după ce m-a găsit în pat, în pielea goală, sfâșiind perdelele. Dimineată, nu mi-am amintit nimic, dar ea a fost cât se poate de îngrijorată. Împreună cu tata a decis să-mi stopeze lecturile!

A fost un calvar, dar am găsit repede soluții. Citeam la școală, în timpul orelor de curs și a pauzelor. Randamentul meu școlar rămânea însă, constant, ceea ce mi-a mascat convenabil lecturile subversive.

Dintr-un copil expansiv, cu dragoste de jocuri, am ajuns repede unul meditativ, contemplând la nesfârșit, cu ochii goi, orizontul cețurilor cufundate într-un imaginar din care nu eram dispus să mai ies. Un adevărat festin a fost provocat de lectura unor cărți science-fiction. Prima dintre ele, cea care mi-a excitat apetitul, a fost *Paradoxala aventură*, a lui Ioan Mânzatu. Plecarea în galaxiile îndepărtate, spre nebuloasa Andromeda, spre pildă, mi-a răpit pentru totdeauna plăcerea unor călătorii terestre. Exista și o colecție de reviste de gen, în fascicule, cu coperta primă frumos colorată, incitantă și provocatoare, intitulată *Povestiri științifico-fantastice*. Subiectele erau pe cât de stranii, pe atât de captivante, cu scenariile care mă înfiorau și mă făceau să visez și să sper că va veni ziua în care eu însumi voi fi un explorator astral. Era cam tot ce îmi puteam dori mai mult și mai arzător!

Avalanșa lecturilor a fost asemenea unui val uriaș care m-a izbit, iar apoi a provocat unde secundare, care s-au propagat în toată ființa mea. Fără să o pot percepe abstract, la nivelul unui raționament construit minuțios și valid, dar cu atât mai intuitiv, lumea devenea pentru mine cu totul altceva decât fusese până atunci. Cartea se substituia realității. O discredita, mai bine spus. Tot ce părea a fi demn de interes era eminent și exclusiv ascuns în interiorul unor pagini, din care urcau ameteitor în capul meu. Fantezia, imaginarul, pofta de-a plâsmui au devenit modalități expresive și îndelung exersate de-a trăi – mereu ascuns, mereu ostil unei prezențe reale fade, dacă nu chiar repulsive.

Nimeni nu-mi selecta lecturile. Țsta a fost un handicap, firește. Tata era un personaj pe care îl vedeam rar, doar seara, când se întorcea, obosit și flămând, de la SMA. Nu aveam niciodată cu el discuții pe marginea cărților citite. O singură dată, s-a întâmplat să citim o carte polițistă, el primul, apoi și eu. M-a întrebat, tocmai când parcursesem primele pagini, dacă cutez să spun cine e criminalul. I-am dat un nume și s-a nimerit să fie, într-adevăr, nominalizarea celui care va fi, la final, demascat și arestat. M-a privit o clipă cu admirație, dar nimic mai mult.

Lipsa unui criteriu critic a avut și beneficii. Este o plăcere, la o adică, faptul că ești lăsat liber să citești și să decizi ceea ce-ți place și ce nu. Problema utilității vine, oricum, mai târziu, aproape implacabil.

Am avut și un mic moment de glorie, la școală. Învățătoarea nouă, căreia aveam să-i învinețesc pulpele, la săniuș, ne-a dat de făcut o compunere cu tema – *O zi la București*. Nu fusesem niciodată acolo, dar asta putea fi un avantaj. Mi-am dat frâu liber imaginației și am reușit o compoziție care a stârnit admirația doamnei învățătoare. Lucrarea a fost citită în cancelarie, apoi în fața întregii clase.

Eram, așadar, în curtea mătușii mele și așteptam să scoată pâinea din cuptor. Marin tocmai mă îndemna să mergem să ne jucăm. L-am refuzat. Preferam să stau acolo și să asist la scena coacerii pâinii.

Totul era banal și insignifiant. Eu zăceam pe propriile gânduri, aproape absent. Într-o clipă am simțit însă că alunec! Doar că fenomenul nu era unul fizic, perceptibil, nu se consuma în zona sensibilă și materială. Am încercat să-mi scutur capul, să reacționez. Am făcut chiar câțiva pași, derutat și, deopotrivă, speriat. Alunecarea a continuat însă, ba chiar s-a accentuat. De la o clipă la alta nu mai eram eu – ceva s-a tulburat iremediabil în gândurile mele. Minteaa mea ca un cristal, care era capabilă să înregistreze în memorie cantități imense de informație, a devenit opacă, confuză, alarmată. Totul se estompa, ceea ce era până mai acum câteva momente clar și răsPICat devenea confuz și șovăitor...

În același timp însă, pâcla ce se instalase începea să aibă relief. Limpezimea de dinainte fusese una plată, întinsă într-o minte în care câmpia domina, fiind asemenea unui tăpșan cu punctele de referință așezate într-un orizont calm, lipsit de perspective. Tot ce ajungea în minte era stocat în sectoarele libere, virgine, care se umpleau asemenea unor tipsii. Nimeni și nimic nu afecta așezarea de la sine a lucrurilor, ca și când lumea reală se reflecta într-o oglindă fidelă, intimă, dar în același timp având o cheie de acces universală. Putea intra acolo mai orice și oricine - era bine primit, poftit și onorat de memoria prodigioasă. Poate că tocmai acest servilism mental a provocat și alunecarea cu totul neașteptată. Sătulă să tot mestece, să depoziteze, mintea a clacat sau, poate, a avut primul gest de refuz, de revoltă.

Tulburarea a survenit însoțită de o imensă spaimă. A fost ca și când m-aș fi trezit dintr-un somn serafic, adiat de îngeri, pentru a fi livrat, fără avertismente, demonilor. Relieful care se contura începea să-și impună legea. Înălțimile creau, inevitabil, prezența abisului. O furtună violentă zdruncină definitiv Elizeul din mine. Demoni a căror prezență fusese până atunci insesizabilă complotau la răul mers al gândurilor.

Flagrant și dramatic ieșeam din imperiul binelui prealabil. O lume a relativului, a compromisului hulpav, a inocenței abuzate se insinua cu monstrozitate și precizie. În clipa aceea, a tulburării, s-a instalat în mine iadul. Poate că, mai apoi, copilăria nu mi-a mai fost decât un heruvim lepădat.

Aveam nevoie urgentă de un sprijin. De un reper. Altfel m-aș fi năruit.

– Ce-i cu tine?, mă întrebă mama.

– Nimic, am îngăimat.

– Cum nimic? Dar tremuri ca varga.

– Mi-e bine.

– Uitați-vă la el. Nu-i așa că e alb ca varul?

– Ba da, zise și mătușa. Ce-i cu tine? Poate ai mâncat ceva ce nu ți-a picat bine.

– Poate, am aprobat.

Se uitau toți la mine. Nu mă puteam opri din tremurat. În același timp, mintea mi se blocase și lucra după un algoritm propriu, ca și când, la o comandă, totul se reordona într-o altă arhitectură, croită pentru alte dimensiuni.

– Plec. Plec acasă, i-am zis mamei.

Mă confruntam, cred, cu prima durere de cap din viața mea. O anume tensiune se manifesta sub forma unui vâjâit interior, un fel de sunet de fond al creierului. Primul lucru pe care l-am făcut a fost să-mi vâr capul într-un lighean cu apă trasă chiar atunci din fântână. Efectul a fost neglijabil, ba, în plus, un zvacnet s-a instalat la tâmples.

Poate soluția era să mă culc. M-am întins în pat, dar n-am reușit să mă calmez, iar de somn nici nu putea fi vorba. Eram tulburat! Nimic nu mă putea readuce la starea de dinainte, dimpotrivă ceața densă ocupa ultimele zone în care luciditatea dintâi se refugiase.

Mama a venit, după ce a scos din cuptor pâinea noastră. M-a găsit supărat, stând pe treptele de beton ale intrării în casă, cu capul în pumni.

– Ți-ai revenit?

– Da, am mințit, cred că da. Nu mă mai doare capul.

– Ești sigur? Nu cred că arăți prea bine.

A venit lângă mine și, cu o figură pentru prima dată îngrijorată, a zis:

– Ai ochii tulburi, iar după ce mi-a pus mâna pe frunte și-a dat cu părea că am și febră.

– Nu, nu cred că e nimic grav. Dă-mi o coajă de pâine.

Mi-a rupt un colț din pâinea scoasă chiar atunci din cuptor. Din miez ieșeau aburi. În bucătăria de vară mă aștepta cartea citită doar pe jumătate – *Muzicuța cu schimbător*, a lui Nicuța Tănase. Abia așteptam să o termin

pentru a putea să citesc un volum pe care reușisem, în sfârșit, să-l am. Cristi îmi vorbise foarte mult de carte, pe un ton subversiv, promițându-mi o lectură mai mult decât palpitantă. I-am cerut tatei să mi-o aducă de la bibliotecă, iar într-o seară m-am pomenit cu cartea în față – *Memorii*, semnată de Giacomo Casanova. Nu a fost curios și nici nu a avut habar despre ce este vorba în volum.

A fost primul op care mi-a instigat fantezia erotică. Astfel, noi senzații și trăiri mă făceau să cred că lecturile sunt adevăratele provocări ale vieții, experiența care te face om. Știam deja ce vreau, ce mă fascinează și ce mă lasă indiferent. Timpul pentru joacă fu drastic drămuț. Singurul care putea să mă aducă în stradă era Cristi, cel care venea în fiecare vacanță de la oraș cu noi și minunate jocuri. Tot el a fost cel care mi-a propus să cumpăr cărți de la el. Mi-a făcut o listă pe care mi-a trimis-o prin poștă. Nu mai puțin de 11 titluri mă îmbiau, la un preț total ce depășea o sută de lei. Mama s-a declarat împotriva, dar tata a decis să mi le cumpere. Dintre titluri mai rețin doar unul – *Partida de biliard de la ora 9 și jumătate*, a lui Heinrich Böll, apărută în colecția Globus a Editurii Meridiane. Pachetul mi-a fost adus chiar de Cristi, în vacanța de iarnă din clasa a IV-a, astfel încât mi-am încropit prima bibliotecă! Tata s-a codit un pic, dar numai ca să mă încerce. După ce a râs de teama mea, i-a dat banii lui Cristi.

Eram mândru de mine însumi și deja obișnuit cu noua realitate, aceea de a fi un băiat tulburat. Pentru că nu aveam o bibliotecă sau o altă mobilă adecvată, mi-am așezat comoara pe pervazul ferestrei sub care dormeam. Pe buline albe, lipite pe coperta fiecărui volum cu pastă de făină și apă, am scris cifrele, de la 1 la 15. Nimic nu e mai adevărat decât faptul că orice drum lung are un început modest.

...Nu puteam invoca nici un erou găsit și adoptat cu drag din cărțile deja citite, care să vină în ajutorul meu. Deja lecția de istorie era întreruptă de zece minute. Eu stam în picioare și priveam ghemotocul de hârtie pe care fusesem somat să-l iau de jos cu gura.

Directorul se enervă subit:

– Ei, o iei sau nu? Ce crezi că fac aici cu tine, că-ți trag o labă de te întinzi pe jos, cât îi fi tu de grozav!

Veni spre mine decis să-și pună în aplicare amenințarea. Avea o față congestionată, gura îi atârna deasupra bărbiei, ca la un bulldog. În clipa aceea, Mona se puse pe plâns. Cedase nervos. Directorul o privi indiferent, în timp ce inima îmi bătea cu un puls de maratonist.

– Ia-o, acum!

Niciodată o poruncă nu a fost mai odioasă. Știam că nu are voie să mă înjosească, simțeam chiar că și el se află într-o capcană din care era inca-

pabil să iasă. Era atât de furios, pentru că îi era teamă că nu-i voi urma porunca, astfel încât să fie nevoit să mă lovescă. N-ar fi vrut asta și se ruga să fiu eu cel care cedează. Rușinea mă paraliza, însă...

Era la un pas de mine, la câțiva centimetri de fața mea, urma să mă atingă și să mă pulverizeze doar din șocul acela plin de ură, de disperare. Înalt, bine făcut, putea să mă trâtească la pământ doar dintr-o palmă bine țintită.

Se auzi clopoțelul care anunța pauza.

În secunda următoare, am făcut ceea ce nu trebuia să fac, indiferent de consecințe. De infinit de multe ori, mai apoi, chiar și astăzi, sunt furios pe mine însumi, regret până la crize de orgoliu ceea ce a urmat, acolo, în fața întregii clase, care mă urmărea cu satisfacția unei haite pentru care victima nu mai avea nici o șansă de scăpare. Dacă aș putea să-mi răscumpăr trei greșeli din viață, atunci, cu certitudine, prima dintre ele ar fi gestul meu de la finalul orei de istorie. Cea care ar merita prima respectiva reparație ar fi chiar Mona. O mai văd încă pe fosta mea colegă de bancă – firavă, cu ochii zâmbitori și obrazul dulce, cu părul castaniu, legat în două codițe, cu panglica albă și curată, cu buzele senzuale – plângând. Bietul de mine, înțeleg doar acum că acele lacrimi erau vărsate nu din frică față de o eventuală pedeapsă, ci pentru că a intuit o clipă mai repede decât noi toți că voi fi mult prea laș pentru a nu îngădui o umilință mai grea decât orice osândă.

Am lăsat privirea în jos, apoi m-am aplecat, îndoindu-mi spatele. Am ajuns cu amândouă palmele pe dușumeaua din scândură, îmbâcsită de praf. M-am lungit apoi, ca pentru o flotare. Clopoțelul își terminase clinchetul, iar cea mai grea tăcere se instalează, ca în așteptarea unei judecăți solemne. Cu buzele am atins ghemotocul de hârtie, l-am prins apoi cu dinții și m-am ridicat. L-am privit pe director. Eram calm. Calm și iremediabil învins. Un laș nenorocit, căruia cinci ani de lecturi nu-i folosiseră la nimic.

Din volumul în curs de apariție

Povestiri de duminica

Proza

Antoniou Carabaș

250

(fragment de roman)

Aș fi vrut să fiu altfel. Altădată. Altundeva. Însă în dimineața aceea m-am trezit brusc, prea dintr-o dată pentru luna mai. Și pentru un biet profesor cu un salariu de mizerie... Bum! Bum! Bum!

– 250! 250! 250!

Bătăi în ușă. Violente. Clar era vorba de cineva care se simțea ca acasă. Nea Neluță m-a scuturat ușor, cu gestul acela pe care numai un disperat poate să-l facă pentru altul.

– Adi, scoală-te. Au venit să te ia la instanță. Îmbracă-te.

– Cum? Instanță? Ce dracu-i aia?...

Orice ar fi însemnat, nu suna prea bine. „Instanță??? ”M-am trezit de-a binelea și am început să mă uit în jur. Ați văzut vreodată „nimic”? Sau v-ați imaginat un anume fel de Iad? Un Iad gri cu maro. Gri murdar cu maro nespălat. Sau maro murdar cu gri nespălat. Greasă. Greu de descris. Scârbă de la mama ei, sub formă de cristale. În stare pură...

M-am frecat ușor la ochi după ce am dat bine cu capul de patul de sus. Mă dezobișnuisem. Ultima zi de armată trecuse cu 13 ani și o lună în urmă. Aprilie 1990... O, tempora... N-o să uit cât trăiesc ce am făcut în continuare: m-am uitat la ușă și am rămas prostit. Nu-mi venea să-mi cred ochilor. Nu mai văzusem așa ceva. Niciodată. Te izbește senzația. Nu că era extrem de deosebită de o ușă oarecare de cămin sau hală de întreprindere, dar... n-avea clanță. Ultimele zece procente de somn s-au risipit ca prin minune și mi-am adus aminte unde eram. La pușcărie. Eu, la pușcărie. Adică la pârnaie. Da, la pârnaie, la una dintre cele mai nasoale pârnăi, din păcate și în domeniul acesta există termene de comparație...

Ce căutam acolo e deja o cu totul altă poveste. De groază, totuși. Aveam un prieten cândva, pocăit. Adevărat, adică nu ca cei care se prefac. Însă numai până la ora 18. Era adevărat până la ora 18. Atât îl

ținea. Adevărat în sensul adevărat al cuvântului, dacă acceptăm că există așa ceva. Deci nu se prefăcea, recunoștea că are păcate, poftă, dorințe, amante. Lui i-am spus cândva: „Frate Vasile, Dumnezeu are simțul umorului, unul special chiar”. A râs. Mi-a dat dreptate. Și de el își bătuse joc. Da, Dumnezeu are un simț special al umorului. Face o glumă azi și te prinzi peste vreo patru-cinci ani. Dacă te prinzi... Îți scoate ceva sau pe cineva în cale ca să ajungi să înțelegi mult mai târziu despre ce-i vorba. Cum zice Gloria Estefan: „*No hay mal que por bien no venga*”. De unde le-o fi știind și asta pe toate?

A început cam pe când se termina luna lui mai, 28 adică, la Oradea. Undeva spre ora prânzului, undeva în vestul presupus nesălbatic, patru copoi destul de prost organizați luaseră urma a ceea ce credeau ei că e vreun lup. Când s-au apropiat, unul dintre ei a scos o legitimație pe care mi-a întins-o în dreptul pieptului (probabil că făcea o impresie mult mai puternică atunci când le-o băga altora sub nas): „Poliția!”. Nici pe acesta n-o să-l uit ușor. Mijlociu, cu mustață, nu prea voinic, dar trecut prin multe, genul de om serios prin excelență. Ceilalți, șterși. Chelii, burți, sătui de situații de felul acesta, genul nefericit complet care își găsește fericirea în băutură, durități, mici ciupeli și joaca de-a „cât suntem noi de importanți”. Poate mă înșel... M-au întrebat cum mă cheamă, mi-au cerut să le dau telefonul și să merg cu ei.

– Unde?

– La procuror.

– Ce procuror?!

– Domnule, să nu ne complicăm, noi vă ducem doar în fața unui procuror, nu avem nimic cu dumneavoastră.

Nu peste multă vreme mi-am dat seama că acesta e trucul numărul unu al copoiului, se face că e prietenul tău, până te „sparge”. În limbajul hoților, de care nu se poate să nu rămâi marcat, să te „spargi” înseamnă să recunoști ce ai făcut. Vae victis! Dacă pici în capcana lor nu te mai scoate nimeni. Niciodată.

Am tăcut, m-au urcat într-o mașină Dacia banală, deși după ceea ce a urmat credeam că meritam măcar un afurisit de VW. Din Felix până la Oradea nu am scos un cuvânt, atât eram de concentrat să înțeleg ce dracu' vor să scoată de la mine. La intrarea în oraș m-au trecut brusc toate sudorile. Mi-am dat seama că celebrul „s-ar putea să nu se știe” funcționează și aici. Nu știu cum au alții creierul organizat, dar eu am fost întotdeauna capabil să mă gândesc la mai multe lucruri în același timp. Însă nici pe departe nu m-am prins, nici măcar pe foarte departe. Băieții au oprit cuminti la fiecare semafor, au respectat viteza legală plus

toate regulile de circulație, deși puteau să nu o facă. N-am citit pe fața lor nici un fel de satisfacție, situație după care mi-am dat seama că nu mă urmăreau de multă vreme, nu apucaseră să dezvolte acea ură față de prădător, nu-mi cunoșteau obiceiurile, nu le păsa de mine, își făceau doar treaba sperând să mai câștige o zi fără mari dificultăți și să se întoarcă apoi lângă nevestele și copiii lor. Căroră să le spună că merg cu prietenii la o bere și de fapt să meargă la curve. Deloc amuzant, mersul la curve... De ce să plătești când poți să seduci? Dacă poți, adică... Dar, treaba lor. Am alungat gândurile astea. În fond, să facă ce vor. „Înțelepciune din zona Beiușului”, mi-am zis, nu fără o urmă de amărăciune.

Am ajuns la sediul Poliției. Ar trebui să scriu cu „p” mic, dar mă abțin. Între timp, ura mi-a trecut și a lăsat în urmă luciditatea rece a elefantului care a simțit și nu uită lanțul care-i tăia cândva carnea pe picior. M-au dus în fața unui procuror. Pentru prima oară în viața mea.

Mărturisesc că în perioada aceea eram o persoană care nu făcea mari diferențe între un procuror și un avocat. Parcă-l văd și acum în fața ochilor. Nu-i dau numele. Nu pentru că mi-ar fi frică de o piticanie obosită, bătrână, cu dinții galbeni, brațul unui copil de șapte ani și apucăturile unei cămile frustrate de prea multă călărie în buiestru. Nu de asta, ci pentru că orice asemănare cu personajul este absolut posibilă, lucru care o face să fie și mai îngrozitoare, dacă acest cuvânt suportă termen de comparație.

Toate dezamăgirile, frustrările și nerealizările sale s-au abătut brusc asupra mea. Probabil credea că era Zeus în persoană. Nu probabil, sigur. Mai târziu mi-am dat seama că oricine oricare-ar zice, piticii tot pitici. Rămân, cum s-ar zice, *sempre terrieri*. Mici deci. Atacă fără noimă orice câine mai mare. Mă refer, evident și la piticii de caracter.

– Dom’ profesor, vei putrezi la pușcărie!

Nu au trecut 10 sutimi de secundă până a și spus-o pe aia dreaptă:

– Te-am prins, mă! Știi de când te urmărim? Gata ești! Știm tot, recunoaște! Spune! Recunoaște! Spune! Recunoaște! (Repetitio est mătusa îngrozirum?)

– Bună ziua! (Știam sigur de tot că asta o sa-l enerveze și o să-l și descumpănească în același timp). Stimate domn, vă rog să-mi spuneți dumneavoastră despre ce e vorba. De ce m-ați adus aici?

Între timp intrase și șeful poliției de la Urmăriri sau ce știu eu cum i-or spune, hârșit, poate sătul și el de asemenea practici, poate doar încercat de o undă de simpatie la adresa mea (când ești în situații de genul acesta, un pai ți se pare bână și te agăți de ea cu disperare).

Să zic că nu mi-a fost frică? Aș minți. Chiar aș minți. Când te saltă sticleții de pe stradă, chiar la modul decent, și te duc în fața unuia care parcă de o viață așteaptă să te pună la murat, nu prea ți se pare lumea dragă. Adică o glumă care se îngroașă prea brusc e întotdeauna greu de digerat. Cel de-al doilea, adică șeful poliției a intervenit și i-a spus să-mi aducă la cunoștință acuzațiile. Tonul său calm și hotărât se pare că l-a mișcat pe pitic, care i-a zâmbit fals și a scos două poze.

Nu cred că Timur Lenk ar fi putut fi mai sigur pe sine când i l-au adus pe Baiazid Îldîrâm în lanțuri, după bătălia de la Ankara. Nu. Doamne, dacă l-ați fi văzut cât era de sigur că o să neg că-i cunosc pe cei din fotografie și că el, prin manevrele sale de intimidare, prin tehnicile sale de persuasiune și păcălire supremă, el, marele maestru al interogatoriului și amenințării combinate cu înduioșare, stimă și apreciere, combinația perfectă dintre „Principele” lui Macchiavelli și „Curteanul” lui Baltazar Gracian, el va fi cel care mă va „sparge” și va raporta la „centru” că am recunoscut și că nu a fost deloc ușor, însă el, ca de obicei, justițiarul, un Clint Eastwood cu fizic de Șoimii Patriei, mi-a pus capac.

Zic „centru” pentru că Bucureștiul rămâne punctul suprem de unde se trag sforile, iar poliția, procuratura și magistrații ascultă și acum orbește de cei de sus. Ei încă n-au ieșit din comunism, chiar dacă li se dă iluzia unei anume independențe.

Wrong answer. Am recunoscut că în fotografii se află un amic român și un alt cunoscut de-al meu, cipriot grec, Andreas. Când m-a întrebant de câte ori m-am întâlnit cu ei în luna mai i-am povestit tot *da capo al fine*, chiar și că am fost la Casa Albă, stabiliment nu tocmai bine famat la acea vreme în urbea în care a avut loc interogatoriul atât de reușit. Omulețul s-a enervat, m-a întrebant când am vorbit ultima dată cu cipriotel, i-am răspuns, mi-a spus că l-au arestat la București sub acuzația de contrabandă de țigarete și că dacă nu recunosc și nu spun tot, o să fiu arestat și eu, repetând o serie de amenințări dintre care cea mai dureroasă părea cea cu cei 20 de ani de pârnaie care mă așteaptă. Cred că vorbea serios, aștia ajung să creadă tot ce spun, devin mici Dumnezei după o perioadă de repetiții.

Un alt polițist a intrat în încăpere brusc, fără să bată la ușă (mi-am dat mai târziu seama că și asta face parte din ritualul lor de intimidare), a luat o foaie, m-a pus să pornesc telefonul mobil și a început să-mi treacă pe o hârtie toate numerele de telefon, fapt pentru care îi mulțumesc și acum (am recuperat multe după copia acelei hârtii care mai târziu a rămas la loc de cinste la dosar). Sigur că încet-încet mi se

făcea rău, deja era prea de tot, aveam câteva subiecte de gândire, românul, cipriotul, contrabanda, faptul că spusese că-i cunosc și că mă întâlnisem cu ei (deși mai rău era dacă aș fi negat, băieții au scos fotografiile cu noi doi la restaurant, la aeroport, prin oraș, la o terasă pe Corso). Ce să zic, compromițătoare, oameni care dau mâna, care beau o bere, care stau de vorbă la o masă...

Le-am povestit aproape tot ce știam și toate lucrurile la care mă puteam concentra în acel moment, pentru că te scoate din minți o asemenea situație. Mai târziu am aflat că ar fi trebuit să fiu interogat în fața unui avocat (nici vorbă să fi văzut vreunul, dulapuri în care să se fi ascuns nu erau, așa că prezența acestuia iese din discuție), că am anumite drepturi, că România este în Europa (deși asta aveam impresia că știu) și că nu mai poți fi luat așa de pe stradă. La oficial, că la negru acesta e stilul în care se fac anchetele, ca la piață, însă o piață mai specială, în care unul face ce vrea, amenință cât poate și celălalt nu are decât o șansă mult redusă ca intensitate, nu poate negocia aproape nimic. Adică nimic ca să iasă în câștig. E un fel de luptă între „Zeus” și un Prometeu deja legat și cu jumătate de ficat halit de vultur. Atât de vechea bătălie dintre bine și rău se dădea într-un birou de la etaj între un „potent” al legii și un amărât fără nicio vină, căzut într-o tornadă despre care nici nu bănuia cât este de adâncă și înșelătoare. Peste ani mi-am dat seama că bărbații se cunosc pe vreme rea, că leul nu e totuși urs (acesta din urmă e mai greu de dresat), că binele nu e neapărat ceea ce pare și că după ploaie vine întotdeauna soare.

Amărâțul a spus tot ceea ce știa, fără să știe că putea să tacă, cu toată sinceritatea unui asistent universitar preocupat de cu totul alte lucruri, crezând că trăiește într-o țară în care în anul 2003 nu te pot aresta dacă nu ai făcut nimic. Vax! Nici vorbă de așa ceva...

Într-un final, Iepurel (că altfel nu-l pot numi pe zeosul omuleț obsedat de „dreptate”) a sunat-o pe una, Carmen: „Hai să semnezi și tu, îl trimit pe ăsta (ăsta eram eu, ce fain...) la București”. Și-a îmblânzit absolut greșos de artificial tonul și mi-a spus că el mă trimite la București, mi-a citit o hârtie cu acuzațiile, pe un ton oficial (deși eram numai noi doi acolo și nu aș fi considerat că era nevoie) ca în filmele proaste, mi-a spus clar că aș face bine să recunosc, că acolo mă vor aresta oricum și că deja e vai de capul meu. Adică să recunosc că fac parte dintr-o rețea internațională care se ocupă de contrabandă de țigarete. Eu, biciclistul... Sau poate de asta să mă fi bănuie? Din cauza bicicletei? O fi crezut că nu vreau să epatez?

Nu-mi venea să cred, dar mecanismele de alarmă începuseră să-și facă simțită prezența. Deja știam că sunt la dracu' și m-am prins repede că tăcerea absolută îmi este singurul prieten bun. Adică, „*a la guerre comme a la guerre*”. Nu peste mult timp a apărut o țoapă de avocat pe la vreo treizeci de ani (n-am putut să nu remarc cum Iepurel și-a îndreptat cocoșa ca să pară mai înalt și i-a zâmbit cu aerul unui comandant de oști care câștigase o mare bătălie și exact în același timp călărea cel mai mare cal de pe câmp; am putut verifica atunci că „limbajul trupului” chiar există și funcționează) și s-au pus ei peste masă la șușotit. Aproape cu tandrețe, ca două gospodine prietene fățarnice care se hotărâsc să taie un cocoș, dar prelungesc viața bieteii păsări cu o banală pauză de cafea, în care mai schimbă câte-o rețetă de compoturi. Țoapa a atacat în minutul următor. Frontal. La beregată: „Vă sfătuiesc să recunoașteți tot ceea ce ați făcut, așa veți beneficia de nu-știu-ce-avantaje și vi se va reduce pedeapsa la jumătate”. „Mersi”, i-am răspuns scurt, ca să mă lase naibii în pace. Ce pedeapsă? Pedeapsă? Oare asta nu umblase la școală? Vreau să zic, n-a citit nimic printre rânduri? N-a auzit de metalimbaj?

Avocațiiăștia tineri, așa-ziiși „din oficiu”, sunt de fapt cei mai slabi din branșă, nu au loc nicăieri, poate în afară de câte un pilos nenorocit care are pe cineva sus-pus și ajunge să se facă de râs în public o perioadă mai lungă până când i se face cuiva milă de el și-l cazează per sempre într-un birou, ori până când „sponsorul” îl retrage de pe piață deoarece penibilul e prea... penibil. M-au mai lăsat acolo sub supravegherea unui agent care bineînțeles că nu a pierdut ocazia să-mi ofere și el (absolut gratuit, n-a cerut plată) sfaturile de a recunoaște și a coopera cu organele legii. N-am mai răspuns, eram deja prea obosit.

Poate vă întrebați ce făcusem de fapt. Așa ar fi normal. De ce eram acolo? Ce căutam eu la Parchet? Cu mintea de acum cred că naivitatea a fost principalul factor predispozant. Și speranța într-o viață mai bună, credința mea că peste mări și țări viața poate fi mai frumoasă, că oamenii pot fi plătiți și apreciați pentru ceea ce fac... Chestii normale, nu?

Eram la acea vreme asistent universitar neînscris la doctorat, la o facultate de Educație Fizică și Sport, specializarea Kinetoterapie. Dacă-mi plăcea ceea ce făceam? Enorm! Da' eram mulțumit de banii pe care-i câștigam? Niciodată n-am fost și, oricum, visul nespus și poate nerecunoscut al fiecărui absolvent de kineto este să plece afară să câștige niște bani. Eu aș fi plecat și pentru experiențe și pentru că învățasem binișor câteva limbi străine consumând în acest scop o cantitate cam mare din capitalul de timp pe care-l aveam la dispoziție.

În vara lui 2002 am fost la Ministerul Educației Naționale ca să-mi fac apostile pentru diplome să pot pleca și eu undeva (recunosc că acesta mi-a fost unul dintre visurile cele mai dragi vreme de mulți ani). Acolo, pe holuri, cald, multă lume și în fața mea un grec vorbăreț. De plictiseală, căldură și ca să nu adorm la rând, am intrat în vorbă cu el, eu vorbeam în șoaptă, el cât putea de tare... Am uitat să-l întreb cum îl cheamă. Simpatice, genul cu care nu te plictisești dacă mergi cu trenul de la Salonta la Vladivostok. Mi-a povestit că printre altele se ocupă și de intermediari de locuri de muncă în Cipru și Grecia, m-a întrebat ce știu să fac, mă rog, o discuție clasică între doi necunoscuți dintre care unul vrea să plece undeva să câștige mai bine, iar celălalt vrea să profite de pe urma lui.

Nu știu dacă a durat 20 de minute conversația noastră (în care am vorbit destul și despre sportul rege), dar tipul mi-a spus că el ar putea să mă ajute să obțin un post de kinetoterapeut la o echipă de fotbal din prima ligă cipriotă. Mi-a cerut și numărul de telefon, i l-am dat, doar nu știi niciodată de unde sare iepurele. Nu l-am mai văzut de atunci și nici nu m-a sunat. Ba mai mult, am și uitat cu desăvârșire evenimentul. Dar tornada se apropia pe nesimțite... În Cer, poate, mi se pregătea ceva...

În aprilie sau mai 2003 am primit un telefon de la un necunoscut care mi se părea că vorbea engleză cu accent italian. S-a prezentat scurt și mi-a spus că are numărul meu de la un prieten de-al lui pe care-l cunosc și eu. „OK, am zis, despre ce-i vorba?” În perioada aia eram combinat cu cine nu ar fi trebuit să fiu, ieșeam des, mai beam câte ceva seara, eram vesel, plin de viață, ce mai, un om la 33 de ani, vindecăt după rănile unui divorț și liber ca păsările cerului, fără alte gânduri decât plecarea spre țări mai calde. Tipul mi-a spus că are o ofertă de muncă pentru mine la o echipă de fotbal din Cipru, de primă ligă (suna bine) și că vine săptămâna viitoare la prietena lui, la Oradea. Am zis că ne putem întâlni să stăm de vorbă, era chiar un fel de noroc nesperat pentru mine povestea asta, urma vara, urmau trei luni de vacanță în care aș fi putut să plec fără probleme, așa că l-am așteptat cu nerăbdare.

Nu știu dacă ați citit vreodată pe cineva la telefon, după voce. Dacă ați avut un presentiment că ceva se va întâmpla pur și simplu ascultând pe cineva. N-aș putea să definesc ce m-a făcut să cred că tipul e un om aparte, special. Însă credeam și că e italian și despre ăștia, mai ales după ce trec de o anumită vârstă, nu am o părere chiar grozavă. Dar în perioada aceea nu aveam griji și nu prea-mi păsa de nimic. Îmi trăiam pur și simplu viața cum credeam eu că e mai bine și mai ales mai amuzant. Mai ales mai amuzant.

Ne-am întâlnit. La gară, în Oradea. Mi l-am imaginat cu totul altfel. De 40 de ani, cu tot ce implică această vârstă. Mă sunase și am convenit să-l aștept la tren. În gară m-a sunat iar și am vorbit în engleză. Am văzut ceea ce a descris Eminescu în urmă cu mulți ani în Scrisoarea a III-a, „un bătrân atât de simplu, după vorbă, după port”. L-am auzit și mi-am dat seama că e cel cu care vorbesc la telefon, mi-am șters bine mirarea de pe chip, mi-am coborât sprâncenele care se ridicaseră până la mijlocul frunții de uimire și m-am apropiat de el. Avea 60 de ani, dar nu-i arăta. Imediat l-am adulmecat. „Cu ăsta nu-i ceva în regulă, nu e un bătrân obișnuit, nu-i ca oricare.” Constituția prea robustă la o înălțime de circa 1,70 m, mâinile puternice, îmbrăcămintea simplă, dar de calitate, servieta de piele maro, hotărârea din mers, postura și privirea m-au făcut să-l admir instantaneu. „Uite un moș cu care mi-ar plăcea să semăn când voi fi de vârsta lui”. Andreas. Cipriotelul.

Am mai spus, era de vreo 60 de ani. Chelie și burtă. Moderate. Era însă de o robustețe extraordinară și mai ales avea palmele și antebrățele de o grosime și un tonus incredibil. Sunt în bransă, cât de cât mă pricep. Scund, dar extraordinar de lat în umeri și cu o privire, vie, inteligentă, scrutătoare, dar parcă în același timp rece și nepăsătoare. Un lup bătrân, dar încă în putere. Mergea cu pași egali, parcă măsurăți, și mi-a zâmbit într-un mod foarte plăcut atunci când am dat mâna. Mi-am dat seama imediat că are multă încredere în sine, genul care nu se pierde nici la replicile foarte apropiate ale celor mai groaznice cutremure. *El Señor de los Temblores...* Ei, și să vedeți povești... Incredibile. Omul mi-a povestit că a fost garda de corp a doi președinți ai Ciprului, Mouskos și Spyros Kyprianou. Iar mie cum îmi plăceau poveștile, mă hrăneam cu ele, atâta mi-a trebuit, am stat de vorbă până seara. Națiune mică, ciprioții, dar hotărâți. Ce citeam cândva prin cărți că făceau gărzile de corp ale lui Arafat îmi povestea Andreas că făcuse și el. Mi-a povestit cum l-au atacat pe Mouskos alții și cum l-au salvat ei, mă rog, o întreagă istorie, ce mai, tipul era captivant. Și un om de o modestie rară. L-am întrebat la ce hotel vrea să doarmă și mi-a răspuns că nu e pretențios, vrea doar „a clean place to sleep”. Vorbea o engleză cu pronunțat accent grecesc sau turcesc chiar, nu mai auzisem așa ceva, însă o făcea corect și cum nici eu nu eram american, am trecut foarte ușor peste acest aspect. Era genul de bărbat care are amante, uneori mult mai tinere decât el, căruia îi place viața, care se poartă și se simte ca la 30 de ani, mă rog, un tip uns cu toate alifiile, cum am ajuns să aflu mai târziu. Mai avea în el și ceva de bulldog din epoca victoriană, din cei sănătoși.

Ceea ce vreau să reiasă clar (dacă nu e deja destul de clar) a fost că l-am admirat întotdeauna și îl admir și acum, chiar dacă a trecut foarte multă vreme de când am vorbit ultima dată. Și chiar dacă din cauza lui am ajuns să cunosc ceea ce nu doresc nimănui să ajungă să cunoască. Sigur că n-o fi fost „curat”, însă niciodată nu mi-a trecut prin cap că din întâlnirile cu el o să izvorască atâta suferință. Și la urma urmei, ce-mi păsa mie la început? Cum aș fi putut să prevăd ce avea să urmeze? De unde cal să poți fugi pe el de Soartă? Atâta vreme cât îmi promisese un contract ferm pe un an, pe o sumă destul de bună pentru cineva din România acelor vremuri, ce rost avea să-mi bat capul? Să nu faceți însă niciodată ca mine...

Celălalt prieten se numea simplu, George. Cam prea simplu. Ne văzuserăm de câteva ori la tenis. Un tip simpatic care nu alerga prea mult pe teren, juca cărți nopti întregi, nu citea cărți și a avut nevoie de câteva ședințe de recuperare. Scund, brunet, destul de bine legat, fără un fir de păr alb. Undeva la 45 de ani în vremea aia. Fair-play, asta e expresia care-l caracteriza atunci. N-a rămas niciodată dator cu nimic. Oriunde te invita, nu te lăsa să plătești, iar dacă se mai nimerea cineva prin preajmă, îi plătea și ăluia. M-am întâlnit de câteva ori cu el serile. O companie plăcută. Nu m-am întrebat niciodată dacă lucra undeva, de unde-i veneau banii, că avea, sau dacă nu cumva era infractor. Nu era treaba mea. Repet, nu faceți ca mine...

Care-i legătura dintre ăștia doi? Faptul că la a doua debarcare a lui Andreas la Oradea, nu în Normandia, la prietena lui pe care n-am cunoscut-o decât mult mai târziu, la o Curte de Apel, mi-a spus că va veni cu avionul, iar eu l-am rugat pe George să mă ducă la aeroport cu mașina lui să-l luăm de acolo. După ce i-am povestit despre ce e vorba, evident. S-au cunoscut deci la aeroportul Oradea, numai că din start au întâmpinat o problemă. George nu vorbea nicio limbă străină, nu aveau cum să se înțeleagă. Însă cum erau amândoi cam același tip de om, s-au împrietenit, au făcut și glume împreună, evident traduse de mine, nu neapărat foarte ușor. După ce am terminat eu discuțiile cu cipriotel referitoare la contractul meu la o echipă din Larnaca, băieții și-au găsit alte puncte comune. Încet-încet le-a venit ideea de a face afaceri împreună cu textile. Andreas a menționat că el ar vrea să deschidă o fabrică de textile în România, pentru că aici era forță de muncă ieftină, iar George trebuia să găsească un loc. Discuția a rămas însă în coadă de pește. Între timp, eu așteptam contractul care trebuia să-mi fie adus în iunie și mai traduceam conversațiile lor la telefon. Cum? Eram la câte o terasă cu prietenii, mă sunau, făceam conferință și discutau câte 5-10

minute. Tâmpenii, totul se termina cu „o să-ți trimit”. O să-i trimită Andreas mostre ca să vadă George exact despre ce calitate este vorba. Nu mă interesau, traduceam mecanic, nici nu țineam minte ce am vorbit. Interpreții nu țin minte mare lucru dacă lucrează la viteză mare, mă rog, majoritatea, or fi existând și oameni cu memorie de elefant pe lumea asta...

Toți prietenii mei știau că voiam să merg în Cipru și că eram în tratative cu un tip care îmi va aduce un contract. Evident, îi înnebunisem atât de mult cu contractele mele anterioare pe Arabia Saudită care nu se materializaseră, încât le era destul de greu să mai creadă ceva. „Vise”, își ziceau... Sigur că în conversații apăreau cuvinte ca lăzi, textile, haine, tricouri și așa mai departe, însă nu mi s-a părut nici un moment că e vorba de ceva ilegal, fiindcă altfel aș fi închis telefonul, aruncam cartela și nu aș mai fi ajuns niciodată să povestesc ce turnură sumbră a luat viața mea din cauza acestor doi oameni. Însă Destinul era de altă părere. Și, cum a zis nea Gorki, nu este cal pe care să poți fugi de Soartă...

Mi-au rezervat un VW Passat, pentru București, plecam la Parchetul General. Escortă, girofar, treceri pe roșu, trei oameni cu mine, mustăciosul, șoferul și un zdrahon cu care chiar nu mi-aș fi pus mintea. Înarmat. Albastră, mașina, faină, dotată probabil pentru ocazii speciale. Am observat că seara și polițiștii devin mai relaxați. Mai uită de meserie, probabil nu cu toată lumea, însă băieții de calitate au ochiul format. Aștia erau de calitate, nu mi-au pus cătușe, m-au întrebat de unde sunt, ne-am găsit cunoștințe comune (am un frate care lucrează la Poliție). Parcă eram niște oameni care merg la un meci. Mintea mea fugea însă într-o sută de direcții. Oare ce am făcut, ce au, ce n-au, ce-ar trebui să spun, ce n-ar trebui să spun, oare mai vin acasă mâine, oare ce fac cele două fete pe care le coordonam la licență dacă lipsesc mai multe zile, se vor lega și de frate-meu, ce-o să spună mama, ce-o să spună tata, ce vor zice oamenii din sat (sunt de la țară) despre fostul bursier de merit, despre cel care terminase facultatea ca șef de promoție, actual posibil arestat? În cele 8 ore cât a durat călătoria, nu am închis un ochi, de parcă aș fi băut cafeaua pe două luni într-o singură oră. Transpirații reci, frisoane, gânduri negre și o forță pe care doar o speram. Rezistența pasivă, agresivitatea învățată acasă, agresivitatea ascunsă în Tom și Jerry, Woody, Popeye și alte personaje atât de îndrăgite. Poate a contat și faptul că am urât întotdeauna poemul „Miorița”. De ce nu au rușii, nemții sau englezii așa ceva? De ce baciul din Colchestershire, să zicem,

i-ar fi nenorocit pe ceilalți doi cu câinii lor cu tot, i-ar fi lăsat să reflecteze luni întregi pe paturi de spital la gustul amar al vieții de uneltitor fanariot, iar al nostru a furat-o, plângându-și de milă? Mentalul colectiv de slugă eternă să fie de vină? Poate. Eu însă nu m-am conectat niciodată la mentalul colectiv de perdanți, nu mi-a plăcut niciodată Miorița și, credeți sau nu, chestia asta a dat rezultate. Poate m-au ajutat și filmele cu cowboys și indieni, și cărțile lui Pavel Coruț și fiecare profesor bun pe care l-am avut de la început și până atunci.

În clipele acelea am simțit treptat cum îmi dispărea orice urmă de frică și cum mă transform în cineva care avea de gând să-și vândă foarte scump pielea, mi-am dat seama că trebuie să fiu rece și calculat, îndrăzneț și veninos ca o mamba neagră, am înțeles că s-a terminat cu pacea, că nu mai am prieteni, că s-ar putea să nu scap ușor din ghearele lor, că personajele care urmau să intre în piesă vor avea roluri hotărâtoare. Viața devine mai interesantă în momentul când nu mai ai nimic de pierdut. Așa că m-am pregătit de război. Oricum nu aveam altă soluție.

După Deva am oprit să dăm caii la apă. Noapte, cald, fără lună, pomi, dealuri, iarba mare deja, gânduri de evadare. Știam că aș putea fugi și că nu m-ar prinde pe loc. Cei 8 ani de handbal de performanță m-ar fi ajutat să scap prin livezi, mai ales că băieții nu ar fi putut ține ritmul cu mine. Am început să tremur încet de emoție, m-am pregătit, dar am renunțat. Nu avea rost, m-ar fi prins cu câinii a doua zi, mă complicam inutil și le complicam viața și celor care fuseseră destul de amabili cu mine să nu-mi pună cătușe și să-mi vorbească pe un ton cât se poate de normal. Se naște întrebarea, de ce să fugi dacă te știi nevinovat?

N-am un răspuns, dar cred că e vorba de faptul că așa e natura noastră, dacă-ți spune cineva de multe ori un lucru, ajungi să crezi măcar 15% și începi să te comporți ca un vinovat. Efectul nocebo, dacă vrei, sau măcar o parte din el. Nu știi câți dintre cei care citesc aceste rânduri au fost constrânși vreodată să stea închiși câteva ore. Sigur că depinde mult și de temperament, dar oricum te apucă o anumită neliniște, verișoară nu de foarte departe cu nebunia, care nu-ți dă pace, te învârti în sinea ta ca un leu în cușcă și singura șansă este să te apuce calmul și calculul rece, să începi să-ți imaginezi scenarii de ieșire din situație. Te rogi să ți se întâmple asta. Ai însă până la urmă un avantaj enorm, *n-au inventat ei mașina de citit gândurile*, eu am mai avut unul, îmi plăcea războiul, acțiunea, încurcăturile, jocul, tensiunea, deși nu din postura singur împotriva tuturor, dar oricum nu aveam de ales. *The*

game. Oricum eram la dracu', ce mai puteam să pierd? Unde să merg mai jos? Reputația se dusese, eram reținut, se știa deja de câteva ore, nu eram atât de important să vuiască întregul oraș, dar câteva persoane-cheie știau de ceea ce mi se întâmplase. În orice caz, nici în cel mai cumplit scenariu pe care mi-l imaginam atunci, nu îmi zugrăvisem nici pe departe realitatea ce avea să urmeze.

Am ajuns dimineața într-un București deja aglomerat, grăbit și gri, capitala noastră de fiecare zi. Parchetul General e undeva nu departe de Casa Poporului, care se vedea de pe geam din încăperea în care m-au dus. Normal, m-au lăsat să mă coc, să transpir, să-mi împrăștii gândurile, asta e o altă schemă de-a lor. Nu-ți vorbesc, te lasă să zaci cam două ore (așa a fost în cazul meu, credeau că or să mă termine foarte ușor, probabil le explicase și Iepurel de la Oradea că dacă încearcă, reușesc).

Cine ar crede altceva despre un profesor? Se știe doar că nu-s cine știe ce duri și cedează la greu. Nu vreau să zic la cazne, acolo poate să cedeze oricine, ci la amenințări, la posibilitatea apariției absolut din senin a unor zile negre. Că-s oameni cu principii și că nu-s cine știe ce curajoși. Numai că principiile țin până începe războiul și niciodată de foame. Am stat deci pe o bancă, sprijinit de perete pe un hol destul de luxos și de pustiu până când a venit un polițist. Unul mic în grad, probabil plutonier. Așa părea, însă cred că era altceva, vorbea prea frumos pentru cele doar 6 luni de școală cât au omologii lui, se simțea educația, faptul că citise, puneă virgule, ce mai, nu m-a dus. A încercat și el să mă ia pe ocolite, m-a întrebat de ce sunt aici, ce-i cu mine, ce fac părinții, dacă mai am frați și așa mai departe. Mă rog, omul nu avea de unde să știe că stătea de vorbă cu un traducător de telenovele. Chiar n-avea. Eu tradusesem ani întregi asemenea povești.

Cred că era vorba despre superficialitatea serviciilor secrete care mă filaseră. Nu știau, de fapt, nimic despre mine. Credeau că e suficient să-mi urle cineva în urechi ca să mărturisesc plin de umilință și ce n-am făcut. Ca să revenim, traducător am fost *de vocacion*, nu ca să mă aflu-n treabă. Dramele siropoase nu mai prindeau la mine decât ca divertisment, iar acolo nu era vorba despre așa ceva, nu, nici pe departe. Am evitat să răspund exact la vreo întrebare de-a lui și l-am văzut că se plictisește, de fapt mi-a plăcut să-l plictisesc. Am trecut la fotbal și am ținut-o așa încă o jumătate de oră. La asta toată lumea se pricepe destul de bine și nici eu nu eram o excepție.

Într-un final, închipuindu-și că m-am copt bine deja, a apărut procurorul. Surpriză, o femeie... Cam la 38 de ani, destul de drăguță, o să-i spunem Monica, nu e numele ei real, dar e unul care i se potrivește

la fel de bine ca cel adevărat. Am răsuflat ușurat, pentru că am uitat să zic, dar mă așteptam la o lampă-n ochi și la niscaiva instrumente de tortură sofisticate. Și la un bărbat gras, chel, transpirat, genul care se urăște pe el, o urăște pe nevastă-sa, își urăște de fapt jobul și își transferă bagajul de ură asupra oricui se află fie și temporar de cealaltă parte a mesei. Un ejaculator precoce, genul clasic. N-a fost să fie și de aia mi-a fost mai ușor, m-am gândit că Monica n-o să mă lovească, nici n-o să ridice prea mult tonul la mine, pentru că nu avea cum, nu avea în gât un sistem de coarde pregătit pentru așa ceva. Nu m-am înșelat și intrând în biroul ei am descoperit că mai are o intrare (sau ieșire) și că pe masă era o carte deschisă cu fața-n jos, ceva despre psihologia infractorului. Femeia avea o anume clasă, asta era clar. M-a luat cu buna: „Domnu’ Valentin, ocupați loc, doresc doar să vă pun câteva întrebări, apoi vă trimit acasă, la Arad”. „Hopa”, mi-am zis: „Ce Arad, eu sunt din Oradea...”. Am păstrat gândul acesta pentru mine, m-am prefăcut că nu observ greșeala. S-a corectat singură: „De fapt, la Oradea, nu-i așa?” Am dat din cap, lent, o singură dată, nu costa niciun ban să fac și eu pe durul.

M-a tot întrebat despre un camion de țigări de contrabandă, dacă am vreo legătură cu el, dacă știu că țigările au fost găsite la Arad și evident, dacă-l cunosc pe Andreas. La ultima întrebare am răspuns cu „da”, nu aveam de ce să neg, Iepurel îmi arătase fotografiile la Oradea, sperând să fie el cel care mă sparge, care dă lovitura, care se alege cu cununa de lauri. N-aveam însă timp să mă gândesc la nimic ce mi-ar fi putut distra atenția, trebuia să fiu 100% acolo, să-i prevăd scenariile, să-i prevăd următoarele trei mișcări. Nu ai de multe ori șansa să te aperi bine... Am observat că nu pune pasiune sau că vrea să pară pasivă, neutră, elvețiancă, nici până astăzi nu mi-am dat seama de ce. M-a întors pe toate fețele, unde lucrez, ce fac, de ce m-am înhăitat cu infractorii și așa mai departe. Mi-a spus că sunt un om de valoare, că nu merit să mi se întâmple așa ceva, că ea face tot posibilul să mă trimită acasă.

„Unde dracu-i iataganul?”, m-am întrebat. Trebuie să aibă o lovitură secretă, trebuie să scoată un as din mânecă, e prea amabilă cu dușmanul, nu se poate să nu vină cu ceva pe final, finis coronat opus, nu-i așa? Așa-i... Mi-a adus sau a apărut un avocat de pe hol, unul destul de cunoscut în România, nu-i dau numele. Însă nici acela nu mi se părea că ține cu mine, exemplul lui Carmen de la Oradea îmi stăruia în minte. Normal că am răspuns cu „nu” la toate întrebările legate de contrabandă și de deja celebrul caz (celebru peste noapte) „Țigaretă Arad”. La un moment dat l-a interogat și pe șoferul care, spunea ea, dusese țigările de la Salonta la Arad. L-a întrebat și dacă mă cunoaște, a făcut un simulacru

de confruntare. Am observat că băiatul era și mai speriat decât mine și că a spus că nu mă cunoaște. Eu nu-l văzusem în viața mea, așa că am răspuns la fel.

Apropo de speriați. Țștia care se tem și de umbra lor sunt cei mai periculoși pentru că au tendința de a intra mult mai ușor în jocurile procurorilor. Nu gândesc, răspund din impuls și fac greșeli. Speriatul nu-i bun, de fapt, nicăieri, nici măcar în cizme. Tipul a povestit și el că a dus niște marfă, că nu știa despre ce e vorba și că nu ar fi pus niciodată mâna pe vreo țigară de contrabandă. La modul absolut neconvingător, bineînțeles. Dar conta oare asta? Monica:

– Valentin, noi știm sigur că tu ești implicat în contrabanda cu țigarete.

– Nu-s.

– Dacă recunoști, îți promit eu că scapi cu jumătate din pedeapsă.

– N-am ce să recunosc.

Chiar n-aveam. Povestea lor era ceva de genul: cineva trimisese un camion cu țigarete de la București la Salonta, care să fie scoase peste graniță în mod ilegal. Până aici, nici urmă de contrabandă. După care, scria în scenariu, altcineva, acest tip care era cu mine la Parchetul General, le-a transportat la Arad, cu un alt camion. OK. Care-i legătura cu contrabanda? Traseul București-Salonta-Arad nu înseamnă contrabandă. Nu, nicidecum. Contrabanda înseamnă să treci ceva peste graniță în mod ilegal. Mă rog, în mare astea erau acuzațiile. Contrabandă în formă calificată și asociere în vederea săvârșirii de infracțiuni. Eram deci *super-asociații periculoși al unor infractori și mai periculoși*, unul de 60 de ani și unul pe care-l durea spatele de abia se mișca... Sau traducătorul mafiei...

Dintr-o dată, hop, lovitura de iatagan!

– Vrei să asculți niște casete?

– Ce casete?

– Casete cu vocea ta. Nu ți-am spus că avem înregistrările tuturor convorbirilor tale cu Andreas și George?

Tare, tipa. Nu mă așteptam la replica asta. Dar mi-a căzut bine, mi-am amintit brusc faptul că nu vorbisem niciodată despre țigarete sau contrabandă la telefon, că altundeva chiar nu avusesem cum. Mi-a pus casetele. Era vocea mea în unele înregistrări? Parcă era și parcă nu era. Nu-mi aminteam nimic din ce se vorbea acolo. Oricum se auzea rău. N-au avut efectul scontat. Nu m-am făcut roșu ca racul și nici nu am început să tremur de frică. Pur și simplu nu *mai* era cazul. M-am bucurat când i-am văzut umbra extrem de scurtă a eșecului poposindu-i ca un fulger pe

față. Ca o adiere. Când ești în război, nu contează nimic. Te bucuri de cea mai mică victorie, ca un copil. N-a insistat. Spre final a venit grefiera și mi-au luat declarația. A apărut ca din senin un alt avocat tânăr cu aceleași „sfaturi” ca și Carmen de la Oradea. Clar, de-al lor... Un inutil.

Procurarea a mai făcut o ultimă încercare de a-mi pune cuvinte în gură, de a scrie așa cum voia ea. Nu am cedat și i-am corectat toate formulările. Simțeam deja că nu mai plec seara acasă. E un sentiment al răului, poate un presentiment care te acaparează. Simți că ai pierdut. În clipele alea afli cine ești. Dacă ai sau nu balls. Coaie. De obicei pe la un an și ceva afli cum te cheamă, dar nu afli cine ești. Unii nu ajung să afle niciodată... Probabil aștepta să o implor, să mă lase acasă, să mă arunc pe jos, mă gândesc că de multe ori li se întâmplă să ia declarații așa, sau poate că au și mai multe metode de intimidare. Un lucru e clar, păstrează ce au mai bun pentru sfârșit. N-aș vrea să creadă cineva că sunt vreun erou sau vreun mare cititor de oameni. Dar nici contrariul... Nici zdreanță.

M-a mai întrebat despre Andreas și despre George. Le-am spus tot ce știam despre ei la ora aia. Că le plac femeile, că Andreas a fost garda de corp a lui Mouskos și a lui Kyprianou, lucruri pe care le știam de la ei. Că George joacă des pocher pe bani... Nu prea i-au plăcut răspunsurile mele, dar chiar dacă mă picurau cu ceară nu le puteam spune mai mult. Că nu știam, de unde să fi știut? „De-ar ști omul ce-ar păți, dinainte s-ar feri” e un proverb incorect gramatical, dar extrem de rupt din viață. După ce mi-au redactat declarația, pe care am citit-o și am semnat-o, a urmat un alt moment, cred eu, de regie. M-au trimis să aștept pe hol sub pază. Polițistul, să-i zic nea Mihai, era un tip scund, dar gros ca un rottweiler. Nu vorbea prea mult și nu a încercat să scoată nimic de la mine. Ba chiar m-a încurajat, spunându-mi că pe mine nu mă vor aresta. Așa-s polițiștii de la arest, neutri, nu au nici un motiv să-ți facă rău. Ei sunt doar câini de pază, o specie aparte, despre care o să mai vorbim.

Din păcate însă, proorocirea rottweillerului nu s-a îndeplinit și peste exact 28 de minute (încă aveam ceas) mi-a pus cătușele și mi-a spus că merg cu el la arest. Ca un trăznet a căzut vestea asta asupra mea. Până atunci, deși aveam presimțiri, mai păstram o speranță, era tot ce mai rămăsese din cutia Pandorei. Groaznică senzație când se termină așa cum nu-ți dorești. N-o poți descrie complet. Totul se termină, ești arestat, chiar dacă ți-au dat numai 5 zile pentru început, senzația de sfârșeală te doboară. Reputația mea, faptul că terminasem facultatea „primul”, că avusesem trei semestre bursă de merit, că fusesem președintele executiv al unei fundații pentru persoane cu scleroză multiplă sau că aveam doi studenți pe care-i coordonam la licență erau

trecute cu vederea, șterse cu buretele, ignorate complet. Niciun fel de prezumție de nevinovăție.

Gata. Polițistul a fost drăguț și mi-a spus că afară sunt o mulțime de reporteri și că ar fi bine să-mi acopăr capul ca să nu fiu recunoscut. Probabil s-a gândit că dacă am primit numai 5 zile de arest nu am făcut cine știe ce. Reporterii au tăbărit însă pe mine cu întrebări și cu camerele de filmat. Astăzi îmi pare rău că mi-am acoperit capul ca să nu fiu recunoscut. Mai târziu am aflat că apărusem la TV ca profesor de educație fizică din Arad și capul unei rețele internaționale de contrabandă. Capul, nu coada... Începuseră și scenariile, pe la Oradea, unii ziceau că aveam averi adunate deja, alții că eram implicat și în trafic de droguri și tot așa. Numai răutăți. Doar profesorul Mărculescu nu a fost de acord, mi-a trimis recomandări și caracterizări pentru tribunal, mai târziu. Un om între oameni, profesorul acesta, unul care te ajută și nu te întreabă nimic. Nu pentru că n-ar crede și el că s-ar putea să fi făcut ceva, ci pentru că e acel *vir incomparabilis* care mai crede în finalurile fericite. Au mai fost doi-trei colegi care țineau la mine și nu erau de acord cu ce apăruse în presă, sau cel puțin sperau să fi fost nevinovat. Din păcate, mai mare a fost numărul celor care s-au bucurat cu adevărat. „A primit ce-a meritat”. Asta fără niciun fel de acoperire, chiar nu meritam așa ceva. Amar gând, așa putea să dau nume, dar prefer să n-o fac. Este cine să le plătească, cineva cu simțul umorului extrem de bine dezvoltat..

Ne-am urcat în dubă și în 15 minute am ajuns la arest. Arestul IGP, fostele beciuri ale securității, acele clădiri nerenovate, vechi, mult gri, mult maro, genul depresie. Polițiștii de acolo, oameni și ei, m-au cântărit imediat din ochi, mi-au spus că ei doar mă au în grijă, că n-au nimic cu mine și tot așa. Dezbrăcare la piele, control, destulă umilire.

M-au botezat sec, „250”. Mi-au spus: de astăzi sunteți „250”, nimeni de aici nu vă va spune pe nume, veți fi strigat ca „250”. Când se deschide ușa și auziți acest număr, ieșiți. „Unde dracu’ să ies?” Chiar e o lovitură. Să te strige cineva „250”... Ce tâmpenie! Ce oroare! Acesta ar trebui să fie numit furt de identitate și să se condamne în cazul erorilor judiciare. Să ți se plătească o sumă numai pentru că ți s-au furat pentru o perioadă numele și prenumele. Evident, tot ca să-ți frângă rezistența...

Și apoi, altă schemă. Când îmi aduc aminte, mă gândesc că poate au primit de undeva ordinul, că nu a fost neapărat ideea lor, oricum îmi amintesc că m-au băgat într-o cameră de 6X2 metri, plină de căcat relativ proaspăt. Trebuia să fac ocoluri ca să nu calc în el, pușcăria fiind probabil unul dintre puținele locuri din lume în care contactul cu o asemenea substanță nu te mai poate ajuta cu nimic și nu poartă niciun

fel de noroc. Probabil și asta făcea parte din ritualul de „spargere”. Nu știu cât a durat șederea mea acolo, de fapt plimbarea, că nu era niciun scaun în cameră. Îmi luaseră ceasul că să mă învețe să mă orientez după soare. Am stat deci acolo și m-am plimbat, luat de fel de fel de gânduri. Primul și cel mai neplăcut a fost inspirat de filmele americane în care deținuții mai puternici îi violează pe cei mai slabi, în care se organizează anumite găști care au mai multă putere, care sunt protejate de direcțiune și care nu au de fapt nici un fel de opreliști.

„Ce dracu’ mă fac dacă mă atacă cineva? Îl fac knock-out. Mătur cu el pe jos. Ce fac dacă-s mai mulți? Greu...” N-am avut niciodată înclinație spre bărbați, nici nu mi-am imaginat că aș putea ajunge vreodată ținta vreunui bulangiu, dar se părea că nu e întotdeauna așa cum visăm. Așa că mi-am zis: ”Cea mai bună apărare este atacul. Cum face vreunul o mișcare sau insinuează ceva, cum îl culc la pământ. Trebuie să bag adânc frica în oasele lor, e singura mea șansă”. Și aș fi găsit și oarece plăcere în asta. Când n-ai unde să te retragi, de ce să nu mergi înainte? Mi-am jurat că nu vor scoate nimic de la mine, că nu mă vor nenoroci și că nu am să cedez niciodată. Din nou s-a aprins în mine un sentiment de ură de care nu fusesem vreodată conștient, însă care mi-a dat o anumită liniște, un calm dinaintea furtunii. Ura nu e neapărat mult mai puternică decât iubirea, dar are calitatea de a-ți ascuți infinit mai mult reflexele, gândirea și modul de acțiune. Îți crește viteza, îți dă mai mult RAM. Adrenalină. Și asupra mea mai are un efect, îmi face sângele de șarpe. Rece.

Într-un târziu, după ce soarele călătorise destul de mult pe cer, s-a deschis brusc ușa. Așa se deschide ușa la pușcărie, brusc, cu foarte mult zgomot și luându-te întotdeauna prin surprindere. E întotdeauna o surpriză care se promite neplăcută, indiferent de ceea ce aștepti. Tresari fără să vrei, dar te calmezi când îți dai seama că face parte din ritualul de îmblânzire pe care îți face o plăcere nebună să-l demaști, să-l distrugi, să-l împiedici, să-l contrezi.

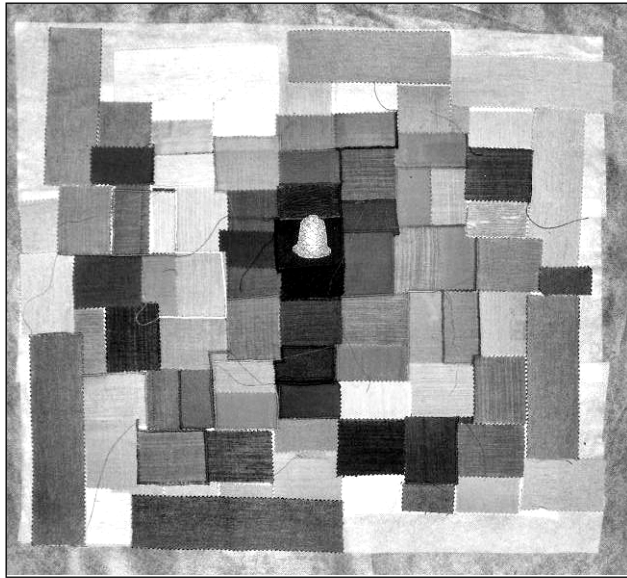
Am ajuns în celulă. Cu alții trei. Când i-am văzut, primul meu gând a fost de relaxare. Completă. Am răsuflat ușurat, mi-am dat seama că nu sunt în filmele americane cu negri înalți, solizi, bine hrăniți, gen Denzel, cu mușchii hipertrofiați și cu căutături de alabai, câinii de Turkmenistan. Chiar m-am simțit bine și sunt sigur că o să vă întrebați de ce... Mi-am dat tot brusc (acolo trebuie să judeci repede, „brusc” devine ceva de fiecare zi) seama că cei trei nu reprezintă un pericol pentru mine nici separat, nici luați împreună. Eram *a bigger dog*. Până la urmă, natura fusese darnică în cazul meu, la fel și activitatea prin sălile de forță își lăsase adânc urmele. „Băieții” erau altfel. Primul lucru pe

care-l observi la bărbații din pușcării e că nu se antrenează, sau nu se mai antrenează. În viața de afară, chiar dacă nu te antrenezi, activitățile de fiecare zi îți permit păstrarea unui anume tonus fizic, pe care înăuntru nu-l poți păstra decât prin antrenament. La pușcărie vezi mușchi lăsați, biceps și firavi cu caractere feminine, triceps care joacă, tremură adică, mult țesut grasos, necontractil, fără niciun rost. Și tinerii par bătrâni.

Nu poți apoi să nu observi fețele căzute, abătute, plumburii, cu colțurile gurii lăsate, semne clare ale depresiei. Primii trei arestați pe care i-am văzut de aproape în viața mea așa erau. Slabi, flasci și deprimați. Și albi, nu-i mai văzuse de multă vreme soarele. Albul de cadavru te izbește, te sperie, mai ales că nu prea ai unde-l întâlni decât la pârnaie sau corhaz. Medre, Alberto și nea Neluță. Nu mai trebuie să precizez că nu sunt numele lor adevărate sau că orice asemănare cu personaje din viața reală ar aparține întâmplării, nu-i așa? Hazardului, sau lui „*Dieu agit*”, cum mi-a spus odată un mare pocăit francez, la o evanghelizare la care am participat cu fratele Vasile, pocăitul: „Hazard, Valentin, e un cuvânt de origine arabă, care înseamnă „*Dieu agit*”, „*Allah acționează*”, cum am interpretat eu. Avea dreptate, fără îndoială.

E fain să dai verdicte rapide despre care nu vei fi niciodată sută la sută sigur. Mă refer la cei trei tovarăși noi, de fapt, primii mei trei tovarăși de pârnaie. Sau colegi, dacă vreți. Ideea cu verdictele e că poți să-i păcălești pe alții, dar niciodată pe tine. Perioada de timp petrecută pe băncile școlii și la spitalele de recuperare m-a făcut să-mi dau seama de puterea oamenilor, mă refer acum la cea fizică, convertită acum în grad de pericolozitate. Înțeleg puterea ca termen generic, pentru că nu e vorba numai de forța psihică, ci și de coordonare, agilitate, viteză de reacție. E o „coadă de cocoș” ucigătoare îmbinarea tuturor acestor calități. Din fericire nu e toată lumea Pacquiao sau Mayweather cel tânăr (pentru cine nu știe, ăștia-s niște boxeri la modă).

Oricum, mă liniștisem, deocamdată nu era nici un pericol. Cei trei erau unii dintre cei mai moi pe care-i puteam nimeri. Trebuie să recunosc că e foarte plăcută senzația că nimeni nu-ți poate face rău (chiar dacă se poate dovedi falsă), deși iar e vorba despre o mare doză de încredere în sine. Între bărbați a existat și va exista întotdeauna, exact ca între câinii masculi, dominarea. Cine nu recunoaște asta, sau nu-și dă seama de acest lucru are mult de pierdut. De fapt, nu înțelege nimic din viață. Cel mai tare, nu neapărat doar fizic, ci și psihic, mai rapid, mai rezistent e mai respectat, domină, iar pușcăria e ca o nuntă de câini la care nu există cățea.

Proza

Ștefan Doval

Proze

Fata din pădure

Era o noapte de primăvară friguroasă, cu lumina lunii întreruptă din când în când de nori trecători. După o zi întreagă de plimbări prin pădure, așteptam patul ca pe o mană cerească.

(În această casă a pădurarului nimeream ca musca-n miere. Fostul pădurar fusese avansat plecase la direcția silvică județeană, iar eu, direct de pe băncile facultății în mijlocul pădurii.

Casa era dotată cu cele necesare vieții cotidiene la care prietenii au adăugat drept cadou doi câini: o vijlă maghiară, Săgeata, și un cuvas alb, Belo. Săgeata își merita pe deplin numele, fiindcă nu-i scăpa nici o sălbăticiune neobservată. Se avânta după orice zgomot ca o săgeată adevărată.)

Liniștea nopții începea să-mi mângâie sufletul, somnul se așternea de-a binelea, dar scâncetul neobișnuit al lui Belo a stricat toată vraja aceea molatică. Cu lătratul de noapte asupra oaspeților nepoftiți eram deprins, dar acum era altceva...

Din nou scâncetul prelung al lui Belo la care s-a adăugat și lătratul Săgeții. Și acesta era ieșit din comun. Neliniștea câinilor a trecut asupra mea.

Mi-a dat de gândit zgâriatul lui Belo la ușa de la intrare. În felul acesta proceda numai iarna, când le dădeam drumul în anticameră, unde se așezau pe fotoliile rezervate lor.

M-am ridicat din pat, haina de pădurar era la îndemână. Când am deschis ușa, câinii au năvălit în cameră, amândoi cu privirea ațintită asupra mea, de parcă m-ar fi chemat afară. Când am pășit spre ușă, au zbughit-o din dormitor, dar s-au oprit lângă scări. Belo scâncea ca și înainte, iar Săgeata lătra ca de obicei când mă chema în pădure.

Ceva se întâmplă.

M-am întors în cameră. Câinii după mine. M-am încălțat cu bocancii de teren, iar în mână am luat lanterna puternică pe care o foloseam în plimbările nocturne.

„Hai copii, să vedem ce se întâmplă.”

Din nou ceva neobișnuit. Belo a luat-o înainte iar Săgeata după el. Întodeauna se întâmpla invers, fiindcă Belo rămânea de pază lângă casă și ne conducea numai o porțiune de drum. (Belo păzea casa în felul lui: oricine putea intra liniștit, dar de ieșit putea ieși numai în prezența mea.)

Câinii au pornit-o pe poteca spre pârâu. Deci acolo se petrecea ceva. Goneau ca din pușcă, numai Săgeata se mai oprea, se întorcea, de parcă-mi verifica prezența.

Am ajuns.

Și n-am bătut drumul degeaba.

Pe malul pârâului stătea o făptură învelită în alb. Dacă aș fi fost superstițios aș fi văzut o stafie – fată în veșminte albe. Când m-a observat, a vrut să sară în pârâu, dar am prins-o de mână în ultima clipă.

În lumina lanternei, zăresc ochii speriați ai fetei.

„Nu-ți fie frică! Nu-ți vreau niciun rău! Și să nu mai faci prostii! Acum vii cu mine și totul va fi în ordine.” Sperietura din ochi n-a dispărut, dar fata s-a mișcat spre mine.

Lumina lanternei descoperă picioarele goale. Din cel stâng curgea sânge.

„Nu-i nimic fetițo! Te voi duce în brațe. Să nu-ți fie frică! Nimic rău nu se va întâmpla.”

Fata a vrut să se smulgă din mâinile mele, însă în clipa aceea i-au cedat puterile. Am ridicat-o. După înălțimea ei era destul de ușoară. Belo fugea roată în jurul meu iar Săgeata lătra continuu. Câinii mei își manifestau bucuria.

În dormitor era un singur pat. Am pus-o încet pe plapumă. În momentul acela s-a trezit. În ochi aceeași privire speriată. Cu degetul pe gură i-am arătat să stea liniștită, dar sperietura din ochi nu ceda. Spre surprinderea mea, Belo s-a interpus între mine și pat, iar privirea fetei parcă se liniștea.

Și mai departe?... Parcă m-aș fi trezit din somn.

Repede la bucătărie! Ceai! Un ceai cald! Asta e! Dar piciorul rănit?... Ei, da! Prima dată piciorul! Apă caldă și spălată rana! Din fericire în casă aveam trusa de prim ajutor bine dotată. La treabă...

Ligheanul și pansamentul le-am găsit imediat.

Surpriză: cum m-am apropiat de pat, Belo a început să mârâie.

Am reușit să spăl rana. Nimic serios. După ce am spălat-o, umbra de frică mai plutea în ochii fetei, dar mai străveziu.

„Nu trebuie să-mi spui nimic. Odihnește-te. Imediat primești un ceai cald.”

Fata n-a răspuns.

Câinele încerca din nou să mă împingă de lângă pat.

I-am adus ceașca cu ceaiul bine îndulcit. I-am ridicat capul. A băut câteva înghițituri. Cam puțin. Credeam că va bea cu mai multă sete.

Fata a închis ochii.

E-n regulă. Se va odihni. Să doarmă! Somnul rezolvă multe. Dar eu unde voi dormi?! Patul acela era numai al meu și numai pentru mine. Fotoliul... Fotoliul în care citesc în timpul liber. (Care timp liber?!) Dar fotoliul există. Mai am și niște pături...

M-a trezit mârâitul lui Belo. S-a întâmpnat ceva?!

Fata dormea, dar fața ei parcă ardea. I-am pus mâna pe frunte. Temperatură! Și serioasă! Asta mai lipsea! Compresse! Și dacă se trezește? N-are importanță. Repede comprese, ceai și Paracetamol. Asta e! Apa a fiert repede. Pastilele erau la îndemână. Pachetul meu cu batiste noi și-a găsit rostul: le-am înmuiat în apa rece, după care a început îngrijirea... Spre surprinderea mea fata se uita la mine cu încredere, dar fără un cuvânt.

Spre dimineață am avut impresia că temperatura i-a scăzut, dar ceva nu era în regulă, iar fața aprinsă nu-mi dădea pace. Am chemat medicul. Mi-a răspuns scurt: „Peste o oră sunt la tine”.

Pneumonie.

„E, prietene, eu îi administrez un antibiotic, iar peste șase ore îi vei da tu injecția.”

„Nu vorbești serios...”

„Vrei s-o salvezi?”

„Ce întrebare!...”

„Atunci fără comentarii! Diseară vin din nou. Și fă-i o supă bună... Pe masă ți-am lăsat seringă pregătită.”

După ce a ieșit medicul am observat că Belo nu era în cameră, dar imediat după plecarea mașinii a reapărut lângă pat.

Fir-ar să fie! Încă n-am băgat niciodată nimănui acul seringii în fund. Și mai ales unei tinere fete străine!

Am reușit. Îi mulțumeam celui de sus mai ales pentru că fata a rezistat. Doctorul îmi spusese (probabil pentru a mă încuraja?!) că injecțiile sunt durereaose. Mi-am șters sudoarea de pe frunte...

Ștefan Doval

Câinele a fost necuvincios – după injecție a sărit cu labele din față pe pat și a sărutat fata pe obraz – l-am dat afară.

Altfel, stăteam liniștit. În pădure lucrau câțiva tăietori de lemne, oameni serioși pe care mă puteam baza. Numai fata...

Sună telefonul. Medicul. Dacă am anunțat poliția. I-am spus câteva vorbe dulci. Fata asta exact de poliție avea nevoie...

Slavă Domnului, fata dormea liniștită. Între timp am fiert o ciorbă de vită, dar a mâncat foarte puțin. În frigider aveam și carne de iepure, dar nu cred că ar fi mâncat...

Spre seară a venit medicul și spre bucuria mea starea sănătății ei a început să intre pe făgașul normal. A mai amintit de poliție, dar văzând că nu are nicio șansă n-a mai insistat.

De data asta trebuia să merg în teren. Fata stătea liniștită în pat și Belo în fața casei îi asigura securitatea. Săgeata era lângă mine...

În pădure totul era în regulă. Oamenii își făceau treaba, dar când m-au văzut au devenit mai veseli, mai liniștiți, parcă siguri de ei. Nu am zăbovit prea mult, fiindcă starea fetei mă neliniștea...

Săgeata mi-a înțeles intenția și a pornit-o spre casă.

În fața ușii stătea Belo. Cam trist.

În cameră patul era gol, doar în bucătărie se simțea mirosul ciorbei de ciuperci...

Iarna

M-aș minți, dacă n-aș recunoaște că de ani de zile aștept să se împlinescă vorbele bunicii, că Martin va veni călare pe calul alb. Dar de ani de zile 11 noiembrie trece fără zăpadă. Nici anul acesta, când nici eu nu știu de ce așteptam iarna cu nerăbdare, nu a căzut nici măcar un fulg.

Vremea de noiembrie, pe care nici meteorologii nu mai știau s-o definească dacă într-adevăr este de noiembrie sau de aprilie, continua cu ploi încețoșate și uneori cu temperaturi până la 16° C. Nu pentru că aceste temperaturi ar fi fost insuportabile, ci pentru simplul fapt că mă deranjau, aveau asupra mea o influență neprielnică. Pur și simplu așteptam IARNA. Vremea ploioasă, încețoșată, când omul n-are chef să se ridice din pat și singurul lucru care-i priește este cafeaua de dimineață, pe care însă privirea spre dimineața cețoasă nu o înulcește deloc.

Singurul om pe care-l cunosc și care știe să se complacă într-o asemenea vreme de atmosferă tomnatică, este prietena mea, Dana. De

parcă era făcută pentru asemenea vreme: „Ce vrei? Nu-i super? Cu toții umblăm de parcă am fi înveliți în propriile cruste. Fiecare într-o pelerină invizibilă de ceață, în lumea proprie, în propriile secrete. Nici să nu-mi spui că există oameni fără secrete, fără propriul mister, pe care o asemenea vreme le acoperă foarte bine, de parcă le-ar cufunda în taine și mai adânci.” Asta era Dana, în întreaga ei ființă.

Și vremea se menținea. Fără nici cea mai mică schimbare. Totul era umed, lipicios, până și ramurile pomilor parcă plâneau de atâta toamnă. Când treceam, la ora prânzului, pe alea parcului apropiat, un cârd de vrăbii nebunatic se zbenguiau prin pomi, de parcă venea primăvara. Cu alte cuvinte zburătoarele erau în largul lor.

Slavă Domnului, până acum nu am simțit prezența reumatismului, chiar dacă lunga umezeală mi-a pătruns până-n oase. Singurul loc călduț, unde mă simțeam bine, era apartamentul meu cu două camere. Halatul de casă și papucii îmi asigurau buna dispoziție. Fiindcă luam masa de prânz în oraș, primul lucru pe care-l făceam după intrarea în apartament, puneam apa la fiert pentru ceai. Adoram aroma ceaiurilor, iar acum chiar că aveam un ceai verde de calitate adus din China de colegul meu Valentin Varga. Numai Dumnezeu știe de ce șeful nu mă trimitea în asemenea delegații. Motivul lui era simplu: „De capul tău e nevoie aici”. Îi mulțumeam pentru încredere, și-l înjuram în gând (Doamne, iartă-mă!).

În acea după-amiază cețoasă și umedă mă străduiam să mă concentrez asupra unui material, de data aceasta lângă o cafea, care trebuia să meargă la tipar peste două zile. Când am parcurs vreo cinci pagini, sună telefonul. O voce de bărbat:

„Doamna Veleg?”

„Da.”

„Mă numesc Ioan Gerilă. De la unchiul dumneavoastră din Australia v-am adus un pachet. Pot să trec deseară pe la dumneavoastră?”

„Sigur că da. Pofțiți. Dar spuneți-mi, vă rog, cum se simte unchiul?”

„Ca oamenii bătrâni, dar e sănătos și natura lui colerică nu s-a schimbat. Atunci pe deseară, doamna Veleg.”

„Am să vă aștept.”

Unchiul Vincetu Veleg. Prima dată a plecat în Anglia, dar aproape de treizeci de ani trăiește în Australia. De la părinții mei nu am aflat niciodată cauza plecării lui de acasă. Nici nu ne scria, doar de sărbătorile pascale și de Crăciun ne trimiteam felicitări.

Timpul trecea greu, ca de obicei când omul așteaptă cu nerăbdare. Când întunericul a acoperit ceața, sună soneria de la intrare. Imediat am fugit la ușă.

Ștefan Doval

Un bărbat bine legat de vreo patruzeci de ani îmi surâdea.

„Eu sunt Ioan Gerilă. După amiază am vorbit cu dumneavoastră. Mă bucur, doamnă, că v-am găsit destul de repede.”

„Poftiți, intrați...”

„Vă rog să mă credeți că mi-ar face plăcere să stau cu dumneavoastră, dar încă astăzi trebuie să rezolv niște probleme. Așa că, poftiți, acesta este pachetul.” – Mi-a întins o cutie de carton de dimensiuni mijlocii pe care am recunoscut scrisul unchiului.

„Dar, domnule Gerilă, măcar un ceai, sau un coniac, pe vremea asta...”

„Vă mulțumesc foarte mult, dar credeți-mă, nu pot. Peste o lună voi reveni și vă promit că am să vă caut. Vă doresc o seară plăcută.”

Când închideam ușa după plecarea lui, m-a pătruns o adiere de aer rece, parcă uscat.

Dimineța toate gazoanele din oraș erau albe, iar pomii se mândreau cu o chiciură bogată de iarnă adevărată.

Traducere din limba slovacă:
autorul

Proza

Marian Drumur

O zi capitală

Trenul de 23,45, fără cușete, măcar nu-i aglomerat, ajunge să moțai cumva, dar sosește suficient de dimineată în marele oraș... Big Gable, scuzați!

Pot să merg direct la minister, unde mai e de așteptat, că doar oamenii de serviciu sunt motivați în prezență... au un sindicat beton.

- Iote, zice inspectorul Urziceanu, de cum îi urmez apariția în biroul de la șase, cum s-au gândit ai voștri să trimită brânză, buni provinciali! Să fii la 12 fix în gară, că preluăm livrarea, ai înțeles întocmai?

Dau un telefon din birou, să mă ia Geta de acolo. Ea, care nu e de neam get, zice că va veni după ce își bea cafeaua, cică sunt unii care au tabieturi.

Pe stradă mișună lumea... toți sunt grăbiți, miroase a oportunități. Lângă blocul turn triumphiular, vizavi de monumentul Libertății e un pasaj, acolo se va consuma întâlnirea.

Apare și Geta, e morocănoasă, cafeaua nu mai e ce-a fost... îi propun mazagran cu cornulețe, aș, zice, pe aici nu-s decât negustori degenerați, știu eu o patiserie lângă Podul de Pământ, trebuie să luăm tramvaiul 16, apoi luăm troleibuzul 81... am fi putut lua și mașina 42, dar au schimbat stația... rupe-li-s-ar picioarele!

Ține-mă Doamne, uite un Om Important, iute, se urcă în mașină... s-a dus!

Am putea lua și metroul, dar numai până la Circul Maxim și de acolo ocolim tot cu troleibuzul... dar nu e așa aglomerație, doar să vină, că-s abia trei pe traseu. O întreagă știință, transportul în comun... informația înseamnă putere.

Căsuța Getei e dincolo de poarta unei case de raport cu o interminabilă curte interioară și un lăstăriș chelit cu petece de picnic.

- Doarme cineva pe iarbă, zic.
- Ah, vecinii, se mai îmbată...
- Sunt trei, risipiți ca pe câmpul de luptă - radial.
- Asta-i curva de vecină-mea... pe băiat nu-l cunosc.
- Scutură unul dintre bărbați, acesta se apără, apoi răsare în picioare... un estropiat, trunchi mare pe un picior vrej și altul gros... o ia mutește din loc... se bălăbăne când merge, albatrosul.
- Fain băiat, apreciază Daciana, care a ieșit la țanc din casuță.
- Nu-i de neam dac femeia, așa-și zic ei pe aici... după aspect.
- În sufragerie, o măsuță decorată cu veselă pe fața de masă brodată.
- N-avem timp de o gustare, mă apăr, la 12 trebuie să fiu în gară, altfel nu primesc delegația semnată. Și mai merg la tușa Maia.
- Ah, împutitele de slujbe, ricanează Geta. Hai totuși să-ți dau niște lapte de pasăre!
- Cât de mare e terenul tău? mă interesez. Ai putea face un ditamai blocul pe el, te aranjezi... în combinație... scapi de pleava din jur.
- Nici nu vrea să audă, se apără cu mâinile.
- Hai să te duc cu tramvaiul 8, pe urmă îți arăt de unde iei troleul 14, că eu merg mai departe... Georgia ne așteaptă la bridge... e rândul ei.
- Și chiar așa facem, măcar că mă stingherește sacoșa de voiaj în tramvai... lumea se împinge și conversează, afli câte toate... marele oraș pulsează în răspăr.
- Vezi, blocul turn rotund, dincolo e stația troleului... spre Gara Mare, nu te încurca!
- Complimente mamei, îi strig dar călătorii nu-mi permit să zăbovesc... sunt sarcastici.
- În stație cântă un acordeonist acompaniat de un câine care latră ciclic la conserva cu bănuți... abia de mai vine firobuzul 16... cică modernizat, o voce artificială anunță stațiile.
- În gară inspectorul Urziceanu a venit cu un coleg, ajutor să ia brânza... La coletărie nu-i nimeni, hârtiile se semnează la sortare, doar sunt de-ai noștri.
- V-ați aranjat, 24 de ore pe săptămână, zice Urziceanu când ieșim pe pasarela de acces.
- Păi cum, cu 36 aveam același salariu, zic.
- Și la americani e tot cu 24, intervine celălalt. Dar nu pleacă acasă, mai au 9 pe proiecte.
- Taman ca la noi, i-o întorc.

- Haida-de, face inspectorul, haida-de!

Un grup de trei salopete dichisite ne desparte.

- Să trăiți, dom inspector, rostește una, în trecut.

- Hai noroc! se distanțează acesta.

- Să trăiești și mata, nea Nicolaie Întâiul, zic și omul se răsucesc, surprins.

- Doamne, ia uite cine-i aici! De mult ați venit?

- De dimineață.

- Păi, hai cu noi.

- Trebuie să traversez parcul și să merg la o rudă, tușa Maia... să-i telefonez să mă ghideze.

- Da te ducem noi, suntem pe tramvaiul 3. Ce mai fac tovarășii?

Dreptu-i, ar fi ceva de pălăvrăgit... până la plecare. Inspectorul Urziceanu îmi semnează delegația, mi-o înmânează și zoresc către grupul muncitoresc al triumviratului, pe care îl cunoscusem la școala de vară a transportatorilor cotidiani.

- Parcul nu-i pentru oricine, mă deslușește Nicolaie. Dacă n-ai mirosul local... degeaba, te dibuie. Face cu mâna către depărtare. Într-o clipită, nici nu-i vezi! Și sunt răi. Gesticulează a pagubă.

Tramvaiul 3 la țanc în stația terminus și băieții se pun pe treabă, să-mi arate înadins ce abilități au dobândit... sunt dibaci. Pot să mă lase chiar lângă Piața Turcească, așa am văzut pe hartă că de acolo ajung simplu, două colțuri, pe Intrarea Fenicienilor... la tușa Maia... nu-i de neam maiăș ha-ha!

- Ieșim la 19 cu toții, mă încredințează nea Nicolaie. Dai un bip... și se aranjează, că ce să mai aștepti de la viață, tot slujbă și slujbă?!

Ar fi două alternative la orizont: o sticlă personală cu vin și trenul de seară, să ajung dimineața acasă și să mai fac ochi la serviciu sau o noapte... interesantă cu băieții și rapidul de dimineață... e complicat să te socotești în sinea ta interioară, cum zicea unchiul Dani.

Totuși, m-am obligat să trec pe la tușa. Piața Turcească e aiuri-toare, două șantiere țărnuite cu panouri, pietonii ocupă carosabilul ca să ocolească noroaiele... bucuria șoferilor! Toți sunt iuți de limbă. Întreb, nu nimeresc localnici... sau nu cunosc zona, zic că s-au schimbat toate denumirile, avem alți eroi acum... pe banii noștri, adaugă unii cu năduf... dar nu mă rezolvă. Apelez la o patrulă de circulație, doi agenți oprți pentru aprovizionare; unul scoate o hartă din porthart și începe: suntem aici, obiectivul e acolo... celălalt țistuie aprobator... lumina e tot mai

Marian Drumur

---

slabă, ne mutăm lângă o vitrină... Clar? O luați pe bulevardul ăsta până la intersecție, la dreapta și scurt la stânga! Sănătate!

Merg și merg, sacoșa parcă e tot mai grea... scurt la stânga... dincolo de linia blocurilor se întinde un teren viran întunecat... o gașcă de adolescenți se veselește pe iarbă, cu muzică și băutură... *după blocuri suntem noi*... calm și cu ochii la ușă, vorba unchiului Dani, că mâine apar la „Fapte diverse”... ocolesc decis blocul și încerc să refac traseul în sens invers... pe partea cealaltă.

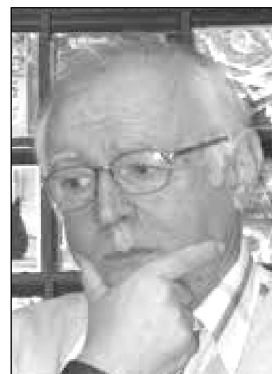
Incredibil cum se poate pierde timpul... s-a înserat de-a binelea, am ratat două întâlniri, te pomenești că nici trenul de seară nu-l prind... Uite o gură de metrou! În fine, un mijloc de transport rațional... acum mă descurc. Nu-i problemă să găsesc și un magazin alimentar... provizii pentru trenul fără cușete.

Proza

Mircea Pora

Coloana

Mici mărturisiri ale conducătorilor unor noi valuri de popoare migratoare

Atila al VI-lea:

Încep prin a vă spune, o fac de pe ecranul unui post de televiziune, tehnică de popularizare, cu care nu sunt deloc obișnuit, că, intrând, relativ organizați în țara dumneavoastră, până să prezentăm autorităților actele de identitate, mai bine de jumătate din cai nu i-am mai regăsit. Punând pașnice întrebări în legătură cu fenomenul constatat, am primit lămuriri atât de confuze, de contradictorii, încât, pe mai departe, ne-am lăsat păgubași cu acțiunile de recuperare ale animalelor ce ne lipsesc acum atât de mult. Mai menționez încă un fapt care ne-a întristat. Multora dintre noi, și mai voinici, și mai mici de statură, contra a doi porumbi fierți și a unui simplu pahar de apă, ni s-a pus în mâini portretul unui bărbat chel, cerându-ni-se să-i strigăm numele de zeci de ori. Unii dintre colegi, mai amabili, să le zicem chiar înțelegători, au răcnit de câteva ori, numele acelui bărbat nespectaculos și nouă necunoscut, dar cei mai mulți au dat cu el de pământ, strivindu-l sub copitele trăpașilor ce ne mai rămăseseră. După ispravă, grămădiți cum am putut, în căruțe și urcați, câte trei-patru pe armăsarii mai solizi de care mai dispuneam, profitând din plin și de haosul autorităților, ne-am pierdut în niște păduri, cu speranța că, după rătăcirii și rătăcirii, cu ajutorul din ceruri al lui Atila cel Mare, vom regăsi drumul care să ne conducă spre zonele de iarbă mai înaltă, unde dorim atât de mult să ajungem.

Beowulf al VII-lea, principele vizigoților:

Vorbesc și eu, tot de pe un post de televiziune, aparținând unui așa-zis „mogul”, termen a cărui semnificație, nouă, ne scapă. Poate să fie vorba de vreun stăpân extrem de puternic și scump la vedere, sau chiar de o fiară cu dinți și labe enorme, capabil ca dintr-o singură lovitură să dărâme vreo

zece cetăți de-ale noastre. În sfârșit, am avut și noi surprize, luând contact cu țara dumneavoastră. E o agitație în această patrie, despre care noi știm, din păcate, foarte puțin. Informația de bază pe care o dețineam era aceea că teritoriul de care fac acum vorbire, n-are nici un fel de istorie, adică armate, instituții, scriitori, cenacle literare, politicieni, ci e plin doar de un soi de indivizi numiți „poporeni”, ciudați ca aspect, dar, totalmente, inofensivi. Lucrurile, însă, n-au stat chiar așa, cum le-am crezut noi. Ca să fiu mai concret, la intrarea în „teritoriu”, n-am pățit-o chiar ca și colegii noștri huni, adică, nu ne-au dispărut caii, dar am fost obligați, lăsând animalele în niște locuri special amenajate, să ne urcăm, de-a valma, într-un soi de căruțe mai speciale, ce mergeau singure, numite „autocare” și să tot introducem, în zeci de cutii mari, urne, li se zicea, niște hârtii împăturite, buletine de vot, am aflat că se numeau, pentru ca unul necunoscut de noi, dar cu păr, să câștige dreptul de a conduce acest ținut și pe „poporeni” săi. Drept răsplată pentru serviciile noastre, ni s-au dat, într-un soi de ceaune, niște preparate, de pe urma consumării cărora, am avut dureri de cap și ameteți. În sfârșit, cu caii și căruțele în regulă, suntem acum cu toții gata de plecare. Pentru a ajunge la ierburile cele înalte, de care animalele noastre au atâta nevoie, ni s-a recomandat, sper să fi reținut bine, „Autostrada Soarelui”, adică un drum solid, modern, unde orice fel de mal-surpriză, este exclusă. Noi, având, însă, experiența drumurilor, și, luând în considerare și sfaturile vracilor noștri, vom lăsa acea cale nobilă cui va vrea să o folosească și vom proceda ca și frații huni, adică, imediat ce vom ieși din zona televiziunilor, ne vom informa cam pe unde cad cărările pădurilor și, odată ajunși acolo, vom fi mai liniștiți în privința atingerii țintei noastre finale.

Genseric al XVIII-lea, căptenia vandalilor:

În primul rând, țin să mulțumesc moderatorului, căci așa am aflat că i se spune, care nu m-a chinuit cu întrebări, ci, dimpotrivă, m-a sfătuit să spun toate câte ni s-au întâmplat nouă, vandalilor, pătrunzând în această mică țară al cărei nume mi-e imposibil să-l rețin. Se spune despre noi, dar să le fie rușine savanților, căci aici au cam exagerat, că am fi neștiutori de carte, violenți, cu orizont redus, lacomi, ce mai, o seminție primitivă și nerușinată. Că aprindem școlile, violăm la grămadă femeile, că dărâmam tot ce ne iese în cale. Posibil să se fi întâmplat astfel de lucruri, în secolii care se confundă cel mai adesea cu basmele, cu poveștile ce, din când în când, le sunt administrate celor mici, spre a li se mai provoca câte o sperietură. Deci, domnișoarelor, doamnelor și domnilor, ceea ce a fost, nimeni nu neagă, vorbim de un adevăr, de o realitate, dar actualele generații de vandali sunt tot ce poate fi mai civilizată, mai elevată, în lumea de acum. Deși umblăm pe cai, și avem ciomege la îndemână, totuși, fără excepție, iubim

muzica naturii, ne uimim de lună, de stele, posedăm unice coruri nocturne, stimăm femeia, discutând, în jurul focurilor de popas despre „eternul feminin” și altele, și mai subtile probleme, stări și situații. Aici, însă, să ne fie cu iertare, n-au ajuns încă veștile că noi nu mai suntem brutele de acum nu știu câte sute de ani. În consecință, autoritățile locului, dublându-ne numărul ciomegilor, în nu știu câte zone din țara asta, sub amenințări că ne vom pierde caii, căruțele, copiii, femeile, ne-au pus să-i luăm la păruială, întâi pe cei care-l votau, pe unul chel și urât, cu un ochi mai în jos decât celălalt, după care ni s-au ordonat violențe, contra susținătorilor celui ce avea păr, chiar puțin coafat, dar și o față uscată, de a-i fi zis că e de pergamament. La final, am avut parte doar de o strângere de mână și de urarea, că, peste alți cinci ani, să fim din nou aici, cu siguranță pentru noi altoiri. Profitând de faptul că moderatorul, prin comportament, atinge chiar nivelul unui vandal de al nostru, vă spui, ca tot norodul să audă, că, după cele pățite, neam de neamul nostru nu va mai călca pe aici.

La un interval de timp, extrem de lung, după scurgerea prin țărișoara de care vorbim a acelor șiruri de post – popoare migratoare, s-a petrecut un fapt pe care nici istoricii locului și, cu atât mai puțin cei străini, nu și-l puteau explica. Firește, între trecerea ultimelor pâlcuri de huni, goți, gepizi, heruli și momentul pe care dorim să-l evocăm, regiunea în cauză sa dezvoltat în stil modern, amplu, chiar exploziv, din sate ce trăiseră secular după rotația astrelor, apărând orașe cu arborescențe, bulevarde vaste, monumente, zone de lux, marile râuri fiind, la rândul lor, canalizate, îmbogățite cu debarcadere, insule artificial-plutitoare, apărând, la un moment dat, ca o coroană luminoasă, chiar pe spinarea cenușie a gloatei, o superclasă nebunatică, cu mii de volți sub tălpile picioarelor, iubitoare de echitație, tenis, destinații exotice, desfrâu rafinat, primitiv, în substanță, însă, febril amatoare mai ales de acumularea a cât mai multor bogății. Un climat care, realmente, ridică probleme, nedumerea... Se spunea, mai șoptit, mai pe față, că din acest areal geografic, fuseseră văzute plecând, mai ales noaptea, niște stoluri neobișnuite, amestec de păsări, dosare, gulere albe, robe, peruci, jurăminte, pe care cei mai mulți le considerau a fi legile ce nu-și mai găseau aici nici măcar un atom de oxigen pentru a putea respira. Nici cu presa lucrurile nu stăteau mai bine, ea devenind, sub străluciri înșelătoare, un fel de reptilă umedă, urât mirositoare, violent deformantă. Și de școli, spitale, se vorbea cețos, de fapt, pentru a nu mai lungi vorba, de toate instituțiile mari și mici, necesare funcționării unui stat. Și, în final, se putea constata ceva și mai neplăcut...indiferent unde te-ai fi aflat, mare, munte, zona alpină, netedă câmpie, apărea, ca pe nepusă masă, un fel de mângă, ce o găseai și pe jos, dar, care, se-mpletea și cu aerul, făcând, uneori, ca în plină zi, aflându-te, să crezi că ești bine înfundat în noapte. Iar oamenii, ei ce să

facă? ... Turma ce behăia prelung, speriată de lupii din pădure...cei mai mulți ipochimeni se împăcaseră cu soarta, se pliaseră, poate nici nu mai știau ce sunt, insecte, frunze, hârtii igienice, vite ce-și întind gâtul la tăiere, dar, mai erau și dintre aceia, ca o vagă lucire în nopțe, care gândeau timid, la o posibilă schimbare, dar, când și cum se va petrece aceasta, nu-și puteau imagina. Într-o zi de Vineri, însă, foarte de dimineață, țara fu zguduită ca de un cutremur. Un șuier surd, rostogolit de pe crestele munților, se mistui ca o amenințare, până în cele mai îndepărtate văi. S-a spus că pe la unul din punctele de frontieră estice, un fel de coloană de bărbați, mai toți tineri, având pe chip urme de suferințe, modest îmbrăcați, neînarmați, a pătruns înspre adâncul țării, autoritățile, deși la pândă, nefiind capabile să le ceară peregrinilor nici un fel de documente. Generalii, coloneii, căpitanii, locotenenții, plutonierii, feluriții agenți, altfel atât de energici în verificări, la vederea acestor „vizitatori”, deveniseră, parcă, de ceară, inerti, un adevărat moloz de uniforme. Un singur lucru, fuseseră, totuși, capabili să facă...să stea cu capetele descoperite pe parcursul trecerii coloanei... Și, Doamne, cum păseau făpturile acelea...și ușor, și apăsător, făcând pământul să vibreze pe mari, pe foarte mari întinderi. Când pe rânduri de clape, când pe straturi de spini ce provocau sângerări. Fiecare mișcare a picioarelor voia, parcă, să spună ceva, să pună o pecete pe sol, în ochii lor părând a fi adunat tot înaltul, tot albastrul cerului. Nu te cuprindea teama văzându-i, spuneau martorii, dar simțeau nevoia să-ți lași privirile în jos, să taci, să te cufunzi în tine însuși cât mai adânc. Pe măsură ce peregrinii se apropiau de Capitală, hrăniți pe drum cu mici dumicate aduse de păsări, clopotele bisericilor începuseră să bată și dinspre cimitire, să se audă un freamăt confuz, de parcă acolo ar fi fost în pregătire mari evenimente. În casele multor oameni, s-au aprins de la sine lumânări, iar la ferestrele a nenumărate instituții, s-au văzut flăcări arzând, având în mijlocul flamelor un ochi puternic privitor. Mai mulți martori, de la extremitatea vestică a țării, au declarat că, exact când peregrinii, sau, ce vor fi fost aceștia, au părăsit teritoriul național, unul dintre ei, s-a desprins din coloană și, din poziția ultimă pe care o avea, a privit câteva clipe, extrem de intens, perimetrul geografic de care se despărțea, aruncând apoi, dintr-o mică desagă, ce o avea la brâu, câțiva pumni de pământ, pe chiar pământul pe care el și însoțitorii săi pășiseră până atunci.

Ce semn putea să fie această trecere, aproape că nimeni nu îndrăznește să gândească. Se vorbea, totuși, în șoaptă, de un mesaj nepământean, mulți scrijelindu-și cu ace, cu cuțite, în cele mai tainice colțuri ale caselor lor, cu siguranță un cuvânt, dar noi, scriitorii, neputând pătrunde tainele, nu-l cunoșteam pe acesta.

Lecturi după lecturi

Mircea V. Ciobanu

Romanul din Basarabia la sfârșit de deceniu, început de mileniu

Nici după un deceniu care marchează (ar trebui să marcheze) începutul literar al unui nou secol, promițător, prin posibilități de deschidere, nu am putea afirma că avem, în literatura română din Basarabia, *roman*. Avem, în schimb, *romane*, ceea ce ar putea fi interpretat, cel puțin, ca o promisiune, ca un fenomen optimist (sau, fie: deschis). Mai important mi se pare, totuși, altceva. Mulți (mă număr printre ei) ar saluta dispariția „romanului basarabean”, bineînțeles, cu condiția că el s-ar topi-dizolva, simplu (ca zahărul în ceai), în literatura română.

Deocamdată, doar câteva semne încurajatoare (totuși). Cărțile de factură romanească ale lui D. Crudu, P. Păduraru, I. Ciocan, V. Ernu, N. Dabija, oricât de diferite (chiar incomparabile!), s-au editat „dincolo”. În presa românească s-au scris cronici și recenzii la romanele lui A. Busuioc, V. Beșleagă, N. Popa, C. Cheianu, A. Moraru. Iar textele mai tinerilor și mai ambițioșilor Ernu și Ciocan au fost traduse în alte limbi... Să fim optimiști?

Eu zic, deocamdată, să analizăm lucrurile constatativ, și abia apoi să vedem unde putem evalua, pe criterii estetice...Fiind în juriul USM, am avut șansa să citesc câteva dintre cărțile recente și să mă opresc asupra câtorva producții românești foarte diferite (un avantaj, pentru mine și, poate, o șansă pentru literatura noastră „autohtonă”, prea puțin alintată cu varietatea).

Avem, așadar, în această casetă, două romane cu referințe la istoria noastră, dar atât de diferite, încât cineva (în primul rând, autorii, apoi, adepții fiecăruia) ar considera o blasfemie să le pun alături: *Temă pentru acasă* de Nicolae Dabija, o interpretare patetică și solemnă a istoriei tragice, vizând deportările, iar alături, *Sex & perestroika* de Constantin Cheianu, o privire sarcastică, grotescă și satirică asupra istoriei recente. Forțând nota, am putea include la această categorie și roma-

nul lui Nicolae Esinencu *Vin chinezii*, alimentată și ea din istoria recentă și din contemporaneitate, însă acesta înclină spre o formă parabolică, în genul altor scriituri ale autorului. Dar, examinând atent, textele lui Dabija și Cheianu tot spre parabolă și simbolistică înclină...

Acestora li se vor alătura, în exercițiile mele disociativ-interpretative, romanul intim-psihologic, al unei trăiri particulare, scris de Claudia Partole (*Viața unei nopți sau Totentanz*) și o parabolă absolută, modelată cap-coadă, început ca un roman polițist, continuat ca dialog filosofic și încheiat în genul *fantasy*, romanu lui Aurelian Silvestru *Cel răătăcit*. Vom încheia, probabil, cu o scriitură deopotrivă etică, filosofică, parabolică, *Mojud*, scrisă de regretatul Valeriu Babanski, ultimul său roman. Atât „confesiunile lirice” ale Claudiei Partole, cât și „pledoaria pentru toleranță” a lui V. Babanski sunt „definite” și recomandate de Vladimir Beșleagă, iar romanul lui N. Dabija este postfațat (într-un fel, dublu: în carte și pe coperta a IV-a) de Theodor Codreanu, respectiv, poetul și editorul Daniel Corbu.

Textul lui C. Cheianu, care poate fi definit cu oarecare dificultate (jurnal sau memorii romanțate? roman evenimential? ficțiune pură, inspirată de evenimente recente? publicistică semi-ficțională? farsă? satiră grotescă, rabelaisiană (într-un moment, fundul apetizant și generos al protagonistei acoperă nu numai fața eroului, ci și monumentul lui Lenin, din piață)?), are ca sursă istoria noastră cea mai recentă, sursă din care s-au mai inspirat Iulian Ciocan, Vasile Ernu, Dumitru Crudu, Anatol Moraru. Deși se pare că epoca *încă nu s-a copt pentru literatură*, că lucrurile nu s-au sedimentat pentru a le fixa „istoric” (cineva deja polemiza cu Cheianu, ripostându-i că falsifică istoria și că nu a numărat cu precizie numărul oamenilor din piață (!) și alte amănunte tratate subiectiv), ea este una productivă, fecundând imaginația scriitorilor fără complexe prohibitive și fără anticoncepționale „etice” sau „estetice”.

Lucrurile se explică simplu (pentru toți). Prăbușirea unui imperiu e spectaculoasă, dezastruoasă, dar ruinele lui nu pot aduce dividende imediate decât istoricilor și literaților: au „tema” și astfel (se pare) devine mai lesne (și mai puțin importantă pentru ei) *scriitura*. Îmi vin în memorie romanele lui Busuioc, cel care a știut să „scoată dividende literare” din tâmpeniile unei istorii... cam pidosnice. Alt exemplu ar fi cel al lui Vonnegut. Autorul *Abatorului Cinci* scrie într-un loc că bombardarea Drezdei de către aviația aliaților nu a adus nici un avantaj militar, nu a asigurat succesul vreunei operații, nu a apropiat cu nici o zi sfârșitul războiului. „Un singur om a profitat de toate acestea. Nu cinci oameni, ci unul singur.” Acest om este chiar Vonnegut. Succesul romanului a fost

atât de mare, încât autorul a calculat (cu oarecare cinism, trebuie să recunoaștem) că a obținut „câte cinci dolari de fiecare cadavru.”

Deși scrierile de acest gen au, în cele mai dese cazuri, un narator, publicistul (în cazul lui Cheianu, ca și în cazul celorlalți) intervine în discursul naratorului. Testul e simplu, în aceste situații. Publicistul se asociază cu autorul (care în economia unui text literar nu contează), pe când naratorul e din aceeași categorie a literaturității ca și personajul (un obiect de hârtie, element estetic prin definiție, chiar dacă e făcut după o fotografie „reală”).

Totuși, naratorul lui C. Cheianu este un personaj-narator, nu un autor care povestește. Reconvertirea lui la statutul de autor-publicist denotă (în cazul în care există), mai curând, o insuficiență narativă, decât o „schimbare de optică”. De altfel, atacurile „patriotice” pe care le-am auzit („Falsificarea istoriei”, „denigrarea neamului și a patrioților”, „imoralitatea” ș.a.) veneau tocmai din lipsa dorinței sau din incapacitatea „exegeților” de a interpreta textul ca pe unul literar. E ușor de presupus de unde vine această înțelegere, odată ce textul începe ca o „povestire documentară”, cu amănuntul *real* al plecării naratorului (autorului?) de la revista *Literatura și arta*, pentru că îndrăznise să critice un demnitar de partid. De altfel, de ce nu am mai fixa un amănunt de „istorie literară”: toți autorii, inclusiv Cheianu, care scriu despre „istoria imediată” sunt și (sau: în primul rând?) niște ziariști, cronicari ai evenimentelor de azi?

Există, bineînțeles, prin invocarea evenimentelor și a personajelor reale, impresia unei secvențe de „autobiografie romanțată.” Dar șansa pe care i-o acordă autorul propriei scriituri se ține pe o construcție rotundă, sau, și mai simplu: pe construcție, chiar pe modelare. Într-un fel de gândire rațională paradoxală, înțelegând cât de perfid e monstrul care trebuie nimicit, dar și cât de ridicole sunt eforturile și, în fine, cât fariseism etalează protagoniștii „revoluției” (conducătorii și... profitorii ei), personajul-narator decide să submineze imperiul comunist cu propriu efort și... *cu arme la îndemână*.

Fiind caracterizat prin obscurantism, prefăcătorie, morală dublă, soldățism și rigiditate, regimul nu putea fi subminat decât prin spargerea interdicțiilor. Simplu: atentând la un organism steril, asexuat prin definiție, personajul își propune să facă sex în toate „templele” și „altarele” pe care acesta le considera sacre, inclusiv, în „*sfânta sfintelor*”: în clădirea Comitetului Central al Partidului (unic). Este un scop simplu, dar eficient, atât în plan politic, cât și în cel etic, dar și... literar. Este o strategie comportamentală întregă aici, care devine și o strategie scrip-

turală. Pentru că tocmai simplitatea „liniei de subiect”, ori definirea ei clară, transformă o intenție într-un text. Iar ritmul, într-un permanent crescendo, cu acțiuni care închid, într-un fel de *mezzo-forte*, cercul, încheagă scriitura, care nu mai poate fi interpretată altfel decât ca una literară.

Ar fi ceva de reproșat aici? Bineînțeles. Este chiar *scriitura*, sau ceea ce se cheamă *stil*. Confuzia o produc nu numai „criticii” săi, ci și autorul, care „se amestecă” în viața personajului. Poate că ezitarea aceasta nu i-a permis detașarea totală și topirea totală în pielea unui personaj care se arăta simpatic, adică *se dorea* bine conturat. Sincer să spun, nu văd dacă aici e ceea ce s-ar numi lacună. Depinde de ce și-a propus autorul. Probabil că mai sunt influențat de unele piese ale aceluiași autor, în care, personajul, într-un moment, intervine cu monologuri (spuneam o dată că monologul într-o piesă e dovada insuficienței dramatice), în care este expusă atitudinea autorului!

Dorindu-mi și eu, ca și ceilalți, să avem, în sfârșit, *roman*, de ce nu aș da o șansă acestui fel de scriitură? Cel puțin, aceste texte sunt altfel decât ceea ce ne-am obișnuit. Și-apoi nu „tema” face literatura, de ce am penaliza această, poate prea rapidă și grabnică, interpretare a istoriei recente. Iar dacă mai contează și abordarea, aș putea încheia cu o întrebare retorică? Dar dacă în buchia istoriei (nu a literaturii), tocmai C. Cheianu are dreptate? Poate tocmai de aceea am ajuns unde am ajuns, că n-am fost eroi și martiri, cum insistă oponenții lui Cheianu?

Celălalt roman „istoric” este de cu totul (cu tootul) altă factură. Nimic „diversionist” în scriitura lui N. Dabija (dimpotrivă, e de un ortodoxism patriotic linear). O istorie dramatică a unui profesor deportat în Siberia, a detenției, dar și a dragostei unei fete, urmându-l, mai curând după modelul soțiilor decembristilor, în exil. Anticipând analiza (lecțiilor mele, nu a romanului în sine, că răspund numai pentru limitele gândirii mele), ar trebui să spun că așteptam să deschid cartea... cu o curiozitate preconcepută. Mă gândeam să citesc romanul unui poet. De fapt, am citit romanul unui publicist (deci, încă un publicist-jurnalist-romancier). Nu a fost o deziluzie pe acest segment, a fost o re-adaptare la alt orizont de așteptare.

Și în cazul romanului lui N. Dabija putem să vorbim de o construcție rotundă. În planul strict cronologic, romanul debutează cu lecțiile care încheie anul școlar (era sfârșitul lui iunie 1940). Profesorul de limba și literatura română de la Liceul (?) din Poiana, Mihai Ulmu, este arestat, nu înainte de a le propune elevilor „tema pentru acasă”: „A fi om e o artă ori un destin?” (sic). Trăindu-și destinul unui deportat,

eroul va reveni după 13 ani (!), fiind așteptat (!) de foștii săi elevi „pentru a continua lecția”. Așadar, o situație modelată, un cerc perfect (totuși, mâna poetului?).

Nimic nu periclitează tonalitatea dramatică, publicistică (eroii vorbesc, de fiecare dată, ca la lecție, ca de la tribună, ori ca la miting), uneori: solemn-poetică. Vreau să mă abțin de la verdicte directe, dar cred că și aici se potrivea mai bine una (nu toate!) din modalitățile posibile: povestire documentară (cineva dintre cititori intuise protagoniștii reali); ficțiune pură; construcție dramatico-poetică, în cheie druțiană, ca să intuiască un posibil model, mai ales că dragostea elevei pentru profesorul ei ni-l aduce în memorie pe Horia și Janet din *Clopotnița*; biografie condimentată atitudinal-publicistic, direct; parabolă (plasată în anistorism); în fine, document pur, în cheia *Basarabiei în Gulag*, a scrierilor lui Anton Crihan ș.a.m.d.

Explic această opinie: în cazul în care „parcă” sunt de toate, romanul devine ușor penalizabil din toate aceste perspective: poezia este afectată de publicistica seacă, directă; ficțiunea devine schematică prin imixtiunea aplicării „modelului”, „documentul” este falsificat: Portretele lui Stalin nu au fost afișate în școli pe 28 iunie, iar lagărele de concentrare sovietice nu și-au deschis porțile în ziua morții lui Stalin, mai ales, pentru deținuții politici. Reacția în masă, la moartea lui Stalin, a fost, inițial, una de jale mare și de pierdere, nu de bucurie ș.a.m.d. Schematismul și dialogurile *construite din lozinci* omoară până și cele mai pasabile pagini.

Fiindcă este un roman „cu presă”, nu pot să trec cu vederea și un anumit fel de receptare a textului. Cineva (care deduce – fals – din roman că regiunea Kolâma s-ar afla la o extremitate nordică), bănuind probabil că cineva (ca mine) și-ar putea „băga nasul în roman”, avertizează, chiar în *Literatura și arta*, citându-l pe Marquez (!), că romanul este scris „numai pentru cititori” și că autorul vrea să comunice direct cu cititorul, fără intermediari. Ce l-o fi speriat, mai ales că textul e postfațat de un critic, iar el însuși (autorul acestor aberații) chiar o face pe criticul, stând între mine și textul cărții!? Chestia cu Marquez amuză, dar nu e singura referință care dăunează prin exces de referință: pe coperta a IV-a a cărții vom vedea romanul comparat cu scrierile lui Dostoievski, Borges și Bulgakov. Din delicatețe nu v-oi spune cine a zis-o.

Dacă romanul lui N. Dabija ar fi mers pe una din liniile posibile și previzibile, de exemplu pe filiera druțiană, n-ar fi fost poate nimic deosebit, decât constatarea că Druță mai are un epigon. Dar aici lucrurile se agravează, deoarece poetismele druțiene se îmbină *catastrofal* cu

„estetica” realismului socialist: eroi lineari, gândire exemplară, comportament impecabil, monumental și exprimare lozincardă. Iar liniile de subiect sunt previzibile și pavate, oarecum, de autor-narator, pentru bunul și limpedele mers al lucrurilor.

În acest sens, drumul unei fetișcane de 17 ani, Maria, din Basarabia la Extremul Orient e... o plimbare-călătorie-excursie agreabilă... (Iar înainte de a purcede la drum, eroina „răsfoi *la biblioteca comunală* (sic!) mai multe enciclopedii, anuare geografice, dări de seamă ale unor expediții...”, de parcă era la Biblioteca Academiei române!). Tatăl său, un părinte absolut iresponsabil, după mine, aflând vestea plecării de acasă – în Siberia! - a copilei care nu avea încă majoratul: („Pleci, deci? Ai hotărât?! – Da, tată...”), „tăcu”; „o admiră” (!) și plecă în sat să caute bani de drum. Toate elementele din roman sunt copiate după modelul romanelor și nuvelor „exemplare”, care ne educă, în școală, patriotismul (pe atunci: sovietic).

Ocupanții (sovietici), de exemplu, intră în localitate (și în roman) așa cum intrau (în filme, vă amintiți?) cotropitorii fasciști în „realitățile pașnice” sovietice: lumea-i în câmp, ori la școală când, brusc, fără să fie poftiți, și fără să-și anunțe în prealabil sosirea, la poartă se oprește un camion cu soldați, căzuți din cer, când lumea, repet, are cele mai pașnice preocupări... (Paranteză: stranie e și atitudinea profesorului Ulmu față de Eminescu: pe de o parte, tot anul le-a vorbit elevilor despre acest poet, pe de alta, un text de referință precum *La steaua*, elevii îl afla, trunchiat, fugitiv-expeditiv, abia la 28 iunie, cu câteva zile înainte de bacalaureat! Ce-a făcut profesorul tot anul? Și tot, abia acum, eleva îi cere cartea de versuri!).

Aici lucrurile chiar se agravează. Eroii vorbesc eroic și gândesc linear, iar asupritorii nu fac decât să asuprească, fără pic de omenie în ei. Totuși, oricât de bună intenția, eroul principal se autopenalizează din vina autorului. Dintr-un fel de inerție patetică și exces de zel al autorului (ca să aduc doar un exemplu), personajul este descalificat... profesional.

Acesta cică (vorbele autorului-naratorului) anul întreg îl preda doar pe Eminescu, iar pe toți ceilalți – mai mult în trecut, aproape deloc. Bine, bila albă pentru Eminescu e la suprafață, dar ce ne facem cu atâtea bile negre, pentru văduvirea copiilor de o întreagă literatură română? Chiar dacă admitem/ deducem că în acel an profesorul Ulmu preda doar literatura clasică, oricum copiii rămâneau fără *Muma lui Ștefan cel Mare*, *Daniel Sihastru*, *Umbra lui Mircea*. *La Cozia*, *Zburătorul*, *Un răsunet*, *Ruinurile Târgoviștii*, *Răzvan și Vidra*, *Fântâna Blanduziei*, *Chirița în Iași*, *Pastelurile* lui Alecsandri, *Dumbrava roșie*,

Dan, căpitan de plai, Alexandru Lăpușneanu, Apus de soare, O scrisoare pierdută, Moara cu noroc, Mara, fără Creangă, Odobescu, Vlahuță, Șt.O.Iosif, Filimon, Coșbuc, Goga, Russo, Donici, adică și fără de cei despre care Eminescu afirma că „au scris o limbă ca un fagure de miere”... Să presupunem că profesorul nu-l cunoștea decât pe Eminescu?

Motivul confuziei e la suprafață. N.D. a intercalat aici o experiență profesională din altă perioadă, mai aproape de noi, când marii clasici se reduceau la cele câteva nume de „scriitori moldoveni” și când profesorii adăugau de la sine ore pentru Eminescu, de exemplu. Trebuie să recunosc că și eu am mutilat programa școlară, subțindu-i pe unii și dându-i lui Eminescu 20 de ore în loc de 8, dar nicidecum anulându-i pe toți ceilalți.

În contextul respectiv (Ulm era un profesor român într-o școală românească, nu?) trăsătura aceasta e absolut contraproductivă, lineară, simplistă și... previzibilă. Deloc eroică, nici măcar literar. Ce curaj i-ar trebui unui englez să-i dea preferință lui Shakespeare, unui profesor neamț să-l iubească pe Goethe, ori unui rus pe Pușkin?

Tot atât de gravă este idilizarea sau cumintțirea lineară (inclusiv, eroismul declarativ, „de placat”), a vieții din lagărul de detenție. După Soljenițan, după *Povestirile din Kolâma* ale lui Șalamov, după *Basarabia în Gulag*, după memoriile lui Costenco, Marinat, Crihan, Pirogan, ale părintelui Țepordei și alte mărturisiri în cărți și în presă (majoritatea, nu numai impresionante, dar și expresiv relatate)... nu se mai poate scrie superficial și schematic! Discuțiile intelectuale cu Mandelstam (în latină, bineînțeles), cu părintele Florenski, chiar creează impresia unei excursii agreabile, însoțite de dialoguri intelectuale.

Romanul, de fapt, începe cu un artefact: autorul, căzând de pe o stâncă și ajuns la spital, vede și aude ceea ce li s-a întâmplat personajelor sale. Este suficient (deși, mie unuia, audierea unor martori sau studierea unor documente, fie și inventate, mi s-ar fi părut mai convingătoare decât o *închipuire*, mai ales, având în vedere tema dramatică), se pare, pentru a intra în subiect, dar autorul mai inventează unul: îl pune „să relateze” pe fiul personajului. Toată problema e însă în faptul că toate cele trei cutii/ rame narrative sunt scrise în aceeași cheie. O „personalizare” a personajului narator, cel puțin, a modului de povestire, chiar se cerea... Altfel, n-avea rost introducerea lui în text.

Scenele în care apare Mircea, naratorul, produc confuzie. Cine povestește? Dacă el, atunci cine este personajul Mircea despre care se povestește la persoana a treia? Dacă povestesc părinții lui, de ce figu-

rează ei (ca personaje, nu ca naratori)? Dacă autorul, de ce era nevoie de introducerea altei *instanțe narrative* în primul capitol? Această lipsă totală a focusării discursului, a instanței narrative, confuzia dintre relatarea personificată și scrierea „omniscientă” (cel care povestește nu numai că știe ce se întâmplă concomitent în lucruri diferite, dar și ce gândește fiecare personaj!) divulgă un schematism neclintit și o neglijență totală a scriitorului.

Iar comentariile și reflecțiile (inclusiv, cele din final) chiar îl trădează pe poetul și, mai ales, pe publicistul Dabija. Structural și naratorologic, e aceeași gafă pe care o comite, uneori, C. Cheianu (îmi dau seama cât de mult se revoltă, în momentul în care citesc aceste rânduri, ambii autori, pentru că am îndrăznit să-i pun alături...).

Romanul lui Nicolae Dabija merită salutat, ca apariție. Tema este chiar una „bună” și chiar ar trebui să ne obligăm (cei care pot face asta) să vorbim la acest subiect. Atât că eu, avizat de textele documentare la această temă, mi-aș fi dorit altceva. Umila mea părere este că oricare dintre istorisirile martorilor fixate în cartea lui S. Saka *Basarabia în Gulag* devansează romanul lui N. Dabija la toate capitolele. Inclusiv, ca scriitură.

Istoria noastră cea mai recentă și (i)realitatea imediată îi sugerează tema și lui Nicolae Esinencu. Este deja un monstru sacru al literaturii noastre, un profesionist al prozei parabolice și paradoxale, textul său curge gărlă. Niciun complex de inferioritate ori de alt soi în fața hârtiei. Scriitură fragmentară, dinamică și consistentă. Fraze nervoase, spumoase, realități și expresii surprinse cu dictafonul memoriei sau al imaginației și cu blitz-ul vizualizator al acestora.

Romanul *Vin chinezii* este o panoramă a societății, dar o panoramă etern schimbătoare, cu rotiri de caleidoscop și cu opriri intermitente, scurte, în încercarea de a obține, din toate, un fel de *puzzle*, dar piesele căruia mereu nu se potrivesc (nici ca imagine, nici ca o coerență, fie și dinamică, a scriiturii). Până la urmă iese o salată, adevărat, apetizantă, un tutti-frutti

În Basarabia, unde orice „școală estetică” ori „tradiție culturală” își încheie existența la jumătatea rostirii cuvântului care o denumește, toată (r)evoluția se produce în „salturi mongole”. Derrida vine imediat după Dobroliubov și teatrul absurdului imediat după Creangă. Implicit, toți sunt niște autodidacți (nici titlu de glorie, nici cuvânt de ocară). În acest sens, Nicolae Esinencu nici autodidact nu este și nici nu știe la ce i-ar trebui *instruirea culturală*. Când îi citești textele, ți se pare că autorul îmbină fantastic și eclectic scriitura lui Urmuz cu cea a lui Creangă și pe Sorescu cu Rabelais. Nimic din toate astea!

Tot așa cum există pictura naivă, există o bună scriitură naivă (plină, tumultuoasă, neînfrănată). Adunată doar din talentul nativ, inspirație eclectică și intuiție literară. În principiu, dacă „artistul cuvântului” are aceeași plăcere de la lucrul făcut pe care o are lăutarul, de ce ar trebui să-i cerem altceva? Poate asta înseamnă „succesul literar”? Refractor (până și în imposibilul trecut totalitar) la orice înseamnă scriitură civică și patriotică, Esinencu până și atitudinea etică și „cetățenească” și-o exprimă (ca gest) într-o formă... dimoviană: „mă piș/ pe țara/ care se pișă/ pe poezii ei.”

Romanul cel mai recent este plin de nerv, este foarte dinamic, aproape numai dialoguri (spuse în fugă) comentate scurt și condimentate exotic: Moscova, scriitorii moscoviți și basarabeni *autoexilați*, metrul, *metroul guvernamental* (un spațiu al infernului și o lume a vitezei), o veritabilă Euridice minoră: „mergi înainte și nu întoarce privirea!” Realitate goală și parabolă *implicită*. Un fel de teamă organică de acest preaplin, de vârtejul care nu sfârșește niciodată, e un fel de (singură) axă unificatoare, culminată cu ipotetica invazie a chinezilor, despre care Esinencu parcă ar fi vrut să ne sugereze ceva, dar parcă *i se pare* că a ilustrat-o deplin. Nu știi dacă scriitorul își *redactează* textele scrise, uneori parcă nici pentru el nu contează cine rostește replica. Poate că tocmai scrisul „dintr-o răsuflare” e secretul scriiturii dinamice?

Se întâmplă că autorul să comită bijuterii poetice: „Oricum ai da-o, tot ar trebui să fie pe undeva o gaură, o crăpătură, o cât de mică fisură prin care să mă uit și deodată să văd cum curge din înălțimi în subteranul ăsta (subterana asta?- mvc) cerul.”

Există senzația cinematografică cea mai palpabilă în acest gen de scriitură, dar uneori ai senzația că imaginile-s din filme diferite, fie și ale aceluiași autor. Penalizabile sunt totuși modalitățile simpliste, cu verdicte de suprafață, de a surprinde realitățile vieții literare și politice. Grotescul nu salvează situația, pentru că nu trece în satiră și totul pare fără concept și fără strategie. Chiar dacă e scris cu talent. Nativ, nicidecum acumulat... ori dezvoltat.

Romanul lui Aurelian Silvestru *Cel răătăcit* încearcă să îmbine cele mai multe epitete definitorii, ca și cum autorul ar fi ezitat cu ce să-și înceapă cariera de romancier. Cel puțin la nivel de pretenții, romanul e și polițist (un veritabil thriller, dacă judecăm după mărcile inițiale), și de aventuri, și mistic, și psihologic, și filosofic, și fantastic, și erotic, și religios, și politic... Trebuia să pun ghilimelele de rigoare? Le las pe seama eventualului cititor.

La o primă lectură, cititorul se gândește (cu singura excepție a celor care nu cunosc) la *Codul lui Da Vinci*, al lui Dan Brown. Dacă argumentul de referință (unul dintre ele) este *superagentul* Vica, atunci ar trebui să ne referim mai curând la filmul omonim decât la romanul lui Dan Brown. Iată un exemplu: „Fără să se grăbească, scoase o agrafă din păr și descuie ușa.” Agrafa aceasta magnifică, ridicolă și blestemată (care are o definiție explicită pentru orice text, vezi DEX, p. 20) este *un element de film*, nicidecum de carte (suntem abia la a treia pagină!), în care, pentru cititorul care nu privește acest gen de filme, se mai cerea ceva, chiar dacă e un „superagent”. În film, da, de la o vreme, ușile se deschid acolo cu unghia! Agrafa e deja un anacronism!

Dacă este adevărată ipoteza cu D. Brown, atunci e bine să ne ducem chiar până la sursă, pentru că romanul acestuia a avut un model din *arta înaltă: Numele trandafirului*, al lui Eco. Numai că Dan Brown a simplificat propria istorie până la una polițistă, creând, cu bună știință, un best-seller, o carte „la modă”. Faptul că astfel „strică” ideea semiotică esențială, ori procedeul stratificărilor (aidoma petalelor de trandafir) din romanul elitist (și popular, totodată) al lui Eco, se pare nu l-a deranjat pe autorul *Codului*... Totuși, canava polițistă fiindu-i insuficientă, autorul o dublează cu una de scandal: subiectul religios, întotdeauna sensibil, iar mai și vorbind de o religie de circulație mare, scandalul e ca și cum asigurat, *deopotrivă cu succesul*, cum se mai întâmplă...

Și dacă, în plan pur literar, D. Brown strică ideea lui Eco prin „detectivizare excesivă”, iar un subiect polițist „onorabil” – prin amestecul cu unul de scandal (cel religios), atunci A. Silvestru nu face decât să continue, în logica „procedeului”. Adică, strică această canava polițistă, care se înfiripa, de bine de rău, prin filosofare, prin patetism *parareligios* solemn și... prin amestecul total al registrelor (la toate, în final, și nu numai, se mai adaugă – cel puțin - și elemente de *fantasy*).

Însă, nici unul, nici altul, chiar dacă ambii fac trimitere la diferite soiuri de documente și manuscrise enigmatice, nu a observat, ori nu a dorit să observe, că Eco își propune să re-creeze un roman de factură clasică, îmbinând istoricul și detectivul, psihologicul și simbolicul... Dar singura soluție cinstită de a re-crea este cea cu trimitere implicită sau explicită la sursă, ori *abordarea ludică, ironică*.

„*Firește, un manuscris*”, este titlul prefetei romanului lui Umberto Eco. „Manuscrisul” romanului, ca și „manuscrisul” căutat, respectiv, ascuns de personaje (partea a doua, despre comedie, a *Poeticii* lui Aristotel), adică două piese pe care se ține osatura romanului, sunt, așadar, *un joc* propus cititorului, nimic mai mult! Firește, am să mă joc

cu cititorul, firește am să inventez, pare să spună, la fiecare pas, autorul; firește am să fac literatură, am să-i pun la dispoziție „invenția” mea: firește, un manuscris...

Ca să nu las cititorul în suspans, voi divulga care este pretinsul manuscris căutat de eroii romanului lui A. Silvestru, a cărui găsim ar fi provocat, neîndoielnic, o tulburare, o subminare, o Apocalipsă spirituală: este manuscrisul lui Pilat din Pont (!). Se pare că aici putem să punem punct, alte evanghelii apocrife nu mai sunt posibile...

E deopotrivă de neproductivă atât transformarea unei jucării în instrument al panglicarului (D. Brown), cât și încercarea de a face din ea obiect de cult, fetiș sau idol, într-un straniu ritual parareligios.

Scriitura propriu-zisă curge, la început, nepretențios și neutru. Risc să presupun că dacă toată canavaua romanului rămânea una polițistă, până la urmă, întreaga construcție rezista și ieșea onorabil din confruntarea cu orice lector. Probabil că unele nereușite literare aici se ascund: în ambiția exagerată, raportată la finalități. Or, cine a zis că un roman de aventuri ori un thriller nu e literatură? De ce trebuie să ne ambiționăm să stricăm textele pasabile cu imixtiuni parafilosofice? Apoi, să-i mai lipim la coadă și elementele fantastice, distrugând, prin „totalitate”, coerența și integritatea...

Există o metodă simplă de a rata organicitatea unui text literar. Umberto Eco vorbește în celebrele *Marginalii la „Numele Trandafirului”* despre „salgarism”. Eroii acestui scriitor italian (Emilio Salgari) de la sfârșitul sec. XIX (*Misterele junglei negre*, *Corsarul negru* ș.a., un Jules Verne italian), aleargă, scrie Eco, ca să scape de urmărire și, în grabă, se împiedică de rădăcinile unui baobab. Aici, povestitorul lasă subiectul la o parte și purcede la *predarea unei lecții de botanică despre baobab*... Singurul lucru pe care l-aș adăuga aici e că abandonarea oricărei linii de subiect (detectivă ori filosofică, erotică sau istorică) deranjează pe cititorul predispus la una din temele și stilisticile respective... La prima vedere, putem număra câte vrei opere cu „intercări”, unele de succes incontestabil. Dar intuiția autorului sugerează dozarea. Aici, ca și în orice domeniu, măsura e lucrul!

Cartea Claudiei Partole mi-a lăsat o impresie... care alunecă în alta. Pe de o parte, am citit cel mai bun text de până acum al scriitoarei. „Universul intim” al relațiilor umane, simplu, cu micile bucurii, cu micile probleme și... cu micile tragedii cucerește tocmai prin uman și simplitate. Timpul, cronometrat într-o densitate sufocantă, de la seara decedului unei bătrâne până dimineața... e un mare teren de sentimente și trăiri. Această unitate a timpului și locului acordă șansa pentru trăirea intensă a unei drame.

În context, nimic nu cade în excesul problemelor lumii, care strică uneori (vezi textele de mai sus) o construcție prin chiar lichidarea pereților acțiunii și suporturilor stilului. Iată cât de simplu se obține organicitatea. Iar muzica de cameră, de fapt, un singur pian fiind suficient pentru a surprinde un univers (cum să nu-mi amintesc și de *Totentanz*-ul lui Liszt?) poate sugera un univers întreg, fie și intim.

Oscilând (moderat) între jurnalul intim și reflecția lirică, confesional-existențială, scriitura este unitară, păstrând tonalitatea. O prietenie (bizară, oarecum) între menajera-naratoare și patroana sa, bătrâna Emili, pune în lumină relația umană ca fenomen, ca necesitate a comunicării sau, simplu, ca nevoie de conlocutor. În raport cu aroganța rudelor, relația obține accente de duioșie. Uneori, prea dulceagă. Iar, în contrapunct, previzibila, în acest context, indiferență a copiilor este, ca imagine, plată.

Mă urmărește mereu această imagine... autonivelantă: trăirile eroinei (naratoarei) încep să ia avânt, apoi se sperie și se cumintesc. Scriitura de acest fel poate fi, după mine, de două feluri. Una cu exploziile sincere și puternice, ale trăirii plenare, când cel care le trăiește (și mai și relatează despre ele) își stoarce sufletul pe dos de durere, revoltă, disperare, când cuvintele nu se mai aleg: abia de reușești să le așterni, să le rostești, primele la îndemână, când nimic nu se atenuază „din delicatețea” scriiturii. Cealaltă ar fi trăirea detașată, relatarea calmă, fixarea evenimentelor și inhibarea totală a emoțiilor: reportajul sec, detașat-distant, în cheia *Străinului* lui Camus, ori imprevizibilitatea paradoxală (și acut-dramatică) surprinsă în *Jurnalul de doliu* al lui Barthes. Ambele câștigă prin expresivitate implicită, a celor surprinși în secvență.

Pe când aici, emoțiile nu sunt atât trăite, cât numite: „Simții prin tot corpul o străfulgerare, care, deși fierbinte, îmi îngheță respirația”. Sau: „Îmi încremenise gândul. Inima își întetise bătăile...” Cam așa ni se prezintă și prietena ei, Ani: nu trăiește și simte, ci ne spune ce (crede că) trăiește și simte... Iar „meditațiile,” fără culoarea individualității-particularității, dar cu pretenții existențial-filosofice sunt truisme din registrul minor al gândirii (nu al trăirilor, cum ar fi fost și mai firesc, și mai convingător, și mai *expressionist* (titlul trimite la acest stil).

Sincer vorbind, m-a cam surprins această temă... macabră la un autor „pozitiv” și „cuminte”, cum e Claudia Partole. Deși fire introvertă, puteam să bănuim trăiri interioare surprinzătoare. Surprinzătoare, într-un fel, aceste vieți, care nu sunt trăite, ci păstrate, într-un univers etanș. Legătura cu lumea se face prin cărțile la modă, care explică ce și de ce se întâmplă (de la Horoscop și Murphi la Carnegie).

Am permanenta senzație că romanul Claudiei Partole e... la limita reușitei. Cadrul este perfect pentru așa ceva. Fluxul memoriei... aproape că se declanșează. Dar, iarăși, în meditațiile eroinei se intercalează meditațiile de suprafață, previzibile, cum spuneam, ale... autoarei. Actrița prea adesea se confundă cu scriitoarea care gândește (și aici!) publicistic. Există (fiindcă protagonista e o actriță, de ce să nu ne amintim?) în teoria („sistemul”) lui Stanislavski două exerciții distincte: *eu* în condiții propuse și... *personajul* în condiții propuse. Aici jocul pare, uneori, acesta: ce aș fi făcut/ gândit eu (scriitoarea Partole), dacă eram în această situație, cu aceste cunoștințe, cu aceste prietene etc...? Totu-i bine, se pare, dar... personajul (fie și personaj-narator) n-are contur.

Se reține, scurt de tot, istoria (situația!) în sine: o menajeră stă de veghe la căpătâiul pacientului decedat și își amintește, se roagă, meditează. Fără detalii memorabile. Și fără grija scriiturii în sine, decât intermitent, de parcă gândurile personajului (în sine) nu ar avea nevoie de „mărcile discursului”). „Dansul” gândurilor este prea neutru și declarat, ca să fie și „macabru”. Poate, cu intermitențe.

Și în acest caz, ca și în cele anterioare, constat cum se conturează încă o temă care poate și merită să fie valorificată. Este actuală și suficient de consistentă, chiar dacă ține (sau, dimpotrivă: mai ales!) de universul „mic”: singurătatea, străinătatea, dragostea, moartea (particulară, „ordinară”, nu cea eroică, frumoasă, „pe eșafod”)...

Romanul lui Valeriu Babanski *Mojud* este o construcție pretențioasă și sofisticată, coborându-ne într-o lume mistică: sec. IX, lumea arabă, o arie a intersecțiilor spirituale, un fel de *terra mirifica*. Eroul este un mistic sufit, parcurgând o sinusoidă încălțită a unei inițieri totale. E și o inițiere a cititorului într-un fel de gândire mistică sincretică, implicând mitologii, teologii, filosofii, diferite, dar compatibile, autorul-naratorul-personajul chiar impunând ideea unei armonii universale.

Deasupra întregii gândiri stă imaginea lui Khidr. Deși tradiția islamică îl desemnează (doar) drept prooroc și învățător al lui Moisei(Musa, în tradiția musulmană), legendele spun că el poate să apară oricând și în orice chip. Așa se face că spiritul lui Khidr îl îndrumează mai întâi pe războinicul participant la expedițiile din Creta și Sicilia, Hasan ibn Mansur, dar care devine, iluminat de îndrumarea proorocului, un fel de monah-anahoret-pustnic. Mai târziu, Khidr îl va îndruma, pe aceeași cale, pe Mojud.

În „linia lui Khidr”, autorul aduce (într-o interpretare liberă) două dintre cele trei comportamente paradoxale (dacă le putem numi așa), ilustrative ca învățăminte, cunoscute din biografia legendară a proorocului. Istoria lui Mojud este cea mai întinsă (textual, ea o antici-

pează pe cea a lui ibn Mansur). Un funcționar de rang mediu, care visează să ajungă Inspector pentru Măsurări și Greutăți (un fel de nirvana carierei, trebuie să înțelegem), avea și o a doua viață secretă: practica *meditația* (așa cum e descrisă ea și cum o practica pasional și amatorist personajul, poate fi definită ca un fel de *hobby*).

Hasan ibn Mansur devine, în economia romanului, un fel de intermediar care îl va găzdui în ipostaza de „sihăstrie în doi” pe Mojud. „Inițierea” acestuia de către Khidr se produce atunci când războinicul musulman purcesse spre Mecca, făcându-și *hajjul*. Proorocul îi deschide mintea și inima spre un fel de Ka’aba cerească (nu cea pământescă, în jurul căreia se rotesc pelerinii musulmani, sosiți la Mecca). Imaginea este izbitor de asemănătoare cu ridicarea spre Mecca cerească a temerului personaj din *Noapte de decembrie*. Nu pot să nu remarc aici și umorul proorocului Khidr (sau al autorului?), care, liniștindu-l că această vedenie înseamnă împlinirea „*hajului hajurilor* de pe lume,” adaugă: „Și-apoi la Mekka, toți pelerinii își vor lepăda păcatele lor și s-ar putea întâmpla că vreun păcat mai nemernic să se și prindă de tine ca un scai...”

Este probabil unica glumă în tot textul. Molcomă, monotonă, cursivă, inteligentă, scriitura trebuie să ne plaseze pe unda meditativă și analitică, mai puțin pe una acțională. Scrisul acesta predispune spre o lectură de tip meditativ, nicidecum dinamic, propriu secolului în care trăim. Un întreg ritual presupune procedeul analizei și gândirii. Este chiar de mirare că autorul spune într-un loc despre personaj că însușise (era un „autodidact”) atât de bine arta meditației, că putea să practice meditația nu numai (să zicem) „la masa de lucru din oficiu”, ci și „pe drum spre cancelarie” și invers.

Puține se pot întâmpla într-un text în care tema este mai curând vanitatea vieții ca lume materială și importanța educației spirituale. Locul și secolul întâmplărilor e ales pentru a încerca un fel de gândire religioasă „panecumenică.” Sufismul, după cum se știe, este un curent mistic-religios, în cadrul religiei islamice. Iubitori ai adevărului și tinzând spre perfecțiune cu ajutorul iubirii și devotamentului față de Dumnezeu, sufiștii au fost influențați, în timp, de ideile neoplatonice, de filosofia indiană, de creștinism. Sunt suficiente motive (în viziunea autorului) pentru a construi o gândire universală, o toleranță între diferite confesiuni (după cum remarcă și V. Beșleagă).

Cred că lucrurile nu sunt chiar atât de simple. Amestecul de meditații la teme diverse și bizare (de la „teoria vibrațiilor”, legătura între culori și sunete – apropo, din punct de vedere fizic ea se explică simplu – „iubirea universală”, explicată atât de sofisticat... ca să revină la elemen-

tarul: nu poți iubi lumea fără să iubești un om concret etc., etc., fără a mai vorbi de interferențele religioase) sunt atât de multe, una împingând-o în față pe alta, într-un fel de *frazistică marqueziană* fără sfârșit... încât nu orice lector are răbdarea s-o scoată în capăt. Iar eroul, dacă le adună pe toate, se poate debusola, se poate dedubla în sens patologic, schizofrenic, nu numai mistic. Noroc că, se pare, toate astea nu prea îi prind bine la nimic, personajul nu creează un sistem din ele.

Dacă romanul e pentru inițiați, textul romanului riscă să-și divulge fisurile de la intersecția filosofilor, teologilor, științelor (între ele) și la intersecția acestora cu literatura. Dacă textul e pentru „cititorul de masă”, acest cititor nu va rezista prea mult stufozităților sintactice (uneori, fraza, lunecă, evident, în anacolut) și celor demonstrative, o construcție rămuroasă la infinit (uneori, din inerție, uneori, absolut inutil, din necesitate scripturală, argumentare exhaustivă, superfluă, ori poate, mai curând, din ceea ce se cheamă paradă de erudiție).

Încercând a fi (romantică suprasarcină!) un misionar ecumenic, se pare că naratorul și personajul devin prozești ai fiecărei religii, trădându-le pe fiecare prin interpretare liberă. Și toată scriitura eseistică (repet, bine plasată în context istoric și spațial) nu conturează o istorie precisă, un chip precis, o gândire construită ca o rezultantă a celor adunate. Nici o relativizare a acestora, mă grăbesc să adaug, pentru cel care nu așteaptă finalități. Totul dispare cam... ca apa în nisip.

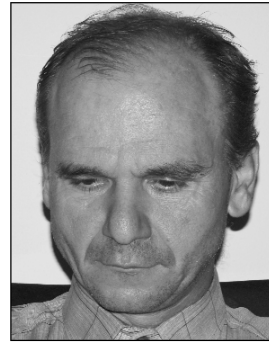
Citesc în carte (cu oarecare surprindere și relevanță) două secvențe din scrisoarea lui Iisus Hristos (în islam: Isa, nu Musa, cum citesc la p. 148) către Iosif din Arimateea și descopăr... că nu e nevoie să faci o excursie prin toate religiile și textele sacre. Un singur text dintr-o singură religie acoperă ca substanță o jumătate din mesajul romanului. Bineînțeles, e umila mea părere.

Cu excepția lui Esinencu și Babanski, ceilalți (dacă trecem peste nuanțe) sunt *debutanți* în ale romanului. Să fie acest amănunt și această recrutare masivă un semn al înnoirii paradigmei? Greu de spus, pentru că deocamdată (poate în afară de Cheianu)... tot Esinencu și Babanski o înnoiesc. Mă refer, aici, la înnoirea în sine, nicidecum la alte calități.

Dacă nu deranjează termenul de comparație, m-am gândit, încheind scrierea acestor note, la... „O cercetare critică a poeziei de la 1867”. Repetând gestul lui Maiorescu, ar trebui, după „cercetarea critică” a romanului „nostru” de la 2009, să urmeze ceva în genul: „Direcția nouă în romanul basarabean.” Părerea mea este că tema respectivă încă nu s-a copt, bineînțeles, în lipsa „materiei prime”. Or, romanele de factura celor menționate mai sus sunt bune, cel mult, pentru categoria „nominalizări”. Mai așteptăm.

Poeme

Ioan Biroaş

peretele peşterii

nu-mi voi aduce aminte cum îl chema
pe zidarul care împingea roaba
cu încrustații de ciment
ca un ou faberger
și vă jur că nici osia universului nu scîrție
cum scîrția roaba aceea
nu-mi voi aminti baraca în care straietele de calfe atîrnau
în cuie ruginite și mîncarea avea gust
de cărămidă
nu-mi voi mai aminti nimic acum
cînd mă hrănesc doar cu varul de pe peretele peşterii
și aştept

pămîntul va scîrții mai tare
decît vîrful creionului cu care scriu

hîrtia de-o mie

femeia de serviciu își agățase mătura
între pupile
te învîrți cam de mult
pe aici! zise îndesîndu-mi în palmă
hîrtia roz ca pe o bancnotă
pe holuri o vînzoleală de căutători de aur
sexual
peretele matrimonial al wc-ului

Ioan Bîroaș

și-n timp ce caut printre șine egreta
mototolesc hîrtia rozalie
și-o arunc
ca și cum aș azvîrli o hîrtie de-o mie

cartier

mușterii stăteau pe treptele din halbe de bere
cu spuma cît niște căpățîni de zahăr
doar ali baba vorbea cu gloaba lui chioră
și azvîrlea cu biciul în mulțime
pînă cînd o ploaie de vară
grea ca zidurile unei cetăți
a transformat vinul în apă
iar bătrînul a început să scoată din buzunarele jerpelite
pești
gata mîncăți

cezaro-crăiască

într-o noapte trecînd pe lîngă o poartă
am visat-o
plecînd, nu mi-a zis nimic
în altă noapte m-au ajuns pe o străduță
plînsul și parfumul
și mi-am dat seama
că nu știu nici acum unde e

jojo îmi spusese asta
stînd așa, cu mîinile în șolduri, crăcănat,
ca un soldat cezaro-crăiesc
păzind intrarea cu portal a spitalului de nebuni

Cartea de artă

Negoia Lăptoiu

Fertilul climat artistic orădean

De peste trei decenii, cu pasiune exemplară, cu fină intuiție, cu înaltă capacitate interpretativă și-n temeiul unui vast câmp informațional, istoricul și criticul de artă conf. univ. dr. Maria Zintz a studiat, a definit și a transpus în actualitate rezonanțele unor preocupări artistice revelatorii pentru spațiul intracarpatic din ultimele trei secole, prioritate având mărturiile picturale, grafice, sculpturale și de artă decorativă din nord-vestul transilvan. Recentă sa carte, *Artiști plastici la Oradea 1850-1950* e o consecință benefică a unor laborioase documentări, meditații și evaluări, prin contact direct cu opere, martori ai evenimentelor, presa vremii. Informația a primit o pertinentă structurare și afiliere pe considerente de ordin stilistic, încât un bogat fond patrimonial întregește cunoașterea și sensibilitatea noastră cu generoasa vibrație a freamătului creativ inițial zonal și apoi cu un continuativ transfer către național și universal. Cartea a apărut în condiții grafice deosebite, având 380 de pagini, 260 fotografii color și 112 fotografii alb-negru. Se cuvine observația că era nevoie de această carte, care pune în valoare în paginile ei creația celor mai valoroși reprezentanți ai artei plastice bihorene pe parcursul unui secol, în special în prima sa jumătate. Cartea constituie, totodată, o sinteză, o împlinire a cercetărilor anterioare ale autoarei referitoare la evoluția fenomenului artistic local din perioada 1850-1950 (precum cele cuprinse în cartea *Artiști plastici din Nordul Transilvaniei, victime ale Holocaustului*, apărută în 2007).

Cum era și firesc, după un succint și evocator „Argument”, într-un prim capitol al cărții sunt etalate realitățile de ordin politic, instituțional, edilitar și cultural care au configurat „istoria orasului” pe durata unui

frământat secol. Ține de esența adevărului că la Oradea, tot mai dinamică și mai prosperă urbe la final de veac XIX și patru decenii din veacul următor, s-au experimentat și perfectat argumentele pozitive ale modernizării vieții social-economice, stimulând statornicirea unui evolutiv climat spiritual. Interesul pentru artă se accentuează, înregistrându-se o potențare a cererii pentru lucrări care să înobileze ambianțe, dar și a solicitării de instrucție în școli de profil. Chiar dacă au avut o existență sezonieră, asemenea ateliere de îndrumare – conduse de artiști cu reputație – apar încă de la începutul secolului XX, în 1931 numărul lor ajungând la cinci, dar norme de desen și familiarizare cu exigențele estetice figurau și-n programele școlilor generale, gimnaziale, liceale, o catedră specifică funcționând, spre exemplu, în cadrul Școlii de metalurgie și industria lemnului. Și cazul nu e singular.

Un factor important în stimularea creației artistice originale l-a constituit proliferarea de societăți, grupuri, cu ardente și tenace eforturi în depistarea și susținerea talentelor din plan literar, muzical, artistic (amintim aici doar de strălucita Societate „Holnap” – Măine, activă din 1908), de publicații care au comentat evenimentele artistice și au reprodus imagini, de admirabila tipografie „Sonnenfeld”, sursă de multiplicare și exercițiu fertil în sfera graficii publicitare. Impulsionat de ritmul trepidant al vremii, un reputat pictor și dascăl, șef al „Corpului artiștilor plastici din Oradea” în 1911, Udvary Ignac Ödön, publică încă din 1903 o carte cu mare audiență: „Arta și educația artistică”.

La fel ca în alte orașe din zona central și est-europeană, la Oradea se consemnează o permanentă fluctuație a creatorilor, dar și statornicirea a tot mai numeroase energii, devenite modele spirituale de referință. Interacțiunea cerere-ofertă se manifestă din plin și-n fastuoasa reședință urbană de pe malurile Crișului Repede. Este meritul incontestabil al autoarei de a fi determinat exact intervalul de timp și ponderea contribuțiilor individuale care au marcat biografia diverselor personalități. În pofida migrării, a activării și-n alte centre culturale, nici un artist reprezentativ – integrat cu motivație în structura apariției editoriale în discuție – nu s-a dezis de importanța popasului orădean, considerându-l definitiv și semnificativ în ansamblul operei personale. La fel de relevantă este și prezența constantă și durabilă la Oradea a unor puternice vocații creative care au lăsat moștenire eternității valori cu statut muzeal. Se știe că și grandiosul Paul Cézanne râvnea la atingerea unui asemenea ispititor ideal!

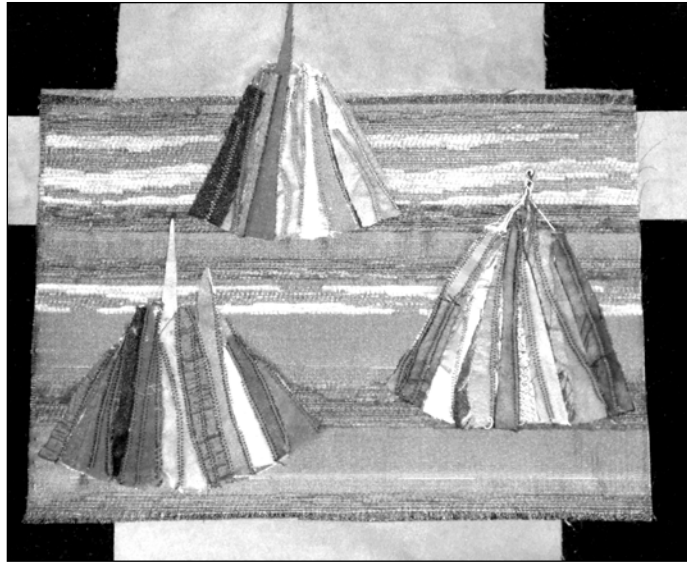
Pentru a limpezi discursul critic, autoarea își ordonează considerațiile în capitole, făcând sesizabile evoluția în virtutea curgerii crono-

logice, alături de modul de asimilare a înrâurilor propuse și capacitatea constituirii de viziuni și stiluri proprii. Și-n mediul cultural orădean răsfrângerile academismului s-au extins și-n primele decenii ale veacului XX, interferându-se cu modalități mai emancipate, de factură modernă. Urmează două consistente abordări propulsând pictorii locali în relație cu „colorismul francez” și „Centrul artistic Baia Mare”, lămurind într-un nuanțat limbaj de specialitate constituirea de variate universuri evocative și certe individualități, preocupate asiduu de ancorarea în profesionalism și autentic. N-au lipsit lăudabile stradanii de acomodare, chiar de sincronizare, cu soluții formale de mare actualitate, experimentate în ambianțe occidentale, cel mai extins capitol fiind rezervat „dialogului artei orădene cu avangarda europeană”. Cum cerințele mediului receptor deveniseră tot mai sensibile la imperativele imediatului, se înregistrează o impresionantă vitalizare a preocupărilor grafice, alături de insinuarea – e drept, încă modestă – de exerciții sculpturale, cu care se și încheie bogatul evantai de analize și docte exegeze.

Densă, substanțială, de-o impresionantă amploare a datelor vehiculate și a comentariilor elevate, corecte, cu vădit nerv și substrat academic, cartea dr. Maria Zintz se lecturează cu interes și plăcere, cu surpriza și bucuria angajării într-un pelerinaj prin labirintul unor mereu proaspete dezvoltări și revelații. Dominată de patosul confesiunii, încurajată fiind și de altitudinea unor finalități creative cu valențe de universalitate, cartea abundă în evocări de mare amploare, cu statut monografic. E drept că și celorlalți artiști integrați în cuprinsul cărții le sunt precizate fidel și obiectiv aportul, valoarea specifică.

Prin asemenea temeinice elaborări științifice se facilitează accesul la popas și meditație în compania unor valori artistice instituite în splendori pentru umanitate.

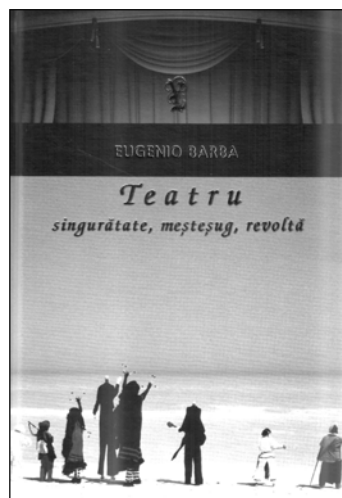

Cartea de teatru

Mircea Morariu

Teatru. Singurătate, meșteșug, revoltă

Eugenio Barba
Teatru. Singurătate, meșteșug, revoltă
Editura Nemira, București, 2010

Cu ocazia lansării oficiale a cărții sale *Teatru. Singurătate, meșteșug, revoltă* (Editura *Nemira*, București, 2010), petrecută în cadrul ediției din acest an a Festivalului Internațional de Teatru de la Sibiu, celebrul Eugenio Barba ne-a împărtășit celor prezenți o pildă. Era vorba despre un țăran care a hotărât să semene pe pământul lui lei, în loc de fasole. Și-a șocat consătenii, dar șocul lui și al celor din comunitatea în care trăia a fost încă și mai mare când primăvara, în loc de lei, au răsărit iepuri. Spre stupoarea tuturor, omul s-a încăpăținat și în anul următor a procedat aidoma. Odată cu trecerea vremii, bărbatul a încetat să mai fie socotit un caraghios, iar inutilitatea gestului său devenise ceva firesc pentru lumea din jur. După ce omul acesta original și, desigur, a-social a murit iar pământul său a trecut în posesia fiului său, moștenitorul a vrut să procedeze la fel. Din nou zâmbete, din nou ironii. Așa că omul nostru s-a hotărât să cedeze și a semănat fasole. Semenii lui l-au privit disprețuitori și clătînând din cap spuneau - *Tatăl lui a fost un adevărat bărbat - Semăna lei!*

Aveam să regăsesc cele rezumate mai sus în secvența *Să plantezi iepuri gândindu-te la lei* care încheie cartea lui Eugenio Barba. O carte care înainte de orice mi se pare o pledoarie pentru teatrul privit drept ghetou al libertății, despre teatru ca o insulă plutitoare, despre teatru ca o canoe îndreptată de vâslaș împotriva curentului. Despre un teatru a-social căruia puțin îi pasă că Infernul ar putea fi ceilalți și al cărui rost nu este nicidecum de a-și ajunge sieși, ci de a răspunde necesității fiecărui om de a dura încă din timpul vieții, pe lângă altele, și o moștenire

pentru el însuși. Un teatru care nu e neapărat, nu e nicidecum făcut pentru cei mulți doar pentru că cei mulți ar putea să îi fie spectatori plătit, asigurându-i astfel existența comodă, burgheză, chiar fără griji. Un teatru care nu e preocupat să scoată premiere multe, ci spectacole te-meinice care să răspundă îndeosebi necesităților lăuntrice ale celor ce l-au fondat și care i s-au dedicat. Un teatru care nu urmărește deloc să fie unul al societății, care chiar se mândrește că este unul a-social, dar care nu disprețuiește nicidecum spectatorul. Care, evident, preferă spectatorul publicului adulat de sociologi, tot la fel cum privilegiază individualitatea în defavoarea colectivității. Un teatru făcut de oameni ce nu au făcut studii teatrale la mari academii ori institute de specialitate, ci care și-au perfecționat mijloacele în lungi și istovitoare *training*-uri care nu li s-au părut o povară fiindcă a le urma a fost opțiunea lor. Un teatru mai întâi *de grup*, denumit generic *Al Treilea Teatru*, creat, teoretizat și devenit o realitate de neocolit grație lui Eugenio Barba, regizorul și liderul lui *Odin Teatret*.

Cartea *Teatru. Singurătate, meșteșug, revoltă* ne povestește prin articolele programatice, prin interviurile, prin scrisorile pe care le reunește între copertele ei istoria acestei aventuri unice.

Eugenio Barba s-a născut în Italia, a emigrat în Norvegia, unde a făcut acolo tot felul de munci mai mult sau mai puțin calificate. Care, mai apoi, printr-o întâmplare a cărei oportunitate și-a creat-o singur, a ajuns să îl cunoască pe Grotowski și să îi stea câțiva ani în preajmă. Exact în anii în care fostul comunist înflăcărat care a fost artistul polonez avea să îi șocheze pe toți retrăgându-se din viața publică și creând un teatru deloc pe placul autorităților comuniste care până atunci îi acordaseră privilegii fiindcă le fusese util, Grotowski avea să fie mentorul lui Eugenio Barba. Sau, cum spune, Barba, *fratele lui*. Grotowski nu este însă nicidecum unica *rudă* a creatorului lui *Odin Teatret*. Barba, pornit în căutarea antecesorilor lui, mărturisește în carte - *Care este originea mea? Cine sunt străbunii mei? Din punct de vedere artistic am un înaintaș-totem: Stanislavski. Îi am ca înaintași pe: Meyerhold, Vahtangov, Copeau, Eisenstein. Am un frate mai mare: Grotowski*. Iar cum trebuie ca la origine să se afle și o femeie, aceasta e sora lui Gordon Craig, Edy. Întors în Norvegia, Barba a creat acolo *Odin Teatret* pe care mai apoi l-a transplantat în Danemarca. Din anexele cărții aflăm că din 1964, de când ființează și până la prima tipărire a volumului (alcătuit și comentat în versiunea princeps de Lluís Musgrau), *Odin Teatret* a produs 24 de spectacole. Teribil de puțin - ar spune îndrăgostiții de statistică. Dar cu ce urmări pentru teatrul de azi!. În carte găsim 28 de texte

scrise de Eugenio Barba între anii 1964 și 1994. Textele refac, așa după cum spuneam, istoria lui *Odin Teatret*. Lămuresc felul în care s-a precizat în timp conceptul de *Al Treilea Teatru care trăiește la marginea, adesea în afara sau la periferia centrelor și capitalelor culturale, un teatru al unor oameni care își spun actori, regizori, oameni de teatru fără a fi trecut prin școli, dar care cu toate acestea nu sunt diletanți*. Semnificativ în acest sens capitolul *Calea refuzului: Al Treilea Teatru*. Lansat în circulație de Eugenio Barba la Belgrad, în 1976, conceptul acesta se va îmbogăți în timp, iar volumul apărut în limba română la Editura *Nemira*, în traducerea Doinei Codrea-Derer, deslușește diacronia acestei îmbogățiri. Tot la fel cum ne ajută să înțelegem mai bine ce se află dincolo de afirmația că *domeniul de studiu al antropologiei teatrale este tehnica actorului*. Sau să vedem ce este pentru Eugenio Barba spectatorul, privit, desigur, altfel decât prin determinările pe care le exercită asupra lui apartenența socială. Iată doar câteva argumente ce recomandă cartea.

O „istorie“ dialogată a Teatrului Național Iași

M-am întâlnit cu numele lui Călin Ciobotari, relativ recent, dacă țin bine minte în ultimele luni ale anului 2009. Florica Ichim, redactorul șef al revistei *Teatrul azi*, al cărei colaborator permanent sunt, mi-a spus, într-una dintre lungile noastre convorbiri telefonice, că are de gând să publice foarte curând un eseu al unui tânăr teatrolog, de fapt, student la teatrologie, de la Universitatea de Arte *George Enescu* din Iași, student despre care deține referințe excelente din partea profesorilor săi, colegii noștri Olțița Cîntec și Ștefan Oprea. Eseul intitulat *Ce e de făcut cu Teleghin?* a apărut, de altminteri, în numărul 11-12 din 2009 al revistei mai sus amintite și e unul temeinic. Am citit mai apoi, tot în revista *Teatrul azi*, sub aceeași semnătură, o cronică la spectacolul

Călin Ciobotari
*O „istorie“ dialogată a
Teatrului Național Iași*
Editura Princeps Edit, Iași, 2010

Biedermann și incendiarii, după piesa lui Max Frisch, producție a Teatrului Național *Vasile Alecsandri* din Iași. O cronică bine scrisă, cu o argumentație temeinică. Cum am văzut și eu spectacolul cu pricina în calitate pe care o aveam de membru în juriul de nominalizări la premiile UNITER, nu împărtășeam opiniile lui Călin Ciobotari (mult prea binevoitoare, după părerea mea), dar până la urmă nu asta contează. Important e, atunci când citești o recenzie la un spectacol sau la o carte, să dobândești certitudinea că semnatarul articolului chiar crede în ceea ce scrie și semnează, că scrie *pe bune*, cum se zice. Lucrul acesta era limpede. Iar cum revista *Teatrul azi* încurajează programatic pluralismul opiniilor, am scris și eu ceea ce mi s-a părut important de spus.

Cu ceva vreme în urmă, am primit din partea lui Călin Ciobotari un e-mail prin care mă înștiința, cu o politețe desăvârșită, de unde are adresa în cauză, dar și că ar dori să îmi trimită o carte ce tocmai îi apăruse. La Craiova, cu ocazia Festivalului *Shakespeare*, l-am întâlnit pe colegul Ștefan Oprea, care a avut doar cuvinte de laudă la adresa lui Călin Ciobotari. Așa am aflat că, de fapt, cel pe care îl socoteam un nou venit în breasla criticilor nu e nici pe departe un nou venit și că da, e student, la Teatrologie, numai că absolvisc înainte Facultatea de filosofie, ceea ce explica multe și reprezintă un formidabil atu. Călin Ciobotari lucrează în presa cotidiană ieșeană, e unul dintre puținii ziariști care mai *are pagină* de teatru în acest gen de publicații, scrie profesionist, cu mentalitate de critic și nu de supporter. Mai e Călin Ciobotari redactor la revista *Dacia literară*, calitate în care se străduiește să obțină spațiu pentru cronici, studii și articole de și despre teatru. Colegul Ștefan Oprea m-a încredințat că sigur vom mai auzi de Călin Ciobotari și că, din punctul lui de vedere, *succesiunea* în ale criticii de teatru la Iași e pe mâini bune. Poate că nu e rău să amintesc, în context, că de zeci și zeci de ani, la Iași s-a scris temeinic și cu aplicație despre teatru, nume precum N. Barbu, Sorina Bălănescu, Mihaela Mîrșu, Anca Maria Rusu, Odette Kaufman Blumenfeld, Ștefan Oprea, Constantin Paiu, Florin Faifer sau Oltița Cîntec fiind cunoscute și prețuite în întreaga țară.

Am primit, așadar, și cartea promisă. Se cheamă *O istorie dialogată a Teatrului Național din Iași*, a apărut în anul 2010 la Editura *Princeps Edit* din Capitala Moldovei și conține un număr de 11 interviuri pe care Călin Ciobotari le-a luat unor importanți actori ai Naționalului. Așa numiților *seniori*, actori cunoscuți și admirați nu doar în urbe, ci și în țară. E vorba despre Mihaela Arsenescu Werner, Petru Ciubotaru, Emil Coșeru, Cornelia Gheorghiu, Liviu Manoliu, Florin Mircea, Constantin Popa, Violeta Popescu, Sergiu Tudose, Dionisie Vitcu, Gelu Zaharia.

Cartea e prefațată cu seriozitate de Ștefan Oprea. Prefața nu conține, așa după cum se întâmplă de obicei, numai vorbe amabile, încurajatoare, despre autor, ci găsim în ea numeroase indicii că cel ce o semnează chiar a citit lucrarea prefațată. Și a citit-o cu luare-aminte. Nu putea să nu o facă. Îi cunoaște bine pe intervievați, pe *protagoniști* cum se zice, îi cunoaște bine ca artiști și ca oameni, pe unii, pe cei mai mulți, i-a urmărit de la începutul carierei lor. Așa că, să nu ne mirăm că în respectivul *Cuvânt înainte* își fac loc amărăciunile lui nea Fănică atunci când vede că unii dintre artiști fac afirmații nu tocmai fondate despre stadiul la care se află azi critica ieșeană, că se rezumă la a vorbi despre *năzbtăile* unor *fățuce* care mai scriu, accidental, și despre teatru, care vin să le ia interviuri declarând senin că nu știu mai nimic despre cariera celor intervievați. Supărați foc, unii intervievați nu sunt, în schimb, deloc la curent cu ceea ce se scrie despre ei în revistele serioase, de critici asemenea.

Tocmai pentru a preveni neștiințe și nedumeriri, Călin Ciobotari a avut excelenta idee de a plasa înaintea interviurilor extrase ample de *cv*, dacă nu chiar întreaga fișă de creație a celor cu care dialoghează. Interviurile au claritate, logică, reporterul e politicoș, bine pregătit, știe pe cine are în față. E evident că și cei 11 actori cu care a discutat Călin Ciobotari îl cunosc bine pe cel ce le adresează întrebările. Că îl prețuiesc, indiciu că nu prea au dreptate atunci când spun că nu sunt băgați în seamă de criticii de azi. E adevărat, se scrie despre ei ceva mai puțin decât odinioară, dar din motive pe care le diagnostichează singuri, mai blajin (așa cum face Mihaela Arsenescu Werner), mai cu sublinieri (Cornelia Gheorghiu), mai înfierbântat (Sergiu Tudose), mai cu năduf (Petru Ciobotaru), enervat, dar atât de enervat (eu aș zice că enervat *moldovenește*) încât ajunge să ne amuze zdravăn (Dionisie Vîtcu), cu duritate și extrem de categoric, poate prea categoric (Liviu Manoliu). E adevărat, clădirea Teatrului Național din Iași e de multă vreme în reparații capitale, iar *cubul* construit spre a-i ține locul nu e pe placul tuturor spectatorilor și nici pe gustul tuturor actorilor. Și așa se explică lipsa marilor spectacole (nu a marilor titluri) de pe afișul ieșean. Dar instabilitatea în fotoliul directorial, numirea în posturi de decizie a unor persoane care nu prea au avut calități manageriale, nu au știut mai nimic despre Naționalul ieșean sau despre teatru în general când au acceptat *dregătoria* cu pricina, criza de regizori proprii cu care se confruntă instituția, o *dictatură* a directorilor de scenă invitați, aceștia impunând un titlu fără a se consulta cu secretariatul literar, minimalizarea rosturilor acestuia, ezitățile în conturarea unui *profil artistic* al insti-

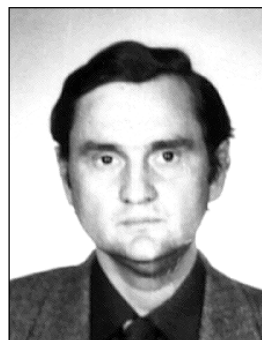
tuției, o reală criză de actori tineri talentați, chiar o supralicitare a valorii școlii de teatru ieșene reînființată îndată după 1990, și-au spus și acestea cuvântul. Deloc favorabil. Faptul că *Urișii munților*, în regia lui Silviu Purcărete, a fost un semi-eșec (l-am sancționat și eu într-o cronică din revista *Familia*), iar în acest semi-eșec au jucat unii dintre intervievați, solicită un plus de reflecție. De autoevaluare. De stat *la oglindă*, dar nu după modelul *oglinďă, oglinjoară*. Unele interviuri sunt adnotate, altele conțin chiar mici indicații de regie, au aerul unor scenete, notează mijloacele non-verbale de care s-au slujit în exprimare intervievații, (Dionisie Vitcu apare ca savuros personaj episodic și în interviul cu Sergiu Tudose). Toate acestea, sau și acestea, fac lectura cărții extrem de agreabilă.

Iar pentru că semnatarul volumului e totuși un critic tânăr, care mai are de învățat, îmi îngădui să semnalez în încheiere o seamă de erori ce s-au strecurat în carte. Unele nu îi aparțin (cineva susține că Gheorghe Plăcișteanu, fratele regizoarei Sorana Coroamă-Stanca ar fi fost ginerele lui Gheorghiu-Dej, când se știe bine că dictatorul comunist a ordonat chiar asasinarea acestuia tocmai pentru a curma povestea de dragoste cu Lica Ghoerghiu), altele, da. Astfel. Legea teatrelor, cunoscută sub numele de *Legea Demeter* a fost totuși adoptată sub formă de ordonanță de urgență, în ultimele zile ale guvernării liberale, dar nu se aplică. O seamă de nume sunt transcrise greșit. Savel Știopul a fost reboțezat Șchiopu, actorul Iulian Necșulescu, Ioan Necșulescu, actrița Sandina Stan (pe vremuri, o remarcabilă profesoară de vorbire scenică) e numită Sabina Stan ș.a.m.d.

Și tot deoarece Călin Ciobotari e un critic tânăr, mai adaug în încheiere că da, e foarte bine că a publicat o carte de interviuri cu actori ieșeni. Că urmărește și consemnează cu regularitate producțiile Naționalului e iarăși foarte bine. Dar că se cuvine să aibă grijă ca în viitor să nu fie doar cronicarul unui singur teatru, fie și numai pentru motivul că întotdeauna comparația stimulează, dinamizează spiritul critic.

Cronica teatrală

Mircea Morariu

O bijuterie prețioasă și grea

Teatrul Sică Alexandrescu din Brașov-PUTEREA OBIȘNUINȚEI de Thomas Bernhard; Traducerea - Tino Geirun; Regia și decorul - Claudiu Goga; Costumele - Lia Dogaru; Coregrafia - Elena Zamfirescu; Cu - Marius Cordoș, Virginia Itta Marcu, Mihai Bica, Gabriel Costea, Maria Gârbovan; Data premierei - 9 mai 2010

Puterea obișnuinței, piesa lui Thomas Bernhard montată de Claudiu Goga la Teatrul Sică Alexandrescu din Brașov, a avut premiera absolută în anul 1974, în cadrul Festivalului de la Salzburg, aproape simultan cu avanpremieră unui spectacol cu un alt text al scriitorului austriac, *Asociația de vânătoare*. De această din urmă piesă am luat cunoștință în iarna anului 2008, mai exact în februarie, grație unui spectacol regizat de Dragoș Galgoșiu la Teatrul Maghiar de Stat din Cluj. În cronica pe care am scris-o cu ocazia premierei de atunci (cf. revista *Teatrul azi*, nr. 3-4 din 2008) observam că *Societatea de vânătoare* (aceasta a fost traducerea în românește a titlului mai sus citat, traducere propusă de Secretariatul literar al instituției ce a produs spectacolul) e un text extrem de dificil, care ne

dezvăluie un Thomas Bernhard ce are foarte puțin în comun cu dramaturgul omonim, cunoscut publicului românesc datorită unui mai vechi spectacol cu *Minetti*, montat de Anca Ovanez la Teatrul Mic din București, cu Octavian Cotescu ca protagonist, ori celui cu *Creatorul de teatru*, ceva mai recent înscenat de Alexandru Dabija la Teatrul Act, cu Marcel Iureș și Valeria Seciu drept capete de afiș. *Asociația de vânătoare* aduce în prim plan un Thomas Bernhard mult mai afin cu romancierul Thomas Bernhard, un romancier deloc comod la lectură.

Prin dificultate, prin faptul că piesa *Puterea obișnuinței* se dovedește o bijuterie prețioasă, dar și una extrem de greu de purtat, ea mi se pare că se situează în vecinătatea *Asociației de vânătoare*. Într-un anume fel, vecinătatea e întărită chiar și prin temă. Deși *moartea* nu este, poate, tema principală din *Puterea obișnuinței*, (arta și avatarurile ei dețin supremația în angrenajul ideatic al textului) ea se dovedește, totuși, una subliminală, sugerată. Aș zice chiar importantă. Jocul cu *moartea* ori de-a *moartea* la care se pretează unul dintre personaje (Clovnul) e doar unul dintre felurile în care se manifestă, deopotrivă în

text și în spectacol, respectiva temă. Însă mai e ceva. Domnul Caribaldi, proprietarul circului în care se consumă acțiunea din *Puterea obișnuinței*, se află, la urma urmei, în competiție cu moartea. O viață întreagă el a vrut să facă din angajații circului său, interpreți de muzică clasică. Mai toată viața lui, viața lui adevărată, s-a consumat în repetiții ratate, întrerupte, sabotate, impuse, grație cărora ar fi dorit să își aducă angajații în ipostaza de virtuozii ai muzicii simfonice, apti să interpreteze, fără cusur și fără sincopă, celebrul cvintet *Păstrăvul* de Schubert. Caribaldi știe că nu i-a mai rămas prea mult timp la dispoziție, așa că totul a devenit un fel de luptă contra cronometru cu imposibilul. O obsesie la fel de puternică precum cea adesea invocată, prin rostirea numelui lui Pablo Casals. Măcar o dată, înainte de propriul sfârșit, Caribaldi își dorește să audă interpretat fără greșală sus-menționatul cvintet. Tema majoră a piesei este însă aceea a eșecului în artă. Caribaldi și cei din cercul lui sunt niște marginali prin raportare la ideea însăși de artă. Într-un anume fel, cu toții recunosc asta. Cel mai vocal, mai nesuferit, mai lăsând loc de manifestare insubordonării, o face Dresorul. Dar nici Jonglerul, nici Clovnul, nici Nepoata nu sunt departe de această realitate. Ei s-au făcut că sunt artiști. Au mimat jocul cu arta. Au făcut-o pentru că trebuiau să supraviețuiască din ceva. Nu și-au iubit profesia, au practicat un fel de rotire în cerc, și-au camuflat lehamitea, dezinteresul, ura față de spectatori și față de ei înșiși. Nu au avut nici un țel în viață și asta s-a văzut. Sufletele lor sunt pustii, sunt lipsite de viață,

asemenea copacilor desfrunziți care acoperă bună parte din spațiul scenei. Văd în instrumentiștii adevărați, dar și în spectatori niște porci. Iar simbolul e explicat cu știință a măsurii de regizorul Claudiu Goga, cel care semnează și decorul spectacolului de la Teatrul brașovean, în momentul în care vedem sala în care se găsesc spectatorii ce au capete de porcine.

Fiecare dintre cele cinci personaje se sufocă parcă s-ar afla sub povara unui bolovan uriaș. Machiajul, grima au devenit elemente definitorii ale ființei lor, ale faptului că, în realitate, ei au devenit *minus ființe*. Pasionate, nebune și, la final, descurajate, parcă împăcate cu propriul eșec (așa ne lasă să înțelegem, între altele, schimbarea de voce, parcă simbol al procesului de umanizare la care se lasă supus Caribaldi, cel silit să își recunoască în final înfrângerea, viguros, nuanțat, pasionat, performant interpretat de Marius Cordoș), cinic-realiste și apăsat terestre, așa cum e Dresorul (cu luciri de oțel adus în scenă de Mihai Bica), indiferente ori puse pe șotii cum fac Jonglerul (care și-a transformat profesia într-o jonglerie cu viața, lucru arătat admirabil de jocul atașant al Virginiei Itta Marcu) sau Clovnul (jucat cu aplomb de Gabriel Costea) ori despărțite de orice trăire personală precum Nepoata (în mod evident, nu doar un rol de palmares personal, ci unul cu adevărat important pentru Maria Gârbovan). Spuneam că fiecare dintre personaje dă semne că se sufocă. Dar cel cu adevărat condamnat va fi Caribaldi, căruia nu îi va mai fi îngăduit nici măcar acel *măine, la Augsburg*.

Totul e făcut cu măsură și constant interes pentru conferirea unui anumit stil reprezentăției. Sigur, stilul e necesar oricărui spectacol, dar parcă prezența unui stil se dovedește încă și mai importantă în cazul unuia cu o piesă neîndoielnic dificilă purtând semnătura lui Thomas Bernhard. Identificarea stilului și menținerea acestuia cu consecvență de către regia semnată de Claudiu Goga face ca purtarea brății prețioase și grea care e piesa *Puterea obișnuinței* să fie o mândrie, nu o povară pentru trupa Teatrului *Sică Alexan-*

drescu din Brașov. Pentru Claudiu Goga *Puterea obișnuinței* e nu doar o izbândă regizorală privită ca atare, ci și certificarea faptului că îi stă în putință să abordeze diferite feluri de teatru. Pentru Marius Cordoș rolul Caribaldi mi se pare a fi o mare izbândă. Dovada faptului că notabilele acumulări anterioare își văd acum roadele. Caribaldi ne arată că Marius Cordoș e un actor important, nu doar pentru Teatrul din Brașov, ci pentru întreg teatrul românesc de azi.

Livada la conservă

Teatrul Maghiar de Stat Csiky Gergely din Timișoara - LIVADA DE VIȘINI de Anton Pavlovici Cehov; Regia artistică - László Sándor; Dramaturgia - Gyarmati Kata; Scenografia - Csiky György; Muzica de scenă - Cári Tibor; Coregrafia - Liana Iancu; Cu- Szilágy Ágota, Tar Mónica, Magyar Etelka, Bandi András Zsolt, László Pecka Péter, Váss Richárd, Molnos András Csaba, Eder Enikő, Kiss Attila, Szücs Noémi, Georg Peetz, Mátyás Zsolt Imre, Páll Gecse Ákos, Pall Anikó Katalin, Bonczidai Deszö, Kocsárdi Levente; Data reprezentației - 25 mai 2010

Mărturisesc că îndată după începerea spectacolului cu piesa *Livada de vișini* de Anton Pavlovici Cehov, montată la Teatrul Maghiar de Stat *Csiky Gergely* din Timișoara de regizorul invitat de la Novi Sad, László Sándor, atenția mea s-a concentrat asupra decorului. Componenta sa dominantă e reprezentată de un dulap imens, bine compartimentat (mai

curând, un fel de *stelaj*, cum i se spune prin Ardeal, sau o etajeră supradimensionată) în care sunt rânduite borcane cu compot și dulceață de vișine. Carevasăzică, livada, celebra livadă de vișini a lui Cehov, despre a cărei simbolistică s-au scris atâtea și atâtea pagini, s-a metamorfozat în conservă. Iar atunci când livada se va fi vândut și când toată lumea va părăsi locul acesta, deopotrivă al amintirilor frumoase și apăsătoare, al crizei dar și al relaxării, al tensiunilor și împăcărilor, al iubirii și al resentimentelor violent exhibate, spre a fi instantaneu date uitării, doar Gaev (mult mai puțin ridicol, mai concentrat, mai autentic atașat de livadă, mai puțin dispus la efuziuni retorice decât l-am cunoscut în atâtea alte și alte montări văzute de-a lungul timpului, extrem de simplu, de omenește jucat de Bandi András Zsolt) va lua cu sine drept amintire, dintr-un raft, un asemenea borcan. Soluția scenografică aleasă de Csik

György spre a sugera spaviul livezii ar fi, neîndoielnic, ingenioasă dacă ar fi una și autentic originală. Din păcate, nu prea sunt semne că ar fi. Și nu este fiindcă ceva asemănător, e drept mai intens, chiar mai violent jucat (acolo personajele iau borcanele, le desfac, se mânjesc cu dulceață, ș.a.m.d) se întâlnește în spectacolul cu *Livada de vișini*, recent înscenat la Teatrul Național din București de Felix Alexa, în scenografia Diane Ruxandra Ion. Acum, să nu se creadă că regizorul montării timișorene ori scenograful acesteia chiar s-au dus și au luat notițe după spectacolul bucureștean sau viceversa. Nici vorbă. Sursa primară e, după știința mea, un spectacol al lui Peter Brook. Și dacă insist asupra semnalării acestui *transfer de idei* e numai pentru a evidenția un fenomen care începe să devină din ce ce în ce mai accentuat în teatru (din câte se poate vedea nu doar în cel românesc), fenomen ce, la urma urmelor, aduce în discuție problema originalității și a recunoașterii oneste a sursei. A respectului pentru proprietatea intelectuală și artistică.

Mai conține spațiul acesta de joc un pian vechi, în stare avansată de degradare, la care la începutul părții a doua se va acompania Ranevskaja, atunci când va cânta un cântec patetic (accentuând astfel patetismul excesiv de care cred că suferă montarea), un dulap așijderea, extrem de mic (celebra secvență a tiradei prilejuită de dulap e amputată aproape de-a binelea și dislocată către sfârșitul spectacolului), o cale ferată semicirculară (pe ea vor fi aliniate valizele pregătite pentru plecare), și un morman de pietre de culoare neagră. Scena e scâl-

dată în culori joase, mai totul se petrece în cvasi-obscuritate, bună parte din spectacol fiind marcat de un aer sumbru, indiciu că regizorul spectacolului nu împărtășește ideea că *Livada de vișini* ar fi chiar o comedie. De altfel, pentru rigoare, poate că nu ar fi tocmai rău să amintim că Anton Pavlovici și-a numit explicit comedie numai *Pescărușul*, prima piesă cu adevărat *cehoviană* din creația lui. E în spectacol un amestec de atmosferă kafkiană, de oniric înfricoșător, sosirea Ranevskăiei (înzestrată cu o pălărie imensă, care îi acoperă chipul în întregime) și a alaiului său te duce cu gândul la momentul apariției celor șase personaje pirandelliene, plecate în căutarea unui autor. Patetismul despre care vorbeam mai sus și care e altceva decât trăirismul specific unui anume stil de joc rusesc se metamorfozează în melodramă, iar melodrama alunecă în *kitsch*. Semn că principala problemă, marele minus care grevează asupra montării e cronică absentă a stilului. Indecizia stilistică, trecerea pe neașteptate de la o cheie la alta, de la o tonalitate la alta, de la o modalitate la alta nu are nicidecum semnificația sublinierii comportamentului ezitant al personajelor (comportament care e o realitate), ci își află originea în dorința directorului de scenă de a arăta într-un singur spectacol tot sau aproape tot din ceea ce știe despre teatru. Lucru cu atât mai curios cu cât aflu că e vorba despre un director de scenă ajuns la maturitate, nicidecum despre unul la primii pași în profesie. Ezitarea, absența unui punct de vedere clar și unitar asupra textului, se mai arată o dată în ponderea pe care directorul

de scenă o acordă unor personaje. Spre exemplu, în prima parte, Charlotta Ivanovna (Eder Enikő) e omniprezentă, pentru ca în cea de-a doua aproape să nu mai apară, unicul semn al trecerii sale fiind păpușa ce o însoțea pretutindeni.

Cum s-au descurcat în astfel de condiții interpretii? Oricât ar părea de bizar, bine. Se vede cu ochiul liber că fiecare actor din distribuție, indiferent de dimensiunea rolului, și-a luat foarte în serios misiunea. Sigur, nu se poate vorbi despre mari creații, în absența unei îndrumări regizorale ferme. Dar despre evoluții profesionale, riguroase, neîndoielnic, da. Chiar dacă s-ar putea obiecta că Szilágy Ágota e mult prea tânără pentru rolul Liubov Andreevna, chiar dacă László Pecka Péter (Lopahin) și-ar mai fi putut îmbogăți rolul cu nuanțe și subtilități la care ar fi ajuns cu siguranță în condițiile unei mai ferme îndrumări regizorale, necesară

mai ales în momentul *marelui monolog* al beției revanșei asupra umilinelor îndurate ani de zile de el, de tatăl său, de clasa lui socială, nu cred că greșesc dacă spun că principalele două roluri din *Livada de vișini* de la Teatrul Maghiar de Stat *Csiký Gergely* din Timișoara au cel puțin create premisele unor bune rezolvări actoricești. Serios, cu devotament și-au elaborat aparițiile Tar Mónika (cu un tragicism conținut și reținut în Ania), Magyari Etelka (Varia), Vass Richard (un Trofimov complexat și stângaci atât cât trebuie), Molnos András Csaba (pe care îl vedem într-un *contre-emploi* bine ținut sub control de interpret), Georg Peetz (creatorul unui Firs straniu, semi-orb, dar cu o și-nută dreaptă cvasi-imobilă) și Máttyás Zsolt Imre (un Iașa omniprezent, care se cuibărește în spațiile imensei etajere, cinic, cu fumuri, la propriu și la figurat).

Actorul inteligent, actorul profesionist

Deutsches Theater din Berlin - JURNALUL UNUI NEBUN de N. V. Gogol; Regia - Hanna Rudolph; Decorul - Mareile Krettek; Costumele - Geraldine Arnold; Muzica - Jacob Suske; Cu- Samuel Finzi; Data reprezentăției- 30 mai 2010 (la Festivalul Internațional de Teatru de la Sibiu)

Ne entuziasmăm tot mai adesea și nu fără justificare, ba chiar ajungem la extaz nu doar în fața performanțelor regizorale și actoricești, ori în fața inventivității scenografice, ci văzând scenotehnica de care benefi-

ciază unele trupe ori companii teatrale din străinătate, ajunse cu diverse și fericite prilejuri în turneu în România. Cu ocazia superbului Festival Internațional *Shakespeare*, desfășurat la Craiova și București în ultima parte a lunii aprilie și în primele zile ale lui mai, am avut bucuria să vedem o seamă de spectacole care câștigau imens artisticește datorită echipamentului tehnologic de ultimă oră. Dar copleșiți de tehnologie, au existat confrăți cărora le-a scăpat esențialul. Și anume că performanța artistică ieșită din comun adusă de aceste spectacole era doar *potențată*, nu și *datată* înzestrării tehnice. Că semnatarii

lor nu voiau nicidecum să ne mintă și să ne ia ochii, înlocuind forța teatrului, o forță profund omenească, cu aceea a electronicii. Sigur, când vezi condițiile precare în care își desfășoară activitatea, în care înfăptuiesc spectacole multe dintre trupele profesioniste din România, nu se poate să nu regreți decalajul dintre noi și cei *de afară*. Însă, la urma urmei, tehnologie se poate cumpăra și poate că ne va fi dat nouă ori celor ce vor urma după noi să vadă și montări românești a căror izbândă să fie facilitată ori amplificată de un echipament tehnic adecvat și nu doar de eforturi supraomenești, datorate unor tehnicieni inimoși, din păcate și aceștia tot mai rar de găsit. Însă poate mai important decât să tânjim după dotare e să vedem cât de profesioniști, de exacti, de riguroși, de *nemți* sunt actorii ce au evoluat în astfel de spectacole de neuitat, spectacole care ne-au făcut primăvara mai însorită decât au lăsat-o să fie capriciile meteorologice. Și pe cerul acesta astfel însorit să lăsăm de bună voie să se insinueze norișorul interogativ reprezentat de întrebarea neliniștită - *cât de profesioniști mai suntem la capitolul actorie?* Mai exact și mai concret, câtă actorie în stare pură mai vedem și mai *auzim* pe scenele noastre, în spectacole autohtone, venită dinspre mai noile generații de artiști.

Mi-am pus întrebarea de mai sus după ce am văzut copleșitorul *Hamlet* al lui Thomas Ostermeier, în care pe lângă regie și actorie conta i-mens și tehnologia, dar și după *Jurnalul unui nebun*, spectacol de la *Deutsches Theater* din Berlin, văzut la Sibiu în sala Teatrului *Gong* din locali-

tate, cu ocazia ediției a XVII a a Festivalului Internațional de Teatru de la Sibiu sau după *Închisoarea de oase* de la *Odin Theatret*, în concepția lui Eugenio Barba și în exemplara interpretare a unor actori la origine amatori.

Jurnalul unui nebun este ceea ce se cheamă o probă de foc pentru măiestria oricărui actor. Un examen al înzestrărilor sale fizice și sufletești, al competențelor sale tehnice și al disponibilităților lui umane, al capacității sale de a realiza ceea ce se cheamă *cultura rolului*. Lungul monolog al lui Propriscin nu e numai înregistrarea frustrărilor erotice ale unui om care ajunge să înnebunească. Nu doar consemnarea efectelor devastatoare pe care insignifianța socială le poate avea asupra unui umil funcționar, consilier titular a cărui misie cea mai importantă constă în ascuțirea penelor pentru un director pe care la început îl venerază. Din îngemănarea acestor două *dureri*, încet-încet resimțite și exprimate ca atare, din combinarea lor cu altele, se dezlănțuie procesul pierderii minților, un proces complex, cu progrese și remisii, cărora interpretul trebuie să le identifice echivalențe pe care să le transmită spectatorilor, slujindu-se aproape în exclusivitate de corpul, de ochii, de vocea, de mâinile și picioarele sale. Am văzut de-a lungul timpului spectacole în care pierderea lucidității lui Propriscin era subliniată de o seamă de adjuvanți scenografici, dar care nu puteau fi altceva decât adjuvanți, neputându-se substitui cu nimic doritei, de nimic înlocuitei măiestrii actoricești. Am văzut și spectacole care mizau totul sau aproape totul pe actor și din această categorie face parte mon-

tarea la care mă refer în aceste rânduri.

În spectacolul de la *Deutsches Theater* din Berlin, sau, mai exact spus, în formula în care am văzut spectacolul la Sibiu, formidabilul actor care mi s-a părut a fi Samuel Finzi se poate baza pe foarte puține elemente de decor. Un scaun, o platformă pe care se află câteva bucăți de lemn ce urmează să fie frânte într-unul dintre momentele de criză, cam asta e tot ce a fost adus pe scenă de scenografa Mareilei Kretek. Înainte de începerea reprezentației, zărim scaunul acela oarecare. Luminile se sting și tăcerea e întreruptă de o voce șoptită care ne spune că cu o seară înainte cel ce vorbește a fost la teatru. Că îi place să meargă la teatru, că se străduiește să își satisfacă cât mai des această plăcere. Când vocea dobândește chip și trup avem în față un bărbat tânăr, prezentabil, cu puțin trecut de 40 de ani (în textul lui Gogol Proprișcin are 42 de ani), îmbrăcat mai mult decât corect. Un costum din zilele noastre, o cămașă relativ elegantă (costumele - Geraldine Arnold). Pe măsură ce monologul avansează și starea lui Proprișcin se degradează, vom vedea că personajului nu îi e deloc plăcut să fie astfel înveșmântat. Își va scoate mai întâi sacoul, dornic parcă să aibă un plus de libertate în gesturi și mișcare. Semn că vorbele nu îi ajung spre a ne împărtăși ceea ce vrea să ne spună. Iar mișcărilor și gesturile devin tot mai abrupte, mai ciudate, mai puțin controlate. Ca și ritmul rostirii. Vorbele încep să se precipite, frazele își pierd coerența, logica, se transformă într-un

amalgam de sunete lipsite de sens. Numai că zilele și starea nebunului nu sunt niciodată egale cu ele însele, așa că există momente de revenire și faptul acesta e excelent subliniat de actorul Samuel Finzi. Fața i se descongестionează brusc, ai impresia că totul nu a fost decât un joc, o simulare. Calmul se reinstalează, fața personajului se luminează, vorbirea redevine normală. E ceva suspect în calmul acela, ceva nenatural în normalitatea repusă în drepturi. Totul până la criza următoare încă și mai severă.

În *Les genres du discours* (Seuil, Paris, 1978), Tzvetan Todorov a consacrat un capitol examinării *discursului psihotic*. Există, în opinia poeticianului francez, trei modalități de manifestare prin cuvânt a nebuniei, toate trei avându-și originea în perturbarea relației semnului verbal cu lumea, ca *eșec al referinței*. Cea mai radicală ar fi însăși negarea acestui raport, adică incapacitatea cuvântului de a vorbi despre lume. Există, de asemenea, *delirul verbal*, cu fluxul său aleatoriu și discontinuu și cu incapacitatea clădirii universului de referință. Există, în fine, discursul ce se referă la un univers imaginar, nerecunoscut însă drept unul fictiv, așa cum e cazul în textul lui Gogol, cel ce se referă la Spania. Toate trei se regăsesc, de fapt, în scriitura clasicului rus și toate trei își află impresionante talmăciri în jocul lui Samuel Finzi, actor inteligent, profesionist de mare rigoare, care înțelege și valorează textul fără a-l supralicita. Joc potențat de regia discretă și sigură semnată de Hanna Rudolph și de muzica de scenă datorată lui Jacob Suske.

Senzația de sațietate

Teatrul Național *Radu Stanca* din Sibiu - BERLIN ALEXANDERPLATZ după romanul lui Alfred Döblin; Regia - Dragoș Galgoțiu; Decorul - Andrei Both; Costumele - Doina Levintza; Cu Ofelia Popii, Mariana Mihiu, Veronica Popescu, Tania Anastasof, Raluca Iani, Dana Taloș, Eva Ungvari, Dana Lăzărescu, Blénessy Enikő, Boldiszár Emőke, Cristina Ragos, Veronica Arizancu, Anca Pitaru, Iulia Popa, Sofia Murăruș, Oana Bărză, Corina Vișinescu, Florin Coșuleț, Marian Râlea, Camelia Maxim, Istvan Teglas, Nicu Mihoc, Marius Turdeanu, Pali Vecsei, Cătălin Pătru, Adrian Matic, Cristian Stanca, Eduard Pătrașcu, Mihai Alexandru, Alexandru Malaicu, Ioan Paraschiv; Data premierei - 31 mai 2010

Nu-mi plac deloc nici cronicile, nici criticile care încep prin a pune în evidență bunele intenții, valoarea culturală a opțiunii repertoriale, dificultățile alegerii și cele ce țin de înfăptuirea ei și altele asemenea numai și numai pentru a pregăti terenul pentru a spune că, de fapt, concretizarea scenică a fost mai puțin împlinită și spre a-și atenua astfel distanțele ori rezervele. În teatru, ca de altfel, în oricare altă artă bunele intenții ca și *bunătatea* în general nu valorează nimic. Și nu de evidențierea cu generozitate a bunelor intenții au nevoie un regizor experimentat precum e Dragoș Galgoțiu ori un Teatru cu prestigiu național și carieră internațională, așa cum e Teatrul Național *Radu Stanca* din Sibiu. Nu *sedativele* le sunt necesare componentelor numeroasei distribuții a spectacolului *Berlin Alexanderplatz* spre a le alina dezamăgirea că în seara premierei oficiale, petrecută în cadrul ediției a XVII-a a Festivalului Internațional de

Teatru de la Sibiu, îndată după pauză, sala a rămas pe jumătate plină. Nici invocarea faptului că cei ce au părăsit sala nu erau îndeajuns de pregătiți spre a recepta cum se cuvine un spectacol *altfel*, construit pe un text *ne-dramatic* (atenție, am scris *ne-dramatic*, nu *a-dramatic*), un spectacol neîndoielnic masiv, impunător vizual, cu o admirabilă atenție a detaliului nu mi se pare a fi utilă. Au plecat la pauză mulți spectatori *civili*, dar printre *dezertori* s-au aflat și numeroși oameni de meserie, care, neîndoielnic, știu ce e și care sunt rigorile spectacolului expresionist, care sunt limitele și condiționările unei montări ce își propune să traducă scenic, carevasăzică în limbaj teatral, un roman important din literatura universală a secolului al XX-lea. E limpede pentru oricine, fie că e vorba despre *civili* ori profesioniști ai Teatrului, că *Berlin Alexanderplatz* e un spectacol ce înglobează o muncă extraordinară. Că deopotrivă actori (mai mult de 30, fiindcă unele roluri sunt jucate alternativ de doi interpreți), regizor, creatorii decorului și costumelor (Andrei Both, respectiv Doina Levintza), dar și corpul tehnic au depus o muncă uriașă. Demnă de toată stima. Nu însă și cu rezultate artistice de natură să recompenseze munca în cauză.

Nu, *Berlin Alexanderplatz* nu e nicidecum un spectacol prost. Ci doar unul insuficient strunit, controlat, *pieptănat*, dimensionat. Există în el momente de o mare frumusețe, de puternic impact. Dragoș Galgoțiu e, de altminteri, un regizor recunoscut pentru puterea, dar și pentru păcatul de a crea imagini. Pe unele le reia, iar reluarea, citarea în cadrul aceluiași

spectacol este nu doar justificată, ci și necesară fiindcă ea se înscrie într-o suită ce urmărește detalierea ori nuanțarea unui gând. Se întâmplă însă ca efectul unei anumite imagini (cum e cea a jumătăților de porc imense) să fie diminuat de acțiuni suplimentare și, evident, în plus (în cazul de față de mișcări de dans-balans din arsenalul operetei, executate de artiști) care nu își au locul. Toposul *cabaretului*, subsumat lumii carnavalești, derivat din aceasta la urma urmei, explicit adus pe scenă e unul adecvat ales, în conformitate cu estetica expresionistă. Trimiterea la operetă mai puțin. Franz Biberkopf, personajul principal din romanul lui Alfred Döblin e proxenet, pentru el sexul e sursă de existență. Iar într-o lume derutată, săracă, în care ideologiile aparent contradictorii - cea fascistă, specifică național-socialismului, și cea comunistă - își dovedesc caracterul asemănător și inutilitatea fiindcă nu țin de foame, sexul e nu doar marfă, ci și opium și falsă salvare. Sunt însă prea multe scene de sex, de violență sexuală în spectacol, același lucru e spus totuși cam de prea multe ori. Animalitatea, caracterul primar al personajului principal sunt mult prea îngroșate, excesiv subliniate de Florin Coșuleț. Așa că pe nesimțite și involuntar, se ajunge ca uneori transpunerea scenică a unui roman socotit drept unul dintre cele mai reușite produse literare ale expresionismului să cadă în naturalism, adică exact în curentul pe care l-au contestat vehement și cu care au polemizat vehement teoreticienii expresionismului. Cel puțin în primele secvențe ale spectacolului, Franz Biberkopf

pare a fi un personaj rupt dintr-o carte de Zola. Ceea ce e nu mi se pare bine deloc. O precizare se impune. Cu toată cutezanța unor imagini, spectacolul nu cade în obscenitate. Ori se salvează în ultimul moment dintr-o atare cădere. Ceea ce e bine.

Berlin Alexanderplatz e un roman în scrierea căruia Alfred Döblin a fost inspirat de James Joyce și de celebrul său *Ulyse*. Un roman de montaj, în care alături de acțiunea propriu-zisă sunt inserate știri și informații din ziare, previziuni meteorologice și discursuri electorale. Toate acestea sunt conservate în spectacolul lui Dragoș Galgoțiu. Mai e *Berlin Alexanderplatz* și un roman cinematografic, un roman scris în anul 1929, adică la doi ani de la apariția pe piață a celebrului film *Metropolis* al lui Fritz Lang și nu e deloc exclus ca romanierul să fi fost influențat și de pelicula în cauză. După cum e foarte posibil ca în elaborarea spectacolului de la Teatrul Național *Radu Stanca*, Dragoș Galgoțiu să fi fost contaminat de film. Mulți au fost criticii cinematografici care au socotit că valoarea peliculei este una preponderent vizuală și aceasta datorită geometrizării decorurilor, ori folosirii ingenioase a luminii. S-a observat că stilizarea expresionistă a personajelor și a mișcării acestora fac din *Metropolis* ceea ce M. Martin numea *o strălucitoare capodoperă de baroc decorativ și de fantasmagorie futuristă*. În spectacolul sibian decorurile lui Andrei Both au și ele urme de baroc, iar unele personaje (mai cu seamă cel interpretat de Pali Vecsei, dar și cele încredințate lui Adrian Matic ori lui Cristian Stanca) ies în evidență grație

stilizării expresioniste la care au fost supuse. *Berlin Alexanderplatz* a devenit o piesă de teatru radiofonic în anul 1976, iar în anul 1987 regizorul Rainer Werner Fassbinder a realizat un serial de televiziune de 940 de minute, cu Günther Lamprecht în rolul principal. Spectacolul lui Dragoș Galgoțiu durează mai bine de trei ore, cam trei ore și jumătate, iar directorul de scenă ambiționează să rezume mai toată acțiunea cărții. Problema e că multe lucruri par spuse de la început, în cam prima oră de spectacol, că ceea ce urmează până la pauză lasă impresia unor variațiuni pe aceeași temă. Acei spectatori ce nu au mai avut răbdarea de a aștepta partea a doua au pierdut nu doar vârful evoluțiilor actorilor ce apar încă din prima (Marian Râlea, Camelia Maxim, Florin Coșuleț, al cărui joc dobândește pe parcurs un plus de concentrare și ajunge să fie fundamentat pe autentic, Istvan

Teglaș, Pali Vecsei, Marius Turdeanu, Adrian Mاتیoc, Cristian Stanca), ci și momentele foarte bune punctate de Ofelia Popii sau de Mariana Mișu, de eleganța studiată, cu rost artificială a lui Cătălin Pătru care contribuie decisiv la înlăturarea senzației de sațietate pe care o lasă excesele primelor două ore ale reprezentației. Și ajungem astfel la una dintre hibecele fundamentale nu doar ale acestui spectacol, ci și ale mai tuturor montărilor românești, bazate ori nu pe texte de altă factură originală decât cea dramatică, montări ce operează intervenții apăsate în textul de bază. Mă gândesc la absența dramaturgului profesionist, calificat, care veghează la păstrarea inteligibilității a ceea ce rămâne și a teatralității textului. Sunt convins că spectacolul de la Teatrul Național *Radu Stanca* din Sibiu ar fi avut mult de câștigat dacă Dragoș Galgoțiu ar fi apelat și la un astfel de colaborator.

Estetica farsei, estetica personajelor

Teatrul Național din Cluj-Napoca - REVIZORUL de N.V. Gogol; Traducerea - Emil Iordache; Regia - Mona Marian; Decoruri - Mihai Ciupe; Costume, păpuși, recuzită - Eugenia Tărășescu - Jianu; Asistent scenografie - T. Th. Ciupe; Ilustrația muzicală - Corina Sârbu; Cu - Ovidiu Crișan, Angelica Nicoară, Romina Merei, Ramona Dumitrean, Patricia Boaru, Dragoș Pop, Cătălin Herlo, Cristian Grosu, Anca Hanu, Adrian Cucu, Ionuț Caras, Cristian Rigman, Radu Lărgeanu, Emanuel Petran, Ruslan Bârlea, Maria Munteanu, Maria Seleș, Silviu Iorga; Data premierei - 4 mai 2010

O „regulă de aur” a profesiei de critic de teatru cere ca în orice cronică „verdictul”, concluzia să fie formulată la sfârșit. Adică, numai după ce ai comentat textul, regia, ai spus două-trei vorbe, mai mult ori mai puțin convenționale, despre fiecare interpret în parte, despre cât de „în notă” ori nu a fost actorul respectiv, doar după ce ai „edictat” că scenografia este „luxuriantă” sau „simplă și funcțională”, „minimalistă” sau „barocă”, ai dreptul să tragi concluzia și să spui că spectacolul e bun sau prost, să devii „futurolog” amator și să „prevezi” ritos că el se va juca mult și cu succes ori dimpo-

trivă. Încalc acum, cu bună știință, dar și cu bucuria autentică, necontrafăcută, de spectator care, înainte de a fi „critic”- unul mai mult sau mai puțin „controversat”- e, pur și simplu, un om căruia îi place să meargă la teatru și îmi împărtășesc credința că spectacolul de la Teatrul Național din Cluj-Napoca e cel mai bun *Revizor* pe care am avut șansa de a-l vedea până acum. Din motive ce țin de vârstă, nu am avut norocul de a lua parte la nici una dintre cele trei sau patru reprezentații ale deja „miticului” spectacol realizat de Lucian Pintilie în anul 1972 la Teatrul „Bulandra”, interzis din chiar ordinul lui Nicolae Ceaușescu (imediat după aceea, tot de interdicție, avea să aibă parte în Uniunea Sovietică, *Revizorul* lui Tovstonogov, dovedindu-se astfel că metodele comuniste au fost cam aceleași peste tot, asta după ce cu mai bine de o sută de ani în urmă un alt *Revizor* a fost interzis de regimul țarist, probându-se că dictatura acționează la fel peste tot și indiferent de timpuri). Nu am avut nici prilejul de a vedea spectacolul cu *Revizorul* de la Teatrul Național „Mihai Eminescu” din Timișoara, montat de Petru Vutcărău în chiar această stagiunea, deoarece direcțiunea de acolo m-a suspendat din rolul de „revizor”, după ce nu am scris cum și-ar fi dorit despre o încropeală anartistică pe care a girat-o și pe care, din motive de igienă mentală, ar fi mai bine să o uit. Am văzut însă alte montări cu același text, unele bune (cele semnate de regretatul Adrian Lupu, îndrăgostit de textul lui N.V. Gogol, căruia, sub pseudonimul Adina Zeev i-a asigurat o versiune scenică extrem de suplă,

de Claudiu Goga la Teatrul Național din Craiova cu Sorin Leoveanu în Hlestakov, sau de Horațiu Mălăele la Teatrul de Comedie, care și-a sporit portanța după ce actorul-regizor și-a asumat rolul Hlestakov), altele complet neizbutite care nu merită nici măcar efortul rememorării. Am, cred, așadar, antecedentele necesare și elementele de comparație. *Revizorul* de la Cluj e un spectacol important pentru creatorii lui, pentru regizoarea Mona Marian, pentru actorii din distribuție, pentru instituția producătoare. Aparent, Mona Marian nu își propune să mute munții din loc. Nu „contemporaneizează” energic, nu ia ochii. Sigur e că regizoarea citește partitura cu ochi proaspeți, o înscenează aproape în integralitatea ei, „taie” din ea foarte puțin, asta după ce a ales o excelentă traducere datorată remarcabilului slavist ieșean Emil Iordache. Se arată extrem de interesată de *poveste*, de claritatea relatării. Însă deopotrivă, faptele și personajele sunt supuse unui tratament special, sunt înfățișate în termeni de un parodic grotesc, rămân ale epocii în care au fost create dar o și depășesc grație dilatării convenției scenice. Sunt „fantastice” în pofida banalității lor, sunt „realiste” în ciuda dimensiunilor lor rabelaisiene, sunt din realitatea cotidiană deși rămân și ale epocilor trecute, sunt rele, malefice, fără cusur în arta înșelătoriei, în corupția lor fără margini, cu toate că grație costumelor și coloritului acestora (semnatară Eugenia Tărășescu-Jianu) parcă ar fi niște făpturi din turtă dulce. Le este proprie masivitatea, semn al îmbuibării, al traiului bun. Sunt aparent greoaie, prostănace, gândesc încet, au

tot felul de tare- se pierd cu firea și lacrimăază, precum Luka Lukici Hlopov, inspectorul școlar, ori sunt sâsâite și peltice, asemenea lui Leapkin-Teapkin. Dar se mișcă cu repeziciune atunci când e vorba să mai pună la cale o înșelătorie, să inventeze ceva care să le asigure salvarea, supraviețuirea. Sunt trădate în amor, sunt „traduse”, precum Bobcinski, practică instantaneu delatiunea ieftină (Artemii Filipovici Zemleanika). Cu toatele sunt suspicioase, sunt lichele, prudente, cabotine, spășite cu schepsis, clovnești, carnavalești. „Arta lui Gogol nu poate fi gândită separat de imensa *minciună* a carnavalului”, scria Lucian Raicu în cartea *Gogol sau fantasticul banalității*. (Editura Cartea Românească, București, 1974) și acest fapt apare ca atare în spectacol. Personajele din *Revizorul* clujean sunt clovnești, caricaturale după părerea mea nu atât din dorința de a li se supralicita clovneria, cu toate că există și o atare intenție pe care ansamblul montării o justifică pe deplin, ci îndeosebi din perspectiva scenei finale, când vor înțelege cu maximă perplexitate ce farsă grozavă le-au făcut Hlestakov și Osip.

În prologul spectacolului, în fața cortinei, îi vedem pe Hlestakov și pe Osip în costume de călătorie. Hlestakov e înveșmântat într-o haină lungă de piele neagră și are pe cap un fel de caschetă ce poate fi de șofer, de motociclist ori de aviator. Osip are în mână o carte, citește (ceva mai încolo vom afla că îl citește pe Esenin), e un amestec de personaj cehovian (un fel de Petia Trofimov) și de epigon hamletian. În final, cei doi pleacă, „zboară”, „se evaporă” la propriu, pe fondul

muzical extras din coloana sonoră a filmului *Războiul stelelor*. „Hlestakov-scria același Lucian Raicu- apare și dispare: prezența i se consumă fulgerător: dar *golul* care și-a făcut deodată simțită privirea acut îndreptată spre noi nu dispare odată cu el; se instalează pentru multă vreme, poate pentru totdeauna. Banalul mistificator a plecat nu se știe unde și nici nu are importanță; dar plecarea nu pune capăt neliniștii ivite în lume odată cu sosirea sa”. Lumea din micul orașel în care își fac de cap Anton Antonovici Skvoznik - Dmuhanoski, primarul orașului, și acoliții săi nu mai e aceeași după pățania cu Hlestakov și asta în pofida faptului că rămâne la fel de coruptă și trebuie să facă față „asaltului” unui nou revizor, de astă dată unul autentic.

Lumea, corupții, mișeii de tot felul din *Revizorul* se tem de astfel de asalturi. Nu pentru că iar socoti pe revizori cinstiți. Știindu-i încă și mai corupți decât ei, mai hulpavi se tem să nu trebuiască să plătească excesiv spre a le cumpăra complicitatea. Casa Primarului e asemenea unui *château - fort*, ca un castel medieval, cu porți masive, anume făcute spre a nu lăsa pe nimeni străin să treacă dincolo de ele. Primarul e cel mai corupt dintre toți așa că e și cel mai masiv. Într-un anume fel, el își asumă condiția de personaj de operetă, de vodevil, fredonează cu încăpățănare, dar însoțindu-și „prestația” vocală cu grimase semnificative *Balada purecelui*. Anton Antonovici e mereu pregătit să îi strivească, ca pe niște pureci, pe toți cei ce ar cuteza să i se opună, să îl reclame, să încerce cea mai mică răzmeriță. Controlează, cenzurează

tot (e un fel de șef al cenzurii pe care o insituie la nivelul comunicării dintre oraș și restul Rusiei), e pământean, teluric, dar și visător minor. Se bucură ca un copil la gândul că, după ce își va căsători fiica cu Hlestakov, va părăsi orașelul devenit prea mic pentru o personalitate atât de mare cum e a lui și va ajunge general la Petersburg. Amestecul acesta de prostie, de viclenie, de iluzie, de răutate e sugerat remarcabil de jocul lui Ovidiu Crișan.

Masivitatea Primarului e contracarată de suplețea lui Hlestakov. Iar aici regizoarea operează o primă „distribuție contrastivă”. Rolul acesta îi vine ca o mânășă tânărului actor Ionuț Caras, foarte bine distribuit în rol. Înzestrat cu o figură șugubeață, strengărească, inteligentă, dar mai ales cu un talent demn de toată lauda, Ionuț Caras mai dovedește o dată, după rolul din *Noaptea Walpurgiei*, că e unul dintre cei mai înzestrați actori din generația lui. În marea scenă a fanfaronadei e *sans défaut*. E admirabil. E exemplar. Jocul său confirmă ideea gogoliană în conformitate cu care în multe dintre personajele ieșite din pana clasicului rus „instinctul și sentimentul artistic sunt înăscute”. Hlestakov joacă un rol, e conștient de asta, un rol pe care și-l asumă mai întâi ezitant, apoi tot mai sigur, un rol care îi place – și îi place nu doar pentru că îi aduce bani, deși personajul e încercat și de voluptatea de a-i jecmăni pe cei din jur- un rol pe care ajunge să îl adore. Un rol de care profită spre a face din el prilejul unui recital. Recitalul îi izbuteste perfect lui Hlestakov, recitalul e o probă de măiestrie artistică trecută cu notă maximă de Ionuț Caras, actor născut,

nu făcut. Spun „notă maximă” fără teama că voi fi acuzat de atitudini profesionale de criticițe umflate mai ceva decât personajele din spectacol, dar care se limitează la a fi jalnice plăitoare de polițe.

Iar dacă Hlestakov e marele *discoureur*, Cristian Rigman, adecvatul interpret al lui Osip, e enigmaticul prin excelență. Iată, așadar, o a doua „distribuție contrastivă” operată de Mona Marian pe tulpina unei izbutite „distribuții complementare”. Osip e interiorizat autentic, dar și interiorizat cu intenții artistice, conștient că joacă și el un rol. Într-un anume fel, chipul în care e concepută scenic de regizoarea Mona Marian și de interpretii Ionuț Caras și Cristian Rigman relația Hlestakov-Osip ne îndreptățește să ne ducem cu gândul la aceea dintre Dom Juan și Sganarelle din *Dom Juan* de Molière. Osip înseamnă pentru foarte tânărul actor clujean Cristian Rigman rolul ce îi aduce consacrarea. Odată cu Osip, Cristian Rigman își autoformulează un standard profesional și artistic pe care va trebui mereu să îl aibă în vedere și să îl depășească.

Dezlănțuite, diabolice, melanj de șarlatanie și de prostie patentată, de victime ce își merită „martiriul” sunt toate personajele din *Revizorul*. Și mai toți actorii din distribuția spectacolului clujean – Angelica Nicoară, Romina Merei, Ramona Dumitrean, Patricia Boaru, Dragoș Pop (mai dezinhibat decât oricând), Catălin Herlo, Cristian Grosu, Anca Hanu, Adrian Cucu (parcă tot mai bun, tot mai sigur pe sine, cu fiecare nouă distribuție), Radu Lărgeanu, Emanuel Petran, Ruslan Bârlea, Maria Mun-

Mircea Morariu

---

teanu, Maria Seleş, Silviu Iorga – simt asta și, ce e și mai important, reușesc să își transpună scenic simțirea. Sunt momente în spectacol- cel puțin, așa a fost la premieră- când intensitatea jocului mai scade, când ritmul nu e tocmai cel dorit. Se simte acest lucru și, sau mai cu seamă, din cauza decalajului dintre ritmul acțiunii scenice

și cel al ilustrației muzicale, inspirat aleasă de Corina Sârbu. Dar, dincolo de aceste curențe, așa după cum anticipam încă din primele rânduri ale cronicii, *Revizorul* de la Teatrul Național din Cluj e un spectacol bun, de ținută și de palmares. Nu doar pentru regizoare, actori și instituția producătoare.

Traducei

Tahar Bekri

Poet și eseist. S-a născut în 1951, la Gabes, în Tunisia. Tahar Bekri trăiește la Paris din 1976. Scrie în franceză și arabă. A publicat peste douăzeci de volume de poezie, eseuri, cărți de artă. Tahar Bekri este considerat ca una din cele mai importante voci al Magrebului. Poezia sa, sintetiză între tradiție și modernitate, e un cântec al fraternității universale, al unei lumi fără frontiere.

Atlantis

Te vei stinge ca un tăciune
În tovărășia cenușii
Fără șansa
De-a fi văzut
Râsul violetelor la douăzeci de ani
Mâna soarelui pe fruntea ta
Odihna popoarelor rătăcitoare
Fără să știi dacă vii dintr-o gaură neagră
Ori dacă frați de-ai tăi locuiesc pe Marte
Sau în valea stelelor strălucitoare
Dacă ghețarii ar putea să-ți încălzească inima
Îndrăgostită de marea ivită din noaptea vremurilor
Uimit de atâția barbari cu pretenții
Prieten al lui Sofocle și Homer nu știi cu adevărat
Câte grote cu ciclopilor
Îți populează oceanul
Epopée deschisă pe Cartea morților
Toate aceste insule dispărute
Încărcate de deriva continentelor

Nu-s destule ca să vrăjească țărnișii tăi sălbatici
Hrăniți de atâta nisip mișcător

Vei muri ca o notă rătăcită
Printre trompetele răsunătoare
În goana simfoniilor
Pe coama neîmblânzită a iluziei
Fulg de nea
În brațele arborelui golașe de mii de ani
Tăcerea ca o sirenă jucăușă
Din harfa ta învinsă
Cu corzile ei sufocate de inutile palavre
Perle zvârlite în fundul abisului
Un smoc de iarbă uitat
În cursa cu măști
Pădurile stranii agitând îndoielile tale
Milenii după milenii
Vise în capcanele-ți de balamuc
Planetele sau aștrii dar ce importanță mai are
Îți vor spune greutatea atomilor orgolioși și febrili
Gestul bacteriilor ce îți vor urma
Poate ei vor răzbuna universul
De toate aceste cimitire
Și elibera de toate chinurile

Soussa în penumbră

Pentru orice seceriș
Această mână de spumă
Ascunsă de vuietul mării
Și de amintirea arzătoare
Arsă ca frunza amară de laur
Umbra ta
Acolo
Spin al trandafirului ascuns
În penumbră
Ani ce trec fără întoarcere
Scoici rănite în râu
Rătăcit la orizont

Goliți de numele tău
Acești pași confuzi
De-a nu ști
Să mai meargă spre tine
În lumina serii deja absentă
Întoarcerea inutilă
Ca o amintire îndepărtată
Scăldată în depărtare de valul neliniștit
Ar putea oare reține soarele să se culce
Să șteargă urma vântului
Spălând
Chipul său
Acoperită de nopți de multă vreme

Vântul fără adăpost

Ca un trandafir sălbatic
Aprins de nopți
Cu somnul pierdut
Absența
Atârnă anotimpurile pleoapelor tale
Goana visului rebel
Părăsind roua fremătătoare
În dimineți
În care lumina evadează
Lumină după lumină
Se macină anii
La limita unor granițe injuste
Luciri impenitente
Aliate cu reminiscența aurorelor

Această poartă de multă vreme
Deschisă mării
Ca să primească vântul fără adăpost
În cursa orelor
În nopți neconsolate
Valurile veneau
Să-și odihnească inima purpurie
Ca amintirea ta

Tahar Bekri

Sau focurile oceanului
Spumă lăsată acolo
Pe prag
Floare de sare
În brațele efemerului

Stăpân al pulberii

Urlă ca un lup la lună
Sunt Nero Atilla Gingis Han Tamerlan
Oul de șarpe în pădurile întunecate
Din grâne îmi plac doar paiele uscate
Autodafeurile lămpile mele noaptea bârlogul meu

Trandafirii îmi sfâșie vederea
Mierlele mă orbesc căci sunt atât de negre
Mie îmi aparțin sârma ghimpată miradoarele tancarile
Vomez lăutele cântecele mimozele în floare
Iubirile mele tranșate macabizate și cimitirele

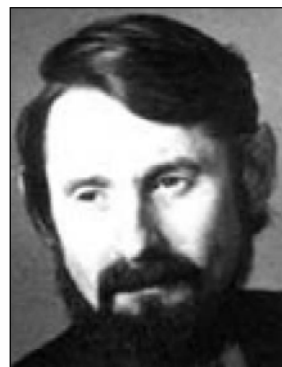
Din fluviile voastre voi face rigole
Din toate mările o pișătoare
Păsări migratoare pentru rugurile mele aprinse
Oțelul mi-e frate în cerurile de fier
Cârlige pentru a sfâșia întregul pământ

Sunt acvila vulturul pe deasupra zilelor voastre
Leagănele mele grenade și snopi ai infernului
Ghearele mele împotriva lăcrimioarelor a curcubeelor
voastre
A fraternele ramuri mii de sori
Beți de sânge mă hrănesc cu fulgere

În românește de
Ion Cristofor

Parodia fără frontiere

Lucian Perța

Dan-Liviu Boeriu

Loco

(din *Familia*, nr 5/2010)

dragă cititorule familist,
cam de vreo cinci ani, cel puțin,
tot încerc să-ți spun,
(și-n proză și-n poezie)
că vremuri foarte tulburi vin
pentru colecționarii de praf bun
contra insomniilor diurne
și că ar fi foarte bine
dacă ai mai
citi câte o carte
(dacă se poate,
de Dan-Liviu Boeriu)
dar asta cu foarte
mare prudență,
fiindcă există o diferență
între ce ai citit până acum
și cărțile indicate,
diferență a cărei retorică
să știi că am publicat-o
(fără frică!)
chiar în "Luceafărul" -
nu mi-a fost ușor,
dar vei vedea
că nu mai e loc pentru altceva
acesta este adevărul,

Lucian Perța

---

vesel sau trist,
de aceea
apelez acum cu onor

la onoarea ta de familist!

* * *

Conița Lena

Plagiat

(din *Familia*, nr 5/2010)

M-am îmbogățit din scris - zic unii -
dar de fapt, scrisul meu a demonstrat
că e foc de la cărbunii
altora, ce și i-au îngropat
dă mult, mai dă dă mult -
așa că,
ce să povestim mai mult,
scrisul meu e un plagiat!
Mă uit la cărțile mele,
dar oricât m-aș uita de rece,
cum pot să zică ăia așa ceva și de ce,
Acum, în Anul Domnului 2010,
28 iulie, miercuri seara, ora zece?!
Pe cine, păcatele mele, să fi plagiat,
că eu nu l-am citit cu adevărat
decât pe Vali, dar el nu a obiectat
absolut nimic;
așa că, ce să zic?
Căde-le-ar dinții la toți semidoctii
care m-au aureolat
cu titlul de Miss Floare-Cheală!
Auzi tu, iubite cititor,
în Anul Domnului 2010
ce le trece
unora prin cap - sminteală
curată de consumator
de zorele etno-botanice.

Nu zic eu că-s uşă de biserică,
dar nici așa, să fur
inima poemului, lumina lui, adică,
de la cutare și cutărică!...
Pot să mă jur
că n-am copiat
decât în clasa a opta,
la o lucrare la franceză,
dar și atunci m-a prins diriginta.
Deci, credeți-mă - n-am plagiat,
pe cuvântul meu de trivaleză!

* * *

Gheorghe Izbășescu

Discipolii între ei

(din *Familia*, nr 5/2010)

Surioarei mai mici, Tita

Făcutu-s-au după tipic, toate cele cuvenite
unei nunți
de argint a părinților și fericite
fețe, multe și mulți coborâți
din tablouri de familie, intonează
"la mulți ani" și "of, of, of, inima mea",
în timp ce muștele și musculițele navighează

ca niște Ulise ai petrecerii pe fața
de masă, dintr-o cupă de șampanie în alta. Dar Tita?
Copila ce încă nu și-a început viața
în tablouri? - Ea nu caută manele.
Ce nuntă? Ce aniversare? Ce atâta
gălăgie? Deschide fereastra și dincolo de perdele

își imaginează o altă nuntă,
de pe un alt tărâm și o altă vară
în care melodrama realului, cruntă,

Lucian Perța

---

nu se arată-n goana vremii de afară,
ci totul în jur e o ploaie de cristale, mărunță,

sau poate nunta din jur nu e reală,
masa, nuntașii –
sigur că da, iată, acum nu mai e nimeni în sală
și Tita, cu uimire,
își poartă nevăzută pașii
într-o altă realitate de unde se aud cântece de mântuire:
“deschide urechea bine/ să vedem, ghicești ori ba...”

Citind, la câteva săptămâni de la apariție, numărul din iunie 2010 al revistei *Familia*, m-am oprit cu interes asupra dosarului intitulat *Ioan Budai-Deleanu – 250*. O parte din studiile cuprinse acolo îmi erau deja cunoscute, unele le-am citit pentru prima oară. Printre acestea din urmă se numără și cel al lui Ion Urcan, intitulat „*Țiganiada*” lui *Traian Ștef*, în care domnia sa își exprimă de la început mâhnirea că, într-un asemenea moment aniversar, de „sfert de mileniu”, marile edituri românești, alături de Uniunea Scriitorilor și de Academia Română au rămas indiferente, într-o apatie ce pare să caracterizeze literatura și cultura română contemporană. Autorul amintește totuși „excepția fericită” legată de o discretă aniversare la care și-au dat concursul editurile Paralela 45 și Casa Cărții de știință, precum și Filiala Cluj a USR și Centrul Județean pentru Cultură Bistrița-Năsăud, bineînțeles prin cele câteva persoane care le-au reprezentat.

„*Viața creativă a unei culturi nu stă în festivități și în formalități aniversare, dar drumul ei trece, din când în când, pe dinaintea unor astfel de repere care-i confirmă identitatea și o reîntâlnesc cu propriile antecedente valorice*”, spune Ion Urcan. Sunt aproape întru totul de acord cu domnia sa, singura mea obiecție față de afirmațiile din articolul menționat fiind, de fapt, mai mult o completare, o readucere în atenție a unui eveniment ce l-a avut în prim-plan pe Budai-Deleanu. Pentru că, de fapt, auto-

rul *Țiganiadei* a fost sărbătorit și la el acasă, spre surprinderea și neîncrederea multora, chiar dacă nu cu fast și nici cu prea multă reclamă.

Ideea aniversării de la Orăștie și Cigmău a pornit în decembrie 2009, de la profesorul și scriitorul Gligor Hașa, însă problemele organizatorice au condus în cele din urmă la derularea acțiunii abia pe data 17 aprilie 2010. Manifestările au fost grupate, practic, în jurul unui simpozion științific intitulat *Iluministul Ion Budai-Deleanu (1760–1820). Context, text și subtext*, și organizat de Protopopiatul Greco-Catolic Orăștie, Muzeul de Etnografie și Artă Populară Orăștie și Centrul de Studii Istorice și Politologice „Iuliu Maniu” din cadrul Universității „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia, cu sprijinul Primăriei Municipiului Orăștie, Primăriei Orașului Geoagiu, Casei de Cultură „Alexandru Grozuță” Orăștie, precum și a Companiei Județene de Turism Hunedoara. Simpozionul de la Orăștie a fost completat cu o vizită la Cigmău, la locurile natale ale lui Ion Budai-Deleanu, cu depuneri de flori și cu un parastas pentru sufletul poetului ținut în fața școlii din localitate, pe care se află celebra placă comemorativă ce siluește adevărul prin menționarea anului 1963 ca dată de naștere a „părintelui Ioan”.

Simpozionul în sine, moderat de Ovidiu Pecican și de Iacob Mârza, a avut un succes nesperat, chiar dacă luăm în considerare doar faptul că Sala de Ședințe a Casei de Cultură din

Orăștie s-a dovedit aproape neîncăpătoare. Nu foarte stufos, el a prevăzut în programul său doar zece comunicări, doi dintre cei invitați, Traian Ștef și Ion Buzăși, neputând efectua, din motive personale și obiective, deplasarea la Orăștie. Introducerea în atmosfera aniversară a fost făcută de Mihai Căstăian, de la muzeul din localitate, printr-o *Pledoarie pentru spiritul locului*, precum și de semnatarul acestui articol, cu o comunicare intitulată *Cigmău - Repere cronologice. Pentru o monografie istorică*. Apoi s-a intrat direct în miezul problemei. Ioachim Lazăr și Maria Basarab, de la Muzeul Civilizației Dacice și Romane Deva, au vorbit despre *Noi date privind familia Budai într-un testament de la 1847*, respectiv despre *Ion Budai-Deleanu - profil religios*. Ovidiu Pecican (Universitatea „Babeș-

Bolyai” Cluj-Napoca) s-a aplecat asupra câtorva *Idei social-politice în „Țiganiada”*, aspecte ce vor fi dezvoltate ulterior în postfața la cartea lui Traian Ștef, *Povestirea „Țiganiadei”*; Iacob Mârza (Universitatea „1 Decembrie 1918” Alba Iulia) a vorbit despre *Ion Budai-Deleanu și semnificația național - politică a discursului istoric*, în timp ce Larisa Matei (Biblioteca Universității „1 Decembrie 1918” Alba Iulia), ce a obținut nu cu mult timp în urmă titlul de doctor în istorie tocmai cu un subiect despre iluministul din Cigmău, a pus accentul pe *Ecourile europene în discursul lui Ion Budai-Deleanu*. Simpozionul s-a încheiat cu trei comunicări susținute de Gligor Hașa (Deva), *Eminescu și Ion Budai-Deleanu - surprinzătoare similitudini*; Gabriel Petric (Colegiul Național „Aurel Vlaicu” Orăștie), *Ion Budai-Deleanu în interpretarea Ioanei Em. Petrescu*; și părintele Ioan Mitrofan (Facultatea de Teologie Greco - Catholică Blaj, din cadrul Universității clujene), *Ion Budai-Deleanu - Repere bio-bibliografice și context istoric la 250 de ani de la nașterea sa*. Enumerarea de mai sus poate părea la o primă vedere destul de seacă, dar conținutul majorității expunerilor au pornit de la o încercare de înțelegere cât mai deplină a personalității aniversate și au avut drept scop repararea unei nedreptăți culturale ce se menține de aproape două secole. Cât s-a reușit și cât nu, rămâne de analizat și după apariția unui

volum care să cuprindă cea mai mare parte a comunicărilor și pe care organizatorii speră să-l poată edita până la sfârșitul acestui an.

Cât despre celelalte activități derulate pe parcursul zilei de 17 aprilie 2010, și ele pot fi caracterizate ca fiind niște reușite, mai ales că mulți dintre invitați, deși specialiști în opera și activitatea lui Ion Budai-Deleanu, nu avuseseră până la acea dată prilejul de a vizita Cigmăul. Țin să precizez, *vis-à-vis* de afirmația domnului Ion Urcan, că lucrurile s-au schimbat oarecum în bine de la vizita domniei sale din 2004 și până acum. Cel puțin la fațadă! Acoperișul școlii (nefolosită ca atare astăzi), pe care se află placa comemorativă, a fost reparat, la fel și fațada și o parte din încăperi (chiar dacă sălile din spatele clădirii sunt, în continuare, o ruină), iar respectiva placă nu mai stă să cadă. Deși va tre-

bui, dacă nu schimbată, cel puțin completată cu o alta. Pentru că informația legată de anul nașterii, acel „1963” eronator, a făcut și face în continuare victime.

Impresii și povești au mai fost multe, atât la Orăștie, cât și la Cigmău. Gusturi amare și tristeți au lăsat atât locul fostei case natale a lui Budai, din care se mai zărește acum, doar ca o părere, o terasă nivelată undeva în grădina școlii, puțin mai la vale, precum și biserica greco-catolică din sat, degradată și părăsită.

Poate că acțiunea nu a avut amploarea ce i se cuvenea, dar sătenii prezenți, unii în costume populare, au reprezentat auditoriul perfect, mai ales că vreo doi-trei dintre ei își mai aminteau de manifestările de acum aproape jumătate de veac...

Daniel I. IANCU

Scurtă incursiune în viață

Horia Ștefan Simon a ajuns, iată, la a treia carte* de proză. Revine cu încă un volum plin de umor. E vorba, mai degrabă, de acel atât de rar și prețios „râsu’-plânsu’”, prezent în 11 texte din prima secvență a cărții. În celelalte două tonul devine mai duios, adecvat unor texte în care autorul chiar mărturisește că a încercat să fie mai serios. Precumpănește aici melancolia ce acompaniază inerent aducerile-aminte.

Ca la orice autor care se respectă și vrea pe deasupra să-și revoluționeze arta literară, cartea are o prefață și nu una obișnuită. Nu degeaba se intitulează, în răspăr, „Nu vreau prefață!” Trimiterea, evidentă, e la celebrul „Nu” a lui Eugene Ionesco. Gestul de frondă face aluzie la relațiile ciudate dintre scriitori, adesea viciate de invidie, răutate, ipocrizie și indiferență. În plus, la absența criticii din peisajul cultural. Se știe doar că adesea actul critic este profesat de alți creatori de literatură deghizați în critici de întâmpinare. O mare plăcere îi face autorului, în schimb, adresarea către cititori.

În al doilea text din anticamera cărții, intitulat „Vă place să citiți?”, autorul se dovedește un pedagog/ psiholog desăvârșit, un interlocutor șiret

și înțelept, hâtru și înțelegător. Interogația retorică nu-i decât un pretext pentru a îndemna cititorii la actul lecturii, indicând mai multe moduri de a o face: în pat, în natură, pe iarbă ori pe nisip, în liniște sau trăgând cu ochiul la TV ori cu urechea la muzica preferată, în bibliotecă, în tramvai, la orele de curs. Nu dă sfaturi, ceea ce i-ar deranja mai ales pe tineri, le dă idei. Na-rează chiar întâmplări / aducerile-aminte reale ori închipuite (nici nu mai are importanță!) de pe vremea când era licean. Bănuiesc că citind acest text, tinerii vor fi interesați de lectură, măcar cât sunt de dispuși să trișeze la ore. Ar fi, într-adevăr, un câștig pentru literatură / cultură în general. Asta, cred, ar fi ținta / miza propusă de autor: cartea aceasta, inclusiv celelalte, să nu zacă în librării. Un gest nobil de igienă culturală. Detaliat pe parcurs, atunci când vorbește despre emisiunile otevizate, de tabloide și de telenovele tembele.

În același spirit se înscrie și textul „Pana de inspirație” care ilustrează în plus o anume apetență a autorului pentru gălceava cu țintă estetică. Înțeleg că autorul se simte deabusolat între atâtea chemări de sirenă care fie îl îmbie spre „stilul clasic și prăfuit, spre construcțiile cumiți și convenționale”, fie spre „sexualism, vulgarități și organe”. Între acestea e greu să ții cumpăna. Față de secvențialism, textualism și fracturism nu m-am lămurit care ar fi poziția autorului. Am înțeles însă gestul de solidaritate cu tagma scriitoricească, atunci când cei

* Horia Ștefan Simon - "Întreprinderi (scrise) mici și mijlocii" - Arad, Editura Mirador, 2010

care scriu sunt considerați, de către oamenii normali, îngâmfați („se cred tare deștepți”), „ciudați și obsedați”.

În celelalte opt texte cuprinse în secvența primă a cărții, autorul se menține pe muchia atât de instabilă dintre umor, parodie, sarcasm uneori, mister adesea neliniștitor și înțelegeri umane. Cât despre întâmplări, acestea sunt, ați văzut, pe măsură: originale, ingenioase și pilduitoare. Autorul se dovedește un bun și surprinzător (pentru un tip care a lucrat în mediul bancar, auster și claustrofob!) cunoscător al caracterelor / psihologiilor umane. O adevărată galerie de personaje ciudate, obsedate, vicioase, frustrate populează paginile cărții. Unele mai pitorești decât altele, în orice caz pline de concretețe. Petrică, de pildă, din „Siluete nocturne” e un bețiv neobișnuit care, în noaptea, în drum spre casă, se întâlnește cu moartea, pe care o preferă în locul soaței, represivo-moralizatoare, numai că arătarea ciudată, „craniul cu glugă și coasă” îl lasă de izbeliște în momentul critic. Bătrânii pensionari din „Bătrânul și mafia” încearcă să se adapteze unei realități vitrege și să supraviețuiască. George din „Eroul inundației” e tipul cuceritorului laș, galant cu orice „posesoare a unei imagini exterioare atât de pitorești”, dispus să se declare burlac, proprietar de vile și de firme prospere. În realitate un ins căsătorit cu o soție care îl cunoaște prea bine, încât să se mai revolte. Relu, „Marele Poet” din proza „Bere cu versuri și metaforă”, ar scrie poezie clasică, dar nu o face de teamă ca ceilalți poeți, adepți ai noii poezii, să nu-l excludă din „marea literatură”. Ironia e evidentă. „Un păr, un par și mulți peri albi” m-a dus cu gândul la

„Douăsprezece scaune”, celebrul roman semnat de Ilf și Petrov, deși acolo era mai multă satiră, pe când la H. Șt. Simon predomină umorul și năduful. Celelalte texte ilustrează alte teme provocatoare de umor: soacra și nevasta, ambele „imposibile” atunci când bărbatul / bărbații din casă întârzie până noaptea târziu, copiii precoce care te uimesc cu întrebările și felul de a înțelege lumea, șocul provocat de incursiunea în Europa / România anului 2020.

În partea a doua a cărții, tonul prozelor se schimbă, devine melancolic, nostalgic, chiar trist. Autorul reușește, așa cum și-a dorit, „să fie mai serios”. „Moștenirile Soniei” e un text despre invidie, noroc, ereditate, precocitate, adevăr / minciună, despre nevoia de a visa. Surprinzătoare și prin inserarea paranormalului, inclusiv a religiosului: „poate că și cuvintele se moștenesc” trimite la cuvântul cel de la începuturi. Ultima proză, „Urme albe”, e un basm modern, un alt fel de „Amintiri din copilărie”, rememorate din perspectiva unui copil care și-a petrecut vârsta de aur, de această dată, la oraș. Cosmin nu fuge la scăldat ori la furat cireșe din grădina mătușii Mărioara ca neuitatul Nică, ci adoră „turele cu tramvaiul”, nu caută tovărășia copiilor / tinerilor din sat, cel mai bun prieten al său e bunicul „drag și vesel, sfătos și atoateștiutor”. Aș spune că întâmplător cele două personaje sunt un copil și bunicul. Indirect e vorba despre o relație între doi oameni care se iubesc și au nevoie unul de celălalt chiar și după moarte: „Mă întorc cu spatele spre mormânt și pornesc, prin ceața grea, pe propriile-mi urme. Înaintez încet, de parcă mi-ar fi teamă că umbra

bunicului nu poate ține pasul cu mine.”

De departe, cel mai savuros text din carte rămâne „Bătrânul și mafia”. Are umor, provoacă acel atât de dificil de realizat „râsu-plânsu” și, în subtext, conține și un fior neliniștitor care mi-a amintit de una dintre cele nouă proze mai vechi ale lui Petru Cimpoesu, „CARP”.

Un singur reproș i-aș face autorului. Titlul cărții mi se pare a fi prea prozaic, deși cred că s-a mizat pe altceva. Sigur, scrierea unei cărți, creația, este o acțiune pornită din inițiativă personală, dar mi se pare banal și de aceea nu consider titlul, intrepid (sic!). Aș fi vrut ceva mai percutant, mai atașant. În rest, o ediție îngrijită, se vede că atent supravegheată.

Lucia Cuciureanu

* * *

Eugen Cojocaru și valențele prozei scurte

În răstimp de câteva luni, Eugen Cojocaru este al treilea scriitor român care trăiește în Germania și care vine în țară, spre a-și lansa o carte, după Dinu Ianculescu și Teodor Vasilache, semn că gruparea de scriitori români din această zonă spirituală este extrem de activă. Volumul pe care ni-l propune acum Eugen Cojocaru se intitulează „Fața nevăzută a lunii”(Ed. *Pergamon*, 2009) și este un volum de proză scurtă, ale cărui valențe epice le vom discuta în cele ce urmează.

Autorul volumului în cauză este un vechi clujean, care, după ce a par-

ticipat la evenimentele din 1989, numărându-se printre cei ce imediat după salutarul act au redactat revista „Atlas-Clujul liber”, a plecat în august 1990 în Statele Unite, stabilindu-se apoi în Germania, unde a continuat să se ocupe de artă și literatură, în calitate de galerist și impresar, dar și ca membru al diferitelor asociații culturale și religioase, în cadrul cărora activează și astăzi, păstrând, în același timp, legături durabile și profunde cu țara.

Ca scriitor, Eugen Cojocaru este un nume deja cunoscut la noi și în Germania, putându-i-se întâlni numele în cele mai diverse reviste de aici și din țară, din Danemarca până în Canada și SUA, fiind un autor cu preocupări dintre cele mai variate, care poate interesa categorii diferite de cititori. El este autorul a două cărți de publicistică culturală, precum „Șocul viitorului”(2007) și „Arta - Concept și istorie”(2003), a unui volum de poeme intitulat „Plimbare pe tăișul gândului”(2007), a unei piese de teatru, apărută în limba engleză (*The Windoors*, 2009) și a trei romane „Rezistența veselă sau d-ale Balcanismelor”(2000), „Big Bangs Back”(2006) și „Isus”(2008), ceea ce dovedește o preocupare constantă de a se integra cât mai personal în fluxul de idei al contemporaneității. Mulțimea și diversitatea proiectelor atestă în același timp firea neliniștită și laborioasă a autorului, atras de cele mai diverse domenii și subiecte, dar și o curiozitate avidă și o potențialitate de exprimare foarte mobilă. Faptul se poate repede constata și la simpla frunzărire a volumului de față, simptomatic pentru stilul și metodele de lucru la care apelează în mod curent autorul nostru. Am spune de la început că Eugen Cojocaru a devenit un adevărat expert în mânăuirea cu abilitate a unor discursuri narrative extrem de

diverse, cu schimbări bruște de registre epice și de formule de abodare. Dacă în romanul „Isus” ne întâlnim cu tehnica reconstituirii istorice de tip tradițional, cu o bună știință a reconstituirii culorii locale și a creionării unui personaj cu statură exemplară, în celelalte cărți descoperim un scriitor preocupat în primul rând de scriitura mimetic-aluzivă, de cea ludic-ironică și de cea parabolic-simbolică, presărată cu ingrediente de tip SF sau miraculos-fantastice, cu inserții de natură eseistică și cu numeroase divagații științifice.

Chiar în recentul volum, această mixtură de procedee și formule atrage cu deosebire atenția, încă de la primele pagini ale cărții. Observăm, astfel, că proza scurtă a lui Eugen Cojocaru e construită într-o cheie narativă foarte abilă, care își propune cu precădere convocarea mai multor registre stilistice, prin surprinderea unor mecanisme, ticuri verbale și de comportament, care să-l caracterizeze pe omul simplu din socialism, aflat sub constrângerea a zeci de norme și reguli aberante. Rezultă o lume întoarsă pe dos, al cărui comportament caragialian îl descoperim la tot pasul și ale cărui mecanisme ilogice și hilare sunt demontate cu o rară putere de observație și de ridiculizare persuasivă. Din această categorie fac parte prozele: „În drum spre fabrică”, „Încă un rând”, „O întâmplare în sud”, „Noz heros”, „De exemplu”, „Schimbări”, „Când ne dau gazul!”, „Timpul probabil astăzi și mâine (mic discurs asupra metodei)”, „Artă și tedință”, „Fața nevăzută a lunii”, „Cercurile iubirii”, adică majoritatea textelor incluse în volum. Punând accentul pe comicul de situație și pe comicul de limbaj, aceste texte sunt destinate în primul rând să discrediteze lumea plafonată, tipică și rutinieră, de un comic inerent, pe

care societatea ceaușistă a generat-o în România anilor 70-80. Câteva dintre ele par mai degrabă dezvoltarea unor anecdote sau bancuri despre lumea șablonizată din România acelor ani, mod sugubăț de prezentare care domină și volumul său anterior *Rezistența veselă*. În aceste cazuri, vorbirea popular-dialectală e calchiată până la extrem, reproducerea ei cât mai exactă făcând obiectul unor adevărate delicii de șiretenie țărănească. În timp ce șefii de la județ și delegații de la centru se dau peste cap să alcătuiască „un prezăd” corespunzător, într-o ședință de alegere a unui nou președinte, moș Ion opinează că n-are rost să numească unul nou, devreme ce acela de până atunci și-a făcut plinul, furând tot ce era de furat, și că riscul de a numi unul nou tot atât de hulpav, ar fi greu de suportat de colectivul satului. Tot el intervine la un moment dat, cerându-și voie să plece, căci a pălăvrăgi la infinit nu e deloc productiv: „Mă rog frumos, dom preș, fă ghine și lasă-mă să dau la jite!”. Vorbirea populară domină și dezvăluirile unei femei în drum spre fabrică sau modul hazos în care un țăran a ajuns membru de partid, când, de fapt, el își bătuse joc de procedeele ca atare (*De exemplu*). Un limbaj schematic, plin de poncife rizibile poate fi depistat și în schița de sorginte caragialiană, „Când ne dau gazul!” sau în cea în care sunt persiflate declarațiile martorilor la o anchetă a poliției („O întâmplare în sud”). Registrul ludic-ironic funcționează aici cu rezultate benefice, oferind coerență și consistență unei proze cu veleități caricaturale evidente.

O bună parte din prozele care alcătuiesc substanța volumului de față aparțin așa-zisei ficțiuni speculative, prin care autorul se îndepărtează de teme și motivele pur românești tratate

până acum, spre a propune spre meditație o cazuistică general-umană, aflată într-un proces radical de modernizare. Personajele au din această motiv traiectorii dintre cele mai imprevizibile, cu transcenderea realului spre zona ambiguă a efemerului și tranzitoriului, precum în „Arena”, „Genul neutru”, „Contrast vidat”, „Lume multă” sau cu iradierii spre zonele fantasticului și fabulatoriului, așa cum se întâmplă în „Cei trei care au speriat lumea”, „CUS”, „Iubire și imponderabilitate”, „Sedință UNO sau cum vă place”, „Omul din turn” și altele. Aici autorul pune în discuție sentimentul fragilității ființei, dar și dorința lui de depășire a limitelor cunoașterii. Un modernism programatic, venind dinspre proza post-modernistă se insinuează în structura dezbaterilor de idei, în care se exemplifică cazuri ciudate de dilatare a timpului, de migrare în timp și spațiu, de propunere a unor universuri paralele dau o altă perspectivă prozelor lui Eugen Cojocaru, în care sentimentul holistic, al mașinismului exacerbant, al opoziției dintre centru și margine, dar și al secvențialismului omului scindat ideologic secționează volumul în două părți distincte. Prozele acestea sunt în marea lor majoritate constituite din nuclee epice desprinse din romanul cu tente filosofice, intitulat *Big Bangs Back*, roman de mari îndrăznești ficționale. Modelele Noica sau Borges sunt invocate ca modele tutelare pentru un anumit mod de abordare a realului. În cazul Noica avem de-a face cu o abordare personală a *Dialogurilor* meta-socratice, în care dezbaterile cu caractere

teoretic-filosofic sunt folosite ca suport pentru noi perspective și reevaluări ale decupării și secționării realului. E vorba de o nouă plasare în imaginar, de știința conducerii dialogurilor, de dezbaterile temelor conflictuale și a conturării personajelor. Mi-au făcut o bună impresie prozele reunite sub genericul „Cuantele timpului”, cu replica lor polemică „Coantele timpului”, joc subtil de idei și dispuneri regizorale inspirate, cu numeroase implicații antidogmatice sau cu pledoarii evidente împotriva războaielor, lumilor de dictatură și, în general, a amputării imaginației și libertății omului. „Viața cu ochii deschiși în fața plutonului de execuție” este o astfel de parabolă, o „ficțiune speculativă” vizând dezmarginirea omului și posibilitățile sale de rostuire în lume.

Folosirea rafinată a discursurilor narative multiple, scoaterea la iveală a unei realități secunde deosebit de sugestivă, pledoaria pentru un tablou cât mai pitoresc al lumii, stimulând fantezia combinativă de a depăși zonele obișnuitului și a forța „ușa interzisă” a ficționalității spre a doua realitate a omului, văzută drept o componentă adevărată și pură a existenței umane produce surpriza unei regii conduse cu abilitate și simț al construcției narative moderne. Este motivul pentru care recomandăm spre lectură noua carte de proză scurtă a lui Eugen Cojocaru, ea dispunând și de recomandarea exactă și inspirată a lui Horia Gârbea.

Mircea Popa

Mulțumim scriitorilor, prieteni, cunoscuți sau necunoscuți, care au trimis cărțile lor cu dedicații (mult prea măgulitoare) sau fără; de asemenea, editurilor care trimit redacției cărți din producția proprie.

În ultima vreme am primit:

Gheorghe Iorga, *Omar Khayyam și „complexele“ mitului european*
George M. Nicoară, *Icarus cu aripi de bronz*, poezii
Ion Scorobete, *Imperiul mărunț*, poeme
Dan Culcer, *Utopia. Texte pentru o stare*, poeme - versiunea maghiară de Cseke Gábor
Agata Chifor, *Imaginarul sacru la Oradea. Între tradiție bizantină și baroc*
Dumitru Augustin Doman, *Generația '80 văzută din interior - o istorie a grupării în interviuri*, vol. I
Cornelia Cistelean, *Sfaturi pentru călători (roman dejisto-ceaușist)*
Gabriela Adameșteanu, *Provizorat*, roman
Jean-Pierre Siméon, *Lettre a la femme aimée au sujet de la mort - Scrisoare despre moarte adresată femeii iubite*, traducere și prefață de Dinu Flămând
Constantin Abăluță, *Totul despre nimic*, proză
Cassian Maria Spiridon, *Gânduri despre poezie*
Chris Tanasescu, *Cartea de la Curtea și alte 9 topologii - with a Margento jam session an English translations*
Margento, *Eimutea Abis* - un film de Costin Dumitrache (DVD)
George Pașa, *Singurătatea unui sunet*, versuri
Bernardus Silvestri, *Cosmografia*, ediție bilingvă, traducere de Ana Palanciuc și Florina Ion
Dorin Valeriu Domuța, Valeriu George Domuța, *Dr. Valeriu Hetco - Protopop al Beiușului*
Dumitru Velea, *Pragul de sus* (eseuri)
Ladislau Daradici, *Teme fundamentale ale liricii lui Eugen Evu*
Ara Alexandru Șișmanian, *2/absențe*
Livia Ciupav, *Calendar de ceapă - Onion calendar*, poezii
Ionel Bota, *Muntele și Poezia. Lirica lui Octavian Doclin*, ediția a II-a
Octavian Doclin, *Sălașe în iarnă*, poezii

Confirmare de primire

Emanoil Toma, *Miraculos, cuvântul*, poezii
Alexandru Jurcan, *Cei rămași pe pământ*, roman
Zeno Ghițulescu, *Memoria frunzelor*, poezii
Diana Corcan, *Tubaj cu șarpe*, poeme
Le charme discret de la francophonie - Farmecul discret al francofoniei. Șase nuvele francofone. Traducere de Radu Dinulescu
Ofelia Prodan, *În trei zile lumea va fi devorată*, poeme

Revistele care ne vin la redacție:

- *Acasă* (București), *Acolada* (Satu Mare), *Apostrof* (Cluj-Napoca), *Arddealul literar* (Hunedoara), *Arca* (Arad), *Argeș* (Pitești), *Astra* (Brașov), *Ateneu* (Bacău), *Axioma* (Ploiești),
- *Baadul literar* (Bârlad), *Banat* (Lugoj), *Bucovina literară* (Suceava),
- *Cafenea literară* (Pitești), *Caiete Silvane* (Zalău), *Caietele Oradiei*, *Calendarul Maramureșului* (Baia Mare), *Calende* (Pitești), *Conta* (Piatra Neamț), *Contemporanul. Ideea Europeană* (București), *Conviețuirea* (Seghedin - Ungaria), *Convorbiri literare* (Iași), *Cronica* (Iași), *Cultura* (București), *Cultura creștină* (Blaj),
- *Dacia literară* (Iași), *Discobolul* (Alba Iulia),
- *Echinox* (Cluj-Napoca), *Euphorion* (Sibiu), *Ex Ponto* (Constanța),
- *Familia* (Petrovasăla-Vladimirovaț, Serbia), *Familia noastră* (Baia Mare), *Foaia românească* (Giula, Ungaria),
- *Hyperion* (Botoșani),
- *Litere* (Târgoviște), *Lumina* (Pancevo, Serbia),
- *Memoria etnologica* (Baia Mare), *Mișcarea literară* (Bistrița), *Mozaiicul* (Craiova),
- *Nord Literar* (Baia Mare),
- *Oglinzi paralele* (Nădlac), *Orient latin* (Timișoara), *Orizont* (Timișoara),
- *Plumb* (Bacău), *Poarta Sărutului* (Ploiești), *Poesis* (Satu Mare), *Poezia* (Iași), *Porto-Franco* (Galați), *Pro Saeculum* (Focșani),
- *Ramuri* (Craiova), *Reflex* (Reșița), *Renașterea* (Cluj-Napoca), *Revista Nouă* (Câmpina), *Revista română* (Iași),
- *Salonul literar* (Focșani), *Scrisul românesc* (Craiova), *Secolul 21* (București), *Singur* (Târgoviște), *Spiritul critic* (Pașcani), *Steaua* (Cluj-Napoca), *Studii de Știință și Cultură* (Arad), *Suplimentul de cultură* (Iași),
- *Telegraful Român* (Sibiu), *Tibiscus* (Uzdin, Serbia), *Țimpul* (Iași), *Tomis* (Constanța), *Transilvania* (Sibiu), *Tribuna* (Cluj-Napoca), *Trivium* (București),
- *Várad* (Oradea), *Vatra* (Târgu Mureș), *Vatra veche* (Târgu Mureș), *Verso* (Cluj-Napoca), *Viața Românească* (București),